

ศึกษาการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด
จังหวัดสงขลา

วิทยานิพนธ์
ของ
อารมณั์ ชุโชติ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยทักษิณ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณัฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา

พฤษภาคม 2547

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยทักษิณ

ISBN 974-451-534-1

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย จากมหาวิทยาลัยทักษิณ
ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และคณะกรรมการสอบปากเปล่าวิทยานิพนธ์
ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา ของมหาวิทยาลัยทักษิณได้

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(อาจารย์ประโยชน์ เรืองโรจน์)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์นพพร คำนสกุล)

คณะกรรมการสอบปากเปล่าวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(อาจารย์ประโยชน์ เรืองโรจน์)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์นพพร คำนสกุล)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อาจารย์จำเริญ แสงดวงแข)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อาจารย์ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์)

มหาวิทยาลัยทักษิณ อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา ของมหาวิทยาลัยทักษิณ

.....ประธานอนุกรรมการบัณฑิตศึกษา

(อาจารย์ ดร. สมศักดิ์ โชคนุกุล)

วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. ....

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยลงได้ ด้วยความกรุณาช่วยเหลือจากผู้มีพระคุณหลายฝ่าย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอขอบพระคุณอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ประโยชน์ เรื่องโรจน์ ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์นพพร ด้านสกุล กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ให้ความเมตตา รับเป็นกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และได้กรุณาให้คำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ อีกทั้งได้สละเวลาในการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดทั้งให้ความเมตตาแก่ผู้วิจัยตลอดมาจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยดี

ขอขอบพระคุณ ดร. ฉันทัท ทองช่วย อาจารย์สมใจ ศรีนวล คุณเสถียร ดำรงคดีราษฎร เจ้าหน้าที่บริหารงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 1 ที่คอยให้คำแนะนำและช่วยเหลือมาตลอด

ขอขอบพระคุณ อาจารย์จำเริญ แสงดวงแข และอาจารย์ณัฐพงษ์ จิตรนิรัตน์ กรรมการแต่งตั้งเพิ่มเติม ที่กรุณาให้คำปรึกษาชี้แนะแนวทางและสละเวลาตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณอาจารย์ผู้สอนไทยคดีศึกษาทุกคน ที่ได้กรุณาถ่ายทอดองค์ความรู้ตลอดจนแนวคิดเกี่ยวกับการวิจัย ทำให้ผู้วิจัยมีความรู้และความสามารถทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยดี

ขอขอบคุณ คุณกฤษณะ มะหะหมัด ปลัดจังหวัดปัตตานี คุณกัญญาคาริยะ มะหะหมัด คุณซาบีเราะห์ หีมสุวรรณ และคณะครูโรงเรียนศอลาหุดดีนทุกคนที่คอยให้กำลังใจและช่วยเหลือแนะนำตลอดมา

ขอขอบคุณประธานกลุ่ม คณะกรรมการบริหารกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรภาคใต้ เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอระโนด ประธานองค์การบริหารส่วนตำบลระวะ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านตำบลระวะ ชาวบ้านตำบลระวะ และนิสิตวิชาเอกไทยคดีศึกษารุ่น 2545 ทุกคน

ขอขอบคุณ อาจารย์ ประทุม เรื่องโรจน์ คุณอมร สุวรรณรัตน์ ที่เป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา ขอขอบคุณญาติพี่น้องทุกคนที่เป็นขวัญและกำลังใจมาโดยตลอด

คุณค่าของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูกตเวทิตาแก่ คุณพ่ออัน ชูโชติ คุณแม่เอื้อน ชูโชติ และญาติพี่น้องทุกคนตลอดครุบาอาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน

อารมณฺ์ ชูโชติ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	7
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	7
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	7
นิยามศัพท์เฉพาะ	8
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับกลุ่ม	11
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับกลุ่มเกษตรกร	33
เอกสารที่เกี่ยวกับกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา	40
เอกสารที่เกี่ยวกับตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา	44
3 การจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา	47
ปัจจัยการจัดการกิจการกลุ่ม	47
ปัจจัยด้านผู้นำและสมาชิกกลุ่ม	48
ปัจจัยด้านโครงสร้างกลุ่ม	54
ปัจจัยด้านทุนและทรัพยากร	68
ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม	76
กระบวนการจัดการกิจการกลุ่ม	86
กิจการรวบรวมผลผลิตการเกษตรและผลิตภัณฑ์กลุ่มแม่บ้านจำหน่าย	86
กิจการการเงินกู้แก่สมาชิก	91

บทที่	หน้า
กิจกรรมการจัดหาปัจจัยการผลิตแก่สมาชิก	95
กิจกรรมการออมทรัพย์	98
กิจกรรมการส่งเสริมอาชีพแก่สมาชิก	104
กิจกรรมการให้การสงเคราะห์แก่สมาชิกและครอบครัว	107
กิจกรรมการร่วมมือพัฒนาชุมชนและสังคม	111
ผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่ม	114
ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ	115
ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม	119
ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม	127
 4 บทย่อ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	 130
บทย่อ	130
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	130
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	130
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	131
สรุปผล	132
อภิปรายผล	135
ข้อเสนอแนะ	146
 บรรณานุกรม	 148
 บุคลากร	 152
 ภาคผนวก	 159
ภาคผนวก ก แผนที่	160
ภาคผนวก ข แนวทางในการศึกษา แนวทางในการสัมภาษณ์ แนวทางในการสังเกต ...	163

บทที่	หน้า
บทคัดย่อ	178
ประวัติผู้วิจัย	182

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แสดงโครงสร้างของกลุ่มเกษตรกร	36
2 แสดงโครงสร้างการจัดการ สายการบังคับบัญชา กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ	64
3 สำนักงานกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ	72
4 การทำไร่นาสวนผสมที่บ้านเถรแก้ว ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา	75
5 รายละเอียดบัญชีเงินฝากออมทรัพย์และชื้อแนะนำแก่ผู้ฝากของกลุ่มเกษตรกร ทำนาระวะ	101
6 แผ่นทะเบียนเงินฝากออมทรัพย์ของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ	102

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

เกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักของคนไทยมาเป็นเวลาช้านาน ในอดีตการผลิตการเกษตรกรรมเน้นเพื่อบริโภคในครอบครัว แต่ต่อมาได้เปลี่ยนจากการผลิตเพื่อบริโภคภายในครอบครัวมาเป็นการผลิตเพื่อการบริโภคและเพื่อการค้า มีการใช้พื้นที่ทำการเกษตรกันมากขึ้นและมีความเข้มข้นในการทำการเกษตรมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากที่ประเทศไทยได้ทำสนธิสัญญาเบาริ่งกับประเทศอังกฤษแล้วก็มีมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเกษตรจากแบบเดิมไปสู่การทำการเกษตรเพื่อการค้าอย่างชัดเจนขึ้น ดังที่ ชัย เรื่องศิลป¹ ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า เดิมทีเกษตรกรไทย ทำการผลิตเพื่อการบริโภคแต่เพียงอย่างเดียว ต่อมาได้เปลี่ยนทำการผลิตเพื่อบริโภคโดยนำส่วนที่เหลือไปซื้อขายแลกเปลี่ยนกันในห้องถิ่นบ้าง ต่อมาในวันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2398 รัฐบาลอังกฤษได้ตั้งเซอร์จอห์นเบาริ่งมาทำสนธิสัญญากับรัฐบาลไทยเพื่อขออนุญาตให้พ่อค้าส่งข้าวออกนอกประเทศได้ ผลจากสนธิสัญญานี้ทำให้ไทยมีการส่งข้าวไปขายต่างประเทศอย่างจริงจัง และส่งผลให้รัฐส่งเสริมให้ทำการเกษตรเพื่อการค้ามากยิ่งขึ้น ตลอดจนมีการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เช่น การใช้ปุ๋ยเคมี ยาเคมี เครื่องจักร เป็นต้น นอกจากการปลูกข้าวแล้วเกษตรกรก็เริ่มปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดอื่น ๆ บ้าง เช่น ปอ มันสำปะหลัง ยางพารา เป็นต้น สินค้าการเกษตรจึงกลายเป็นสินค้าส่งออกเป็นอันดับหนึ่งของประเทศต่อเนื่องกันมาช้านาน

การเกษตรแม้จะมีความสำคัญต่อคนไทยมาแต่อดีต และประเทศไทยมีสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศเหมาะสมต่อการเกษตรและมีความพร้อมด้านแรงงานมากก็ตาม แต่จากการพัฒนาการเกษตรที่ผ่านมามีทำให้เกษตรกรไทยประสบกับปัญหาต่างๆ หลายประการ เช่น การขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร การเสื่อมสภาพของดิน การมีที่ดินไม่เพียงพอต่อการเกษตร การขาดแคลนเงินทุน การขาดการจัดการการเกษตรที่เหมาะสม การที่ผลผลิตราคาตกต่ำ การที่รัฐมีนโยบายไม่แน่นอน เป็นต้น ดังที่ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช² ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ประเทศไทยมีภูมิประเทศ

¹ชัย เรื่องศิลป. ประวัติศาสตร์ไทย สมัย 2353 - 2453. 2517. หน้า 256 - 257.

²มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. การพัฒนาการเกษตร. 2535. หน้า 456 - 474.

และภูมิอากาศเหมาะกับการปลูกพืชเมืองร้อนหลายชนิด แต่จากการดำเนินงานที่ผ่านมาประสบปัญหาหลายประการ เช่น คุณภาพของดินบางบริเวณไม่เหมาะในการเกษตร แหล่งน้ำบางบริเวณไม่เพียงพอตลอดปี เกษตรกรจำนวนมากไม่มีที่ดินทำกินของตนเองต้องบุกเบิกป่า ส่วนแรงงานในชนบทมีจำนวนมากแต่ประสบปัญหาว่างงานบางฤดูกาล เกษตรกรส่วนใหญ่ขาดเงินทุนในการประกอบอาชีพ ขาดความรู้ในการจัดการเกษตร เกษตรกรประสบปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ เกษตรกรไม่สามารถกำหนดราคาผลผลิตได้เองเพราะการกำหนดราคาขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลางเป็นส่วนใหญ่ สังคมของเกษตรกรไม่เหมาะกับการผลิตเพื่อการค้า เกษตรกรขาดการรวมกลุ่มเพื่อการประกอบอาชีพ ตลอดจนรัฐไม่มีนโยบายแน่นอนในการส่งเสริมการเกษตร ซึ่งรัฐได้ทราบถึงปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วเป็นอย่างดี และพยายามดำเนินการเข้าไปช่วยเหลือสนับสนุนให้เกษตรกรรวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์การเกษตร กลุ่มเกษตรกร เป็นต้น

กลุ่มของเกษตรกรเกิดจากการรวมตัวของเกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมชนิดเดียวกันเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังที่ ชาวาลุทต ไชยนิวดี¹ ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า การรวมกลุ่มของเกษตรกร เป็นการรวมตัวหรือผนึกกำลังในด้านความคิด กำลังกาย กำลังทรัพย์ของเกษตรกรที่มีอาชีพเกษตรกรรมชนิดเดียวกันเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการประกอบอาชีพการเกษตร การสร้างอำนาจในการขายผลผลิต การจัดหาปัจจัยการผลิต ตลอดจนการพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของเกษตรกรซึ่งการรวมกลุ่มของเกษตรกรได้ก่อตั้งครั้งแรกเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2498 เรียกว่า “กลุ่มชาวนา” ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งกรมส่งเสริมการเกษตรขึ้นในปี พ.ศ. 2510 จึงได้มีการกำหนดให้เปลี่ยนชื่อจาก “กลุ่มชาวนา” เป็น “กลุ่มเกษตรกรรมต่าง ๆ” เพื่อให้มีความหมายครอบคลุมอาชีพเกษตรกรรมทุกประเภท การรวมกลุ่มของเกษตรกร ที่จัดตั้งขึ้นในระยะแรก ๆ จึงมีลักษณะการดำเนินงานแบบไม่เป็นทางการ เนื่องจากมิได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล จึงไม่สามารถดำเนินธุรกิจที่เป็นนิติกรรมได้ ดังนั้นในวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2515 รัฐบาลจึงได้ออกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 140 และฉบับที่ 141 ให้มีบทบัญญัติว่าด้วยการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรขึ้น โดยให้กลุ่มมีการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล มีขอบเขตการดำเนินงานในระดับตำบล โดยใช้ชื่อตอนต้นว่า “กลุ่มเกษตรกร” แล้วตามด้วยสาขาอาชีพต่าง ๆ และระบุชื่อตำบลที่ตั้งของกลุ่มนั้น ๆ ต่อท้ายด้วย เช่น กลุ่มเกษตรกรทำนาปะกาชะรัง กลุ่มเกษตรกรทำสวนลำภู เป็นต้น

---

¹ชาวาลุทต ไชยนิวดี. การพัฒนาผู้นำและกลุ่มในงานส่งเสริมการเกษตร ประสพการณ์
 ในอดีต : ทิศทางในอนาคต. 2539. หน้า 1.

กรมส่งเสริมการเกษตร¹ ได้กล่าวถึงการจดทะเบียนจัดตั้งเป็นกลุ่มเกษตรกรไว้สรุปได้ว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 – 2545 ได้มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มเกษตรกรขึ้นและที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลทั่วประเทศแล้วจำนวน 6,591 กลุ่ม มีสมาชิกทั้งหมดจำนวน 531,223 คน และสำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคใต้² ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า เฉพาะในภาคใต้นั้นมีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 – 2545 จำนวน 583 กลุ่ม มีสมาชิกทั้งหมดจำนวน 70,638 คน

การดำเนินกิจการของกลุ่มเกษตรกรให้ประสบความสำเร็จด้วยดีนั้นจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลายประการ เช่น ปัจจัยด้านผู้นำและสมาชิกกลุ่ม ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของชุมชน ปัจจัยด้านโครงการของรัฐและเอกชน เป็นต้น ดังที่ รุ่งเรือง จอมศรี³ ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรมีหลายประการ ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้นำและสมาชิกกลุ่ม เช่น ผู้นำมีจำนวนมากและหลากหลาย ผู้นำต้องเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความซื่อสัตย์ สมาชิกกลุ่มมีปัญหาและความต้องการตรงกัน การอุทิศตนเพื่อกลุ่ม เป็นต้น ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม เช่น ความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติ การปกครองโดยยึดจารีตประเพณี เป็นต้น ด้านเศรษฐกิจ เช่น ความต้องการด้านอาชีพตรงกัน ความต้องการแก้ไขการตลาด ความต้องการด้านเงินทุน เป็นต้น ด้านสภาพแวดล้อมของชุมชน เช่น การตั้งถิ่นฐานแบบจับกลุ่ม มีสภาพแวดล้อมเหมาะในการประกอบอาชีพ เป็นต้น และปัจจัยด้านโครงการของรัฐและชุมชน เช่น การส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มของรัฐ โครงการพัฒนาของรัฐ โครงการสนับสนุนปัจจัยการผลิตของรัฐ เป็นต้น จากปัจจัยดังกล่าว ส่งผลต่อการดำเนินกิจการต่างๆ ของกลุ่มให้ประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น

กิจการของกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับการจัดหาปัจจัยการผลิต การส่งเสริมการตลาด การให้บริการเงินกู้ การรับฝากเงิน การจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก การพัฒนาชุมชน

---

¹กรมส่งเสริมการเกษตร. งานพัฒนาสถาบันเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร พ.ศ. 2540 – 2541. 2545. หน้า 1.

²สำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคใต้. ร่างแผนพัฒนาสถาบันเกษตรกรภาคใต้ ปี พ.ศ. 2540 – 2544. 2545. หน้า 1.

³รุ่งเรือง จอมศรี. ศึกษากลุ่มเกษตรกรเลี้ยงโคดำบนนาหว่า อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา. 2544. หน้า 123 – 127.

ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับความพร้อมของแต่ละกลุ่ม ดังที่ กรมส่งเสริมการเกษตร¹ ได้กล่าวถึง กิจกรรมของกลุ่มเกษตรกรไว้สรุปได้ว่า กิจกรรมของกลุ่มเกษตรกรที่มีความพร้อมสูง จะมีกิจการถึง 16 ประการ คือ ส่งเสริมและเผยแพร่วิชาการการเกษตรและอุตสาหกรรม ในครัวเรือน รวบรวมและให้บริการข่าวสารต่าง ๆ จัดหาสิ่งของที่สมาชิกต้องการมาจำหน่าย รวบรวมผลผลิตและเพื่อแปรรูปผลผลิตสมาชิกออกขาย จัดให้มีผู้ฉางหรือโรงเรือนเก็บผลผลิต ประกอบการขนส่งผลผลิตของสมาชิก จัดหาเงินกู้และสินเชื่อแก่สมาชิกเพื่อประกอบอาชีพ การเกษตร รับฝากเงินจากสมาชิก จัดหาเครื่องจักรกลให้แก่สมาชิก จัดให้มีโรงงานเพื่อแปรรูป ผลผลิตการเกษตร ส่งเสริมการประหยัดและร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหมู่สมาชิก ส่งเสริม กิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ที่มีในชุมชน ให้การสงเคราะห์ร่วมทุนในการประกอบกิจกรรมกับกลุ่ม หรือนิติบุคคลอื่น ๆ ส่งเสริมพัฒนาครอบครัวสมาชิก จัดให้ได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์หรือทรัพย์สิน ของครอบครัวสมาชิก และดำเนินกิจกรรมอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

สำหรับการจัดการกิจการของกลุ่มนั้น กลุ่มเกษตรกรจะนำกระบวนการในการจัดการ มาเป็นกรอบในการดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นศึกษาปัญหาและ ความต้องการ ขั้นการวางแผน ขั้นการปฏิบัติงาน และขั้นการประเมินผลและติดตามผล ดังที่ เสาวนีย์ คำนิล² ได้กล่าวถึงการจัดการกิจการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านร้อนพัฒนา สรุปได้ว่า ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ ได้แก่ การร่วมกันศึกษาปัญหา ที่ประสบอยู่พร้อมกำหนดกิจกรรมที่จะแก้ไขปัญหานั้น ขั้นการวางแผน ได้แก่ การร่วมกัน กำหนดรายละเอียดของกิจกรรมที่จะแก้ไขปัญหา ขั้นการปฏิบัติงาน ได้แก่ การลงมือปฏิบัติ กิจกรรมนั้น ๆ ตามแผนงานที่กำหนดไว้แล้ว และขั้นการติดตามผลและประเมินผล ได้แก่ การติดตามการปฏิบัติงานตามกิจกรรมนั้น ทั้งขณะปฏิบัติและหลังจากปฏิบัติ

กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เกิดจากการ รวมตัวกันของเกษตรกรที่มีอาชีพทำนาในตำบลระวะ และต่อมาได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล

¹กรมส่งเสริมการเกษตร. ข้อบังคับของกลุ่มเกษตรกร. ม.ป.ป. หน้า 1-2.

²เสาวนีย์ คำนิล. ศึกษาการจัดการกิจการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านร้อนพัฒนา ตำบล ดันหยงมัส อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส. 2546. หน้า 81-95.

ดั่งที่ สมปอง พิรุณ¹ รักษาการเกษตรอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา สำนักงานเกษตรอำเภอ ระโนด จังหวัดสงขลา คนปัจจุบัน และ เจริญ แทนบุญ² ประธานกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา คนปัจจุบัน ได้กล่าวถึงกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะเกิดขึ้นจากการรวมตัวของเกษตรกรใน ตำบลระวะ ชื่อว่า กลุ่มชวานาตำบลระวะ เพื่อขอรับการช่วยเหลือจากหน่วยงานของราชการ ด้านความรู้ในการทำนา เช่น ความรู้ในการเตรียมดิน ความรู้ในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช เป็นต้น ด้านปัจจัยการผลิตทางผลผลิต เช่น ปุ๋ยเคมี พันธุ์ข้าว สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช เป็นต้น ต่อมากลุ่ม ชวานาตำบลระวะ ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 140 และฉบับที่ 141 เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2519 สมาชิกกลุ่ม เมื่อเริ่มแรกจัดตั้งมีจำนวน 95 คน ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2546) กลุ่มมีสมาชิกจำนวน 454 คน มีหน่วยเกษตรกรรมจำนวน 8 หน่วย สำนักงานของกลุ่มตั้งอยู่บ้านเลขที่ 84 หมู่ที่ 1 ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ได้ดำเนินกิจการตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้กิจการ ของกลุ่มประสบความสำเร็จและเกิดผลประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่มและเกษตรกรทั่วไปในตำบลนี้ และตำบลใกล้เคียงในอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา กิจการที่กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้ดำเนินการจนเกิดความสำเร็จ เช่น กิจการออมทรัพย์หรือรับเงินฝาก กิจการการส่งเสริมอาชีพทำไร่นา สวนผสม การเลี้ยงโค กิจการแปรรูปผลผลิตเกษตร กิจการหัตถกรรมและศิลปประดิษฐ์ กิจการ สวัสดิการ กิจการส่งเสริมอาชีพปลูกพืชผักและเลี้ยงสัตว์แก่เยาวชนในตำบลระวะ กิจการจัดหา ปุ๋ยเคมีใส่नाข้าว เป็นต้น การดำเนินการกิจการแต่ละกิจการของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ได้แบ่ง หน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการกลุ่มในแต่ละคนไว้อย่างชัดเจน เช่น เจริญ แทนบุญ ประธานคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ เป็นผู้รับผิดชอบกิจการจัดหาปุ๋ยเคมีใส่นาข้าว กิจการแปรรูปผลผลิตเกษตร กิจการหัตถกรรมและประดิษฐ์ สมพงษ์ พรหมา เลขานุการกลุ่ม เป็นผู้รับผิดชอบกิจการส่งเสริมอาชีพปลูกพืชผัก เลี้ยงสัตว์แก่เยาวชน พงศ์ เจริญมณี เจริญญิก กลุ่ม เป็นผู้รับผิดชอบกิจการออมทรัพย์ เป็นต้น แม้จะมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะ

---

¹สมปอง พิรุณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่ม เกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2546.

²เจริญ แทนบุญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่ม เกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2546.

กรรมการ แต่ละคนในแต่ละกิจการกันอย่างชัดเจน แต่ละคนก็สามารถเรียนรู้กิจการต่าง ๆ ของคนอื่นได้อีกด้วย เป็นการเรียนรู้ร่วมกัน สามารถทำงานทดแทนกันได้หากคณะกรรมการกลุ่มคนหนึ่งคนใดติดภาระกิจไม่สามารถมาปฏิบัติงานได้ ทำให้คณะกรรมการกลุ่มทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการของกลุ่ม ทำให้แสดงความโปร่งใส ทำให้เกิดความสามัคคี และแก้ไขปัญหาร่วมกันของคณะกรรมการกลุ่ม จนทำให้การดำเนินกิจการของกลุ่มประสบผลสำเร็จ

กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ได้รับการยอมรับในการดำเนินกิจการของกลุ่มจากหน่วยงานของราชการและภาคเอกชน ดังที่ เปลื้อง สวัสดิรักษา¹ รองประธานกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะคนปัจจุบัน ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ได้รับรางวัลที่ 1 ในการประกวดผลงานดีเด่นของกลุ่มเกษตรกรระดับจังหวัดสงขลา จำนวน 5 ครั้ง ปี พ.ศ. 2544 ได้รับรางวัลที่ 1 ในการประกวดผลงานดีเด่นของกลุ่มเกษตรกรสาขาทำนาระวะภาคใต้ จำนวน 1 ครั้ง ปี พ.ศ. 2544 และได้รับประกาศเกียรติคุณจากกรมส่งเสริมการเกษตร ภาคใต้ ปี พ.ศ. 2544 กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ มีชื่อเสียงมากยิ่งขึ้น มีผู้นำกลุ่มเกษตรกร เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องภายในจังหวัดสงขลา และจังหวัดต่าง ๆ ในภาคใต้ และภาคอื่น ๆ มาศึกษาดูงานของกลุ่ม มีนักเรียน นักศึกษาของสถานศึกษาต่าง ๆ มาศึกษาดูงานและเรียนรู้การดำเนินกิจการของกลุ่มเป็นประจำ ตลอดจนทั้งที่ทำการของกลุ่มเป็นที่ตั้งของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลระวะ จึงมีเกษตรกรในตำบลระวะมาใช้ประโยชน์และเยี่ยมชมกลุ่มอยู่ตลอดเวลา

การดำเนินกิจการของกลุ่มเกษตรกรมีทั้งกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จและไม่ประสบผลสำเร็จ ขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดการกลุ่มและกิจการของกลุ่ม กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ เป็นกลุ่มเกษตรกรกลุ่มหนึ่งที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินกิจการ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการจัดการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ในประเด็นปัจจัยการจัดการกิจการกลุ่ม กระบวนการจัดการกิจการกลุ่ม และผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่ม ผลศึกษาจะเป็นประโยชน์กับสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ กรรมการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ และบุคคลทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะนำไปปรับใช้เพื่อพัฒนากลุ่มเกษตรกรกลุ่มนี้ ตลอดจนบุคคลอื่น ๆ นำไปปรับใช้เพื่อการพัฒนา กลุ่มเกษตรกรอื่น ๆ ต่อไป

---

¹เปลื้อง สวัสดิรักษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2546.

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา ตามประเด็นต่อไปนี้

1. ปัจจัยการจัดการกิจการกลุ่ม
2. กระบวนการจัดการกิจการกลุ่ม
3. ผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่ม

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีความสำคัญดังต่อไปนี้

1. เป็นประโยชน์ต่อคณะกรรมการบริหารกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา ที่จะนำข้อมูลไปปรับใช้เพื่อพัฒนาการจัดการกิจการกลุ่มนี้ต่อไป
2. เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ที่จะนำข้อมูลไปปรับใช้เพื่อพัฒนากลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา ตลอดจนกลุ่มอื่น ๆ ที่มีการจัดการกิจการกลุ่มในลักษณะคล้ายคลึงกัน
3. สามารถใช้เป็นเอกสารอ้างอิงทางวิชาการได้ และสามารถนำเอาวิธีการศึกษาไปปรับใช้เป็นแนวทางในการศึกษาเรื่องในทำนองนี้ต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาค้นคว้าไว้ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้ข้อมูล 2 ลักษณะ ดังนี้
  - 1.1 ข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษาและพื้นที่ที่ศึกษา เช่น สรุปผลการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา ปี 2544 เอกสารประกอบคำบรรยายการประชุมคณะกรรมการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบลระวะ อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา โครงการต่าง ๆ ของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา เป็นต้น
  - 1.2 ข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการกลุ่มสมาชิกกลุ่ม และเจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม ตลอดจนข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการจัดการกิจการของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาไว้ดังต่อไปนี้
  - 2.1 ปัจจัยการจัดการกิจการกลุ่ม จำแนกได้ดังนี้
    - 2.1.1 ปัจจัยด้านผู้นำและสมาชิกกลุ่ม
    - 2.1.2 ปัจจัยด้านโครงสร้างกลุ่ม
    - 2.1.3 ปัจจัยด้านทุนและทรัพยากร
    - 2.1.4 ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม
  - 2.2 กระบวนการการจัดการกิจการกลุ่ม โดยจะศึกษาตามขั้นตอนและวิธีการจัดการกิจการกลุ่มแยกขั้นตอนเป็น ขั้นตอนศึกษาปัญหาและความต้องการ ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการปฏิบัติงาน และขั้นตอนประเมินผลและติดตามผล จำแนกตามกิจการของกลุ่มดังนี้
    - 2.2.1 การรวบรวมผลผลิตการเกษตรและผลิตภัณฑ์กลุ่มแม่บ้านจำหน่าย
    - 2.2.2 การให้เงินกู้แก่สมาชิก
    - 2.2.3 การจัดหาปัจจัยการผลิตแก่สมาชิก
    - 2.2.4 การออมทรัพย์
    - 2.2.5 การส่งเสริมอาชีพแก่สมาชิก
    - 2.2.6 การให้การสงเคราะห์แก่สมาชิกและครอบครัว
    - 2.2.7 การร่วมมือพัฒนาชุมชนและสังคม
  - 2.3 ผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่ม จำแนกได้ดังนี้
    - 2.3.1 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ
    - 2.3.2 ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม
    - 2.3.3 ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

นิยามศัพท์เฉพาะ

การจัดการกิจการกลุ่ม หมายถึง การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา ซึ่งเกี่ยวข้องกับปัจจัยการจัดการกิจการกลุ่ม กระบวนการจัดการกิจการกลุ่ม และผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่ม

ปัจจัยการจัดการกิจการกลุ่ม หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ส่งผลให้การจัดการกิจการของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา บรรลุตามวัตถุประสงค์ เช่น ปัจจัยด้านผู้นำและสมาชิกกลุ่ม ปัจจัยด้านโครงสร้างกลุ่ม ปัจจัยด้านทุนและทรัพยากร ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นต้น

กระบวนการจัดการกิจการกลุ่ม หมายถึง ขั้นตอนและวิธีการจัดการกิจการกลุ่ม ในกิจการต่าง ๆ ของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา ได้แก่ ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ ขั้นการวางแผน ขั้นการปฏิบัติงาน และขั้นการประเมินผลและติดตามผล

ผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่ม หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นจากการจัดการกิจการ ของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา ได้แก่ ผลกระทบด้าน เศรษฐกิจ ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หมายถึง เกษตรกรที่มีอาชีพทำนาในตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา รวมตัวกันเพื่อกำหนดกิจการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 140 และฉบับที่ 141 มีฐานะเป็นนิติบุคคล

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นสำรวจและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยการสำรวจและศึกษาเอกสารที่ให้ความรู้ เกี่ยวกับเรื่องที่จะทำวิจัย เพื่อใช้เป็นความรู้และข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดกรอบความคิดและเขียนเค้าโครงวิจัย

2. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เก็บข้อมูลจาก ภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์ สังเกตและถ่ายภาพประกอบ ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยใช้วิธีการบันทึก ลงในแถบบันทึกเสียง และ/หรือจดบันทึกตามความเหมาะสม ส่วนการสังเกตจะใช้วิธีการ จดบันทึกและถ่ายภาพประกอบ ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลต่าง ๆ ดังนี้

2.1 คณะกรรมการดำเนินการกลุ่มทุกคน

2.2 สมาชิกกลุ่ม หน่วยเกษตรกรรวมละไม่น้อยกว่า 5 คน รวม 53 คน

2.3 เจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม เช่น เกษตรตำบล พัฒนาการตำบล เกษตรอำเภอ พัฒนาการอำเภอ คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น จำนวน 15 คน

3. ขั้นการจัดกระทำกับข้อมูล

3.1 นำข้อมูลเอกสารมาศึกษาอย่างละเอียดและสรุปสาระสำคัญตามขอบเขตเนื้อหาที่กำหนดไว้

3.2 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ซึ่งบันทึกไว้ในแถบบันทึกเสียงมาถอดความ ด้วยวิธีสรุปสาระสำคัญตามขอบเขตด้านเนื้อหา

3.3 นำข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึกมาสรุปสาระสำคัญตามขอบเขตด้านเนื้อหา

3.4 นำข้อมูลภาพมาตรวจสอบความสมบูรณ์ และจัดภาพประกอบตามขอบเขตด้านเนื้อหา

3.5 นำข้อมูลที่ได้จากข้อ 3.1 ข้อ 3.2 และข้อ 3.3 มาตรวจสอบความสมบูรณ์ และศึกษาวิเคราะห์ตามขอบเขตด้านเนื้อหา

4. ขึ้นเสนอผลการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยจะเสนอผลการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ และมีภาพประกอบบางตอน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำเสนอโดยแยกประเด็นเรียงตามลำดับดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับกลุ่ม
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับกลุ่มเกษตรกร
3. เอกสารที่เกี่ยวกับกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา
4. เอกสารที่เกี่ยวกับตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับกลุ่ม

1. ความหมายของกลุ่ม

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของกลุ่มไว้ว่า “กลุ่ม น. คน สัตว์ หรือสิ่งต่าง ๆ ที่รวมกันเป็นหมู่ ๆ หรือเป็นกลุ่มก้อน เช่น กลุ่มคน กลุ่มมด กลุ่มดาว...”¹

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการอีกหลายคน ได้ให้ความหมายของกลุ่มไว้หลายลักษณะพอจะประมวลได้ดังนี้

ชาญ ชาญพิทยากุล ได้ให้ความหมายของกลุ่มไว้ได้ว่า “กลุ่ม คือ การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมารวมกันโดยมีความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวความสัมพันธ์ดังกล่าวได้แก่ การมีกิจกรรมรวมกัน มีการปะทะสังสรรค์”²

ธงชัย สันติวงษ์ และชัยยศ สันติวงษ์³ ได้ให้ความหมายของกลุ่มไว้ สรุปได้ว่า กลุ่ม หมายถึง บุคคลจำนวนกี่คนก็ได้เข้าร่วมปฏิบัติเกี่ยวข้องต่อกัน และมีความรู้สึกร่วมกัน โดยปกติขนาดของกลุ่มจะถูกกำหนดด้วยขอบเขตของงานในกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มจะต้องมีการรับรู้ถึงการเป็นสมาชิกของกลุ่มด้วย

---

¹ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2532. 2532. หน้า 164.

²ชาญ ชาญพิทยากุล. กระบวนการกลุ่ม. 2522. หน้า 133.

³ธงชัย สันติวงษ์ และชัยยศ สันติวงษ์. พฤติกรรมบุคคลในองค์การ. 2542. หน้า 130.

วินิจ เกตุขำ และคมเพชร ฉัตรสุกกุล ได้ให้ความหมายของกลุ่มไว้ว่า “กลุ่ม หมายถึง การรวมกันของคนหลาย ๆ คน ที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และความสัมพันธจะช่วยให้พวกเขาพึ่งพาอาศัยกันได้ในระดับที่พอดีระดับหนึ่ง”¹

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์ ได้ให้ความหมายของกลุ่มโดยยึดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายไว้ว่า “กลุ่ม หมายถึง หน่วยที่ประกอบด้วยบุคคลสองคนหรือตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กัน หน่วยที่ประกอบด้วยบุคคลสองคนหรือตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กัน เพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง และบุคคลเหล่านั้นเชื่อว่าการเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันนั้นเป็นสิ่งที่มีความหมาย”²

ทรศนะของนักวิชาการ ดังกล่าวสรุปได้ว่า กลุ่ม หมายถึง บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป มารวมกันเพื่อกระทำการกิจกรรมร่วมกัน โดยมีเป้าหมายไปในทิศทางเดียว และมีบรรทัดฐานในการดำเนินงานของกลุ่ม

2. ประเภทของกลุ่ม

นักวิชาการหลายคนได้จัดแบ่งประเภทของกลุ่มไว้หลายลักษณะ ซึ่งพอจะประมวลได้ดังนี้

วินิจ เกตุขำ และคมเพชร ฉัตรสุกกุล³ ได้กล่าวถึงประเภทของกลุ่มจำแนกตามลักษณะความสัมพันธ์ได้ 2 ประเภท สรุปได้ดังนี้

1. กลุ่มปฐมภูมิ เป็นกลุ่มที่มีลักษณะการพบปะสังสรรค์อย่างเป็นกันเอง มีความใกล้ชิดสนิทสนมเป็นส่วนตัว เช่น กลุ่มเครือญาติ กลุ่มเพื่อน กลุ่มสถาบัน เป็นต้น
2. กลุ่มทุติยภูมิ เป็นกลุ่มที่มีความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษร่วมกัน และสมาชิกมีความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ มีบรรทัดฐานในการดำเนินงาน เช่น กลุ่มการเมือง กลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น

¹วินิจ เกตุขำ และคมเพชร ฉัตรสุกกุล. กระบวนการกลุ่ม. 2522. หน้า 2 – 3.

²กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์. จิตวิทยาสังคม. 2524. หน้า 259 – 260.

³วินิจ เกตุขำ และคมเพชร ฉัตรสุกกุล. เล่มเดิม. หน้า 14 – 15.

นอกจากนี้ ชาญ ัญญพิทยากุล¹ ได้กล่าวถึงประเภทของกลุ่มตามลักษณะบทบาทหน้าที่ ได้ 3 ประเภท สรุปได้ดังนี้

1. กลุ่มปฏิบัติงาน หมายถึง กลุ่มที่ปฏิบัติงานตามตำแหน่งหน้าที่ที่มีอยู่ในโครงสร้างขององค์กรต่างๆ เช่น หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ บริษัท เป็นต้น
2. กลุ่มพัฒนา หมายถึง กลุ่มที่มารวมกันเองเพื่อหวังทำความเจริญก้าวหน้าให้แก่สิ่งของตนเองสนใจและมีผลประโยชน์ร่วมกัน เช่น สมาคม ชมรม เป็นต้น
3. กลุ่มมิตรภาพ หมายถึง กลุ่มที่รวมกันโดยเน้นทางด้านสันตนาการ เช่น กลุ่มเล่นกีฬา กลุ่มเล่นการพนัน เป็นต้น

วนิดา เสนีเศรษฐ์ และชอบ อินทร์ประเสริฐกุล² ได้กล่าวถึงประเภทกลุ่มตามภาระงาน ได้ 3 ประเภท สรุปได้ดังนี้

1. กลุ่มหน้าที่ หมายถึง กลุ่มที่ได้มีการระบุหน้าที่ไว้ในโครงสร้างขององค์การ องค์กรประกอบเด่นของกลุ่มนี้ คือความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มตามบทบาทหน้าที่ซึ่งได้กำหนดไว้แน่นอน
2. กลุ่มงานหรือกลุ่มโครงการ หมายถึง กลุ่มที่ถูกกำหนดขึ้นมาอย่างมีระเบียบแบบแผน เพื่อปฏิบัติงานชิ้นใดชิ้นหนึ่งให้บรรลุตามเวลาที่กำหนด ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มเป็นแบบทางการ
3. กลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มมิตรภาพ หมายถึง การที่จัดเป็นกลุ่มที่ไม่เป็นทางการเกิดขึ้นโดยมีผลประโยชน์ หรือความต้องการสันตนาการร่วมกัน ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกไม่มีกฎเกณฑ์แน่นอน

พัทธา สายหู³ ได้กล่าวถึงประเภทของกลุ่มตามระบบสังคมไว้ 2 ประเภท สรุปได้ดังนี้

1. กลุ่มบังคับ หมายถึง กลุ่มที่โครงสร้างกำหนดสถานภาพของบุคคลให้เอง โดยบุคคลมิได้มีโอกาสเลือก เช่น บทบาทผู้ว่าราชการจังหวัด บทบาทของอธิการบดี เป็นต้น
2. กลุ่มสมัครใจ หมายถึง กลุ่มที่บุคคลเลือกเข้าร่วมได้เองตามความพอใจ เช่น กลุ่มเพื่อนร่วมรุ่น เป็นต้น

¹ชาญ ัญญพิทยากุล. กระบวนการกลุ่ม. 2522. หน้า 135.

²วนิดา เสนีเศรษฐ์ และชอบ อินทร์ประเสริฐกุล. มนุษย์สัมพันธ์ในองค์การ. 2530. หน้า 19 – 20.

³พัทธา สายหู. กลไกของสังคม. 2540. หน้า 88 - 91

อุทัย บุญประเสริฐ¹ ได้กล่าวถึงประเภทของกลุ่ม โดยยึดคณการทำงานในองค์กรไว้สรุปได้ว่า ในองค์กรต่าง ๆ จะมีกลุ่มแบ่งอยู่อย่างน้อย 3 ประเภท ดังนี้

1. กลุ่มบัญชาการ ประกอบด้วยผู้บังคับบัญชา และผู้ใต้บังคับบัญชา
2. คณะกรรมการ ประกอบด้วยคณการทำงานเฉพาะกิจ ซึ่งตั้งขึ้นเพื่อปฏิบัติหน้าที่

เฉพาะอย่าง

3. กลุ่มไม่เป็นทางการ ซึ่งเกิดขึ้นอย่างตั้งใจและไม่ตั้งใจในองค์กรนั้น ๆ ทั้งนี้เพื่อสนองความต้องการของกลุ่ม เช่น กลุ่มพนักงานขับรถยนต์กลุ่มชานา เป็นต้น

ทรรศนะของนักวิชาการดังกล่าวสรุปได้ว่า การจำแนกประเภทของกลุ่มขึ้นอยู่กับเกณฑ์ของการจำแนก เช่น จำแนกตามความสัมพันธ์ได้ 2 ประเภท คือ กลุ่มปฐมภูมิ และกลุ่มทุติยภูมิ จำแนกตามบทบาทหน้าที่ได้ 3 ประเภท คือ กลุ่มปฏิบัติงาน กลุ่มพัฒนา และ กลุ่มมีทรัพยากร จำแนกตามภาระงานได้ 3 ประเภท คือ กลุ่มหน้าที่ กลุ่มงาน และกลุ่มผลประโยชน์ จำแนกตามระบบสังคมได้ 2 ประเภท คือ กลุ่มบังคับ และกลุ่มสมัครใจ และจำแนกคณการทำงานในองค์กรได้ 3 ประเภท คือ กลุ่มบัญชาการ คณะกรรมการ และกลุ่มไม่เป็นทางการ

3. ลักษณะของกลุ่ม

นักวิชาการหลายคนได้กล่าวถึงลักษณะของกลุ่มไว้หลายลักษณะ ซึ่งพอจะประมวลได้ดังนี้

อุทัย บุญประเสริฐ² ได้กล่าวถึงลักษณะพื้นฐานของกลุ่ม สรุปได้ดังนี้

1. กลุ่มแต่ละกลุ่มจะต้องมีคนมารวมกันอย่างน้อยตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป
2. ในกลุ่มจะต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม หากกลุ่มใหญ่จะผ่านข่ายงานในการเชื่อมโยง โดยมีโครงสร้างของกลุ่มเป็นแนวทาง
3. กลุ่มจะต้องมีแรงจูงใจให้มารวมกัน ปกติจะเป็นจุดมุ่งหมายและผลประโยชน์ที่ตรงกัน
4. แต่ละกลุ่มจะมีระบบพฤติกรรมซึ่งเป็นบรรทัดฐาน
5. แต่ละกลุ่มจะต้องมีปทัสถานของกลุ่มซึ่งกำหนดขึ้นเฉพาะเป็นเครื่องมือควบคุมกลุ่ม
6. สมาชิกของกลุ่มจะมีกลุ่มย่อยภายในไว้เป็นข่ายในการผูกพันต่อกัน

¹อุทัย บุญประเสริฐ. กลุ่มสัมพันธ์ และการบริหารทีมงานที่มีประสิทธิภาพ. 2532. หน้า 25.

²อุทัย บุญประเสริฐ. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการกิจการกลุ่มของกลุ่มเกษตรทำนา ศรีสว่าง อำเภอนาทม จังหวัดร้อยเอ็ด. 2539. หน้า 13 – 14.

สำเร็จ บุญคำ¹ ได้กล่าวถึงลักษณะของกลุ่มไว้ พอจะสรุปได้ดังนี้

1. สมาชิกในกลุ่มต้องรู้จักกัน และสามารถบอกได้ว่าคนไหนอยู่กลุ่มไหน หรือไม่ได้อยู่ในกลุ่ม เช่น คนในเมืองเมื่อไปตามชนบทและได้พูดคุยกับคนในชนบทก็จะบอกได้ทันทีว่าคนนั้นไม่ใช่สมาชิกของกลุ่มคนในเมือง เป็นต้น

2. กลุ่มจะต้องมีโครงสร้างของกลุ่ม อาจจะเป็นลายลักษณ์อักษร หรือไม่มีก็ได้ มีการจัดตำแหน่งสถานภาพและบทบาทหน้าที่ของสมาชิกภายในกลุ่ม

3. มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม

4. มีบรรทัดฐานของการประพฤติ ซึ่งอาจเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร หรือไม่มีก็ได้ แต่ต้องเป็นที่เข้าใจร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม

5. มีความสนใจและมีค่านิยมบางอย่างร่วมกัน เช่น คนจีนมีค่านิยมอดทนขยันหมั่นเพียรในการทำมาหากิน เป็นต้น

6. มีกิจกรรมกลุ่ม เพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของกลุ่ม

เกรียงศักดิ์ ปัทมเรขา² ได้กล่าวถึงลักษณะของกลุ่ม สรุปได้ดังนี้

1. จะต้องประกอบด้วยกลุ่มคนอย่างน้อย 2 คนขึ้นไป

2. มีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันเป็นประจำตามรูปแบบของโครงสร้าง

3. มีความสนใจรวมทั้งบรรทัดฐานทางสังคมที่สอดคล้องต่อกัน

4. อยู่ในทำเลที่ตั้งหรือสภาพทางภูมิศาสตร์ทางภูมิศาสตร์อันเดียวกัน หรือสามารถติดต่อสัมพันธ์กัน

ไพบุลย์ ช่างเรียน และสมปราชญ์ จอมเทศ³ ได้กล่าวถึงลักษณะของกลุ่มไว้สอดคล้องกัน ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. กลุ่มจะต้องประกอบด้วยคนตั้งแต่สองคนขึ้นไป

2. สมาชิกกลุ่มจะต้องมีความสัมพันธ์กัน เพื่อจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน

¹สำเร็จ บุญคำ. ปัจจัยที่อิทธิพลต่อการจัดการกิจการกลุ่มของกลุ่มเกษตรกรทำนาศรีสว่าง ตำบลศรีสว่าง อำเภอโพธาราม จังหวัดร้อยเอ็ด. 2539. หน้า 13 – 14.

²เกรียงศักดิ์ ปัทมเรขา. ความคิดพื้นฐานการพัฒนาชนบท. 2533. หน้า 222 – 223.

³ไพบุลย์ ช่างเรียน และสมปราชญ์ จอมเทศ. วิทยาการจัดการและพฤติกรรมบริหารองค์กร. 2521. หน้า 109 – 110.

3. กลุ่มจะต้องมีการแบ่งแยกหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่มด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง
4. กลุ่มจะต้องมีโครงสร้างของสถานภาพ หรือโครงสร้างของสายบังคับบัญชา
ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง
5. กลุ่มควรมีลักษณะอื่น ๆ ต่อไปนี้ เช่น แบบอย่างของความสัมพันธ์กับลูกค้าหรือ
ผู้รับบริการ สภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า คุณภาพ และสภาพการยอมรับตามกฎหมาย
ณรงค์ เส็งประชา¹ ได้กล่าวถึงลักษณะกลุ่ม สรุปได้ดังนี้
  1. คนในกลุ่มมีการกระทำต่อกันทางสังคม
  2. คนในกลุ่มมีความรู้สึกว่าเขาเป็นสมาชิกของกลุ่ม
  3. คนในกลุ่มมีสถานภาพ และบทบาท มีการแบ่งงานกันทำ รวมทั้งมีการกำหนดสิทธิ
และหน้าที่ของสมาชิก
  4. คนในกลุ่มมีบรรทัดฐาน และค่านิยมยึดเป็นแนวเดียวกัน
  5. คนในกลุ่มมีการรวมตัวเป็นกลุ่มสังคม ย่อมมีจุดมุ่งหมายร่วมกันอย่างใดอย่างหนึ่ง
ทรศนะของนักวิชาการดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่า กลุ่มมีลักษณะสำคัญ คือ มีสมาชิก
ไม่น้อยกว่า 2 คน ต้องมีโครงสร้าง มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ของสมาชิก มีบรรทัดฐาน
มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันระหว่างสมาชิก และมีกิจกรรมร่วมกัน เป้าหมายสำคัญเพื่อให้บรรลุผล
ตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

4. ปัจจัยการจัดการกิจการกลุ่ม

นักวิชาการได้กล่าวถึงปัจจัยการจัดการกิจการกลุ่มไว้หลายลักษณะ พอจะประมวลได้ดังนี้
กระทรวงศึกษาธิการ² ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่ม สรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยภายใน ประกอบด้วยดังนี้
  - 1.1 ระดับบุคคล เช่น ครู ประชาชนชาวบ้าน เป็นต้น ต้องเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์
เฉลียวฉลาด มีวิสัยทัศน์ ขยัน เมตตา โอบอ้อมอารี เสียสละ มุ่งมั่นจริงจัง เป็นที่เชื่อถือศรัทธา
ของคนทั่วไป
  - 1.2 ระดับองค์กร ต้องมีลักษณะสำคัญ ๆ เช่น มีความสามัคคี มีอุดมการณ์ร่วม
มีการจัดระบบที่ดี มีผู้นำที่เข้มแข็งมีประสิทธิภาพ มีความต้องการร่วมกัน เป็นต้น
2. ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัจจัยด้านต่าง ๆ เช่น แนวร่วม เครือข่าย วิทยาการ หรือ
เทคโนโลยี ระบบเศรษฐกิจ วิถีชีวิตชุมชน เป็นต้น

¹ณรงค์ เส็งประชา. มนุษย์กับสังคม. 2538. หน้า 68.

²กระทรวงศึกษาธิการ. ศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชน. 2541. หน้า 43.

บรรจง นะแส¹ ได้กล่าวถึงปัจจัยการจัดการกิจการกลุ่ม สรุปได้ดังนี้

1. การพัฒนาเวทีของการประชุมของกลุ่มพื้นฐาน เช่น พัฒนาการยอมรับของสมาชิก ในความแตกต่างทางด้านความรู้ความสามารถ พัฒนาการยอมรับนับถือ และเคารพซึ่งกันและกัน พัฒนาการมีส่วนร่วมของสมาชิกให้กล้าแสดงความคิดเห็นกล้าแสดงความรู้สึกที่แท้จริง การมีส่วนร่วมในการระดมพล สมทบทรัพยากร และใช้ขบวนการประชาธิปไตย ในเวทีการประชุม และดำเนินการประชุม เป็นต้น

2. การตรวจสอบกิจกรรมอย่างรอบด้าน เช่น วัตถุประสงค์ เป้าหมาย กิจกรรมแต่ละ กิจกรรมจะต้องผ่านการทำข้อมูล ถกเถียง ตั้งคำถามต่อวัตถุประสงค์ เป้าหมาย อุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้น

3. การนำมติ ข้อตกลงสู่การปฏิบัติที่เป็นจริง และตรวจสอบแก้ไขให้สอดคล้องโดยผ่านขบวนการมีส่วนร่วม

4. การสรุปงาน สรุปบทเรียนในแต่ละกิจกรรมอย่างแท้จริงและต่อเนื่อง และมีการจัดระบบเอกสารบันทึกรวบรวมข้อมูลข้อสรุปอย่างเป็นระบบ

5. จัดขบวนการเสริมการศึกษาอย่างต่อเนื่องในเนื้อหาของกิจกรรม

6. งานเครือข่ายกลุ่มกิจกรรม เป็นการหนุนช่วยกันและกันหรือการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างกิจกรรมต่าง ๆ

7. การพัฒนาองค์กรประชาชน มีการพึ่งตนเองได้ มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันการมีอำนาจต่อรอง เป็นต้น

อัมพร แก้วหนู² ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่ม สรุปได้ดังนี้

1. ผู้นำกลุ่ม ผู้นำที่เป็นคนดี มีความสามารถ มีคุณธรรม และในหลายองค์กรจะมีผู้นำหลากหลาย เพื่อช่วยแก้ปัญหาที่แตกต่างกันออกไป

2. กลุ่ม องค์กรมีกิจกรรมมีแผนการทำงานของตนเองอย่างต่อเนื่องมีการขยายผลของกลุ่มเพื่อตอบสนองการแก้ปัญหาของชุมชนให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

3. วัตถุประสงค์ของกลุ่ม กิจกรรมที่องค์กรดำเนินการสามารถแก้ปัญหาของสมาชิกได้

¹บรรจง นะแส. “พัฒนาชุมชนที่มีคนเป็นศูนย์กลาง : บทเรียนขององค์กรพัฒนาเอกชน,” แลใต้. 7(26) : 16 – 17 ; มีนาคม - เมษายน 2539.

²อัมพร แก้วหนู. “ตัวชีวิตองค์กรชาวบ้าน,” แลใต้. 8 (35) : 6 กุมภาพันธ์ 2540.

4. สมาชิกกลุ่ม สมาชิกในกลุ่ม และสมาชิกในองค์กรมีส่วนร่วมในการทำงานกิจกรรมต่าง ๆ
5. การจัดการกลุ่ม สมาชิกสามารถบริหารจัดการองค์กรได้เอง
6. มีอิสระ สมาชิกกำหนดทิศทางการทำงานของตนเองอย่างอิสระ ไม่ถูกครอบงำหรือถูกชี้นำจากภายนอก
7. การตรวจสอบ มีระบบการตรวจสอบการทำงานขององค์กร สามารถตรวจสอบหรือถูกชี้นำจากภายนอก
8. ฝึกฝนผู้นำ มีระบบของการหมุนเวียนผู้นำ หรือกรรมการ
9. การยอมรับ องค์กรได้รับการยอมรับจากหน่วยงานภายนอก หรือจากราชการ
10. โครงสร้างกลุ่ม กลุ่มมีโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน
11. ศึกษาปัญหาโดยตรง องค์กรสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งภายใน ภายนอก แล้วนำมากำหนดแผนการทำงานที่เป็นผลประโยชน์การทำงานของตนเองได้

ชนกัณฑ์ หิรัญพันธุ์¹ ได้ศึกษาการจัดการกิจการของชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง ตำบลท่าโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาปรากฏว่าปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อการจัดการกิจการชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง สรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยด้านผู้นำของชมรม ได้แก่ ปริมาณและความหลากหลายของผู้นำ ทั้งผู้นำที่ได้รับการศึกษาระดับปริญญาตรี และผู้นำจากองค์กรอื่น ๆ ในชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกกลุ่มอื่น ๆ เป็นต้น และลักษณะนิสัยของผู้นำชมรม คือ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความขยันหมั่นเพียร และความอดทน
2. ปัจจัยด้านสมาชิกชมรม ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของสมาชิกชมรม ซึ่งส่วนใหญ่สืบเชื้อมาจากบรรพบุรุษที่หนีทัพมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านคีรีวง และลักษณะจิตนิสัยของสมาชิกชมรม คือ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ และมีอัธยาศัยไมตรี
3. ปัจจัยด้านทุนของชมรม ได้แก่ แหล่งทุนของชมรม ซึ่งชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวงได้รับการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชนต่าง ๆ ได้รับเงินจากกองทุนเดิมสี่เขียวใส่เขาหลวง และมีเงินทุนเพิ่มเติมจากการดำเนินกิจการนำเที่ยวและจัดที่พักแบบโฮมสเตย์

---

¹ชนกัณฑ์ หิรัญพันธุ์. การศึกษาการจัดการของชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง ตำบลท่าโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช. 2544. หน้า 50 – 75.

โดยมีวิธีการใช้ทุน คือ นำเงินที่ได้รับการสนับสนุนมาจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นและใช้เป็นเงินสดหมุนเวียนในการดำเนินกิจการ และเก็บไว้เป็นเงินทุนสำรองสำหรับใช้ในโครงการหรือโอกาสอื่น ๆ

4. ปัจจัยด้านโครงสร้างของชมรม ประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

4.1 สถานภาพของชมรม ประกอบด้วย สมาชิกชมรมต้องมีความพร้อมในการรับนักท่องเที่ยวและบริการนำเที่ยว และคณะกรรมการบริหารชมรม ต้องได้รับการยอมรับจากสมาชิกของชมรม

4.2 บทบาทของชมรม สมาชิกชมรมต้องช่วยกันอนุรักษ์เขาหลวงและสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน และต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์ธรรมชาติของชุมชนและกิจกรรมอื่น ๆ

4.3 บรรทัดฐานของชมรม ชมรมได้กำหนดบรรทัดฐานของชมรมไว้อย่างชัดเจน คือ ระเบียบ กฎเกณฑ์ แผนปฏิบัติ และนโยบายต่าง ๆ

4.4 การบังคับบัญชา ชมรมได้แบ่งการบังคับบัญชาออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การจัดสายการบังคับบัญชา คือ คณะกรรมการบริหารชมรมและสมาชิกชมรม และการติดต่อสื่อสารเพื่อการบังคับบัญชา

4.5 บรรยากาศในชมรม จำแนกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ การพบปะพูดคุยเป็นการส่วนตัว การประชุมโดยใช้หลักการระดมความคิด และการใช้เอกสารที่เข้าใจง่าย

5. ปัจจัยด้านนักท่องเที่ยว มีจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งที่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศมาใช้บริการของชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวงเป็นจำนวนมาก ทำให้มีรายได้จากการท่องเที่ยวสูง

6. ปัจจัยด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ชุมชนคีรีวงมีทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งประเภทธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรมในวิถีชีวิตของชาวคีรีวง ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยือนชุมชนคีรีวง

7. ปัจจัยด้านกลุ่มและองค์กรอื่น ๆ เช่น มูลนิธิอาสาพัฒนาเพื่อสังคม องค์กรบริหารส่วนตำบลกำโลน มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ที่ช่วยสนับสนุนกิจการของชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง

เสาวณีษ์ คำนิล¹ ได้ศึกษาการจัดการกิจการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านร้อนพัฒนา ตำบลต้นหยงมัส อำเภอระแงะ จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาปรากฏว่าปัจจัยการจัดการกิจการกลุ่มสรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยด้านผู้นำและสมาชิกกลุ่ม

1.1 ผู้นำกลุ่ม ประกอบด้วยผู้นำที่เป็นคณะกรรมการบริหารกลุ่มจำนวน 8 คน และผู้นำที่เป็นที่ปรึกษาจำนวน 11 คน เป็นผู้นำที่มีความรู้ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับปริญญาตรี และเป็นผู้นำที่มีประสบการณ์ในการทำงาน มีความรู้ ความสามารถ ตลอดจนมีความเสียสละ มีความอดทน มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ และมีความขยันหมั่นเพียร ส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านร้อนพัฒนา

1.2 สมาชิกกลุ่ม ประกอบด้วยสมาชิกที่มีบรรพบุรุษกลุ่มเดียวกัน ทำให้มีความรัก มีความผูกพัน และมีความสามัคคีกัน ตลอดจนมีความรับผิดชอบ มีความขยันหมั่นเพียรและมีความเสียสละ ส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านร้อนพัฒนา

2. ปัจจัยด้านโครงสร้างกลุ่ม

2.1 สถานภาพของกลุ่ม สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นสมาชิกในหมู่บ้านร้อนและละแวกใกล้เคียง ทำให้มีความรัก มีความผูกพัน และมีความสามัคคีกัน คณะกรรมการบริหารกลุ่มมาจากการเลือกตั้งจากสมาชิก ทำให้สมาชิกกลุ่มให้ความเชื่อถือและไว้วางใจให้บริหารงานกลุ่ม ส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านร้อนพัฒนา

2.2 บทบาทของกลุ่ม กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านร้อนพัฒนาทำหน้าที่ในการพัฒนา กลุ่มให้ประสบความสำเร็จและมีความเจริญก้าวหน้า ในขณะที่เดียวกันก็ทำหน้าที่ในการพัฒนาชุมชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและฐานความเป็นอยู่ของคนในชุมชน และคณะกรรมการบริหารกลุ่มมีหน้าที่ในการบริหารจัดการกลุ่มให้ประสบความสำเร็จ และปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ และเต็มความสามารถ ส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านร้อนพัฒนา

2.3 บรรทัดฐานของกลุ่ม กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านร้อนพัฒนาได้กำหนดบรรทัดฐานของกลุ่มไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน คือ นโยบายของกลุ่ม ระเบียบของกลุ่ม และข้อบังคับการปฏิบัติงานของสมาชิกกลุ่ม รวมทั้งบรรทัดฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร คือ สมาชิกต้องมีความพร้อมที่จะเสียสละเวลาทำกิจกรรมของกลุ่ม ตลอดจนต้องร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน และต้องปฏิบัติตัวให้ถูกต้องตามวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน ส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านร้อนพัฒนา

---

¹เสาวณีษ์ คำนิล. ศึกษาการจัดการกิจการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านร้อนพัฒนา
ตำบลต้นหยงมัส อำเภอระแงะ จังหวัดนครราชสีมา. 2546. หน้า 45 - 80.

2.4 การบังคับบัญชา กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านร้อนพัฒนา มีการจัดสายการบังคับบัญชา 2 ลำดับชั้น คือ คณะกรรมการบริหารกลุ่ม และสมาชิกกลุ่ม และมีการจัดระบบความสัมพันธ์ภายในกลุ่มอย่างชัดเจน ทำให้การประสานงานภายในกลุ่มเป็นไปด้วยความเรียบร้อย สมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจตรงกัน ทำให้สมาชิกกลุ่มมีความเชื่อมั่นและให้ความไว้วางใจกัน ส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านร้อนพัฒนา

2.5 บรรยากาศของกลุ่ม สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านร้อนพัฒนา มีการพบปะพูดคุยอย่างเป็นกันเอง การพูดคุยในที่ประชุมคณะกรรมการบริหารกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม จะระดมความคิดและแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ การใช้เอกสารในการชี้แจงข้อมูลจะใช้เอกสารที่สมาชิกกลุ่มทุกคนสามารถเข้าใจได้ง่าย และสามารถตรวจสอบได้ ทำให้บรรยากาศของกลุ่มไปในทางที่ดี สมาชิกกลุ่มทุกคนมีความรักและความสามัคคี ส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่มแม่บ้านร้อนพัฒนา

3. ปัจจัยด้านทุนและทรัพยากร

3.1 ทุน ประกอบด้วยเงินทุนและอุปกรณ์

3.1.1 เงินทุน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านร้อนพัฒนา มีการระดมทุนด้วยการลงหุ้น และได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ทำให้กลุ่มมีเงินทุนหมุนเวียนเพียงพอในการจัดการกิจการกลุ่ม ประกอบกับมีการใช้เงินทุนโดยการ จัดสรรตามสัดส่วน และมีการควบคุมเงินทุนไว้อย่างเป็นระบบ ส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่ม แม่บ้านเกษตรกรบ้านร้อนพัฒนา

3.1.2 อุปกรณ์ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านร้อนพัฒนา มีที่ตั้งสำนักงานศูนย์กลางของหมู่บ้าน สมาชิกสามารถเดินทางไปมาได้สะดวก ประกอบกับมีครุภัณฑ์สำนักงานในจำนวนที่เพียงพอทำให้การดำเนินงานกลุ่มมีความสะดวกและมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย รวมทั้งมีความพร้อมในด้านอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพต่าง ๆ ที่อำนวยความสะดวกให้กลุ่ม ทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านร้อนพัฒนาสามารถดำเนินกิจกรรมกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านร้อนพัฒนา

3.2 ทรัพยากร กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านร้อนพัฒนา มีทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ มีวัตถุดิบในปริมาณที่เพียงพอกับความต้องการผลิตสินค้า มีการใช้ทรัพยากรได้อย่างเหมาะสม ทั้งด้านการจัดสรรงานที่เหมาะสมกับความถนัดและความสามารถของบุคลากรแต่ละคนและรู้จักใช้ทรัพยากรที่เป็นวัตถุดิบให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่มแม่บ้านร้อนพัฒนา

4. ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม

4.1 การตั้งถิ่นฐาน ชุมชนในหมู่บ้านร้อนมีการตั้งบ้านเรือนที่หนาแน่นเป็นกลุ่ม บ้านเรือนอยู่ใกล้ชิดกัน มีวัดและร้านค้าขายของชำเป็นแหล่งพบปะกัน ทำให้สมาชิกกลุ่มและชาวบ้านในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านร้อนพัฒนา

4.2 โครงสร้างพื้นฐาน สภาพถนนหนทางเข้ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านร้อนพัฒนาเป็นถนนคอนกรีต สามารถเดินทางไปมาได้สะดวก มีไฟฟ้าใช้ครบทุกครัวเรือน

4.3 วัฒนธรรม สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านร้อนพัฒนาและชาวบ้านในชุมชนทุกคนนับถือศาสนาพุทธ และยึดมั่นในขนบธรรมเนียมที่เป็นแบบแผนเดียวกันในชุมชน มีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำท้องถิ่นเหมือนกัน คือ พ่อท่านแดง และโต๊ะชายไร่เขา ทำให้เกิดความผูกพัน มีความรักสามัคคี และมีความเข้าใจกัน ส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านร้อนพัฒนา

4.4 กลุ่มพัฒนาอื่น ๆ สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านร้อนพัฒนาได้เข้าไปมีส่วนร่วม กับกลุ่มพัฒนาอื่นๆ เช่น กลุ่มทำดอกไม้จันทร์จากใบยางพารา กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเลี้ยงโค เป็นต้น ทำให้สมาชิกกลุ่มได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และประสบการณ์การทำงาน และทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านร้อนพัฒนา มีความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มพัฒนาอื่น ๆ ส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านร้อนพัฒนา

ทฤษฎีของนักวิชาการดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่า ปัจจัยการจัดการกลุ่มที่มีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มมีหลายด้าน เช่น ด้านผู้นำและสมาชิกกลุ่ม ด้านโครงสร้างของกลุ่ม ด้านทุน และทรัพยากร ด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นต้น

5. กระบวนการจัดการกิจการกลุ่ม

นักวิชาการได้กล่าวถึงขั้นตอนหรือกระบวนการของการจัดการกลุ่มไว้หลายทฤษฎีพอจะประมวลได้ดังนี้

คีสิน กุศลสถานภาพ¹ ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหารโดยยึดวัตถุประสงค์ของ ปีเตอร์ เฟอร์ดินานด์ ดรึคเกอร์ (Peter Ferdinand Drucker) สรุปได้ดังนี้

¹คีสิน กุศลสถานภาพ. นักคิด แนวคิด ทฤษฎีการบริหารจัดการ. 2538.

การบริหารโดยวัตถุประสงค์ มีหลักการสำคัญ คือ การอาศัยวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ชัดเจน ซึ่งได้จากการร่วมการพิจารณาและกำหนดขึ้นระหว่างผู้บังคับบัญชา และผู้ใต้บังคับบัญชา โดยเน้นเทคนิคการมีส่วนร่วม และวิธีการประสานงานของแต่ละฝ่ายเข้าด้วยกัน โดยมีกระบวนการบริหาร 4 ขั้นตอน สรุปได้ดังนี้

1. ขั้นการพัฒนาวัตถุประสงค์ ในขั้นนี้อาจกำหนดวัตถุประสงค์ขึ้นมาใหม่หรือพัฒนาวัตถุประสงค์ที่มีอยู่แล้วให้เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ยังแบ่งเป็น 2 ขั้นตอนย่อย ดังนี้

1.1 การนำเสนอวัตถุประสงค์ ทุกฝ่ายนำเสนอวัตถุประสงค์ของตนเพื่อพิจารณาร่วมกัน

1.2 การพิจารณากำหนดวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทุกฝ่ายร่วมกันพิจารณาแล้วยอมรับเป็นข้อผูกพันที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกัน

2. ขั้นการพัฒนาแผนดำเนินการ ผู้นำคิดแผนงานแล้วนำเสนอให้ผู้ร่วมงานยอมรับซึ่งแผนงานจะประกอบด้วย

2.1 ระบุกิจกรรม รวมทั้งขั้นตอนในการปฏิบัติแต่ละกิจกรรม

2.2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรม และระยะเวลาที่ใช้ในแต่ละกิจกรรม

2.3 กำหนดผู้รับผิดชอบแต่ละกิจกรรม

2.4 ระบุทรัพยากรที่ต้องการทั้งหมด

2.5 ประเมินระยะเวลาที่แล้วเสร็จของแผน

3. ขั้นการปฏิบัติตามแผน ผู้รับผิดชอบแต่ละกิจกรรม และสมาชิกร่วมกันดำเนินกิจกรรมตามรายละเอียดของแผนงาน

4. ขั้นตอนตรวจสอบผลงาน การตรวจสอบอาจแบ่งได้เป็นการตรวจสอบอย่างเป็นทางการ และการตรวจสอบอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งขั้นการตรวจสอบผลงานอาจแบ่งได้เป็น 2 ขั้น ดังนี้

4.1 การตรวจสอบผลงานระหว่างการปฏิบัติงาน ขณะปฏิบัติงานอาจมีสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งทำให้การปฏิบัติงานอาจไม่เป็นไปตามแผน จำเป็นต้องตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไข

4.2 การตรวจสอบผลงานหลังการปฏิบัติงาน เพื่อการปฏิบัติงานได้สิ้นสุดตามระยะเวลาแล้ว ผู้นำและสมาชิกจะร่วมกันทำการประเมินผลว่าได้ทำตามวัตถุประสงค์หรือไม่ได้ผลมากน้อยเพียงใด และมีอุปสรรคประการใดบ้าง โดยอาศัยวัตถุประสงค์ และแผนดำเนินงานเป็นแนวทางในการประเมิน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช¹ ได้กล่าวถึงกระบวนการในการจัดการ หรือกิจกรรม ในการจัดการตามแนวความคิดของ จอร์จ เทอร์รี่ (George Rterry) ว่าประกอบด้วยกิจกรรม 5 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. การวางแผน เป็นเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย โครงการและ วิธีดำเนินงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ นโยบาย และโครงการที่กำหนดไว้
2. การจัดองค์การ เป็นเรื่องของการจัดโครงสร้างบทบาทต่าง ๆ โดยการพิจารณา กำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับการบรรลุเป้าหมายขององค์การ รวมทั้งการจัดรวมกลุ่ม กิจกรรมและการจัดให้กลุ่มกิจกรรมนั้น ๆ มีผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบ
3. การจัดคนเข้าทำงาน เป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดการเกี่ยวกับตัวบุคคล และจัดให้บุคคล เข้าทำงานในตำแหน่งที่กำหนดไว้ในโครงสร้างขององค์การ
4. การสั่งการ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการให้แนวทาง และบังคับบัญชาผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา วิธีการในการสั่งการเป็นสิ่งที่ยุ่งยากสับสนเป็นพิเศษ
5. การควบคุม เป็นเรื่องของการบังคับให้กิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปตามแผนงาน ซึ่งเป็นการวัดความก้าวหน้าในการทำงาน การแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น และเป็นการยืนยันความสำเร็จ ของแผน

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ² ได้กล่าวถึงกระบวนการจัดการที่นำไปสู่ความสำเร็จตาม จุดมุ่งหมายของกลุ่ม สรุปได้ดังนี้

1. การวางแผน เป็นการกำหนดเป้าหมาย การกำหนดกลยุทธ์ และพัฒนาแผนย่อย เพื่อประสานกิจกรรม
2. การจัดองค์การ เป็นการกำหนดความต้องการที่จะปฏิบัติ จะทำอย่างไร และใคร เป็นผู้ปฏิบัติ
3. การจัดบุคคลเข้าทำงาน เป็นการสรรหาคนที่เหมาะสม การพัฒนาคนเพื่อให้งาน บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ
4. การชักนำ เป็นการสั่งการ และการจูงใจที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มบุคคล และการแก้ปัญหา ความขัดแย้ง

---

¹มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชา องค์การและการจัดการ หน่วยที่ 1-8. 2539. หน้า 37-38.

²ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. องค์การและการจัดการ ฉบับมาตรฐาน. 2539. หน้า 12.

5. การควบคุม เป็นการตรวจสอบกิจกรรมที่จะให้เกิดความแน่นอน ซึ่งให้บรรลุผลสำเร็จตามแผน

วันดี รัตนมณี¹ ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยการรวมกลุ่มและการจัดการกิจกรรมกลุ่มของชมรมชาวประมงทะเลสาบสงขลาตอนล่าง ผลการศึกษาปรากฏว่ากระบวนการจัดการกิจการกลุ่มมี 4 ขั้นตอน สรุปได้ดังนี้

1. ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ ได้แก่ การร่วมกันศึกษาปัญหาที่ประสบอยู่พร้อมกำหนดกิจกรรมที่จะแก้ไขปัญหานั้น
2. ขั้นการวางแผน ได้แก่ การร่วมกันกำหนดรายละเอียดของกิจกรรมที่จะแก้ปัญหาตามกิจกรรมที่ได้กำหนดในขั้นที่ 1
3. ขั้นการปฏิบัติงาน ได้แก่ การลงมือปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ ตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้แล้ว ซึ่งจะประกอบด้วย การศึกษาปัญหาอย่างเจาะลึก การแบ่งงานรับผิดชอบ การประสานงาน การหาทุน การลงมือปฏิบัติ และการควบคุม
4. ขั้นการประเมินผลและติดตามผล ได้แก่ การติดตามการปฏิบัติงานตามกิจกรรมขณะปฏิบัติ หรือหลังปฏิบัติ เพื่อรวบรวมปัญหา ผลสัมฤทธิ์ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาต่อไป

ทฤษฎีของนักวิชาการดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่า การจัดการกิจกรรมกลุ่มมีกระบวนการจัดการที่สำคัญ คือ ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ ขั้นการวางแผน ขั้นการปฏิบัติงาน และขั้นการประเมินผลและติดตามผล

6. ผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่ม

นักวิชาการหลายคนได้กล่าวถึงผลกระทบจากการจัดการกลุ่มไว้ ซึ่งพอจะประมวลได้ดังนี้

สุนทร ยุทธชนะ² ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการพัฒนาชนบทตำบลน้ำขาว อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาผลกระทบปรากฏว่าผลกระทบจากการจัดการกิจการของกลุ่มออมทรัพย์ พอสรุปได้ดังนี้

---

¹วันดี รัตนมณี. ปัจจัยการรวมกลุ่ม และการจัดการกิจการกลุ่มของชมรมชาวประมงทะเลสาบสงขลาตอนล่าง. 2543. หน้า 73 – 112.

²สุนทร ยุทธชนะ. บทบาทของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการพัฒนาชนบทตำบลน้ำขาว อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา. 2536. หน้า 83 – 91.

1. ผลกระทบด้านการพัฒนาคน ได้แก่ การส่งเสริมให้สมาชิกมีวินัย มีความซื่อสัตย์ ช่วยเหลือตนเอง และมีความขยัน
2. ผลกระทบด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ได้แก่ ทำให้สมาชิกมีรายได้สูงขึ้น มีการอบรม และรวมกลุ่มกันทางเศรษฐกิจ
3. ผลกระทบด้านการพัฒนาสังคม ได้แก่ ทำให้เกิดความสงบสุขในชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนาลิงแวดล้อม ทำให้มีการให้สวัสดิการสังคม และทำให้มีการสร้างถาวรวัตถุในชุมชน
4. ผลกระทบด้านการพัฒนาการศึกษา ได้แก่ ทำให้เกิดการรับรู้ข่าวสาร และการส่งเสริมการเรียนรู้ในการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต
5. ผลกระทบด้านการพัฒนาสุขภาพอนามัย ได้แก่ สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์สามารถเบิกค่ารักษาพยาบาลได้ และสมาชิกมีสุขภาพอนามัยดีขึ้น
6. ผลกระทบด้านการพัฒนาการเมือง ได้แก่ ทำให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการเป็นกรรมการ และการส่งเสริมหลักประชาธิปไตย

อมร สุวรรณรัตน์¹ ได้ศึกษาปัจจัยการรวมกลุ่มและการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร ทำนาตะโหมด ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง ผลการศึกษาปรากฏว่าผลกระทบจากการดำเนินงานของกลุ่ม สรุปได้ดังนี้

1. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ เช่น ทำให้เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มสามารถพัฒนาอาชีพ การเกษตร ทำให้เกิดความคล่องตัวด้านธุรกิจ ทำให้ชาวบ้านรู้จักประหยัดและเก็บออม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาด้านเกษตรกรรม เป็นต้น

2. ผลกระทบด้านสังคม เช่น ทำให้ชาวบ้านมีความสามัคคีและร่วมมือกันในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ทำให้ชาวบ้านรู้จักประเมินตนเอง และยอมรับในความรู้ ความสามารถของผู้อื่น ทำให้ชาวบ้านเกิดความตื่นตัวในการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ทำให้ชาวบ้านเกิดความภาคภูมิใจและมีความรักความผูกพันท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

4. ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชน เช่น ทำให้ป่าไม้ แหล่งน้ำ และดิน อยู่ในสภาพที่ได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟู ทำให้ชุมชนมีสิ่งแวดล้อมที่ดี เป็นต้น

---

¹อมร สุวรรณรัตน์. ศึกษาปัจจัยการรวมกลุ่ม และการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร ทำนาตะโหมด ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง. 2541. หน้า 85 – 102.

จันทิมา ไฉไล บุญสนอง¹ ได้ศึกษาการดำเนินงานและผลการดำเนินงานของกลุ่ม ออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคลองหวัะ ตำบลคองหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผลการศึกษา ปรากฏว่าผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคลองหวัะ สรุปได้ดังนี้

1. ผลกระทบด้านการพัฒนาคน เช่น ทำให้สมาชิกมีความซื่อสัตย์ ทำให้สมาชิก รู้จักความเสียสละ ทำให้สมาชิกมีความรับผิดชอบต่อตนเองและเพื่อสมาชิก ทำให้เกิดความ เห็นอกเห็นใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความไว้วางใจกัน เป็นต้น
2. ผลกระทบด้านการพัฒนาสังคม เช่น ทำให้เกิดความเป็นประชาธิปไตยในการ ดำเนินงาน ทำให้เกิดความสามัคคีขึ้นในกลุ่ม ทำให้เกิดการฝึกคนให้เป็นผู้นำที่ดี เป็นต้น
3. ผลกระทบด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น ทำให้เกิดการระดมทุนขึ้นในหมู่บ้าน ทำให้เกิดการ พัฒนาอาชีพของสมาชิก ทำให้เกิดการเป็นนักธุรกิจขนาดย่อมในชุมชน เป็นต้น

รุ่งเรือง จอมศรี² ได้ศึกษากลุ่มเกษตรกรเลี้ยงโคตำบลนาหว้า อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ผลการศึกษา ปรากฏว่าผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรเลี้ยงโคตำบลนาหว้า สรุปได้ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วยผลกระทบด้าน ทำให้เกิดอาชีพเสริมแก่สมาชิกกลุ่ม เพิ่มขึ้น ทำให้เกิดการสนับสนุนอาชีพนั้น ๆ ของสมาชิกกลุ่ม ทำให้เกิดฐานะทางเศรษฐกิจ ของครอบครัวของสมาชิกกลุ่มดีขึ้น และทำให้เกิดการจัดการด้านตลาดดีขึ้น
2. ด้านสังคมและวัฒนธรรม ประกอบด้วยผลกระทบด้าน ทำให้เกิดผู้นำเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดองค์กรท้องถิ่นที่เข้มแข็ง ทำให้ชาวบ้านภูมิใจในชุมชนของตนเอง ทำให้ลดความขัดแย้ง ในชุมชน ทำให้เกิดความคิดแบบพึ่งพาตนเอง ทำให้ชาวบ้านมีทัศนคติที่ดีต่อหน่วยงานภาครัฐ ทำให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของสังคม ทำให้ชาวบ้านตื่นตัวในการหาความรู้ใหม่ ทำให้ ชาวบ้านมีจิตสำนึกความเป็นประชาธิปไตย ทำให้ชาวบ้านมีระเบียบวินัยเพิ่มขึ้น ทำให้ชาวบ้าน รู้จักประเมินตนเองและยอมรับในความรู้ความสามารถของผู้อื่น ทำให้เกิดการบริการแก่ชุมชน และ ทำให้เกิดชมรมกลุ่มเกษตรกรเลี้ยงโคของอำเภอจะนะ

---

¹จันทิมา ไฉไล บุญสนอง. การดำเนินงานและผลการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิตบ้านคลองหวัะ ตำบลคองหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. 2539. หน้า 96 – 97.

²รุ่งเรือง จอมศรี. ศึกษากลุ่มเกษตรกรเลี้ยงโคตำบลนาหว้า อำเภอจะนะ จังหวัด สงขลา. 2544. หน้า 123 – 127.

3. ด้านสภาพแวดล้อมของชุมชน ประกอบด้วยผลกระทบด้าน ทำให้โครงสร้างพื้นฐานดีขึ้นทั้งปริมาณและคุณภาพ ทำให้เกิดการฟื้นฟูป่าของชุมชน ทำให้เกิดแหล่งน้ำใช้สอย และทำให้เกิดการจัดการมูลสัตว์

วิษชุดา กุพานุวัฒน์¹ ได้ศึกษาการจัดการกลุ่มประมงพื้นบ้านของชาวบ้าน อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยเฉพาะผลกระทบปรากฏว่าผลกระทบจากการจัดการ กลุ่มประมงพื้นบ้านของชาวบ้าน อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา สรุปได้ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ทำให้เกิดอาชีพเสริมแก่สมาชิกกลุ่ม ทำให้เกิดฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวของสมาชิกกลุ่มดีขึ้น และทำให้เกิดการจัดการด้านตลาดดีขึ้น

2. ด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ ทำให้เกิดผู้นำเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดองค์กรท้องถิ่นที่เข้มแข็ง ทำให้ชาวประมงภูมิใจในชุมชนของตนเอง ทำให้ลดความขัดแย้งในชุมชน ทำให้เกิดความคิดแบบพึ่งพาตนเอง ทำให้ชาวประมงมีทัศนคติที่ดีต่อหน่วยงานภาครัฐ ทำให้ชาวประมงเห็นความสำคัญของสังคม ทำให้ชาวประมงตื่นตัวในการรับความรู้ใหม่ ทำให้ชาวประมงมีจิตสำนึกความเป็นประชาธิปไตยเพิ่มขึ้น ทำให้ชาวประมงมีระเบียบวินัยเพิ่มขึ้น ทำให้ชาวประมงรู้จักประเมินตนเอง และยอมรับในความรู้ความสามารถของผู้อื่น ทำให้เกิดการบริการแก่ชุมชน และทำให้เกิดกลุ่มประมงพื้นบ้าน

3. ด้านสภาพแวดล้อมของชุมชน ได้แก่ ทำให้โครงสร้างพื้นฐานดีขึ้น ทำให้เกิดการฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลของชุมชน และทำให้เกิดการรักษาสภาพแวดล้อมบริเวณชายฝั่งทะเล ทรศนะของนักวิชาการดังกล่าวพอสรุปได้ว่า ผลกระทบจากการจัดการกลุ่มมีหลายด้าน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยการจัดการของกลุ่มนั้น ๆ ซึ่งสามารถจำแนกได้หลายด้าน เช่น ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

7. ทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่ม

ทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่มที่สามารถนำมาศึกษาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชน นักวิชาการได้กล่าวถึงไว้สรุปได้ดังนี้

---

¹วิษชุดา กุพานุวัฒน์. การจัดการกลุ่มประมงพื้นบ้านของชาวบ้าน อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา. 2546. หน้า 107 – 123.

7.1 ทฤษฎีบทบาท (Role Theory) สัจญา สัจญาวิวัฒน์¹ ได้กล่าวถึงทฤษฎีบทบาทสรุปได้ว่า ทฤษฎีบทบาทจะกล่าวถึงลักษณะของสังคมมนุษย์ และลักษณะของปัจเจกชนแล้วทำให้เห็นว่าตัวเชื่อมระหว่างสังคมและมนุษย์นั้นก็คือบทบาทนั่นเอง ซึ่งทั้ง 3 ลักษณะมีรายละเอียดดังนี้

1. สังคมมนุษย์ ทฤษฎีบทบาทเน้นว่าสังคมมนุษย์เป็น โครงข่ายของตำแหน่งทางสังคมหรือสถานภาพ โดยมีปัจเจกชนเป็นผู้แสดงตำแหน่ง แต่ละตำแหน่งหรือกลุ่มสังคมล้วนแต่จะมีความคาดหวังจากสังคมเป็นกรอบให้ผู้ดำรงตำแหน่งแสดงออก ซึ่งความคาดหวังอาจจำแนกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1.1 ความคาดหวังจาก “บท” บทคือบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งสังคมทุกสังคมจะกำหนดเอาไว้กว้าง ๆ ว่า ผู้ดำรงตำแหน่งใดจะต้องแสดงหรือทำอะไร

1.2 ความคาดหวัง “ผู้แสดง” คือเน้นว่ามนุษย์คนอื่น ๆ ในสังคมก็มีส่วนสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ด้วยกัน เพราะมนุษย์จะทำอะไรก็ต้องคำนึงความคาดหวังของคนที่อยู่ใกล้ชิด

1.3 ความคาดหวัง “ผู้ชม” คือผู้แสดงจะต้องคำนึงว่าผู้ชมต้องการอะไร ไม่ชอบอะไร มนุษย์จะแสดงพฤติกรรมอะไรก็ต้องคำนึงว่ากลุ่มของตนต้องการอะไร

2. ปัจเจกชน คือ ผู้ดำรงตำแหน่งหรือผู้ดำรงสถานภาพ และเป็นผู้แสดงบทบาทตามสภาพที่ครอง ปัจเจกชนมีคุณลักษณะที่สำคัญ 2 ประการ ดังนี้

2.1 ลักษณะเกี่ยวกับตน ได้แก่ ลักษณะต่าง ๆ ของบุคคลหนึ่งบุคคลใดตามที่เขาคิดว่าเป็น หรือมีลักษณะเช่นนั้นว่า ลักษณะนี้เองจะมีอิทธิพลต่อการประพฤติปฏิบัติตามสถานะหนึ่งใดที่เขาดำรงอยู่

2.2 ความสามารถและทักษะในการแสดงบทบาท ความสามารถเป็นเรื่องที่อยู่ในตัวคนแต่ละคนเป็นสิ่งที่มาแต่กำเนิด ส่วนทักษะเป็นสิ่งที่ได้ร่ำเรียนมาภายหลัง แต่ทั้งสองอย่างก็สัมพันธ์กันในแง่ที่ว่า หากไม่มีความสามารถเป็นทุนอยู่ก่อนแล้ว ทักษะก็อาจไม่เกิดได้ ความสามารถและทักษะนี้เองเป็นตัวที่บุคคลแสดงบทบาทได้

3. ตัวเชื่อมระหว่างสังคมกับปัจเจกชน สังคมมนุษย์และปัจเจกชนไม่ได้เชื่อมกันสนิทโดยอัตโนมัติ ตัวเชื่อมที่ทำให้ติดกันคือ บทบาท ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

¹สัจญา สัจญาวิวัฒน์. ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น.

3.1 บทบาทตามใบสั่ง บทบาทประเภทนี้เป็นการปรับตัวคนและทักษะให้ปฏิบัติได้ตามความคาดหวังของแต่ละสถานภาพ

3.2 บทบาทตามใจ บทบาทนี้ความคาดหวังต่าง ๆ จะต้องผ่านอัตราหรือตัวเองเสียก่อน แล้วจึงมีการปฏิบัติ

3.3 บทบาทจริง บทบาทนี้คือพฤติกรรมจริงของปัจเจกชน

7.2 ทฤษฎีสถักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย (Development Potential Diffusion Theory) สนธยา พลศรี¹ ได้กล่าวถึงทฤษฎีสถักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย สรุปได้ว่า ผู้ที่เสนอทฤษฎีนี้คือ ลัญญา ลัญญาวิวัฒน์ ซึ่งเป็นนักสังคมวิทยาและนักวิชาการด้านการพัฒนาชุมชนของไทย ได้เสนอว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคมพัฒนาได้มี 6 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ แร่ธาตุ ป่า เป็นต้น ทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการพัฒนา เพราะสามารถนำไปใช้เป็นทุนในการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนให้สูงขึ้นได้ สังคมใดมีทรัพยากรธรรมชาติมากก็สามารถยกระดับการพัฒนาได้มาก

2. ทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะมนุษย์ในวัยแรงงาน สังคมใดมีมนุษย์ในวัยแรงงานมาก สังคมก็สามารถยกระดับการพัฒนาได้มาก เพราะเป็นกำลังแรงงานที่สามารถ ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาได้มาก

3. องค์กรทางสังคม หมายถึง กลุ่มคนประเภทต่าง ๆ ในสังคม ต้องมีความสัมพันธ์ทางสังคม มีหน้าที่มีแบบแผนพฤติกรรมภายใต้กฎระเบียบทางวัฒนธรรม เช่น กลุ่มทางสังคม ครอบครัว ชุมชน กลุ่มสมาคมต่าง ๆ สังคมมนุษย์ เป็นต้น องค์กรทางสังคมที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา คือ กลุ่มสมาคมต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นเพื่อร่วมกันดำเนินกิจกรรมเฉพาะอย่าง หรือหลายอย่าง เพราะองค์กรทางสังคมเหล่านี้จะช่วยทำให้เกิดพลัง หรือศักยภาพในการพัฒนาสังคม สามารถดำเนินกิจกรรมพัฒนาที่ต้องใช้คนเป็นจำนวนมากได้ และอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากช่วยกันคิด ร่วมช่วยกันพิจารณาอย่างรอบคอบ

4. ภาวะผู้นำ ผู้นำเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ สามารถควบคุมในรูปของกลุ่ม และองค์กรต่าง ๆ ได้ทำให้เกิดศักยภาพในการพัฒนามากขึ้น และผู้นำสามารถทำให้คน กลุ่ม และองค์กรอุทิศตนให้กับกิจกรรมการพัฒนาอย่างเต็มที่ ดังนั้นหากสังคมใดมีผู้นำประเภทต่าง ๆ มาก ก็สามารถยกระดับการพัฒนาได้มาก

¹สนธยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. 2542. หน้า 219 - 221.

5. การติดต่อกับโลกภายนอก หมายถึง การที่คนในชุมชนมีการติดต่อกับคนในชุมชนอื่น ๆ เพราะการติดต่อกันระหว่างชุมชน ทำให้เกิดการถ่ายทอดการเรียนรู้ การรับเอาความรู้ ความชำนาญ สินค้า เทคโนโลยีจากชุมชนที่เจริญก้าวหน้ามาใช้ในชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเจริญก้าวหน้าหรือพัฒนาตามไปด้วย ดังนั้นหากชุมชนใดมีการติดต่อกับโลกภายนอกมาก ก็สามารรถที่จะยกระดับการพัฒนาได้มาก

6. การฝึกอบรม หมายถึง การได้รับการศึกษาของประชาชน โดยเฉพาะการศึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต เช่น การฝึกอาชีพในด้านต่าง ๆ สหกรณ์การช่าง สาธารณสุข เป็นต้น การฝึกอบรมเป็นการให้การศึกษาแก่ชุมชนรูปแบบหนึ่ง เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ องค์การทางสังคม ผู้นำในสังคมและทำให้เกิดการติดต่อกับชุมชนภายนอกมากยิ่งขึ้น การฝึกอบรมจึงสามารถพัฒนา

7.3 ทฤษฎีความใกล้ชิด (Propinquity Theory) สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ¹
ได้กล่าวถึงทฤษฎีความใกล้ชิด สรุปได้ว่า ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีพื้นฐานที่อธิบายถึงเหตุผลของการรวมกลุ่ม โดยนี้เชื่อว่า คนมาร่วมกลุ่มกันต้องมีเหตุผล คือ เพราะมีความรักชอบพอกัน มีความสนิทสนมกัน อันเกิดจากความใกล้ชิดกันส่วนตัว เช่น ทำงานในองค์การเดียวกัน สถานที่ทำงานอยู่ในบริเวณเดียวกัน มีห้องทำงานอยู่ใกล้ ๆ กัน เป็นต้น คนเหล่านี้มักจะรวมกลุ่มกันได้มากกว่าคนที่มิที่ทำงานอยู่ไกลกัน

7.4 ทฤษฎีว่าด้วยความสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม (Theory of Group Achievement) นิรันดร์ จุลทรัพย์² และสถิตย์ นิยมญาติ³ ได้กล่าวถึงทฤษฎีว่าด้วยความสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม สรุปได้ว่า ผู้เสนอทฤษฎีนี้คือ สโตกคิลล์ (Stogdill) ซึ่งประกอบด้วยตัวแปร 3 ประเภท ดังนี้

1. ตัวแปรที่เรียกว่า สิ่งที่สมาชิกป้อนใส่เข้าไป (member inputs) หรือการแสดงออกของสมาชิกภายในกลุ่ม หมายถึง การกระทำ และการแสดงออกของสมาชิกในกลุ่มเป็นส่วนสำคัญ โดยเฉพาะการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิก จะแสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ของกลุ่มที่มีผลต่อสมาชิกคนอื่น ๆ ซึ่งเป็นลักษณะที่เรียกว่า “member inputs” ประกอบด้วยลักษณะต่าง ๆ 3 ประการ ดังนี้

¹ สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ. พฤติกรรมองค์การ : ทฤษฎีและการประยุกต์. 2541. หน้า 171.

² นิรันดร์ จุลทรัพย์. กลุ่มสัมพันธ์สำหรับการฝึกอบรม. 2538. หน้า 98 – 101.

³ สถิตย์ นิยมญาติ. จิตวิทยาสังคม. 2524. หน้า 114 – 117.

1.1 ปฏิสัมพันธ์ของสมาชิก เป็นลักษณะการเกี่ยวข้องกันระหว่างสมาชิกตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีปฏิกริยาซึ่งกันและกัน

1.2 การกระทำของสมาชิก การกระทำและพฤติกรรมของสมาชิกเกี่ยวข้องกับกลุ่มอย่างมาก และเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกด้วย การกระทำแสดงออกมาให้เห็นว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม เช่น การร่วมงานกลุ่ม การวางแผน การตัดสินใจ และกิจกรรมอื่นใดก็ได้ที่เกี่ยวกับกลุ่ม เป็นต้น

1.3 ความคาดหวังของสมาชิก การคาดหวังของสมาชิกเป็นการเสริมแรงสมาชิกอย่างหนึ่ง ที่จะผลักดันให้เกิดผลผลิตของกลุ่ม หรือพากลุ่มไปสู่จุดมุ่งหมายได้

2. ตัวแปรแทรกซ้อนหรือโครงสร้างของกลุ่ม (group structure) หมายถึง การกระทำ การคาดหวัง

3. ตัวแปรที่เรียกว่าผลที่ได้จากกลุ่มหรือความสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม (group output) นับว่าเป็นขั้นสุดท้ายของกลุ่มสัมพันธ์ สัมฤทธิ์ของกลุ่มหรือผลที่ได้จากกลุ่มเกิดจากการกระทำ ปฏิสัมพันธ์ และการคาดหวังของสมาชิกในกลุ่ม รวมทั้งโครงสร้างของกลุ่มด้วย สัมฤทธิ์ผลของกลุ่มประกอบด้วย 3 ส่วนด้วยกัน คือ ผลเกิดของกลุ่ม ขวัญของกลุ่ม และบุรณาภาพของกลุ่ม ทั้ง 3 ส่วน ต่างมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน เพราะต่างก็ช่วยให้กลุ่มประสบผลสำเร็จหรือเกิดสัมฤทธิ์ผล แต่ทั้งนี้ต้องอาศัยลักษณะของสมาชิกการแสดงออกของสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มสัมฤทธิ์ผลให้กับกลุ่มอีกทางหนึ่งด้วย

7.5 ทฤษฎีสถานม (Field Theory) วินิจ เกตุขำ และคมเพชร ฉัตรสุภกุล¹ ได้กล่าวถึงทฤษฎีสถานมไว้ สรุปได้ว่า ผู้ก่อตั้งทฤษฎีนี้คือ เคิร์ต เลวิน (Kurt Lewin) มีสาระสำคัญของทฤษฎีดังนี้

1. พฤติกรรมเป็นผลมาจากพลังความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่ม
2. โครงสร้างกลุ่มจะเกิดจากการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีลักษณะแตกต่างกัน
3. การรวมกลุ่มแต่ละครั้ง จะต้องมึปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่ม โดยเป็นปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบของการกระทำ ความรู้สึก และความนึกคิด
4. องค์ประกอบต่าง ๆ จากข้อ 3 จะก่อให้เกิดโครงสร้างกลุ่ม ซึ่งในแต่ละครั้งจะมีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามลักษณะของสมาชิกกลุ่ม

¹วินิจ เกตุขำ และคมเพชร ฉัตรสุภกุล. กระบวนการกลุ่ม. 2522. หน้า 53 – 64.

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับกลุ่มดังกล่าวสรุปได้ว่า แต่ละทฤษฎีจะเน้นสาระแตกต่างกัน เช่น ทฤษฎีว่าด้วยความสัมพันธ์ผลของกลุ่ม เน้นผลผลิตของกลุ่มโดยกล่าวถึงการกระทำของสมาชิก ตัวแปรแทรกซ้อน และผลงานของกลุ่ม ทฤษฎีสยามเน้นทั้งลักษณะกลุ่มและผลผลิตของกลุ่ม ทฤษฎีความใกล้ชิดเน้นปัจจัยเบื้องต้นที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่ม ส่วนทฤษฎีบทบาทเน้นพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกว่าเกิดจากปัจจัยอะไรบ้าง ทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจายจะเน้นด้านการพัฒนาชุมชนในสังคมเพื่อให้ความก้าวหน้าต่อไป

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับกลุ่มเกษตรกร

1. ความหมายของกลุ่มเกษตรกร

นักวิชาการได้ให้ความหมายของกลุ่มเกษตรกรไว้หลายลักษณะ ซึ่งสรุปได้ดังนี้ ปัญญา หิรัญศรี และสมศักดิ์ สุระวดี ได้ให้ความหมายของกลุ่มเกษตรกร ไว้ว่า

หมายถึง การรวมกันหรือผนึกกำลังในด้านความคิด กำลังกาย กำลังทรัพย์ และจิตใจ ของบุคคลในตำบลที่มีอาชีพเดียวกัน เพื่อร่วมกันทำงานในสิ่งที่มีความสนใจร่วมกันเพื่อให้ งานนั้นบรรลุถึงเป้าหมายที่วางไว้ ทั้งในด้านการผลิต การซื้อ และการขาย ตลอดจน ดำเนินกิจการต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์แก่สมาชิก และเป็นการยกระดับความเป็นอยู่ ของตนเองให้ดีขึ้น มีการกินที่อยู่ดีมีสุขภาพอนามัย¹

พรชูลี นิลวิเศษ ได้ให้ความหมายของกลุ่มเกษตรกรไว้ว่า

กลุ่มเกษตรกร หมายถึง ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมารวมกัน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการประกอบอาชีพ จัดตั้งเป็นกลุ่ม เกษตรกรตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 141 มีฐานะเป็นนิติบุคคลเพื่อให้มีอำนาจ หน้าที่แสวงหาทุนจากสถาบันการเงินของรัฐหรือของเอกชนมาดำเนินการให้เจริญ ก้าวหน้ายิ่งขึ้น ภายใต้การสนับสนุน ส่งเสริม และกำกับของทางราชการ อันจะมีผลให้ กลุ่มเกษตรกรเป็นปีกแผ่นสามารถแปรสภาพเป็นสหกรณ์ และดำเนินกิจการในรูป สหกรณ์ตามกฎหมายว่าด้วยการสหกรณ์ได้โดยรวดเร็ว²

¹ปัญญา หิรัญศรี และสมศักดิ์ สุระวดี. “การบริหารงานกลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์ การเกษตร,” ใน การบริหารงานพัฒนาชนบท. 2526. หน้า 146.

²พรชูลี นิลวิเศษ. การศึกษาข้อคิดเห็นของเกษตรกรนนทบุรีที่มีต่อการเข้าร่วมมือ เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร. 2521. หน้า 24.

ชรินทร์ สุหัทธชัย¹ ได้ให้ความหมายของกลุ่มเกษตรกรไว้สรุปได้ว่า หมายถึง คณะบุคคลผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมในตำบลเดียวกันรวมกันดำเนินการเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ต้องมีสมาชิกไม่น้อยกว่า 30 คน และไม่น้อยกว่า 7 คน ลงลายมือชื่อยื่นคำขอจดทะเบียนจัดตั้งต่อนายทะเบียน ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 140 และฉบับที่ 141 มีฐานะเป็นนิติบุคคล

ทรงสนะของนักวิชาการดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่า กลุ่มเกษตรกร หมายถึง ผู้มีอาชีพเกษตรกรรมในตำบลเดียวกัน รวมตัวกันดำเนินการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยต้องมีสมาชิกไม่น้อยกว่า 30 คน ขอจดทะเบียนจัดตั้งตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 140 และฉบับที่ 141 มีฐานะเป็นนิติบุคคล

2. ประวัติการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร

ปัญญา หิรัญรัมย์ และสมศักดิ์ สุระวดี² ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรไว้สรุปได้ว่า กลุ่มเกษตรกรระยะแรกในประเทศไทยได้ดำเนินการจัดตั้งขึ้นโดยทางราชการให้การสนับสนุนการรวมตัวของเกษตรกร เรียกว่า “กลุ่มชาวนา” ต่อมารัฐได้สนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรในลักษณะต่าง ๆ กันอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ เช่น สมาคมชลประทานราษฎร์ สมาคมผู้ใช้น้ำชลประทาน สมาคมประมง กลุ่มชาวไร่ กลุ่มชาวนา เป็นต้น การสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มของทางราชการมีวัตถุประสงค์เพื่อก่อให้เกิดพลังในการผลิต การซื้อขาย เพื่อลดต้นทุนการผลิตและตัดปัญหาคนกลาง การดำเนินงานไม่ประสบความสำเร็จในระยะแรก เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ไม่มีกฎหมายคุ้มครอง ประกอบกับมีการรวมตัวกันอย่างหลวม ๆ ในปี พ.ศ. 2510 มีการจัดตั้งกรมส่งเสริมการเกษตรขึ้น จึงได้มีการเปลี่ยนชื่อกลุ่มชาวนามาเป็นชื่อกลุ่มเกษตรกร ทั้งนี้เพื่อให้มีความหมายครอบคลุมอาชีพการเกษตรทุกสาขา แต่ยังไม่ได้มีการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล หลังจากมีการเปลี่ยนชื่อเป็นกลุ่มเกษตรกรแล้ว ได้มีการขยายและเพิ่มจำนวนกลุ่มเกษตรกรมากขึ้น ในปี พ.ศ. 2514 มีกลุ่มเกษตรกรทั้งสิ้น 6,231 กลุ่ม มีสมาชิกกว่า 3 แสนคน แต่กลุ่มมีการดำเนินงานในลักษณะของกลุ่มในหมู่บ้าน และเนื่องจากกลุ่มเกษตรกรที่จัดตั้งดังกล่าวแล้วมิได้เป็นนิติบุคคล จึงไม่สามารถดำเนินธุรกิจและทำนิติกรรมได้

¹ชรินทร์ สุหัทธชัย. กลุ่มเกษตรกรกับการพัฒนาการเกษตร. ม.ป.ป. หน้า 3.

²ปัญญา หิรัญรัมย์ และสมศักดิ์ สุระวดี. “การบริหารงานกลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตร,” ใน การบริหารงานพัฒนาชนบท. 2526. หน้า 146–148.

เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2515 คณะปฏิวัติในขณะนั้นก็ได้มีประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 140 และฉบับที่ 141 กำหนดให้กลุ่มเกษตรกรจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลมีขอบเขตการดำเนินงานในระดับตำบล เพื่อให้สามารถแสวงหาเงินทุนและปัจจัยการผลิตนำมาดำเนินการของกลุ่มให้เจริญก้าวหน้า และเปิดโอกาสให้กลุ่มชวานาหรือกลุ่มเกษตรกรเดิมที่ยังไม่เป็นนิติบุคคลและสมาคมเกษตรกรต่าง ๆ ซึ่งยุบไปตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ เช่น สมาคมชลประทานราษฎร์ สมาคมผู้ใช้น้ำ สมาคมประมง ได้จดทะเบียนขึ้นเป็นกลุ่มเกษตรกรได้ ทั้งนี้ภายใต้การสนับสนุน ส่งเสริมและกำกับของทางราชการ โดยมีเงื่อนไขว่าถ้ากลุ่มเกษตรกรเจริญเป็นปึกแผ่นขึ้นแล้วก็จะให้แปรสภาพเป็นสหกรณ์การเกษตรต่อไป

3. โครงสร้างการบริหารของกลุ่มเกษตรกร

ปัญญา หิรัญรัมย์ และสมศักดิ์ สุระวดี¹ ได้กล่าวถึง โครงสร้างของกลุ่มเกษตรกรสรุปได้ดังนี้

กลุ่มเกษตรกรแบ่งระดับการบริหารออกเป็น 3 ระดับสำหรับกลุ่มที่มีขนาดเล็กและจะแบ่งเป็น 4 ระดับกลุ่มที่มีขนาดใหญ่ดังนี้

ระดับที่ 1 สมาชิกทั่วไป ซึ่งถือว่าเป็นระดับที่มีความสำคัญในการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรตามข้อบังคับ มีอำนาจและหน้าที่ที่จะควบคุมการดำเนินงานของกลุ่ม

ระดับที่ 2 หน่วยเกษตรกรรวม ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของสมาชิกจำนวนหนึ่ง มีประมาณ 30-50 คน ที่อยู่ใกล้เคียงกันเข้าด้วยกัน สมาชิกของกลุ่มเกษตรกรจะต้องสังกัดหน่วยเกษตรกรรวม

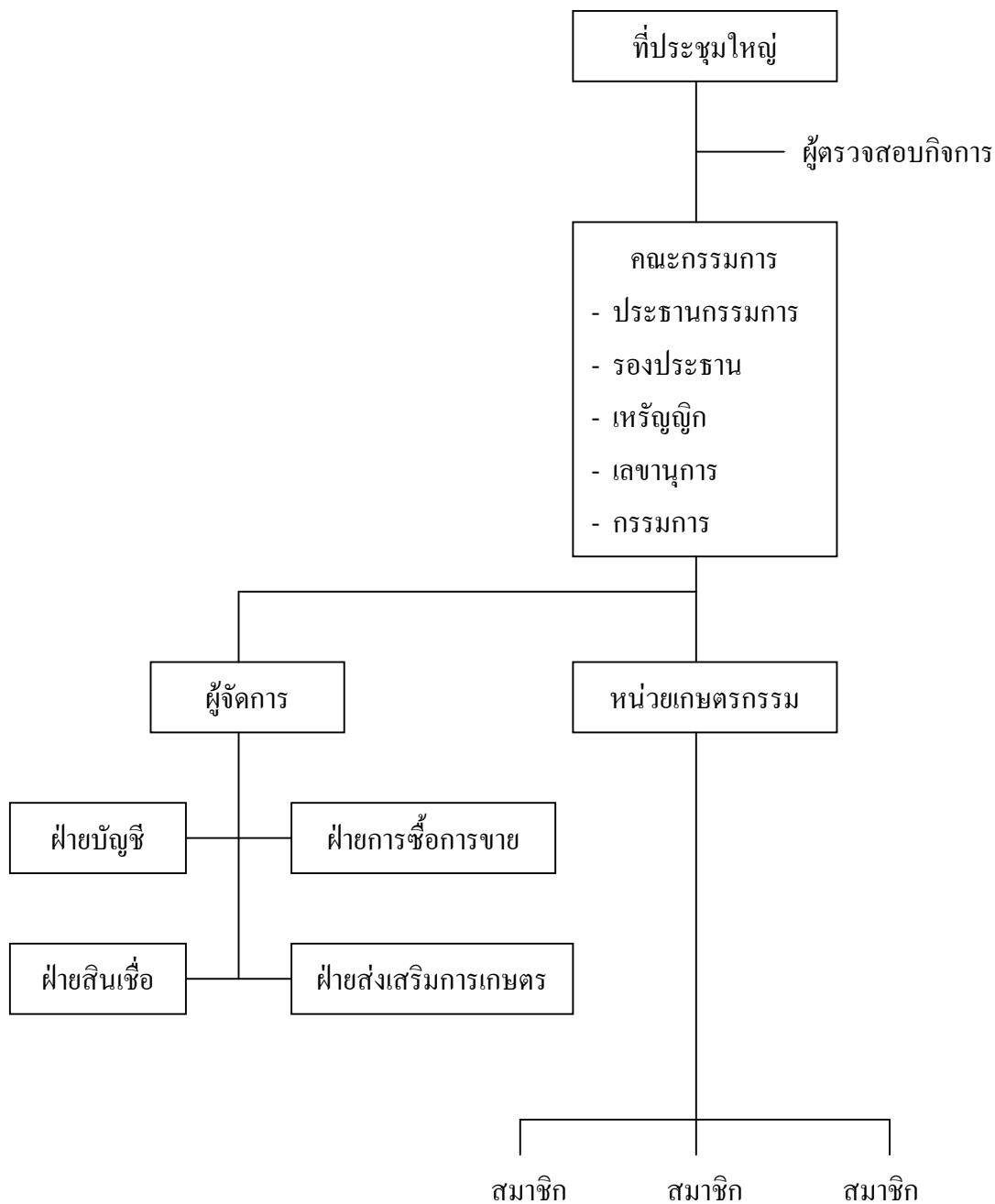
ระดับที่ 3 คณะกรรมการดำเนินการ ซึ่งได้รับเลือกตั้งจากที่ประชุมใหญ่สามัญให้บริหารงานของกลุ่มเกษตรกร โดยรับนโยบายดำเนินงานสมาชิกไปปฏิบัติ

ระดับที่ 4 ผู้จัดการและพนักงานกลุ่มเกษตรกร การที่มีเจ้าหน้าที่ประจำเช่นนี้จะต้องเป็นกลุ่มเกษตรกรที่มีธุรกิจตลอดปี จำเป็นต้องจ้างพนักงานประจำขึ้น

---

¹ปัญญา หิรัญรัมย์ และสมศักดิ์ สุระวดี. “การบริหารงานกลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตร,” ใน การบริหารงานพัฒนาชนบท. 2526. หน้า 149-152.

ลักษณะโครงสร้างของการบริหารกลุ่มเกษตรกร ประกอบด้วยส่วนสำคัญดังปรากฏ
ในภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 แสดงโครงสร้างของกลุ่มเกษตรกร

4. ประเภทของกลุ่มเกษตรกร

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์¹ ได้กล่าวถึงประเภทของกลุ่มเกษตรกร สรุปได้ว่าการจำแนกประเภทของกลุ่มเกษตรกรให้เป็นไปตามประกาศของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งปัจจุบันประกอบด้วย 14 ประเภท ดังนี้

1. กลุ่มเกษตรกรที่มีอาชีพทำนา ใช้ชื่อว่า กลุ่มเกษตรกรทำนา (ชื่อตำบล)
2. กลุ่มเกษตรกรที่มีอาชีพทำไร่ ใช้ชื่อว่า กลุ่มเกษตรกรทำไร่ (ชื่อตำบล)
3. กลุ่มเกษตรกรที่มีอาชีพทำสวน ใช้ชื่อว่า กลุ่มเกษตรกรทำสวน (ชื่อตำบล)
4. กลุ่มเกษตรกรที่มีอาชีพทำประมง ใช้ชื่อว่า กลุ่มเกษตรกรทำประมง (ชื่อตำบล)
5. กลุ่มเกษตรกรที่มีอาชีพเลี้ยงสัตว์ ใช้ชื่อว่า กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์ (ชื่อตำบล)
6. กลุ่มเกษตรกรที่มีอาชีพเลี้ยงสัตว์น้ำ ใช้ชื่อว่า กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์น้ำ (ชื่อตำบล)
7. กลุ่มเกษตรกรที่มีอาชีพเลี้ยงผึ้ง ใช้ชื่อว่า กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงผึ้ง (ชื่อตำบล)
8. กลุ่มเกษตรกรที่มีอาชีพเลี้ยงไหม ใช้ชื่อว่า กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงไหม (ชื่อตำบล)
9. กลุ่มเกษตรกรที่มีอาชีพเลี้ยงครั่ง ใช้ชื่อว่า กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงครั่ง (ชื่อตำบล)
10. กลุ่มเกษตรกรที่มีอาชีพเพาะเห็ด ใช้ชื่อว่า กลุ่มเกษตรกรเพาะเห็ด (ชื่อตำบล)
11. กลุ่มเกษตรกรที่มีอาชีพปลูกกล้วยไม้ ใช้ชื่อว่า กลุ่มเกษตรกรปลูกกล้วยไม้ (ชื่อตำบล)
12. กลุ่มเกษตรกรที่มีอาชีพปลูกดอกไม้ประดับ ใช้ชื่อว่า กลุ่มเกษตรกรปลูกไม้ดอกไม้ประดับ (ชื่อตำบล)
13. กลุ่มเกษตรกรที่มีอาชีพทำนาบัว ใช้ชื่อว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาบัว (ชื่อตำบล)
14. กลุ่มเกษตรกรที่มีอาชีพทำสวนยางพารา ใช้ชื่อว่า กลุ่มเกษตรกรทำสวนยางพารา (ชื่อตำบล)

5. กิจการของกลุ่มเกษตรกร

นักวิชาการได้กล่าวถึงกิจการของกลุ่มเกษตรกรไว้หลายลักษณะ สรุปได้ดังนี้ กรมส่งเสริมการเกษตร² ได้กล่าวถึงกิจการของกลุ่มเกษตรกรตามข้อบังคับของกลุ่มเกษตรกร สรุปได้ดังนี้

¹กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. คำแนะนำของนายทะเบียนเรื่องการจัดทะเบียนจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร. ม.ป.ป. หน้า 8-9.

²กรมส่งเสริมการเกษตร. ข้อบังคับของกลุ่มเกษตรกร. ม.ป.ป. หน้า 7-8.

1. จัดหาปัจจัยการผลิตมาให้สมาชิก รวมทั้งรวบรวมผลผลิตการเกษตรของสมาชิก ออกขายหรือแปรรูปออกขาย

2. ส่งเสริมวิชาการเกษตรและอุตสาหกรรมในครัวเรือน
3. จัดหาเงินทุนมาให้สมาชิกกู้ยืมเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ
4. จัดให้มีการสงเคราะห์และสวัสดิการแก่สมาชิกและครอบครัว
5. จัดให้มีการส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น

กองพัฒนาการบริหารงานเกษตร¹ ได้กล่าวถึงกิจการของกลุ่มเกษตรกรไว้ในลักษณะ คล้ายกัน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. จัดให้มีการให้ความรู้ด้านต่าง ๆ แก่สมาชิกอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อพัฒนา และปรับปรุงผลผลิตการเกษตรของสมาชิก

2. ช่วยเหลือและสนับสนุนกิจกรรมของหน่วยเกษตรกรรวมในกลุ่ม
3. จัดให้มีการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอ

ปัญญา หิรัญรัมย์ และสมศักดิ์ สุระวดี² ได้กล่าวถึงกิจการของกลุ่มเกษตรกร สรุปได้ดังนี้

1. ให้บริการเงินกู้แก่สมาชิก
2. ส่งเสริมให้สมาชิกถือหุ้นหรือฝากเงินเป็นประจำ
3. จัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการเกษตรและเครื่องอุปโภคบริโภคมาบริการ "ได้แก่ สมาชิก และบุคคลทั่วไป

4. จัดให้มีการดำเนินธุรกิจต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิก
  5. จัดหาเงินทุนเพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียนในการดำเนินธุรกิจและให้บริการแก่สมาชิก
  6. รวบรวมผลผลิตจากสมาชิกมาจัดจำหน่ายหรือแปรรูปออกจำหน่ายเพื่อให้ได้ราคาดี
- ทรรศนะของนักวิชาการดังกล่าวสรุปได้ว่า กิจการของกลุ่มเกษตรกรสรุปได้ดังนี้

1. จัดหาปัจจัยการผลิตให้แก่สมาชิก
2. รับฝากเงินจากสมาชิก

---

¹ กองพัฒนาการบริหารงานเกษตร. บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการกลาง กลุ่มเกษตรกร. 2539. หน้า 18 – 19.

² ปัญญา หิรัญรัมย์ และสมศักดิ์ สุระวดี. “การบริหารงานกลุ่มเกษตรกรและ สหกรณ์การเกษตร,” ใน การบริหารงานพัฒนาชนบท. 2526. หน้า 163 – 167.

3. ให้กู้เงินแก่สมาชิกเพื่อการประกอบอาชีพ
4. รวบรวมผลผลิตของสมาชิกจำหน่าย
5. ส่งเสริมอาชีพแก่สมาชิก
6. แปรรูปผลผลิตของสมาชิก
7. ให้การสงเคราะห์แก่สมาชิกและครอบครัว
8. ร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม

6. ปัญหาของกลุ่มเกษตรกร

นักวิชาการได้กล่าวถึงปัญหาของกลุ่มเกษตรกรไว้หลายลักษณะ ซึ่งประมวลได้ดังนี้
ศิริ ผาสุก¹ ได้ศึกษากลุ่มเกษตรกรกับการพัฒนาชนบทกรณีกลุ่มเกษตรกรจังหวัดสุรินทร์
ผลจากการศึกษาเฉพาะปัญหาของกลุ่มเกษตรกร สรุปได้ดังนี้

1. เกษตรกรขาดความรู้ ขาดความเข้าใจในอุดมการณ์ขององค์การของตนเอง
2. ขาดการสนับสนุนจากทางราชการ อย่างจริงจัง
3. ถูกครอบงำจากอิทธิพลท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งพ่อค้าคนกลาง
4. ปัญหาเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาล ซึ่งแต่ละรัฐบาลมีนโยบายไม่เหมือนกัน
5. ขาดความรู้ในด้านการบริหารธุรกิจ ซึ่งกรรมการกลุ่มเกษตรกรจะขาดความรู้

ทั้งด้านการศึกษาปัญหา การวางแผน การตลาด และการจัดทำบัญชีของธุรกิจ

กรมส่งเสริมการเกษตร² ได้กล่าวถึงปัญหาของกลุ่มเกษตรกร สรุปได้ดังนี้

1. เนื่องจากตัวเกษตรกร เช่น ความรู้ ขาดทักษะด้านการบริหารจัดการ เป็นต้น
2. เนื่องจากนโยบายและการดำเนินงานของรัฐ เช่น นโยบายไม่ชัดเจน ระบบการให้การสนับสนุนภาคเกษตรยังไม่เอื้อต่อการพัฒนากลุ่ม เป็นต้น
3. เนื่องจากการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร เช่น วัตถุประสงค์ของกลุ่มไม่ชัดเจน ผู้นำกลุ่มขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารงาน เป็นต้น

---

¹ศิริ ผาสุก. กลุ่มเกษตรกรกับการพัฒนาชนบท กรณีกลุ่มเกษตรกรจังหวัดสุรินทร์. 2528. หน้า 41 – 44.

²กรมส่งเสริมการเกษตร. แผนพัฒนาสถาบันเกษตรกร. ม.ป.ป. หน้า 2 – 3.

ปัญญา หิรัญรัศมี และสมศักดิ์ สุระวดี¹ ได้กล่าวถึงปัญหาของกลุ่มเกษตรกร สรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาในการดำเนินธุรกิจของกลุ่มเกษตรกร

1.1 ปัญหาในเรื่องของการดำเนินงานของกลุ่ม เช่น ไม่เร่งรัดหนี้สินตามสัญญาดำเนินงานขาดทุน เป็นต้น

1.2 ปัญหาในเรื่องการให้ความร่วมมือในการสอบบัญชี

1.3 ปัญหาการขาดแคลนทุนดำเนินงาน

2. ปัญหาในเรื่องของสมาชิกกลุ่มเกษตรกร

2.1 สมาชิกกลุ่มเกษตรกรยังไม่เข้าใจถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของตนที่มีต่อกลุ่มเกษตรกร

2.2 เจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรยังขาดความรู้ความเข้าใจในทฤษฎีของการทำงานเป็นกลุ่ม

2.3 ได้มีผู้อาศัยกลุ่มเกษตรกรเป็นเครื่องมือในการหาเสียง โดยไม่คำนึงถึงผลเสียหายที่จะเกิดขึ้น

ทรรศนะของนักวิชาการดังกล่าว สรุปได้ว่า ปัญหาของกลุ่มเกษตรกรมีหลายประการ เช่น เกษตรกรขาดความรู้ ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐอย่างจริงจัง ขาดแคลนเงินทุนในการดำเนินงาน ถูกครอบงำโดยผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น เป็นต้น

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอร่อนน้อ จังหวัดสงขลา

กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ² สำนักงานส่งเสริมเกษตรกรภาคใต้ สงขลา³ ได้กล่าวถึงกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอร่อนน้อ จังหวัดสงขลา สรุปได้ดังนี้

¹ปัญญา หิรัญรัศมี และสมศักดิ์ สุระวดี. “การบริหารงานกลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตร,” ใน การบริหารงานพัฒนาชนบท, 2526. หน้า 168 – 171.

²กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ. กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอร่อนน้อ จังหวัดสงขลา ประจำปี 2543. 2543. หน้า 1 – 8.

³สำนักงานส่งเสริมเกษตรกรภาคใต้ สงขลา. เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรดีเด่นภาคใต้ ประจำปี 2544. 2544. หน้า 24 – 25.

1. ประวัติความเป็นมาของกลุ่ม

กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 140 และฉบับที่ 141 เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2519 สมาชิกกลุ่มเริ่มจัดตั้ง 95 ราย ปัจจุบันตั้ง สำนักงานอยู่ที่เลขที่ 84 หมู่ที่ 1 ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา สมาชิกปัจจุบัน 454 ราย มีหน่วยเกษตรกร 8 หน่วยเกษตรกร

2. คณะกรรมการกลุ่มและหน่วยเกษตรกร

กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา มีคณะกรรมการและหน่วยเกษตรกร ดังนี้

2.1 คณะกรรมการกลุ่ม จำนวน 5 คน มีดังนี้

1. นายเจริญ แทนบุญ	ประธาน
2. นายเปลื้อง สวัสดิรักษา	รองประธาน
3. นายชวน ทิพย์รัตน์	เลขานุการ
4. นายพงศ์ เจริญมณี	เหรัญญิก
5. นายสวัสดิ์ ปิ่นแก้ว	กรรมการ

2.2 พนักงานบัญชีของกลุ่ม จำนวน 1 คน มีดังนี้

1. นางลิตา ศรีขวัญ	พนักงานบัญชี

2.3 ผู้ตรวจสอบกิจการของกลุ่ม จำนวน 2 คน มีดังนี้

1. นายณรงค์ ศักดิ์รัตน์
2. นายชาญ สุดท่อม

2.4 หน่วยเกษตรกรจำนวน 8 หน่วยเกษตรกร มีดังนี้

หน่วยเกษตรกรที่ 1 จำนวนสมาชิก 40 ราย

นายกรรยา สุดท่อม	หัวหน้าหน่วยเกษตรกร
นายอนงค์ ทิพย์รัตน์	รองหัวหน้าหน่วยเกษตรกร

หน่วยเกษตรกรที่ 2 จำนวนสมาชิก 66 ราย

นายจรัส วิจิตรโสภา	หัวหน้าหน่วยเกษตรกร
นายชีพ ชุมวเรช	รองหัวหน้าหน่วยเกษตรกร

หน่วยเกษตรกรที่ 3 จำนวนสมาชิก 28 ราย

นายขาว อุ่นจันทร์	หัวหน้าฝ่ายเกษตรกร

หน่วยเกษตรกรที่ 4 จำนวนสมาชิก 110 ราย

นายถัน ชั่งอู่่น หัวหน้าหน่วยเกษตรกร

นางจำเริญ วิลาวรรณ รองหัวหน้าหน่วย

หน่วยเกษตรกรที่ 5 จำนวนสมาชิก 42 ราย

นางยอม ชุ่นยอม หัวหน้าหน่วยเกษตรกร

นางเขียน สุวรรณณี รองหัวหน้าหน่วย

หน่วยเกษตรกรที่ 6 จำนวนสมาชิก 47 ราย

นายเล็ก จันทร์ทอง หัวหน้าหน่วยเกษตรกร

นายส่อง ฮ่วนเส็ง รองหัวหน้าหน่วยเกษตรกร

หน่วยเกษตรกรที่ 7 จำนวนสมาชิก 22 ราย

นายสมนึก วิจิตรโสภา หัวหน้าหน่วยเกษตรกร

นายเสียง สงสุด รองหัวหน้าหน่วยเกษตรกร

หน่วยเกษตรกรที่ 8 จำนวนสมาชิก 21 ราย

นายประเสริฐ สุวรรณลอยล่อง หัวหน้าหน่วยเกษตรกร

นาสุณีย์ ชนะทอง รองหัวหน้าหน่วยเกษตรกร

3. กิจการของกลุ่ม

กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา มีกิจการของกลุ่มที่สำคัญ ดังนี้

1. รวบรวมผลผลิตการเกษตรและผลิตภัณฑ์แม่บ้านเกษตรจำหน่าย
2. ให้เงินกู้แก่สมาชิก
3. จัดหาปัจจัยการผลิตแก่สมาชิก
4. การออมทรัพย์
5. ส่งเสริมอาชีพแก่สมาชิก
6. ให้การสงเคราะห์และสวัสดิการแก่สมาชิกครอบครัว และชุมชน
7. ร่วมมือพัฒนาชุมชนและสังคม

4. กิจการดีเด่นของกลุ่ม

กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา มีกิจกรรมดีเด่นสรุปได้ดังนี้

1. การออมทรัพย์ให้สมาชิกและบุคคลทั่วไปออกทรัพย์ ทุกวันที่ 2 ของเดือน ขณะนี้มีเงินออมประมาณ 496,660 บาท
2. ให้สินเชื่อแก่สมาชิกกลุ่ม ระยะสั้น (เวลา 1 ปี) จำนวน 234 ราย จำนวนเงิน 2,300,000 บาท ให้สินเชื่อระยะปานกลาง (ระยะเวลา 3 – 5 ปี) จำนวน 3 ราย จำนวนเงิน 140,000 บาท
3. จัดปุ๋ยเคมีสำหรับใส่หน้าข้าวให้กับสมาชิกประมาณปีละ 200 ตัน
4. การจัดหาและสนับสนุนให้สมาชิกกลุ่มเลี้ยงโคพื้นเมือง จำนวน 200 ตัว
5. การให้สวัสดิการแก่สมาชิก จ่ายเงินค่าจัดการงานศพให้กับสมาชิกรายละ 20,000 บาท ช่วยเหลือเบื้องต้นเสร็จงานแล้วคืนกลุ่มโดยไม่คิดดอกเบี้ย และเมื่อสมาชิกในครอบครัวเสียชีวิต กลุ่มจ่ายให้ศพละ 1,500 บาท จ่ายขาดให้สมาชิกกลุ่ม
6. ให้ทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนที่เรียนดีแต่ยากจน จำนวน 14 ทุน 14 โรงเรียน โรงเรียนละ 500 บาท
7. การส่งเสริมกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีดังนี้
  - 7.1 เริ่มปลูกหญ้าแฝกบริเวณเหมื่อน้ำพังยาง – บ้านสามมี ระยะทาง 3 กิโลเมตร
  - 7.2 ร่วมปลูกต้นตาลโดนด บริเวณริมเหมื่อน้ำพังยาง บ้านสามมีระยะทาง 2 กิโลเมตร
  - 7.3 ร่วมปลูกป่าไม้ยืนต้นไม้ดอกบริเวณริมทางหลวง ระยะทาง 1 กิโลเมตร
  - 7.4 ร่วมรณรงค์รักษาความสะอาดหาดทรายสีขาวบริเวณหาดระวะ
  - 7.5 ร่วมรณรงค์ไม่ให้สมาชิกกลุ่มเผาตอซัง หลังการเก็บเกี่ยว
  - 7.6 รณรงค์ให้สมาชิกกลุ่มรู้จักใช้ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสดและลดการใช้สารเคมี
8. การประชุมของกลุ่ม กลุ่มมีการประชุมคณะกรรมการเดือนละ 1 ครั้ง ประชุมหัวหน้าหน่วยเกษตรกรรม ปีละ 4 ครั้ง และประชุมใหญ่สามัญประจำปีทุกปีๆ ละ 1 ครั้ง นอกจากนี้สมาชิกกลุ่มจะเข้าประชุมกับกลุ่มอย่างน้อย 3 เดือน ต่อครั้ง

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับตำบลระวะ อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา

องค์การบริหารส่วนตำบลระวะ¹ และกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ² ได้กล่าวถึงตำบลระวะสรุปได้ดังนี้

1. สภาพทางภูมิศาสตร์

1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต ตำบลระวะเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอรอนด จังหวัดสงขลา ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของอำเภอรอนด จังหวัดสงขลา ระยะทางห่างจากอำเภอรอนด ประมาณ 10 กิโลเมตร มีทางหลวงแผ่นดินสาย 4083 ตัดผ่านหมู่ที่ 1, 2 และ 3 ของตำบล มีพื้นที่ทั้งหมด 44,630 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 11,043 ไร่ มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	จด	ตำบลปากแตระ อำเภอรอนด
ทิศใต้	จด	ตำบลวัดสน อำเภอรอนด
ทิศตะวันตก	จด	ตำบลพังยางและตำบลวัดสน อำเภอรอนด
ทิศตะวันออก	จด	อ่าวไทย

1.2 ลักษณะภูมิประเทศ สภาพทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเล พื้นที่หมู่ที่ 1, 2, 3 เป็นพื้นที่เลี้ยงกุ้งกุลาดำ หรืออาจกล่าวได้ว่าทุกหมู่บ้านในตำบลระวะ เป็นพื้นที่เลี้ยงกุ้งกุลาดำ เหลือพื้นที่ทำนาและพื้นที่ไร่นาสวนผสมไม่มากนัก เป็นพื้นที่อยู่ทางทิศตะวันตกของทางหลวงแผ่นดิน ลักษณะดินและแหล่งน้ำ ดินของตำบลระวะแบ่งเป็น 3 ชนิด คือ ดินเหนียวปนทรายร้อยละ 90 ดินร่วนปนทรายร้อยละ 5.5 และดินทรายจัดร้อยละ 4.5

1.3 ลักษณะภูมิอากาศ ตำบลระวะตั้งอยู่ในเขตภูมิอากาศเขตร้อน มี 2 ฤดูกาล คือ ฤดูฝน และฤดูร้อน เนื่องจากพื้นที่ได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ จึงทำให้มีฝนตกเกือบตลอดทั้งปี เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนมกราคม และฝนจะตกชุกในช่วงเดือนตุลาคม ถึงเดือนมกราคม มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ประมาณ 1700 – 2000 มิลลิเมตร ต่อปี ส่วนในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน อากาศจะร้อนแต่เนื่องจากพื้นที่ได้รับลมมรสุมจึงทำให้อากาศไม่ร้อนมากนัก และมีอุณหภูมิโดยเฉลี่ยตลอดปี ประมาณ 28 องศาเซลเซียส

¹ องค์การบริหารส่วนตำบลระวะ อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา. แผนอัตรากำลัง ระยะเวลา 3 ปี (พ.ศ. 2546 – 2548). 2545. หน้า 3 – 5.

² กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา. กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ. 2544. หน้า 1 – 2.

ตำบลระวะเป็นตำบลอยู่นอกเขตชลประทาน อาศัยน้ำจากธรรมชาติ สระเก็บน้ำขนาดเล็กและมีคลองพังยาง 1 สาย ผ่านหมู่ที่ 1, 2, 4, 7 ออกสู่อ่าวไทย กว้างประมาณ 6 เมตร ยาว 2.5 กิโลเมตร ฤดูแล้ง น้ำแห้งไม่เพียงพอในการทำการเกษตร มีคลอง กสช. 1 สาย ยาวประมาณ 7 กิโลเมตร ครอบคลุมทุกพื้นที่ของหมู่บ้าน

2. สภาพทางเศรษฐกิจ

2.1 อาชีพ มีดังนี้ เกษตรกรรมร้อยละ 85 รับจ้างร้อยละ 5 ค้าขายร้อยละ 5 อื่น ๆ ร้อยละ 5

2.2 หน่วยธุรกิจในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลระวะ มีดังนี้ สถานีน้ำมันเชื้อเพลิง 1 แห่ง ป้อมหลอดขายน้ำมัน 2 แห่ง ร้านค้า 1 แห่ง

3. สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

3.1 การแบ่งเขตการปกครอง ตำบลระวะแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 หมู่บ้าน มีดังนี้ หมู่ที่ 1 บ้านเถรแก้ว หมู่ที่ 2 บ้านพังาย หมู่ที่ 3 บ้านวัดพร้าว หมู่ที่ 4 บ้านหัวระวะ หมู่ที่ 5 บ้านหัวยาง หมู่ที่ 6 บ้านสำโรงแฉี่ หมู่ที่ 7 บ้านพังตรี

3.2 ประชากร ตำบลระวะมีประชากรทั้งสิ้น 5,894 คน แยกเป็นชาย 2,922 คน หญิง 2,972 คน มีครัวเรือนเกษตรกร 1,388 ครัวเรือน

3.3 การศึกษา มีดังนี้ โรงเรียนประถมศึกษา 6 แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 7 แห่ง

3.4 สถาบันและองค์กรศาสนา มีวัด 7 แห่ง

3.5 การสาธารณสุข มีสถานีอนามัยประจำตำบล 1 แห่ง

3.6 ความปลอดภัยในชีวิตประจำวัน มีที่ทำการสายตรวจตำรวจ 1 แห่ง

3.7 การคมนาคม ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลระวะ มีทางหลวงแผ่นดินสาย สงขลา – นครศรีธรรมราช มีถนนเชื่อมระหว่างหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีตและถนนลูกรัง

3.8 การไฟฟ้า มีไฟฟ้าเข้าถึงทุกหมู่บ้านแต่ยังไม่ครบทุกครัวเรือน

3.9 การโทรคมนาคม มีโทรศัพท์สาธารณะ 1 แห่ง

3.10 การรวมกลุ่ม มีดังนี้ สหกรณ์การเกษตร จำนวน 2 กลุ่ม กลุ่มเกษตรกร ทำนาระวะ จำนวน 1 กลุ่ม กลุ่มเกษตรกรประมงระวะ จำนวน 1 กลุ่ม กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์น้ำ จำนวน 1 กลุ่ม กลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส. จำนวน 6 กลุ่ม

3.11 ขนบธรรมเนียมประเพณี เนื่องจากชาวบ้านตำบลระวะ เกือบทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ จึงมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ เช่น ประเพณีชักพระ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีวันสารท เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีประเพณีเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ เช่น ประเพณีแรกเก็บเกี่ยวข้าว ประเพณีการสมโภชน์เลี้ยงข้าว เป็นต้น

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการศึกษา ทำให้ผู้วิจัยมีความรู้พื้นฐานในการเขียนเค้าโครงการวิจัย กำหนดความหมายออกเป็น 3 ประเด็น คือ ปัจจัยการจัดการกิจการกลุ่ม กระบวนการจัดการกิจการกลุ่ม และผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่ม กำหนดขอบเขตเนื้อหา ได้แก่ ปัจจัยการจัดการกิจการกลุ่ม ได้แก่ ด้านผู้นำและสมาชิกกลุ่ม ด้านโครงสร้างกลุ่ม ด้านทุนและทรัพยากร ด้านสังคมและวัฒนธรรม กระบวนการจัดการกิจการกลุ่ม จำแนกตามกิจกรรมของกลุ่ม ได้แก่ รวบรวมผลผลิตการเกษตรและผลิตภัณฑ์กลุ่มแม่บ้านจำหน่าย ให้เงินกู้แก่สมาชิก จัดหาปัจจัยการผลิตแก่สมาชิก การออมทรัพย์ ส่งเสริมอาชีพแก่สมาชิก ให้การสงเคราะห์แก่สมาชิกและครอบครัว ร่วมมือพัฒนาชุมชนและสังคม และผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่ม ได้แก่ ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังนำเนื้อหารายละเอียดไปใช้ในการกำหนดแนวทางในการศึกษา และแนวทางการสัมภาษณ์

บทที่ 3

การจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ

อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 140 และ 141 เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2519 สมาชิกกลุ่มเมื่อเริ่มจัดตั้งมี 95 ราย ปัจจุบันตั้งสำนักงานอยู่ที่ 84 หมู่ที่ 1 ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา สมาชิกกลุ่มปัจจุบันมี 454 ราย มีหน่วยเกษตรกรรวม 8 หน่วยเกษตรกร

กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้ดำเนินงานกลุ่มตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาด้านการประกอบอาชีพการเกษตรของสมาชิกกลุ่มในด้านต่าง ๆ ด้วยการพึ่งตนเองเป็นหลักและให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มด้วยการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบมีคณะกรรมการดำเนินการ 5 คน ที่ได้มาโดยการเลือกตั้ง โดยการแบ่งการปฏิบัติงานของกลุ่มออกเป็น 4 ฝ่าย คือ ฝ่ายส่งเสริมการผลิต ฝ่ายกิจกรรมแม่บ้านเกษตรกร ฝ่ายกิจกรรมเยาวชน และฝ่ายการตลาด คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มได้ใช้ภูมิปัญญาและความสามารถในการดำเนินงานและจัดการกิจการ กลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนทำให้กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้รับรางวัลกลุ่มเกษตรกรดีเด่นสาขาทำนาระดับต่าง ๆ หลายครั้ง นอกจากนี้กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ยังได้รับคัดเลือกให้เป็นศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรประจำตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ดังนั้นกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะเป็นกลุ่มที่น่าสนใจศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มและผู้เกี่ยวข้องกับกลุ่มเกษตรกรสามารถนำข้อมูลไปปรับใช้เพื่อทำนากลุ่มเกษตรกรต่อไป การศึกษารุ่นนี้ผู้วิจัยจะจำแนกประเด็นศึกษาออกเป็น 3 ประเด็นคือ ปัจจัยการจัดการกิจการกลุ่ม กระบวนการจัดการกิจการกลุ่ม และผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่ม ผลจากการศึกษามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ปัจจัยการจัดการกิจการกลุ่ม

การศึกษาปัจจัยการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยจำแนกปัจจัยการจัดการกิจการกลุ่มออกเป็น 4 ประการ คือ ปัจจัยด้านผู้นำ และสมาชิกกลุ่ม ปัจจัยด้านโครงสร้างกลุ่ม ปัจจัยด้านทุนและทรัพยากร และปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ผลการศึกษาปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านผู้นำและสมาชิกกลุ่ม

ปัจจัยด้านผู้นำและสมาชิกกลุ่มเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่ม การดำเนินกิจการของกลุ่มจะมีความก้าวหน้าหรือล้มเหลวนั้นก็ขึ้นอยู่กับผู้นำและสมาชิกกลุ่มด้วย การศึกษาปัจจัยด้านผู้นำและสมาชิกกลุ่มผู้วิจัยได้จำแนกออกเป็น 2 ประเด็น คือ ผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม ผลการศึกษาปรากฏรายละเอียดดังนี้

1.1 ผู้นำ เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญมากในการจัดการกิจการกลุ่ม ซึ่งในการศึกษาด้านผู้นำกลุ่ม ผู้วิจัยจะศึกษาในประเด็นประเภทผู้นำ จำนวนผู้นำ ความหลากหลายของผู้นำ และลักษณะจิตนิสัยของผู้นำ ผลการศึกษาปรากฏรายละเอียดดังนี้

1.1.1 ประเภทผู้นำ ผลการศึกษาประเภทผู้นำ ปรากฏว่า ผู้นำเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย โดยจะทำอะไรจะฟังเหตุผลของแต่ละฝ่ายแล้วจึงให้ที่ประชุมร่วมกันตัดสินใจ ในการดำเนินการ ดังที่ สมปอง พิรุณ¹ รักษาการแทนเกษตรอำเภอรอนโคกได้กล่าวไว้สรุปได้ว่าตนเองมีโอกาสเข้าร่วมประชุมกับกลุ่มเกษตรกรกลุ่มนี้เป็นประจำ ทุกครั้งประธานที่ประชุมจะดำเนินการตามระเบียบวาระ เมื่อถึงวาระที่จะต้องร่วมกันตัดสินใจประธานจะเปิดโอกาสให้ที่ประชุมร่วมกันแสดงเหตุผลจนกระทั่งทุกคนมีความเห็นไปในทำนองเดียวกัน มีน้อยครั้งที่จะต้องมีการออกเสียงลงมติและ อติศร มุสิกพงศ์² ครูใหญ่โรงเรียนวัดเถรแก้ว ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ผู้นำของกลุ่มนี้ มีความเป็นประชาธิปไตย การตัดสินใจจะฟังเสียงส่วนใหญ่ เท่าที่ได้พูดคุยกับสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่จะมีความเห็นคล้อยตามการตัดสินใจของประธานกลุ่ม

จากการที่ผู้นำกลุ่มเป็นผู้นำประชาธิปไตย ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มไม่มีความขัดแย้ง สมาชิกให้ความเคารพประธานกลุ่มโดยความจริงใจ ผู้นำจึงได้รับการเลือกตั้งเป็นประธานกลุ่มตลอดมา ส่งผลให้การดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปอย่างต่อเนื่องก้าวหน้ามาตามลำดับ

1.1.2 จำนวนผู้นำ ผลการศึกษาจำนวนผู้นำ ปรากฏว่า มีจำนวนผู้นำทั้งสิ้น 20 คน ผู้นำที่เป็นคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ มีจำนวน 5 คน ซึ่งเลือกตั้งจากสมาชิกกลุ่ม และผู้นำหน่วยเกษตรกร 8 หน่วย ประกอบด้วยหัวหน้าและรองหัวหน้าจำนวน 15 คน ดังที่ เจริญ แทนบุญ³ ประธานคณะกรรมการดำเนินการเกษตรกรทำนาระวะ

¹สมปอง พิรุณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณฺ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนโคก จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2547

²อติศร มุสิกพงศ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณฺ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนโคก จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2547

³เจริญ แทนบุญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณฺ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนโคก จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า เมื่อแรกจัดตั้งมีสมาชิกประมาณ 95 คน สมาชิกได้มาร่วมประชุมกันและได้มีหน่วยงานของราชการมาร่วมด้วยเพื่อเป็นสภากิจพยาน และได้เลือกคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ จำนวน 5 คน จะมีการเลือกตั้งใหม่ทุก 2 ปี ต่อมาก็ได้มีสมาชิกเพิ่มมากขึ้นก็ได้มีการแบ่งกันเป็นหน่วย คือ หน่วยเกษตรกรมีด้วยกัน 8 หน่วยในแต่ละหน่วยมีหัวหน้าหน่วยและรองหัวหน้าหน่วยรับผิดชอบในการติดต่อประสานงานกับสมาชิก ในปัจจุบันหน่วยเกษตรกรที่ 3 มีเฉพาะหัวหน้าจึงมีผู้นำหน่วยเกษตรกรรวมทั้งหมด 15 คน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

คณะกรรมการดำเนินการกลุ่ม ประกอบด้วย

1. นายเจริญ	แทนบุญ	ประธาน
2. นายเปลื้อง	สวิตศึกษา	รองประธาน
3. นายชวน	ทิพรัตน์	รักษาการเลขานุการ
4. นายพงศ์	เจริญมณี	เหรียญก
5. นายสวัสดิ์	ปิ่นแก้ว	กรรมการ

หน่วยเกษตรกร 8 หน่วย

หน่วยเกษตรกรที่ 1 สมาชิก 40 ราย

นางกรรยา	สุดท้อม	หัวหน้าหน่วย
นายอนงค์	ทิพย์รัตน์	รองหัวหน้าหน่วย

หน่วยเกษตรกรที่ 2 สมาชิก 66 ราย

นายจรัส	วิจิตรโสภา	หัวหน้าหน่วย
นายชีพ	ชুমวเรช	รองหัวหน้าหน่วย

หน่วยเกษตรกรที่ 3 สมาชิก 28 ราย

นายขาว	อุ้นจันทร์	หัวหน้าฝ่าย
--------	------------	-------------

หน่วยเกษตรกรที่ 4 สมาชิก 110 ราย

นายถัน	ขังอุ้น	หัวหน้าหน่วย
นางจำเริญ	วิสาวรรณ	รองหัวหน้าหน่วย

หน่วยเกษตรกรที่ 5 สมาชิก 42 ราย

นางยอม	ชุ่นผอม	หัวหน้าหน่วย
นางเขียน	สุวรรณมณี	รองหัวหน้าหน่วย

หน่วยเกษตรกรที่ 6 สมาชิก 47 ราย

นายเล็ก	จันทร์ทอง	หัวหน้าหน่วย
นายส่อง	ฮ้วนเส้ง	รองหัวหน้าหน่วย

หน่วยเกษตรกรที่ 7 สมาชิก 22 ราย

นายสมนึก วิจิตรโสกา

หัวหน้าหน่วย

นายเลียง สงสุข

รองหัวหน้าหน่วย

หน่วยเกษตรกรที่ 8 สมาชิก 21 ราย

นายประเสริฐ สุวรรณลอยล่อง

หัวหน้าหน่วย

นาสุณีย์ ชนะทอง

รองหัวหน้าหน่วย

จากการที่จำนวนผู้นำกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะมีความเหมาะสมกับปริมาณสมาชิกในกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ เกิดความสะดวกในการควบคุมดูแลและการให้บริการแก่สมาชิกทำให้การจัดกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กลุ่มได้กำหนดไว้

1.1.3 ความหลากหลายของผู้นำ ผลการศึกษาความหลากหลายของผู้นำปรากฏว่า ระดับการศึกษาของผู้นำไม่หลากหลาย ช่วงอายุของผู้นำไม่หลากหลาย ประสบการณ์ของผู้นำค่อนข้างหลากหลาย ดังที่ คล่อง ทองนวน¹ ประธานคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลระวะได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ผู้นำกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา ช่วงอายุส่วนใหญ่เกิน 45 ปี ทั้งนี้เพราะส่วนใหญ่เป็นสมาชิกมาตั้งแต่เริ่มต้นและวัฒนธรรมของชุมชนแห่งนี้ให้การเคารพนับถือผู้อาวุโส สมาชิกจึงได้เลือกคนเหล่านี้เป็นผู้นำส่วนประสบการณ์ของผู้นำบางคน เช่น เจริญ แทนบุญ ประธานคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ เป็นบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกเป็นคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรอำเภอระโนด คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรจังหวัดสงขลา คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรระดับประเทศ เคยไปร่วมประชุมสัมมนาในงาน ทางด้านกลุ่มเกษตรกรอยู่เป็นประจำ ส่วน พงศ์ เจริญมณี เจริญญิก กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ มีความสามารถในการทำบัญชีแบบชาวบ้านโดยคิดแบบฟอร์มต่าง ๆ ขึ้นใช้เอง นอกจากนี้ สมพงษ์ พรหมมา เลขานุการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ มีความสามารถพิเศษในการส่งเสริมอาชีพเสริมและมีผู้นำกลุ่มหลายคนมีความสามารถพิเศษทางด้านอาชีพเสริมแตกต่างกัน

เนื่องจากกลุ่มมีอายุใกล้เคียงกัน มีการศึกษาระดับเดียวกัน และอยู่ในท้องถิ่นเดียวกันทำให้สามารถทำความเข้าใจได้ง่าย ทำให้การประชุมมีความคิดเห็นในทำนองเดียวกันไม่ขัดแย้งกัน ทำงานได้อย่างราบรื่น ส่วนกรณีที่ผู้นำบางคนมีประสบการณ์พิเศษแตกต่างกันสามารถนำความแตกต่างนั้นมารวมกันดำเนินกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะพัฒนาให้ประสบผลสำเร็จ

¹คล่อง ทองนวน ผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณัฐ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2547

1.1.4 ลักษณะจิตนิสัยของผู้นำ ผลการศึกษาลักษณะจิตนิสัยของผู้นำ ปรากฏว่า ลักษณะจิตนิสัยของผู้นำประกอบด้วย ลักษณะเด่นที่สำคัญ คือ ความเสียสละ ความอดทน ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ และความขยันหมั่นเพียร ดังที่ สมนึก วิจิตรโสภา¹ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรรมที่ 7 ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ผู้นำกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ส่วนใหญ่มีความเสียสละและความอดทน เป็นที่ยอมรับของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ประชาชนในชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการเสียสละด้านแรงกายถึงแม้ว่าจะต้องประกอบอาชีพส่วนตัวด้วยความเหน็ดเหนื่อยตลอดทั้งวันแล้ว ก็ยังสละเวลาบริหารจัดการกิจการของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตลอดจนอดทนต่อความขัดแย้งของภายในกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะและภายในชุมชน แต่ผู้นำกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะก็สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งได้ และสามารถปฏิบัติงานของกลุ่มด้วยดีตลอดมา และ อิม ปิ่นแก้ว² สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรรมที่ 2 ได้กล่าวถึงความรับผิดชอบของผู้นำไว้สรุปได้ว่า ผู้นำกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ เป็นที่ยอมรับของสมาชิกกลุ่มและผู้นำด้วยกันเอง ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสังเกตเห็นได้ว่าเมื่อมีการประชุมกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ สมาชิกกลุ่มได้มีมติที่ประชุมมอบให้ ผู้นำบางคนทำหน้าที่ในการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก ซึ่งผู้นำกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ จะทำหน้าที่ด้วยความเต็มใจ และมีความตั้งใจในการทำงานตามหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ ทำให้สมาชิกมีความไว้วางใจและ จินต์ จันทรรัตน์³ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรรมที่ 3 ได้กล่าวถึงความซื่อสัตย์ของผู้นำกลุ่มไว้ สรุปได้ว่า ผู้นำทุกคนมีความซื่อสัตย์ เป็นที่เชื่อถือและไว้วางใจของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการจัดการกิจการของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะหลายกิจการจะต้องใช้งบประมาณในการดำเนินการ ซึ่งสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะจะให้ความไว้วางใจ ผู้นำกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ เพราะจากผลงานที่ผ่านมา ผู้นำส่วนใหญ่ทำงานด้วยความซื่อสัตย์ มีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้

---

¹สมนึก วิจิตรโสภา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณฺ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2547

²อิม ปิ่นแก้ว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณฺ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2547

³จินต์ จันทรรัตน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณฺ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2547

และ ขอม ชุ่นผอม¹ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรที่ 5 ได้กล่าวถึงความขยันหมั่นเพียรของผู้ นำไว้ สรุปได้ว่า ผู้นำกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ส่วนใหญ่มีความขยันหมั่นเพียร ซึ่งได้ใช้เวลาส่วนตัวมาปฏิบัติงานตามหน้าที่ ทั้ง ๆ ที่มีงานส่วนตัวในการประกอบอาชีพทำนา ซึ่งเป็นอาชีพหลักและยังมีอาชีพเสริม เช่น เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงสัตว์ ปลูกผัก เป็นต้น ต้องให้เวลาตลอดทั้งวันก็ยังปลีกเวลาบางช่วงมาช่วยปฏิบัติงานของกลุ่มบางครั้งแทบไม่ได้ทำงานส่วนตัวเลย

การที่ผู้นำกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะจะมีลักษณะ จิตพิสัยที่มีความเสียสละความอดทน ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ และความขยันหมั่นเพียร ซึ่งเป็นลักษณะที่ดีของผู้ นำจึงส่งผลทำให้กิจการของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ดำเนินไปด้วยดีตลอดมา

1.2 สมาชิกกลุ่ม สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ก็เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สามารถทำให้การจัดการกิจการกลุ่มก้าวหน้าหรือล้มเหลวได้ ในการศึกษาสมาชิกของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะปรากฏว่า จุดเด่นของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะมี 2 ประเภท คือ ประวัติความเป็นมาของสมาชิกกลุ่ม และลักษณะจิตพิสัยของสมาชิกกลุ่ม ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

1.2.1 ประวัติความเป็นมาของสมาชิกกลุ่ม ผลการศึกษาประวัติความเป็นมาของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาเดิมในพื้นที่ตำบลระวะและตำบลพังยาง ดังที่ นุกุล อยู่ทอง² ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลระวะ ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะไว้สรุปได้ว่า ชาวบ้านตำบลระวะที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะส่วนใหญ่เป็นญาติกัน ตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่ม ๆ ใกล้กันประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ชาวบ้านจึงมีความสัมพันธ์กัน มีความรักและความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน และให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันในยามที่ตกทุกข์ได้ยาก

ประวัติความเป็นมาของสมาชิกกลุ่ม ส่งผลให้สมาชิกกลุ่มมีความรู้สึกร่วมกันเป็นพวกเดียวกัน เป็นญาติพี่น้องที่มีความรักความผูกพัน และมีความสามัคคีกัน ทำให้เกิดความเข้าใจกัน และง่ายต่อการรวมกลุ่ม เพราะทุกคนมีจิตสำนึกรักและหวงแหนแผ่นดินเกิด จึงร่วมกันทำกิจการต่าง ๆ เพื่อยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

---

¹ขอม ชุ่นผอม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2547

²นุกุล อยู่ทอง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2547

1.2.2 ลักษณะจิตพิสัยของสมาชิกกลุ่ม ผลการศึกษาลักษณะจิตพิสัยของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะส่วนใหญ่เป็นคนที่มีความรับผิดชอบ มีความขยันหมั่นเพียร มีความเสียสละ ดังที่ จรัส วิจิตรโสภา¹ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรรมที่ 2 และ ถิ่น ชังอูน² สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรรมที่ 4 ได้กล่าวไว้ทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะมีความรับผิดชอบ เช่น เมื่อมีการนัดร่วมทำกิจกรรมของกลุ่ม เมื่อมีนัดการประชุม ทุกคนจะมาพร้อมเพรียงกัน สมาชิกมีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพของตนเอง บางคนพยายามหาอาชีพเสริมทำเพื่อหารายได้ให้แก่ครอบครัว โดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่มีความเสียสละ อุทิศเวลาให้แก่กลุ่มพร้อมที่จะอุทิศเวลาให้แก่กลุ่มทุกเมื่อ

ลักษณะจิตพิสัยของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะที่มีความรับผิดชอบ มีความขยันหมั่นเพียร และมีความเสียสละ ทำให้การจัดการกิจการกลุ่มประสบผลสำเร็จ ด้วยดีตลอด

ผลการศึกษาปัจจัยด้านผู้นำและสมาชิกกลุ่มสรุปได้ดังนี้

1. ผู้นำกลุ่ม ปรากฏดังนี้

1.1 ประเภทผู้นำ ผู้นำเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย โดยจะทำอะไรจะฟังเหตุผลของแต่ละฝ่ายแล้วจึงให้ที่ประชุมร่วมกันตัดสินใจในการดำเนินการ

1.2 จำนวนผู้นำ มีจำนวนผู้นำทั้งหมด 20 คน ประกอบด้วย คณะกรรมการดำเนินการ 5 คน หัวหน้าและรองหัวหน้าหน่วยเกษตรกรรมอีก 15 คน

1.3 ความหลากหลายของผู้นำ ระดับการศึกษาและช่วงอายุของผู้นำไม่หลากหลาย ประสบการณ์ของผู้นำค่อนข้างหลากหลาย

1.4 ลักษณะจิตนิสัยของผู้นำ ผู้นำส่วนใหญ่มีความเสียสละ มีความอดทน มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ และมีความขยันหมั่นเพียร

2. สมาชิกกลุ่ม ปรากฏดังนี้

2.1 ประวัติความเป็นมาของสมาชิกกลุ่มเกือบทั้งหมดเป็นคนมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในพื้นที่เดิมอยู่ในพื้นที่ตำบลระวะ และตำบลพังยาง และเป็นเครือญาติกัน

2.2 ลักษณะจิตนิสัยของสมาชิกกลุ่ม สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่มีความรับผิดชอบ มีความขยันหมั่นเพียร และมีความเสียสละ

---

¹จรัส วิจิตรโสภา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณัฐ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอร่อนน้อ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2547.

²ถิ่น ชังอูน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณัฐ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอร่อนน้อ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2547.

2. ปัจจัยด้านโครงสร้างกลุ่ม

ปัจจัยด้านโครงสร้างกลุ่มเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่ม ซึ่งการที่จะดำเนินกิจการของกลุ่มให้มีประสิทธิภาพหรือเจริญก้าวหน้าได้นั้น การจัดโครงสร้างของกลุ่มจำเป็นต้องจัดกลุ่มเพื่อส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินกิจการร่วมคิดร่วมทำ และร่วมกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สมาชิกของกลุ่ม โครงสร้างของกลุ่มประกอบด้วย 5 ประการ ได้แก่ สถานภาพของกลุ่ม บทบาทของกลุ่ม บรรทัดฐานของกลุ่ม การบังคับบัญชา และบรรยากาศของกลุ่ม ผลการศึกษาปรากฏรายละเอียด ดังต่อไปนี้

2.1 สถานภาพของกลุ่ม ผลการศึกษาสภาพของกลุ่ม ปรากฏว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้กำหนดสถานภาพของกลุ่มไว้อย่างชัดเจน ได้ศึกษาในประเด็น ที่มาของสมาชิกกลุ่ม และที่มาของคณะกรรมการดำเนินการกลุ่ม ผลการศึกษาปรากฏรายละเอียดดังนี้

2.1.1 ที่มาของสมาชิกกลุ่ม ผลการศึกษาที่มาของสมาชิกกลุ่ม ปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะด้านการกำหนดประเภทของสมาชิก คุณสมบัติและลักษณะของสมาชิก การรับเข้าเป็นสมาชิก และการขาดจากสมาชิกภาพ ดังที่ กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ¹ ได้กล่าวไว้สรุปได้ดังนี้

ด้านประเภทของสมาชิก ได้แบ่งประเภทของสมาชิกออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

1. สมาชิกผู้ก่อตั้ง ได้แก่ ผู้ลงชื่อในคำขอจดทะเบียนจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร และผู้ที่มีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อของผู้ซึ่งจะเป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกร

2. สมาชิกทั่วไป ได้แก่ ผู้ได้รับเลือกเป็นสมาชิกตามข้อบังคับ

3. สมาชิกสมทบ ได้แก่ บุคคลที่อยู่ในครอบครัวของสมาชิก ข้อ 1 และข้อ 2

ด้านคุณสมบัติและลักษณะของสมาชิกผู้ก่อตั้งและสมาชิกทั่วไป

1. เป็นบุคคลธรรมดา มีสัญชาติไทย และบรรลุนิติภาวะ

2. เป็นผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก และมีกิจการหรือภูมิลำเนาอยู่ในท้องที่

ตำบลระวะ อำเภอรอนโคก จังหวัดสงขลา

3. ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย

4. ถือหุ้นอย่างน้อยหนึ่งหุ้น แต่ต้องไม่เกินหนึ่งในห้าของจำนวนหุ้นทั้งหมด

5. ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอื่นที่เป็นอาชีพเดียวกันในขณะเดียวกัน และในครอบครัว

หนึ่งให้ป็นสมาชิกได้หนึ่งคน

ด้านการรับเข้าเป็นสมาชิก ผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิกตามข้อบังคับต้องยื่นใบสมัครตามแบบที่กำหนดไว้ถึงคณะกรรมการดำเนินการและจะต้องปฏิบัติดังนี้

---

¹กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ. ข้อบังคับกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนโคก จังหวัดสงขลา. หน้า 3-4.

1. ผู้สมัครจะต้องเข้าสังกัดหน่วยเกษตรกรรมหรือกลุ่มกิจกรรมเกษตรที่มีอยู่หรือตั้งขึ้นใหม่ ทั้งนี้ให้ยื่นใบสมัครผ่านหัวหน้าหน่วยเกษตรกรรม หรือกลุ่มกิจกรรมเกษตร
  2. เมื่อคณะกรรมการดำเนินการได้สอบสวนพิจารณาเป็นที่พอใจว่าผู้สมัครนั้นมีคุณสมบัติและลักษณะถูกต้อง และเห็นควรรับเป็นสมาชิกได้ก็ให้แจ้งให้ผู้สมัครนั้นชำระค่าธรรมเนียมแรกเข้าและค่าหุ้นดังกล่าวแล้วจึงถือว่าได้เข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกร
  3. กรณีบุคคลที่ไม่สามารถเป็นสมาชิกได้ตามข้อบังคับ เนื่องจากขาดคุณสมบัติให้รับเป็นสมาชิกสมทบ และมีสิทธิตามมติที่ประชุมใหญ่
  4. สมาชิกสมทบจะต้องเข้าสังกัดหน่วยเกษตรกรรมหรือกลุ่มกิจกรรมเกษตร เพื่อรับการสนับสนุนจากกลุ่มเกษตร
  5. สมาชิกสมทบไม่สามารถออกเสียงลงมติในที่ประชุมใหญ่ ให้มีผู้แทนของหน่วยเกษตรกรรมหรือกลุ่มกิจกรรมเกษตรไปเสนอมติความต้องการของกลุ่มในที่ประชุมใหญ่ของกลุ่มเกษตรกร
  6. ให้คณะกรรมการดำเนินการเสนอเรื่องการรับสมาชิกใหม่ ในที่ประชุมใหญ่ทราบในคราวถัดไป
- ด้านการขาดจากสมาชิกภาพ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรขาดจากสมาชิกภาพ เพราะเหตุดังต่อไปนี้

1. ตาย
2. ลาออกจากกลุ่มเกษตรกร
3. ขาดคุณสมบัติและลักษณะของสมาชิก
4. เลิกประกอบอาชีพเกษตรกรรมในท้องที่ตำบลระวะ
5. ถูกให้ออกจากกลุ่มเกษตรกรเนื่องจากกระทำผิดข้อบังคับของกลุ่มเกษตรกร
6. โอนหุ้นซึ่งตนถืออยู่ในกลุ่มเกษตรกรหมดแล้ว

การที่กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้กำหนดประเภทของสมาชิกไว้ 3 ประเภท ซึ่งแต่ละประเภทมีคุณสมบัติและสิทธิไม่เท่าเทียมกัน ทำให้ไม่ยุ่งยากในการดำเนินการ และการที่กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้กำหนดคุณสมบัติและลักษณะของสมาชิก ตลอดจนกำหนดลักษณะการขาดจากสมาชิกภาพไว้อย่างชัดเจน ทำให้ไม่เกิดปัญหายุ่งยากในการให้บริการ และสะดวกในการควบคุมดูแลสมาชิกส่งผลให้การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะเจริญก้าวหน้ามาตามลำดับ

2.1.2 ที่มาของคณะกรรมการดำเนินการ ผลการศึกษาที่มาของคณะกรรมการดำเนินการ ปรากฏว่า คณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ได้กำหนดการดำรง

ตำแหน่งของคณะกรรมการดำเนินการและการพ้นตำแหน่งของกรรมการดำเนินการไว้ชัดเจน ดังที่กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ¹ ได้กล่าวไว้สรุปได้ดังนี้

การดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการดำเนินการ

ให้ที่ประชุมใหญ่สามัญเลือกตั้งสมาชิกเป็นกรรมการดำเนินการคณะหนึ่ง มีจำนวนไม่เกิน 5 คน ผู้ได้รับการเลือกตั้งจะต้องเป็นสมาชิกผู้ก่อตั้งหรือสมาชิกทั่วไป ให้คณะกรรมการดำเนินการอยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี

ผู้ซึ่งถูกที่ประชุมใหญ่ถอดถอน จากตำแหน่งกรรมการดำเนินการมิให้เป็นกรรมการอีกเป็นเวลา 2 ปี เว้นแต่ถูกถอดถอนเนื่องจากเหตุทุจริต ห้ามมิให้เป็นกรรมการดำเนินการตลอดไป การพ้นจากตำแหน่งของกรรมการดำเนินการ กรรมการดำเนินการพ้นจากตำแหน่งเพราะเหตุดังต่อไปนี้

1. ถึงคราวออกตามวาระ
2. ลาออกโดยแสดงความจำนงเป็นหนังสือต่อคณะกรรมการดำเนินการ
3. ขาดจากสมาชิกภาพ
4. เข้าดำรงตำแหน่งหน้าที่ประจำในกลุ่มเกษตรกรนี้
5. ที่ประชุมใหญ่ลงมติถอดถอนทั้งคณะหรือรายตัว
6. สมาชิกเกินครึ่งของสมาชิกทั้งหมดเข้าชื่อให้ออกจากกรรมการ
7. เมื่อพบว่ากรรมการนั้นทุจริต หรือกระทำความผิด

การที่กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะกำหนดการได้มาของคณะกรรมการดำเนินการโดยยึดวิถีทางแบบประชาธิปไตย ทำให้เปิดโอกาสให้ทุกคนที่มีความสามารถ มีความซื่อสัตย์ เป็นที่ยอมรับของสมาชิกกลุ่ม ได้เป็นกรรมการดำเนินการ และขณะเดียวกันหากกรรมการชุดเก่ามีความสามารถสามารถบริหารงานให้ประสบความสำเร็จ ก็มีโอกาสได้รับเลือกเป็นกรรมการดำเนินการอีก ส่วนการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการดำเนินการนั้นเปิดโอกาสให้สมาชิกสามารถถอดถอนได้ทั้งในที่ประชุมใหญ่และเข้าชื่อเสนอ จึงส่งผลให้กรรมการดำเนินการระมัดระวังในการปฏิบัติงาน จึงส่งผลให้การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะก้าวหน้ามาตามลำดับ

2.2 บทบาทของกลุ่ม การศึกษาปัจจัยด้านโครงสร้างของกลุ่มเรื่องบทบาทของกลุ่ม ผู้วิจัยได้ศึกษาในประเด็น บทบาทโดยรวมของกลุ่ม และบทบาทของคณะกรรมการดำเนินการ ผลการศึกษาปรากฏดังรายละเอียดต่อไปนี้

---

¹กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ. ข้อบังคับกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา. หน้า 6-7.

2.2.1 บทบาทโดยรวมของกลุ่ม ผลการศึกษาบทบาทโดยรวมของกลุ่มปรากฏว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ มีบทบาทในการดำเนินงานสอดคล้องกับข้อบังคับของกลุ่มเกษตรกรทั่วไป เฉพาะบทบาทที่เด่นมีหลายประการ ดังที่ เจริญ แทนบุญ¹ ประธานคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ¹ ได้กล่าวไว้สรุปได้ดังนี้

1. ส่งเสริมและเผยแพร่วิชาการเกษตร อุตสาหกรรมในครัวเรือนแก่สมาชิก และครอบครัวสมาชิก
2. รวบรวมและให้บริการด้านข้อมูลข่าวสารการเกษตรและอื่น ๆ แก่สมาชิก
3. จัดหาวัสดุการเกษตรและเครื่องอุปโภคบริโภคที่สมาชิกต้องการมาจำหน่าย
4. รวบรวมผลิตผลทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์ของสมาชิกออกจำหน่าย
5. จัดหาเงินทุนหรือสินเชื่อแก่สมาชิก เพื่อการประกอบอาชีพหรือใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น
6. รับฝากเงินจากสมาชิก
7. จัดให้มีเครื่องมือ อุปกรณ์ หรือปศุสัตว์ เกี่ยวกับการผลิตการเกษตร
8. ส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เยาวชนเกษตรกร หน่วยเกษตรกรกรม

กลุ่มกิจกรรมเกษตร

9. ให้การสงเคราะห์ตลอดการจัดสวัสดิการแก่สมาชิก
10. ส่งเสริมการประหยัด การช่วยเหลือตนเอง และการร่วมมือช่วยเหลือกันในหมู่บ้าน
11. ร่วมมือกับกลุ่มหรือองค์กรอื่นในชุมชน เพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติ

12. ดำเนินการต่าง ๆ ตามที่กฎหมายอนุญาตไว้ เช่น การถือกรรมสิทธิ์หรือทรัพย์สินครอบครอง ซื่อ แลกเปลี่ยน โอน หรือรับโอน เช่าหรือให้เช่า เช่าซื้อหรือให้เช่าซื้อ จำนองหรือรับจำนอง จำนำหรือรับจำนำ ขายหรือจำหน่ายทรัพย์สิน เป็นต้น

การที่กลุ่มมีบทบาทเป็นนิติบุคคล จึงสะดวกในการดำเนินงานกิจการของกลุ่มได้ตามที่ต้องการ นอกจากนี้กลุ่มยังมีบทบาทในการส่งเสริมอาชีพแก่สมาชิก จัดหาวัสดุอุปกรณ์ตลอดเงินทุนให้แก่สมาชิก ส่งเสริมการประหยัด และการเก็บออม ให้การสงเคราะห์และจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก ตลอดจนการร่วมมือในการพัฒนาชุมชนจึงส่งผลให้การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะเจริญก้าวหน้ามาตามลำดับ

---

¹เจริญ แทนบุญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2547.

2.2.2 บทบาทของคณะกรรมการดำเนินการ ผลจากการศึกษาบทบาทของ คณะกรรมการดำเนินการ ปรากฏว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้กำหนดบทบาทของคณะกรรมการ ดำเนินการไว้ชัดเจน ดังที่ กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ¹ ได้กล่าวไว้สรุปได้ดังนี้

1. ดำเนินการในเรื่องรับสมาชิก ตลอดจนให้สมาชิกชำระค่าธรรมเนียมแรกเข้า ค่าหุ้น และลงลายมือในทะเบียนสมาชิก
2. ดำเนินการในเรื่องสมาชิกออกจากกลุ่มเกษตรกร
3. ดำเนินการในเรื่องจ่ายเงินจำนวนเงินของสมาชิกผู้ออกจากกลุ่มเกษตรกร
4. พิจารณากู้ยืมเงิน
5. พิจารณาวินิจฉัยเรื่องเงินกู้
6. พิจารณาดำเนินการเรื่องการส่งเสริมให้สมาชิกรวมกันซื้อสิ่งของ
7. พิจารณาดำเนินการเรื่องการส่งเสริมให้สมาชิกรวมกันขายผลิตผล
8. พิจารณาดำเนินการเรื่องการจัดให้มีเครื่องมือ เครื่องจักรกลหรือปศุสัตว์เกี่ยวกับการผลิต
9. พิจารณาดำเนินการเรื่องการส่งเสริมและเผยแพร่วิชาการเกษตรหรือการประกอบอาชีพ
10. พิจารณาการเรื่องทรัพย์สินของกลุ่มเกษตรกร
11. พิจารณาเรื่องการจัดทำบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน งบรายได้และค่าใช้จ่ายกับทะเบียน เกษตรกรรมอื่น ๆ สำหรับสมาชิก
12. พิจารณาดำเนินการเรื่องเรียกประชุมใหญ่
13. พิจารณาดำเนินการเรื่องการจ้าง และการเลิกจ้างเจ้าหน้าที่ของกลุ่มเกษตรกร
14. พิจารณากำหนดตัวเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่แทนผู้จัดการ
15. จัดให้มีการตรวจสอบหลักฐานทางบัญชีและการเงิน
16. กำหนดระเบียบต่าง ๆ ของกลุ่มเกษตรกร
17. จัดทำงบดุลเพื่อให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบ กับจัดทำรายงานกิจการประจำปีเพื่อเสนอ ที่ประชุมใหญ่ในคราวที่เสนองบดุล
18. พิจารณาเรื่องการฝากหรือลงทุนเงินของกลุ่มเกษตรกร
19. พิจารณากำหนดนโยบายดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรเพื่อเสนอขอความเห็นชอบ ในที่ประชุมใหญ่ตลอดจนสอบสวนพิจารณาผลของการดำเนินงานตามนโยบายที่กำหนดไว้
20. ตรวจสอบ ควบคุม แนะนำ และช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ของกลุ่มเกษตรกรเพื่อดำเนินงาน ของกลุ่มเกษตรกร ให้เป็นไปด้วยดีและได้ผลสมความมุ่งหมาย

---

¹กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ. ข้อบังคับกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอด จังหวัดสงขลา. หน้า 8-9.

21. ดูแลที่ดิน สำนักงาน อาคาร อุปกรณ์ และทรัพย์สินอื่น ๆ ซึ่งอยู่ในอารักขาของกลุ่มเกษตรกรให้อยู่ในสภาพอันดีและปลอดภัย

22. ดูแลการรับจ่ายเงิน และการรักษาเงินของกลุ่มเกษตรกร กับทั้งเรียกและตรวจสอบบัญชีใบสำคัญและเอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับการเงิน ตลอดจนเงินสดของกลุ่มเกษตรกรให้ถูกต้อง

23. พิจารณาและปฏิบัติตามคำสั่ง หรือคำแนะนำของนายทะเบียนกลุ่มเกษตรกรผู้สอบบัญชีพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งนายทะเบียนกลุ่มเกษตรกรมอบหมาย

24. ฟ้อง ต่อสู้ หรือดำเนินคดีเกี่ยวกับกิจการของกลุ่มเกษตรกร หรือประนีประนอมยอมความ หรือมอบข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการพิจารณา

25. พิจารณาให้ความร่วมมือ และประสานงานกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย และส่วนราชการอื่น ๆ ในการส่งเสริมและเผยแพร่กิจการกลุ่มเกษตรกร ตลอดจนการรับคำแนะนำช่วยเหลือทางวิชาการและการศึกษาฝึกอบรมวิชาการเกี่ยวกับกิจการกลุ่มเกษตรกร

26. ดำเนินกิจการอย่างอื่น บรรดาที่เกี่ยวกับหรือเนื่องในการจัดให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มเกษตรกร โดยได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนกลุ่มเกษตรกร

การที่กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้กำหนดบทบาทของคณะกรรมการดำเนินการไว้อย่างชัดเจน ทำให้สะดวกในการปฏิบัติ เกิดวินัยในการดำเนินงาน สมาชิกทุกคนเข้าใจการปฏิบัติงานของคณะกรรมการดำเนินการ ส่งผลให้การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะก้าวหน้ามาตามลำดับ

2.3 บรรทัดฐานของกลุ่ม จากการศึกษาบรรทัดฐานของกลุ่ม ปรากฏว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะมีบรรทัดฐานของกลุ่มตามระเบียบของกลุ่ม จารีตประเพณีของกลุ่ม และนโยบายของกลุ่ม ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.3.1 ระเบียบของกลุ่ม ผลการศึกษาระเบียบของกลุ่ม ปรากฏว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะมีระเบียบของกลุ่มเกี่ยวกับการกู้ยืมเงิน ระเบียบเกี่ยวกับทุน หุ้น และระเบียบเกี่ยวกับการจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี ดังที่ กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ¹ ได้กล่าวไว้สรุปได้ดังนี้

---

¹กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ. ข้อบังคับกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโรค จังหวัดสงขลา. หน้า 8-9.

ระเบียบการกู้ยืมเงิน

1. ประเภทของการเงินกู้

1.1 เงินกู้ระยะสั้น ได้แก่ เงินกู้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายดำเนินงานในการเกษตร สำหรับ ฤดูกาลผลิตหนึ่ง ๆ เช่น ค่าพันธุ์พืช ค่าปุ๋ย ค่ายากำจัดศัตรูพืช อาหารสัตว์ วัสดุการเกษตร ค่าซ่อมแซมเครื่องมือ ค่าพันธุ์สัตว์ ค่าจ้างเกี่ยวกับการเกษตร ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนตามที่จำเป็น เป็นต้น

1.2 เงินกู้ระยะปานกลาง ได้แก่ เงินกู้เพื่อการลงทุนในสินทรัพย์การเกษตร ซึ่งโดยปกติใช้ประโยชน์ได้เกินกว่าฤดูกาลผลิตหนึ่ง ๆ เช่น ซื้อที่ดิน ซื้อสัตว์ใช้งาน ซื้อเครื่องมือการเกษตร สร้างหรือปรับปรุงบ้านเรือน ลงทุนเกี่ยวกับปศุสัตว์ ชำระหนี้สินเดิมเกี่ยวกับการเกษตร เป็นต้น

2. วงเงินกู้ยืม

กู้ได้ไม่เกินครั้งละ 50,000 บาท วงเงินไม่เกิน 10,000 บาทให้สมาชิกร่วมค้ำประกัน 2 คน หากถ้าวางเงินเกิน 10,000 บาท จะต้องมียกหลักทรัพย์ค้ำประกัน

3. การชำระเงินกู้

3.1 เงินกู้ระยะสั้นต้องชำระทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยภายในระยะเวลา 1 ปี

3.2 เงินกู้ระยะปานกลาง ต้องชำระทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยทุกปี ปีละเท่า ๆ กัน

4. การอนุมัติเงินกู้

คณะกรรมการดำเนินการมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยเรื่องเงินกู้ตามเงื่อนไขที่กำหนด

ระเบียบเกี่ยวกับทุน หุ้น

1. ทุน

กลุ่มเกษตรกรอาจหาทุนเพื่อดำเนินงานตามวัตถุประสงค์โดยวิธีดังต่อไปนี้

1.1 ออกหุ้น

1.2 กู้ยืมเงิน

1.3 สะสมเงินสำรองและทุนอื่น ๆ

2. การออกหุ้น

กลุ่มเกษตรกรออกหุ้นโดยไม่จำกัดจำนวนมีมูลค่าหุ้นละห้าสิบบาท สมาชิกเท่านั้นถือหุ้นของกลุ่มเกษตรกรได้

3. การถือหุ้น

สมาชิกต้องถือหุ้นในกลุ่มเกษตรกรดังต่อไปนี้

3.1 ถือหุ้นเมื่อแรกเข้าเป็นสมาชิกคนละหนึ่งหุ้นและต้องชำระเต็มมูลค่าหุ้น

3.2 นอกจากหุ้นตามข้อ 3.1 แล้วสมาชิกย่อมจะขอถือหุ้นเพิ่มได้ไม่ว่าในเวลาใด ๆ

โดยชำระเต็มมูลค่าหุ้นในคราวเดียว

3.3 เมื่อรวมค่าหุ้นทั้งหมดแล้วแต่ละคนจะต้องไม่เกินหนึ่งในห้าของจำนวนหุ้นทั้งหมด

4. การโอนหุ้น

การโอนหุ้นกระทำดังนี้

4.1 สมาชิกผู้โอนได้ออกหรือจะออกจากกลุ่มเกษตรกร จะโอนหุ้นซึ่งชำระเต็มค่าแล้ว

4.2 สมาชิกผู้โอนไม่มีหนี้สินของตนซึ่งต้องรับผิดชอบต่อกกลุ่มเกษตรกรโดยตรง

4.3 ผู้รับโอนต้องเป็นสมาชิกในกลุ่มเกษตรกรนี้

4.4 การโอนหุ้นต้องทำเป็นหนังสือตามแบบที่กลุ่มเกษตรกรกำหนด

ระเบียบเกี่ยวกับการจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี

เมื่อสิ้นปีทางบัญชีจะได้ทำงบประมาณแล้วปรากฏว่า กลุ่มเกษตรกรมีกำไรสุทธิ

ให้ที่ประชุมใหญ่จัดสรรเงินไว้เป็นทุนสำรองไม่น้อยกว่าร้อยละสิบของกำไรสุทธิ

กำไรสุทธิประจำปีที่เหลือจากการจัดสรรเป็นเงินสำรองให้ที่ประชุมใหญ่จัดสรรได้ดังต่อไปนี้

1. จ่ายเป็นเงินปันผลตามหุ้นที่ชำระแล้ว ให้แก่ผู้ซึ่งเป็นสมาชิกอยู่ในวันสิ้นปีทางบัญชีนั้น ในอัตราไม่เกินร้อยละแปดต่อปี แห้งค่าหุ้นที่ชำระแล้วของสมาชิกแต่ละคนโดยคิดให้ตามจำนวนเดือนเต็ม

2. จ่ายเป็นเงินเฉลี่ยคืนให้แก่ผู้ซึ่งเป็นสมาชิกอยู่ในวันสิ้นปีทางบัญชีนั้น ตามส่วนธุรกิจที่สมาชิกได้ทำไว้กับกลุ่มเกษตรกรในระหว่างปี

3. จ่ายเป็นเงินโบนัสให้แก่ผู้เป็นกรรมการดำเนินการผู้ตรวจสอบกิจการและเจ้าหน้าที่ของกลุ่มเกษตรกร ไม่เกินร้อยละสิบของกำไรสุทธิ

4. เป็นทุนศึกษาอบรมทางเกษตรกรรมไม่เกินร้อยละสิบของกำไรสุทธิ

5. เป็นทุนรับโอนหุ้น ไม่เกินร้อยละห้า แห้งทุนเรือนหุ้นของเกษตรตามที่มีอยู่ในวันสิ้นปีทางบัญชีนั้น

6. เป็นทุนสะสมเพื่อให้การสงเคราะห์แก่สมาชิกและครอบครัวตามระเบียบซึ่งคณะกรรมการดำเนินการกำหนด โดยได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนกลุ่มเกษตรกร

7. เป็นทุนสะสมเพื่อจัดให้มีสำนักงานของกลุ่มเกษตรกรหรือทรัพย์สินที่ใช้สำหรับการเก็บรักษาหรือแปรรูปผลิตผลเกษตรกรรมรวมทั้งการปรับปรุงและต่อเติมสำนักงานหรือทรัพย์สินนั้น

การที่กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้กำหนดระเบียบของกลุ่มไว้ชัดเจนทำให้สะดวกในการปฏิบัติทั้งฝ่ายดำเนินการและสมาชิก ตลอดจนผู้ตรวจสอบกิจการ จึงส่งผลให้การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะก้าวหน้ามาตามลำดับ

2.3.2 จาริตประเพณีของกลุ่ม ผลการศึกษาจาริตประเพณีของกลุ่ม ปรากฏว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ มีจาริตประเพณีของกลุ่มที่สำคัญหลายประการ ดังที่ เจริญ แทนบุญ¹ ประธานคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ¹ ช้วน ทิพรัดน์² รักษาการเลขานุการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ และ ถนอม ฟ่องแผ้ว³ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรรมที่ 8 ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกัน สรุปได้ดังนี้

1. การประชุม สมาชิกจะต้องเข้าร่วมประชุมทุกครั้ง หากสมาชิกขาดการประชุม 3 ครั้งติดต่อกันถือว่าสมาชิกดังกล่าวไม่ให้ความร่วมมือกับกลุ่ม

2. การฝากเงิน สมาชิกจะต้องฝากเงินเป็นประจำทุกเดือน โดยเอาวันที่ 2 ของเดือนวันฝากเงิน ฝากครั้งละไม่น้อยกว่า 50 บาท

3. สมาชิกจะต้องมีวินัย ซื่อสัตย์ สุจริต

จากการที่กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะมีจาริตประเพณีเกี่ยวกับการประชุม การฝากเงิน และกำหนดวินัยของสมาชิก ซึ่งทั้ง 3 ประการถือว่าเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม ทำให้กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะดำเนินงานก้าวหน้ามาตามลำดับ

2.3.3 นโยบายของกลุ่ม ผลจากการศึกษานโยบายของกลุ่ม ปรากฏว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะมีนโยบายร่วมกันเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการประกอบอาชีพ ดังที่ เปลื้อง สวัสดิรักษา⁴ รองประธานคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ

---

¹เจริญ แทนบุญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณัฐ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

²ช้วน ทิพรัดน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณัฐ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

³ถนอม ฟ่องแผ้ว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณัฐ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

⁴เปลื้อง สวัสดิรักษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณัฐ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

นางเยาว์ นวลแก้ว¹ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรรมที่ 3 และ ชีพ ชุมวรรเดช² สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรรมที่ 2 ได้กล่าวถึงนโยบายของกลุ่มไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ดังนี้

1. ร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการประกอบอาชีพ
2. เพิ่มผลผลิตและรายได้แก่สมาชิก
3. ส่งเสริมการประหยัดและเก็บออม
4. ส่งเสริมระเบียบวินัย ซื่อสัตย์สุจริตแก่สมาชิก
5. ช่วยเหลือพัฒนาชุมชนและสังคม

ดังกล่าวของกรุ่มมีไว้ว่า

เพิ่มผลผลิต	คิดประหยัด
ชื่อสัตย์ เอื้อเพื่อ	เอื้ออาทร
จัดความจน	เพื่อชุมชนเข้มแข็ง

จากการที่กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ได้กำหนดนโยบายของกรุ่มเน้นที่สมาชิกและชุมชน หากดำเนินการได้ตามนโยบายก็จะทำให้สมาชิกมีคุณภาพชีวิตที่ดี ชุมชนน่าอยู่

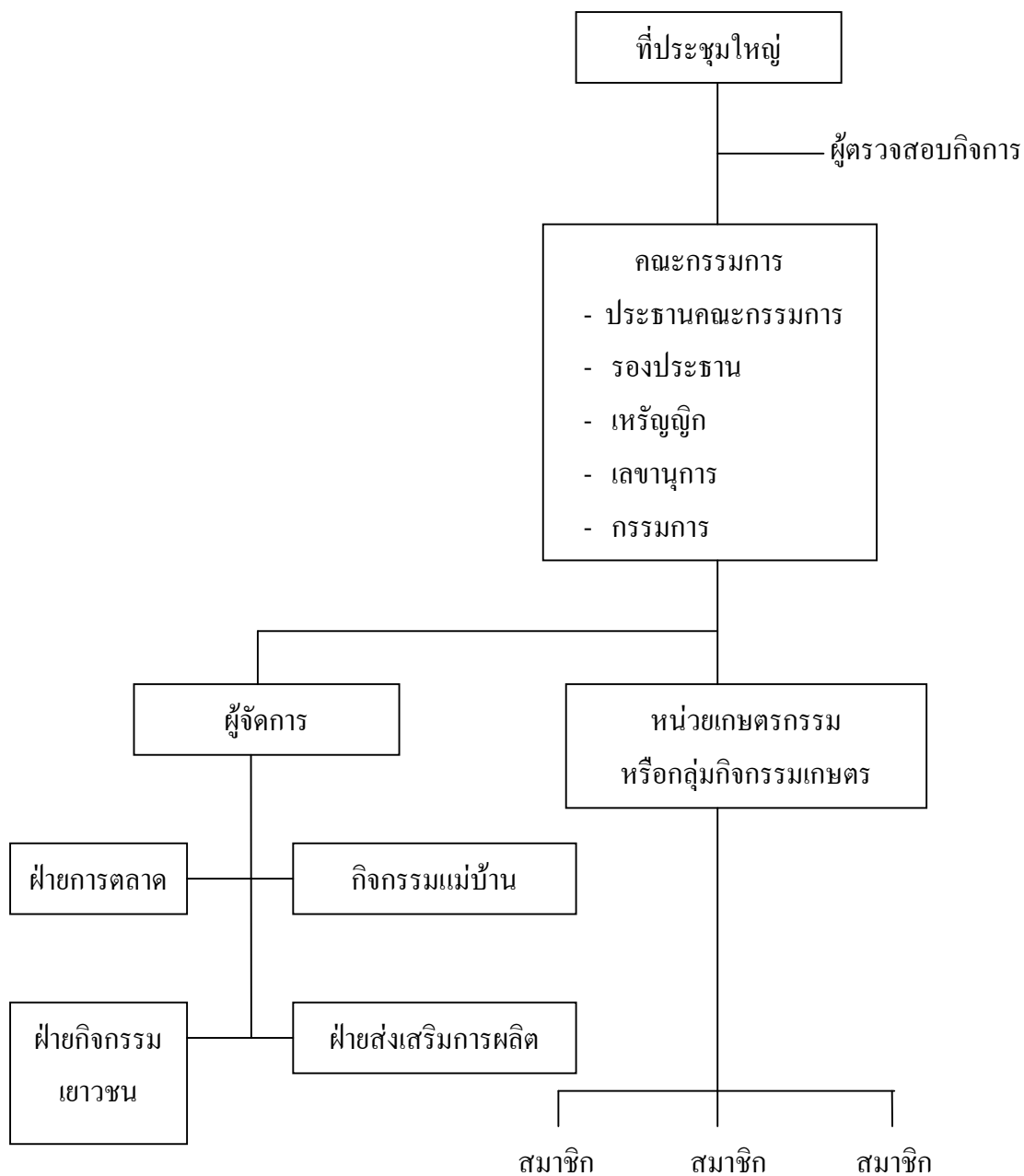
2.4 การบังคับบัญชา ผลการศึกษาการบังคับบัญชา ปรากฏว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้จัดการบังคับบัญชาได้อย่างชัดเจนได้แบ่งการบังคับบัญชาไว้ 3 ลักษณะ คือ การจัดสายการบังคับบัญชา การประสานงานระหว่างสมาชิกกับสมาชิก และการประสานระหว่างสมาชิกกับกรรมการ

2.4.1 การจัดสายบังคับบัญชา ผลการศึกษาการจัดสายบังคับบัญชา ปรากฏว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะมีการจัดสายการบังคับบัญชา หน่วยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ตรวจสอบกิจการ คณะกรรมการดำเนินการ หน่วยเกษตรกรรม สมาชิก และฝ่ายจัดการ ดังรายละเอียดปรากฏในภาพประกอบ 2

---

¹นางเยาว์ นวลแก้ว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณัฐ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547

²ชีพ ชุมวรรเดช เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณัฐ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547

ภาพประกอบ 2 แสดงโครงสร้างการจัดการ สายการบังคับบัญชา
กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ

การที่กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะมีการจัดสายการบังคับบัญชา ทำให้สะดวกในการบังคับบัญชา ทุกตำแหน่งรู้บทบาทตามสายงานของกลุ่ม ส่งผลให้การดำเนินงานของกลุ่มเจริญก้าวหน้ามาตามลำดับ

2.4.2 การประสานงานระหว่างสมาชิกกับสมาชิก ผลการศึกษาการประสานงานระหว่างสมาชิกกับสมาชิก ปรากฏว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะสมาชิกกลุ่มมีการประสานงานระหว่างสมาชิกในหน่วยเกษตรกรภายในหน่วยเดียวกันเป็นส่วนใหญ่มีบางครั้งเท่านั้นที่สมาชิกประสานงานนอกหน่วยเกษตรกร ดังที่ เปลื้อง สวัสดิรักษา¹ รองประธานคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้จัดกลุ่มสมาชิกที่มีบ้านเรือนใกล้เคียงกันออกเป็นหน่วยเกษตรกรปัจจุบันมี 8 หน่วยเกษตรกร การดำเนินงานกิจการของสมาชิกส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับสมาชิกภายในหน่วยเกษตรกรเดียวกันจึงมีการประสานงานระหว่างสมาชิกที่มีอยู่ในหน่วยเกษตรกรเดียวกัน นอกจากนี้บางครั้ง สมาชิกมีการประสานงานนอกหน่วยเกษตรกรจึงนัดประชุมกัน

จากการที่กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ สมาชิกส่วนใหญ่ประสานงานภายในหน่วยเกษตรกรเดียวกัน ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้กัน ทำให้สะดวกในการประสานงาน ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มโดยภาพรวม

2.4.3 การประสานงานระหว่างสมาชิกกับกรรมการ ผลการศึกษาการประสานงานระหว่างสมาชิกกับกรรมการ ปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะจะประสานงานกับคณะกรรมการดำเนินการในเรื่องการออมทรัพย์ การกู้เงินเป็นประจำ ส่วนกิจการอื่น ๆ จะประสานงานเป็นครั้งคราว วิธีการประสานงานจะดำเนินการแบบไม่เป็นทางการ ดังที่ เจริญ แทนบุญ² ประธานคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ² และ อนงค์ ทิพย์รัตน์³ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรที่ 1 ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า สมาชิกกลุ่มจะประสานงานกับคณะกรรมการดำเนินการในเรื่องการออมทรัพย์ และการกู้เงิน โดยเฉพาะการ

¹เปลื้อง สวัสดิรักษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณัฐ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2547.

²เจริญ แทนบุญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณัฐ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2547.

³อนงค์ ทิพย์รัตน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณัฐ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547

ออมทรัพย์จะประสานงานกันเป็นประจำทุกเดือน ส่วนการกู้เงินก็มีการประสานงานกันบ่อยครั้ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล ส่วนกิจการอื่น ๆ เช่น การส่งเสริมอาชีพ การสงเคราะห์แก่สมาชิก ซึ่งจะประสานงานกันเป็นครั้งคราว ในส่วนของคณะกรรมการดำเนินการจะประสานงานกับสมาชิกในเรื่องการพัฒนาชุมชนและสังคม วิธีการประสานงานจะดำเนินการแบบไม่เป็นทางการ เช่น ฝากข้อความปากต่อปาก บอกข้อความเมื่อพบปะกัน หรือบอกกล่าวขณะ ร่วมงานบุญประเพณีภายในชุมชน

การที่กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะมีการประสานงานเป็นประจำ ในเรื่องการออมทรัพย์ และการฝากเงิน และประสานงานเป็นครั้งคราวตามภาระกิจของกิจการ นอกจากนี้ยังใช้วิธีการประสานงานแบบไม่เป็นทางการ ทำให้กิจการของกลุ่มดำเนินการเป็นไปตามเป้าหมาย ส่งผลให้กลุ่มดำเนินงานก้าวหน้ามาตามลำดับ

2.5 บรรยากาศในกลุ่ม จากการศึกษาบรรยากาศในกลุ่ม ปรากฏว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะมีวิธีการสร้างบรรยากาศในกลุ่มเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน ซึ่งสามารถจำแนกได้ 3 วิธี คือ การพบปะพูดคุยระหว่างสมาชิก การพูดคุยในที่ประชุม และการใช้เอกสารชี้แจงข้อมูล ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.5.1 การพบปะพูดคุยระหว่างสมาชิก ผลการศึกษาการพบปะพูดคุยระหว่างสมาชิก ปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ มีการพบปะพูดคุยกันเป็นประจำ เพราะสร้างบ้านเรือนอยู่ใกล้เคียงกันเป็นเครือญาติกัน มีการพูดคุยปรึกษาหารือแบบไม่เป็นทางการ ดังที่ เจริญ ช่วยภักดี¹ สาธารณสุขอำเภอระโนด และ สุนันท์ หนูจันทร์² สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรรมที่ 5 ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ อยู่ในละแวกบ้านเดียวกัน โดยเฉพาะสมาชิกแต่ละหน่วยเกษตรกรรมจะมีบ้านเรือนอยู่ใกล้ชิดกัน และมักจะเป็นเครือญาติกัน แต่ละกลุ่มมักจะมีผู้อาวุโสซึ่งเป็นที่เคารพของสมาชิก เมื่อมีปัญหาหรือข้อใจในกิจการใดของกลุ่มก็จะพบปะพูดคุยกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน และการพูดคุยแบบเป็นกันเอง พบกันเมื่อใดก็ได้คุยกันเมื่อนั้น

การที่สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะมีการพูดคุยปรึกษาหารือแบบไม่เป็นทางการบ่อยครั้ง ทำให้สนิทสนมกัน มีความสามัคคี ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

¹ เจริญ ช่วยภักดี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณัฐ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547

² สุนันท์ หนูจันทร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณัฐ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547

2.5.2 การพูดคุยในที่ประชุม กลุ่มจะมีการประชุมคณะกรรมการดำเนินการกลุ่ม เดือนละ 1 ครั้ง ประชุมหัวหน้าหน่วยเกษตรกรรมปีละ 1 ครั้ง ประชุมสมาชิกกลุ่มอย่างน้อย 3 เดือนต่อครั้ง ดังที่ เจริญ แทนบุญ¹ ประธานคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ¹ ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า จะมีการประชุมคณะกรรมการดำเนินการเดือนละ 1 ครั้ง ประชุมหัวหน้าหน่วยเกษตรกรรมปีละ 1 ครั้ง ประชุมสมาชิกทั้งหมดอย่างน้อย 3 เดือนต่อครั้ง การประชุมแต่ละครั้ง ไม่ได้กำหนดวาระการประชุมล่วงหน้า แต่ประธานจะแจ้งให้ทราบก่อนประชุม การประชุมจะเน้นร่วมกันระดมความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ เปิดโอกาสให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ มักดูที่ความคิดเห็นที่เป็นแนวเดียวกันเป็นมติที่ประชุมโดยไม่ต้องลงมติ

การที่กลุ่มมีการประชุมหลายระดับและบ่อยครั้ง การประชุมเน้นการปรึกษาหารือกัน ทำให้การประชุมเป็นไปโดยความราบรื่นส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

2.5.3 การใช้เอกสารชี้แจงข้อมูล ผลการศึกษาการใช้เอกสารชี้แจงข้อมูล ปรากฏว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะใช้เอกสารชี้แจงข้อมูลไม่มากนัก จะมีก็เฉพาะเกี่ยวกับการเงิน การทำบัญชี ดังที่ พงศ์ เจริญมณี² เภรัญญิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะใช้เอกสารในการชี้แจงข้อมูลน้อยมาก จะมีเฉพาะเกี่ยวกับการเงินของกลุ่ม โดยการจัดทำงบดุลประจำปีชี้แจง การจัดทำบัญชีรับ จ่ายประจำเดือน การจัดทำคู่มือและทะเบียน การรับฝากเงินและทะเบียนค่าหุ้น ซึ่งหลักฐานเหล่านี้สมาชิกสามารถตรวจสอบได้ทุกเมื่อ

การที่กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้จัดทำหลักฐานทางการเงินชัดเจน ทำให้สมาชิกหมดความกังวลในความซื่อสัตย์ของคณะกรรมการดำเนินการ เกิดความไว้วางใจส่งผลให้การดำเนินกิจการของกลุ่มก้าวหน้ามาตามลำดับ

ผลการศึกษาปัจจัยด้านโครงสร้างของกลุ่มสรุปได้ดังนี้

1. สถานภาพของกลุ่ม ปรากฏดังนี้

1.1 ที่มาของสมาชิก สมาชิกมี 3 ประเภทคือ สมาชิกผู้ก่อตั้ง สมาชิกทั่วไป และสมาชิกสมทบ มีการกำหนดการขาดสมาชิกภาพชัดเจน

1.2 ที่มาของคณะกรรมการดำเนินการ กรรมการดำเนินการมาจากการเลือกตั้งมีจำนวน 5 คน อยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี มีการกำหนดการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการดำเนินการชัดเจน

---

¹เจริญ แทนบุญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2547.

²พงศ เจริญมณี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547

2. บทบาทของกลุ่ม ปრაกฏดังนี้

2.1 บทบาทโดยรวมของกลุ่ม กลุ่มมีบทบาทเด่น ๆ 12 ประการ โดยเน้นการจัดการ ปัจจัยการผลิต การส่งเสริมอาชีพ การบริการฝากเงินและกู้เงิน การจัดสวัสดิการแก่สมาชิก และ ร่วมพัฒนาชุมชน

2.2 บทบาทของคณะกรรมการดำเนินการ มีการกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจน มี 26 ประการ เน้นการดำเนินการเพื่อให้บทบาทของกลุ่มประสบความสำเร็จ

3. บรรทัดฐานของกลุ่ม

3.1 ระเบียบของกลุ่ม กลุ่มได้กำหนดระเบียบไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ประกอบด้วย ระเบียบการกู้ยืมเงิน ระเบียบเกี่ยวกับทุนและหุ้น และระเบียบเกี่ยวกับการจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี

3.2 จารีตของกลุ่ม จารีตของกลุ่มที่เด่นชัดในเรื่องการประชุม การฝากเงิน และ วินัยของสมาชิก

4. การบังคับบัญชา ปრაกฏดังนี้

4.1 การจัดสายบังคับบัญชา มีการจัดสายบังคับบัญชาชัดเจน เกี่ยวกับผู้เกี่ยวข้อง ของกลุ่ม ได้แก่ ผู้ตรวจสอบกิจการ คณะกรรมการดำเนินการ หน่วยเกษตรกรรม สมาชิก และ ฝ่ายจัดการ

4.2 การประสานงานระหว่างสมาชิกกับสมาชิก เน้นการประสานในหน่วยเกษตรกรรม เดียวกันโดยไม่มีแบบแผน

4.3 การประสานงานระหว่างสมาชิกกับกรรมการ ประสานงานกันประจำในเรื่อง การฝากเงิน การกู้เงินโดยดำเนินการแบบไม่เป็นทางการ

5. บรรยากาศในกลุ่ม ปრაกฏดังนี้

5.1 การพบปะพูดคุยระหว่างสมาชิก มีการพูดคุยกันเป็นประจำตามโอกาสต่าง ๆ

5.2 การพูดคุยในที่ประชุม สมาชิกสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ สมาชิก ฟังเสียงส่วนมากก่อนตัดสินใจ มักตัดสินใจโดยไม่ต้องลงมติ

5.3 การใช้เอกสารชี้แจงข้อมูล ใช้เอกสารชี้แจงน้อยจะมีเฉพาะเกี่ยวกับการเงิน และ การทำบัญชีต่าง ๆ

3. ปัจจัยด้านทุนและทรัพยากร

ปัจจัยด้านทุนและทรัพยากรเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนเกื้อกูลให้การจัดการกิจการกลุ่ม เกษตรกรทำนาระวะมีความเจริญก้าวหน้า ปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ เงินทุน อุปกรณ์ และทรัพยากร มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 เงินทุน ปัจจัยด้านเงินทุนนับว่าเป็นปัจจัยหลักที่ช่วยให้การจัดการกิจการหลักของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะคล่องตัว ในการศึกษาเงินทุนของกลุ่มจะศึกษาในประเด็น แหล่งเงินทุนของกลุ่ม ปริมาณเงินทุนของกลุ่ม การใช้เงินทุนของกลุ่ม และการควบคุมเงินทุนของกลุ่ม ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

3.1.1 แหล่งเงินทุนของกลุ่ม ผลการศึกษาแหล่งเงินทุนกลุ่ม ปรากฏว่า เมื่อเริ่มแรกจัดตั้งกลุ่มนั้นทางกลุ่มได้ไปกู้เงินมาจากธนาคารออมสินเพื่อใช้เป็นทุน ต่อมาเมื่อทางกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะมีความมั่นคงขึ้น ก็ได้ใช้หนี้ให้กับธนาคารออมสินหมด และใช้เงินค่าหุ้นและเงินฝากของสมาชิกมาดำเนินการ ดังที่ สวัสดิ์ ปั้นแก้ว¹ กรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า เมื่อเริ่มแรกจัดตั้งกลุ่ม กลุ่มไม่มีเงินเพียงพอในการดำเนินงาน กลุ่มจึงได้กู้เงินจากธนาคารออมสิน จำนวน 500,000 บาท มาเป็นทุนให้สมาชิกไปดำเนินการในการประกอบอาชีพ แล้วจึงทยอยเงินส่งคืนธนาคารออมสินจนกระทั่ง ปี พ.ศ. 2545 ได้ชำระหนี้หมด หลังจากนั้นกลุ่มได้ใช้เงินทุนจากเงิน ค่าหุ้น และเงินฝากของสมาชิกมาเป็นการดำเนินการ

ตามที่กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ มีเงินทุนของตนเองเพียงพอในการดำเนินการ ทำให้คล่องตัวในการดำเนินการ ดอกผลที่ได้ก็เกิดกับสมาชิกกลุ่ม ส่งผลให้การดำเนินการของกลุ่มก้าวหน้ามาตามลำดับ

3.1.2 ปริมาณเงินทุนของกลุ่ม ผลการศึกษาปริมาณเงินทุนของกลุ่ม ปรากฏว่า ปัจจุบันกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะมีเงินทุนในการดำเนินการทั้งหมด 3,558,243.00 บาท ดังที่ พงศ์ เจริญมุณี² ทรัพย์ญิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ปัจจุบันกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะมีเงินทุนในการดำเนินการทั้งหมด จำนวน 3,558,243 บาท จำแนกได้ดังนี้

1. เงินเรือนหุ้น	2,354,371.00 บาท
2. ทุนสำรอง	432,872.00 บาท
3. ทุนสะสมตามข้อบังคับ	345,000.00 บาท
4. เงินฝากต่าง ๆ	426,000.00 บาท
5. เงินอื่น ๆ	200,000.00 บาท

---

¹สวัสดิ์ ปั้นแก้ว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณัฐ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2547

²พงศ์ เจริญมุณี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณัฐ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2547

จากการที่กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะมีเงินทุนถึง 3,558,243.00 บาท ทำให้ไม่เป็นอุปสรรคในการดำเนินกิจการของกลุ่ม สามารถนำทุนจำนวนนี้มาจัดหาปัจจัยการผลิตมาบริการสมาชิกและให้สมาชิกนำไปประกอบอาชีพหรือใช้จ่ายตามความจำเป็น ส่งผลให้กลุ่มเจริญก้าวหน้าตามลำดับ

3.1.3 การใช้เงินทุนของกลุ่ม ผลการศึกษาการใช้เงินทุนของกลุ่ม ปรากฏว่ากลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้ใช้เงินทุนเพื่อกิจการดังต่อไปนี้ 1) ใช้เป็นเงินสดหมุนเวียนในการดำเนินกิจการ 2) ใช้เป็นค่าตอบแทน โบนัส และปันผล 3) ใช้เพื่อเป็นสวัสดิการแก่สมาชิกในกลุ่ม 4) ใช้ในการช่วยเหลือสังคม 5) ใช้เป็นทุนการศึกษาแก่นักเรียน ดังที่ พงศ์ เจริญมุณี¹ เจริญญิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้ใช้เงินทุนของกลุ่มเพื่อ กิจการดังต่อไปนี้

1. ใช้เป็นเงินสดหมุนเวียนในการดำเนินกิจการประมาณปีละ	3,558,243.00 บาท
2. ใช้เป็นค่าตอบแทน โบนัส เงินปันผล ประมาณปีละ	20,000.00 บาท
3. ใช้เพื่อเป็นสวัสดิการแก่สมาชิกในกลุ่มประมาณปีละ	25,000.00 บาท
3. ใช้ในการช่วยเหลือสังคมประมาณปีละ	25,000.00 บาท
4. ใช้เป็นทุนการศึกษาแก่นักเรียนประมาณปีละ	3,000.00 บาท

จากการที่กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้ใช้เงินของกลุ่มเพื่อผลประโยชน์ของสมาชิกและชุมชนทำให้สมาชิกเกิดความพึงพอใจและพร้อมที่จะร่วมมือดำเนินงานกิจการของกลุ่ม ส่งผลให้กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ เจริญก้าวหน้าตามลำดับ

3.1.4 การควบคุมเงินทุนของกลุ่ม ผลการศึกษาการควบคุมเงินทุนของกลุ่ม ปรากฏว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้ควบคุมเงินทุนของกลุ่มโดยให้คณะกรรมการดำเนินการเป็นผู้รับผิดชอบ มีการจัดทำบัญชีรับ – จ่าย ออกข้อบังคับของกลุ่ม ใช้จารีตประเพณีของกลุ่ม ใช้วิธีการทางสังคมควบคุม ดังที่ สมพงษ์ พรหมยา² เลขาธิการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ และ ชาญ สูดทุม³ ผู้ตรวจสอบกิจการของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกัน

¹ พงศ์ เจริญมุณี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2547

² สมพงษ์ พรหมยา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2547

³ ชาญ สูดทุม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2547

สรุปได้ว่า กลุ่มเกษตรกร ทำนาระวะได้จัดทำบัญชีรับ – จ่ายเป็นประจำทุกเดือน สมาชิกสามารถตรวจสอบได้ทุกเมื่อ นอกจากนี้กลุ่มได้จัดทำข้อบังคับเกี่ยวกับการกู้ยืมเงินเพื่อให้สมาชิกทุกคนได้ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดนอกจากนี้กลุ่มยังมีจารีตประเพณีเกี่ยวกับการฝากเงิน การชดใช้เงินกู้ หากสมาชิกคนใดไม่ปฏิบัติตามกลุ่มยังใช้วิธีการทางสังคมในการทวงถามหนี้ เช่น ให้เครือข่ายทวงถาม ให้ผู้ที่สมาชิกผู้นั้นเคารพนับถือเป็นผู้ทวงถาม นอกจากนี้ผู้ตรวจสอบกิจกรรมของกลุ่มก็ดำเนินงานตรวจสอบเป็นประจำ และปฏิบัติงานอย่างเข้มแข็ง

จากการที่กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะมีวิธีการควบคุมเงินทุนหลายรูปแบบซึ่งเหมาะสมกับสภาพสังคมของสมาชิกกลุ่มนี้ ทำให้กลุ่มไม่มีปัญหาในการควบคุมเงินทุนส่งผลให้การดำเนินงานก้าวหน้าของกลุ่มก้าวหน้ามาตามลำดับ

3.2 อุปกรณ์ ปัจจัยด้านอุปกรณ์นับว่าเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การจัดกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะมีความสะดวก อุปกรณ์ของกลุ่มผู้วิจัยจะศึกษาในประเด็นที่ตั้งสำนักงาน ครุภัณฑ์สำนักงาน และอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพของกลุ่ม ผลการศึกษาปรากฏรายละเอียดดังนี้

3.2.1 ที่ตั้งสำนักงาน ผลการศึกษาที่ตั้งสำนักงานของกลุ่ม ปรากฏว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะมีที่ตั้งสำนักงาน ตั้งอยู่ที่บ้านเลขที่ 84 หมู่ที่ 1 ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา ซึ่งพื้นที่ดินที่กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้จัดไว้ ดังที่ เจริญ แทนบุญ¹ ประธานคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ¹ ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า เมื่อเริ่มจัดตั้งกลุ่มนั้นได้ใช้สถานที่บ้านของ เป็นสำนักงานชั่วคราวของกลุ่ม ต่อมาได้จัดซื้อที่ดินและสร้างอาคาร สำนักงานถาวร ใช้งบประมาณจากสมาชิก เป็นเงิน 450,000 บาท ในการก่อสร้าง ที่ตั้งสำนักงาน ตั้งอยู่ริมถนน เพื่อให้สมาชิกเดินทางไปมาได้สะดวกและความคล่องตัว ต่อมาได้ขอเลขที่บ้าน ได้เลขที่ 84 หมู่ที่ 1 ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา คูภาพประกอบ 3

จากการที่กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ มีอาคารสำนักงานถาวร ตั้งอยู่ศูนย์กลางของกลุ่ม อยู่ติดถนนสายหลัก ทำให้สะดวกในการติดต่อประสานงานกับสมาชิกและผู้เกี่ยวข้อง สะดวกในการจัดเป็นที่ประชุมสมาชิก ตลอดจนเก็บครุภัณฑ์สำนักงาน และสินค้าไว้บริการสมาชิกส่งผลให้การดำเนินการของกลุ่มก้าวหน้ามาตามลำดับ

---

¹เจริญ แทนบุญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2547.

3.2.2 ครุภัณฑ์สำนักงาน ผลการศึกษาครุภัณฑ์สำนักงานของกลุ่ม ปรากฏว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะมีครุภัณฑ์สำนักงานประกอบด้วย ตู้เก็บเอกสาร โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องขยายเสียง พัดลม ดังที่ สมพงษ์ พรหมยา¹ เลขานุการเกษตรกรทำนาระวะได้ว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะมีครุภัณฑ์สำนักงาน ดังนี้

1. ตู้เก็บเอกสาร	5	ใบ
2. โต๊ะ	8	ตัว
3. เก้าอี้	200	ตัว
4. เครื่องขยายเสียง	1	ตัว
5. พัดลม	7	ตัว
6. เครื่องพิมพ์ดีด	2	เครื่อง
7. โต๊ะนั่งประชุม	10	ตัว

ภาพประกอบ 3 สำนักงานกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ

ถ่ายเมื่อวันที่ 27 มกราคม 2547

---

¹สมพงษ์ พรหมยา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนทอง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2547.

จากการที่กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้มีครุภัณฑ์สำนักงานเพื่อความสะดวกในการดำเนินกิจการจึงส่งผลให้กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะมีความเจริญก้าวหน้าตามลำดับ

3.2.3 อุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพของกลุ่ม ผลการศึกษาอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพของกลุ่ม ปรากฏว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะมีอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพของกลุ่มซึ่งประกอบด้วย 1) เครื่องพ่นยา 2) เครื่องรดน้ำ 3) จอบ 4) เสียม 5) มีดพรว้า ดังที่ เปลื้อง สวัสดิรักษา¹ รองประธานคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะมีอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพของกลุ่มมีดังนี้

1. เครื่องพ่นยา	5 เครื่อง
2. เครื่องรดน้ำ	10 เครื่อง
3. จอบ	20 ค้ำม
4. เสียม	20 ค้ำม
5. มีดพรว้า	20 เล่ม

จากการที่กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะมีอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพของกลุ่ม เพื่อสะดวกในการประกอบอาชีพของสมาชิกของกลุ่มจึงส่งผลให้กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ มีความเจริญก้าวหน้าตามลำดับ

3.3 ทรัพยากร ปัจจัยด้านทรัพยากรนับว่าเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมกลุ่ม ในการศึกษาปัจจัยด้านทรัพยากรของกลุ่ม ผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นปริมาณและความหลากหลายของทรัพยากร และการใช้ทรัพยากร ผลการศึกษารายละเอียดดังนี้

3.3.1 ปริมาณและความหลากหลายของทรัพยากร ผลการศึกษ ปริมาณและความหลากหลายของทรัพยากร ปรากฏว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะมีทรัพยากรที่เด่น ๆ คือ ที่ดินนา แหล่งน้ำ ตาลโคตดอง ดังที่ ประเสริฐ สุวรรณลอยส่อง² สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรที่ 8 ได้กล่าวไว้สรุปได้ดังนี้

¹เปลื้อง สวัสดิรักษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนโคด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2547

²ประเสริฐ สุวรรณลอยส่อง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนโคด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2547.

ที่ดิน ในพื้นที่ของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะมี 2 ลักษณะคือ พื้นที่ราบลุ่มทะเลสาบสงขลา และที่ราบชายฝั่งทะเลอ่าวไทย โดยพื้นที่ราบลุ่มทะเลสาบสงขลามีชลประทานและเป็น พื้นที่ส่วนใหญ่ของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ส่วนพื้นที่ชายฝั่งทะเลอ่าวไทยยังไม่มีระบบชลประทาน กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะสมาชิกถือกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของตนเองเฉลี่ยครอบครัวละ 15 ไร่ ลักษณะพื้นที่ชายฝั่งตะวันตกของถนนสงขลา-นครศรีธรรมราชเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำนา ส่วนพื้นที่ทางด้านตะวันออกของถนนสายนี้ความอุดมสมบูรณ์ของดินได้ลดลง เพราะมีการใช้พื้นที่บางส่วนในการทำนาถุ้ง

แหล่งน้ำ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้อาศัยน้ำจากโครงการชลประทานอำเภอระโนด ในพื้นที่ทางด้านตะวันตกของถนนสายสงขลา - นครศรีธรรมราช ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ของกลุ่มประมาณ 3,000 ไร่ ส่วนฝั่งตะวันออกของถนนสายนี้ระบบชลประทานจะเข้าไปไม่ถึง ต้องอาศัยน้ำฝนในการทำนา และสมาชิกเกษตรกรทำนาระวะส่วนหนึ่งได้ใช้น้ำทะเลฝั่งอ่าวไทยในการทำนาถุ้ง

ตาลโตนด สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ จะมีการปลูกต้นตาลโตนดในพื้นที่การทำนาทั้งฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออกของถนนสงขลา - นครศรีธรรมราช ทั้งทั้งบริเวณพื้นที่การทำนา โดยบริเวณคั่นนามีการปลูกต้นตาลโตนดมากมาย และปัจจุบันมีต้นตาลโตนดบางส่วนได้เสียหายไปเพราะการทำนาถุ้ง

จากการที่กลุ่มเกษตรกรมีที่ดินที่เหมาะสมแก่การทำนา และพื้นที่บางส่วนมีระบบชลประทาน บางส่วนอยู่ใกล้ทะเล มีต้นตาลโตนดกระจายอยู่ทั่วไปจึงทำให้สมาชิกกลุ่มมีโอกาสประกอบอาชีพได้หลากหลาย เป็นปัจจัยหนึ่งที่เอื้อต่อการดำเนินงานของกลุ่มส่งผลให้สมาชิกกลุ่มเกษตรกรมีความเจริญก้าวหน้ามาตามลำดับ

3.3.2 การใช้ทรัพยากร ผลการศึกษาการใช้ทรัพยากร ปรากฏว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ได้มีการจัดกลุ่มการใช้ทรัพยากรได้อย่างเหมาะสม ทั้งการทำนา ทำนาถุ้ง ทำไร่สวนผสม ปลูกผัก ผลิตรubber จากตาลโตนด ดังที่ ช่าง ชูวงศ์ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรหมู่ที่ 3 ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรได้ใช้พื้นที่ดินสำหรับทำนา มา ตั้งแต่อดีต แต่ปัจจุบันมีการทำนาลดน้อยลง เนื่องจากปัญหาหลายประการ เช่น ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ขาดแรงงาน ศัตรูพืชระบาด ราคาข้าวตกต่ำและไม่แน่นอน เป็นต้น ปัจจุบันสมาชิกกลุ่มนิยมปลูกผัก ทำไร่สวนผสม และเลี้ยงสัตว์ ทั้งนี้เพราะหน่วยราชการให้การสนับสนุนสมาชิกกลุ่มเกษตรกรบางส่วน

---

¹ช่าง ชูวงศ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณัฐ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547

ได้ใช้ผลผลิตจากต้นตาลโตนดเป็นอาชีพเสริม เช่น ทำน้ำส้ม ทำน้ำตาลแว่น ทำขนมจากจาวตาล ทำเฟอร์นิเจอร์จากต้นตาล เป็นต้น

จากการที่สมาชิกกลุ่มเกษตรกรสามารถนำที่ดิน แหล่งน้ำและผลผลิตจากต้นตาลโตนด มาเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม ส่งผลให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น และเกิดผลกระทบทางอ้อมต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

ภาพประกอบที่ 4 การทำไร่นาสวนผสม ที่บ้านเกรแก้ว ตำบลระวะ อำเภอร่อนนุช จังหวัดสงขลา ถ่ายเมื่อวันที่ 27 มกราคม 2547

ผลการศึกษาย่อยด้านทุนและทรัพยากร สรุปได้ดังนี้

1. เงินทุน ปรากฏดังนี้

1.1 แหล่งเงินทุนของกลุ่ม ในระยะแรกกลุ่มผู้เงินจากธนาคารออมสินมาเป็นทุนในการดำเนินการ ระยะเวลาหลังใช้เงินทุนต่าง ๆ ของกลุ่มมาดำเนินการ

1.2 ปริมาณเงินทุนของกลุ่ม ปัจจุบันกลุ่มมีเงินทุนในการดำเนินการอย่างเพียงพอ

1.3 การใช้เงินทุนของกลุ่ม กลุ่มใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินงาน จ่ายเป็นเงินค่าตอบแทนโบนัสและปันผล จ่ายเป็นค่าสวัสดิการสมาชิก และจ่ายเพื่อช่วยเหลือสังคมด้านต่าง ๆ

1.4 การควบคุมเงินทุนของกลุ่ม คณะกรรมการดำเนินงานเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี ออกข้อบังคับและทวงถามหนี้สิน โดยมีผู้ตรวจสอบกิจการเป็นผู้ควบคุมอีกครั้งหนึ่ง

2. อุปกรณ์ ปรากฏดังนี้

2.1 ที่ตั้งสำนักงาน มีอาคารสำนักงานถาวรตั้งอยู่ริมถนน สงขลา-นครศรีธรรมราช

2.2 ครุภัณฑ์สำนักงาน กลุ่มมีครุภัณฑ์สำนักงานเพียงพอ

2.3 อุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพของกลุ่ม กลุ่มมีอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบอาชีพที่เป็นสมบัติกลางของกลุ่มหลายรายการ

3. ทรัพยากร ปรากฏดังนี้

3.1 ปริมาณและความหลากหลายของทรัพยากร บริเวณที่ตั้งกลุ่มมีดินที่เหมาะสมในการทำนาและปลูกพืชผัก ที่ดินบางส่วนอยู่ในเขตชลประทาน มีดินตาลโตนดกระจายอยู่ทั่วไป

3.2 การใช้ทรัพยากร สมาชิกกลุ่มได้ใช้ที่ดินเพื่อการทำนา ทำนาถั่ว ปลูกผัก ทำไร่นาสวนผสม และเลี้ยงสัตว์และได้นำผลผลิตจากดินตาลโตนดมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ

4. ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม

ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ที่ส่งผลต่อการจัดกิจกรรมกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ จากการศึกษาปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ปรากฏว่า มีปัจจัยที่สำคัญ คือ การตั้งถิ่นฐาน โครงสร้างพื้นฐาน วัฒนธรรมชุมชน กลุ่มอื่น ๆ ในชุมชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

4.1 การตั้งถิ่นฐาน การศึกษาการตั้งถิ่นฐานของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ มีประเด็นที่ศึกษา คือ ลักษณะการกระจายของบ้านเรือน และลักษณะของที่อยู่อาศัย ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

4.1.1 ลักษณะการกระจายของบ้านเรือน ผลการศึกษาลักษณะการกระจายของบ้านเรือน ปรากฏว่าบ้านเรือนตั้งเรียงรายสองข้างถนนสายหลักและถนนภายในชุมชน มีบางบริเวณจับกลุ่มหนาแน่น ดังที่ กรรยา สุดทุม¹ ประธานกลุ่มแม่บ้านได้กล่าวไว้เกี่ยวกับการกระจายของบ้านเรือน สรุปได้ว่า การตั้งถิ่นฐานแบบจับกลุ่มโดยมีวัด โรงเรียน เป็นศูนย์กลางของชุมชน ไกล้วัดและโรงเรียนบ้านเรือนจะอยู่กันหนาแน่น โดยเฉพาะหมู่บ้านเถรแก้ว บ้านเถรแก้ว บ้านหัวโหนด บ้านวัดเบิก บ้านชายเคือง บ้านพังยาง ซึ่งชาวบ้านเป็นสมาชิก ของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ และบางพื้นที่บ้านเรือนจะติดถนนทั้ง 2 ฝั่งทั้งถนนสายสงขลา - นครศรีธรรมราช และถนนภายในชุมชน ไกลออกไปบ้านเรือนจะห่างขึ้น บริเวณบ้านเรือนหนาแน่นจะมีร้านค้าของชำหรือร้านน้ำชา ซึ่งเป็นบริเวณที่ชาวบ้านมาพบปะสนทนากัน

การมีบ้านเรือนสมาชิกรวมกันเป็นกลุ่ม มีร้านค้าหรือร้านของชำเป็นสถานที่พบปะกัน ทำให้สมาชิกกลุ่มมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและปรึกษาหารือเกี่ยวกับกิจการของกลุ่ม ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ

4.1.2 ลักษณะของที่อยู่อาศัย ผลการศึกษาลักษณะของที่อยู่อาศัย ปรากฏว่าบ้านเรือนของสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นบ้านติดพื้น มีทั้งชั้นเดียวและสองชั้น หน้าบ้านมีศาลาหรือระเบียงบ้าน ข้างบ้านหรือหลังบ้านมักมีโรงเรือนสำหรับเก็บพืชผักการเกษตรหรือคอกปศุสัตว์ จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า บ้านเรือนของสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นบ้านติดพื้น มีทั้งบ้านชั้นเดียวและสองชั้น พื้นบ้านลาดปูนซีเมนต์ ฝาบ้านทำด้วยไม้หรือก่ออิฐฉาบปูน หลังคามุงด้วยกระเบื้องลอนคู่ หน้าบ้านมักมีศาลาหรือระเบียงบ้านใช้สำหรับนั่งพักผ่อนหรือรับแขก บ้านส่วนใหญ่ไม่มีรั้วบ้านหากมีรั้วบ้านก็ไม่มีประตูเปิดปิด ข้างบ้านหรือหลังบ้านมักมีโรงเรือนสำหรับเก็บพืชผลการเกษตร เครื่องมือการเกษตรและเลี้ยงสัตว์

จากการที่บ้านเรือนสามารถเข้าถึงสะดวกมีที่สำหรับรับรองแขกและพูดคุยกับเพื่อนบ้าน มีโรงเรือน จึงส่งผลให้มีโอกาสในการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนบ้าน โรงเรือนเกือบทุกบ้าน ในการประกอบอาชีพหลักและอาชีพเสริม จึงส่งผลดีทางอ้อมต่อการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ

4.2 โครงสร้างพื้นฐาน ผลการศึกษาโครงสร้างพื้นฐาน ปรากฏว่า โครงสร้างพื้นฐานชุมชนบริเวณที่ตั้งกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะมีสภาพของถนน ไฟฟ้า ประปา จากการสังเกตในภาคสนามมีลักษณะดังต่อไปนี้

---

¹กรรยา สุดทุม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2547.

4.2.1 สภาพถนน ผลการศึกษาสภาพของถนน ปรากฏว่า มีถนนลาดยางสาย นครศรีธรรมราช – สงขลา ตัดผ่านกลางชุมชน ถนนในหมู่บ้านของตำบลระวะยังเป็นถนนลูกรัง และมีถนนลาดยางในบางส่วน แต่เป็นการลาดยางแบบครึ่งทางอีกครั้งทางเป็นลูกรัง แต่บางหมู่บ้าน จะเป็นถนนคอนกรีต

4.2.2 ไฟฟ้า ผลการศึกษาเรื่องไฟฟ้า ปรากฏว่า ในตำบลระวะมีไฟฟ้าใช้ ทุกครัวเรือน

4.2.3 ประปา ผลการศึกษาเรื่องน้ำประปา ปรากฏว่า บางครอบครัวใช้น้ำประปา แต่บางบ้านจะใช้น้ำบ่อซึ่งขึ้นอยู่กับความสะดวกของแต่ละบ้าน

จากการที่ชุมชนมีสภาพของถนนที่สะดวกสบาย มีไฟฟ้าและน้ำประปาใช้อย่างเพียงพอ ส่งผลทางอ้อมให้การจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะมีความคล่องตัวตามไปด้วย

4.3 วัฒนธรรมชุมชน การศึกษาวัฒนธรรมของชุมชนผู้วิจัยได้ศึกษาในประเด็น สภาพทางศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อ ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

4.3.1 สภาพทางศาสนา ผลการศึกษาสภาพทางศาสนาปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะทุกรายนับถือศาสนาพุทธ ดังที่ ยุทธนา การบินพฤกษ์¹ นักพัฒนาทรัพยากรบุคคล 7 สำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคใต้ จังหวัดสงขลา และ เขียน สุวรรณมณี² สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรรมที่ 5 ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกัน สรุปได้ว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะทุกคนนับถือศาสนาพุทธ และมีความเป็นอยู่แบบแนบแน่นกับพุทธศาสนามาช้านาน ชาวบ้านทุกคนจะยึดถือยึดมั่นในหลักคำสอนของศาสนา ทำให้สมาชิกกลุ่มและชาวบ้านทุกคนมีความรัก ความผูกพัน มีความเข้าใจกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เมื่อมีงานบุญ งานแต่งงาน และงานศพ สมาชิกกลุ่มและชาวบ้านทุกคนก็จะร่วมมือร่วมใจกัน ให้ความช่วยเหลือจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

จากการที่สมาชิกกลุ่มนับถือศาสนาเดียวกัน คือ ศาสนาพุทธ ทำให้สมาชิกกลุ่มมีความรักและสามัคคีกัน มีความเข้าใจกัน มีความซื่อสัตย์ ส่งผลให้การจัดการกิจการกลุ่มประสบความสำเร็จด้วยดีตลอดมา

---

¹ยุทธนา การบินพฤกษ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2547.

²เขียน สุวรรณมณี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

4.3.2 ประเพณี ผลการศึกษาประเพณี ปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะจะยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีอยู่มากทั้งประเพณีในรอบชีวิตและประเพณีในรอบปี โดยเฉพาะประเพณีเกี่ยวกับศาสนา ดังที่ ลำ คงเนียม¹ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรรมที่ 7 และ นิตยา คงอยู่² สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรรมที่ 8 ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกัน สรุปได้ว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะและชาวบ้านใน ชุมชนยังยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนว่า ชายหนุ่มเมื่ออายุถึงเกณฑ์ก็จะต้องบวชเรียนเพื่ออบรม บ่มนิสัยก่อนออกไปมีเหย้ามีเรือนและการแต่งงานจะต้องมีการสู่ขอและจัดงานแต่งงานกันตาม ประเพณี ห้ามอยู่กินกันก่อนแต่งงาน ถ้าใครฝ่าฝืนจะเป็นที่รังเกียจของสังคม นอกจากนี้ยังมีประเพณีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับศาสนาพุทธ เช่น ประเพณีชักพระหรือลากพระ ประเพณีทำบุญวันสารท ประเพณีวันสงกรานต์หรือวันขึ้นปีใหม่ไทย ประเพณีทอดกฐินและทอดผ้าป่า เป็นต้น ดังที่ ส้อง มุสิกพงศ์³ แม่ดีเด่นแห่งชาติปี 2546 (หมู่ที่ 1 ตำบลระวะ) และ เล็ก จันทรทอง⁴ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรรมที่ 6 ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้เข้าร่วมกิจกรรมงานประเพณีกับชาวบ้านในชุมชนทุกประเพณี ได้แก่ (1) ประเพณีชักพระหรือลากพระ ซึ่งจะจัดขึ้นในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 หลังจากออกพรรษาแล้วเป็นประจำทุกปี (2) ประเพณีทำบุญวันสารทเดือนสิบ จะกระทำกันปีละ 2 ครั้ง คือ วันแรม 1 ค่ำ เดือนสิบซึ่งจะเป็นวันรับเปรต วันแรม 8 ค่ำ และวันแรม 15 ค่ำ เดือนสิบ ซึ่งเป็นวันส่งเปรต ซึ่งสมาชิกกลุ่มและชาวบ้านจะนำสิ่งของที่จะไปทำบุญ ได้แก่ ข้าวต้มห่อใบกระพ้อ ขนมหอง ขนมะเจาะหู ขนมะป้า ขนมะลา รวมทั้งอาหารคาวหวานอื่น ๆ เมื่อถึงวันทำบุญชาวบ้านจะช่วยกันทำร้านยกพื้นขึ้นสูง ๆ แล้วแบ่งอาหารอย่างละเล็กละน้อยออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนหนึ่งไว้บนร้าน ที่อยู่ในวัด อีกส่วนหนึ่งไปไว้นอกวัด เมื่อพระอนุโมทนาจบผู้ที่ยืนอยู่รอบ ๆ ร้าน ก็จะแย่งอาหารและข้าวของเครื่องใช้เอาไปเป็นของตนซึ่งเรียกการกระทำนี้ว่า “ชิงเปรต” (3) ประเพณีสงกรานต์หรือ วันขึ้น

¹ลำ คงเนียม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณฺ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2547.

²นิตยา คงอยู่ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณฺ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2547.

³ส้อง มุสิกพงศ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณฺ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

⁴เล็ก จันทรทอง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณฺ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

ปีใหม่ไทย ชาวบ้านจะให้ความสำคัญกับประเพณีนี้มากเพราะจะเป็นวันรวมญาติ ในวันที่ 13 เมษายน ของทุกปี สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะจะรวมกับชาวบ้านในชุมชนทำบุญตักบาตรและรดน้ำคนเฒ่าคนแก่ เป็นการให้ความเคารพและขอพรจากคนเฒ่าคนแก่ และในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปี สมาชิกกลุ่มและชาวบ้านหมู่ที่ 1 จะให้ความสำคัญกับวันนี้มากเพราะวันนี้ลูกหลานที่ไปทำงานอยู่ไกลจะกลับมาร่วมทำบุญต้อนรับวันขึ้นปีใหม่ไทย ซึ่งถือเป็นวันรวมญาติ โดยในตอนเช้าชาวบ้านจะนำปิ่นโตมาร่วมกันทำบุญที่วัดเถรแก้ว โดยพระสงฆ์จะสวดมนต์ให้พรเพื่อรับขวัญวันปีใหม่ไทย และมีการรดน้ำพระพุทธรูป พระสงฆ์และคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน เพื่อเป็นการขอขมาและขอพรจากคนเฒ่าคนแก่ (4) ประเพณีทอดกฐินและทอดผ้าป่าสามัคคีจะจัดให้มีขึ้นทุกปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการหาเงินมาสร้างหรือซ่อมแซมต่อเติมศาสนสถานและถาวรวัตถุ (5) ประเพณีลอยกระทงจะจัดให้มีขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ของทุกปี โดยจัดขึ้นในชุมชนบริเวณที่สาธารณะซึ่งจัดขึ้นบริเวณหมู่บ้านเถรแก้ว (6) ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ จะจัดขึ้นในวันที่ 1 เดือนมกราคม ของทุกปี โดยชาวบ้านจะไปร่วมทำบุญตักบาตรในวันขึ้นปีใหม่ที่วัดเถรแก้ว

จากการที่สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งชาวบ้านได้ยึดถือและปฏิบัติกันมายาวนานสืบต่อกันมา ซึ่งทุกประเพณีล้วนเป็นสิ่งที่ดีงาม ฝึกให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจอ่อนโยน มีความรักสามัคคีในหมู่คณะ มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เคารพในผู้อาวุโสและบรรพบุรุษซึ่งส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันของชาวบ้าน และส่งผลทางอ้อมต่อความสำเร็จในการดำเนินการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ

4.3.3 ความเชื่อ ผลการศึกษาความเชื่อ ปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะมีความเชื่อเกี่ยวกับการทำนา เช่น เชื่อเกี่ยวกับเครื่องมือในการทำนา เชื่อในขั้นตอนการทำนา ความเชื่อเกี่ยวกับแม่โพสพ เป็นต้น และความเชื่อเกี่ยวกับทวดต่าง ๆ ดังที่ เพลิน วิจิตรเวชการ¹ กำนันตำบลระวะ และ บุญเยี่ยม วิจิตรโสภา² สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรหมู่ที่ 4 ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ดังนี้

¹เพลิน วิจิตรเวชการ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณัฐ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอร่อนน้อ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

²บุญเยี่ยม วิจิตรโสภา ผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณัฐ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอร่อนน้อ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

4.3.3.1 ความเชื่อเกี่ยวกับการทำนา มีดังนี้

1. ความเชื่อเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ในการทำนา เช่น เครื่องไถ เกะเก็บข้าว เป็นต้น โดยชาวบ้านจะประกอบพิธีกรรมเพื่อเป็นสิริมงคล และบำรุงขวัญในการทำนา เป็นต้น
2. ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนการทำนา เช่น การแรกไถ การแรกหว่าน การปักดำ การแรกเกี่ยวข้าว การเอาข้าวขึ้นยุ้ง เป็นต้น
3. ความเชื่อสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการทำนา เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าที่ การทำขวัญข้าว การทำบุญข้าวใหม่ การจัดลอมข้าว ความเชื่อเกี่ยวกับแม่โพสพ เป็นต้น

4.3.3.2 ความเชื่อเกี่ยวกับทวดต่างๆ เช่น หลวงพ่อทวดวัดพะโค๊ะ หลวงพ่อคล้าย หลวงพ่อกลับ เป็นต้น โดยเฉพาะหลวงพ่อกลับนั้นเดิมเป็นเจ้าอาวาสวัดเถรแก้ว เมื่อท่านมรณภาพไปแล้ว ชาวบ้านแถบนี้จะให้ความเคารพและศรัทธามากชาวบ้านได้สร้างรูปเหมือนไว้ที่วัดเถรแก้ว เมื่อชาวบ้านต้องการประสงค์อันใดมักจะบนบาน เช่น เมื่อเจ็บป่วย เมื่อสอบเรียนต่อ เมื่อสอบเข้าทำงาน เมื่อเดินทางไกล เมื่อลงทุนทำกิจการใด ๆ รวมทั้งการเกษตร

จากการที่ชาวบ้านมีความเชื่อเกี่ยวกับการทำนา และเชื่อเกี่ยวกับหลวงพ่อทวดต่าง ๆ เมื่อชาวบ้านได้ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อนั้น ๆ แล้วจะเกิดขวัญและกำลังใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเกิดขวัญและกำลังใจในการทำนา ซึ่งเป็นอาชีพหลักของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะส่งผลทางอ้อมต่อการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ

4.4 กลุ่มอื่น ๆ ในชุมชน การศึกษากลุ่มอื่น ๆ ในชุมชน ผู้วิจัยได้ศึกษาในประเด็นกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนและความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะกับกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

4.4.1 กลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ผลการศึกษากลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ปรากฏว่า กลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่ในตำบลระวะ จำแนกออกเป็น 2 ประเภทคือ กลุ่มที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ และกลุ่มพัฒนาอื่น ๆ ดังที่ สุรัตน์ วิจิตรเวชการ¹ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ตำบลระวะ และ คล่อง ทองนวน² ประธานกรรมการบริหารองค์การส่วนตำบลระวะ ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกัน สรุปได้ว่า กลุ่มอื่น ๆ ในชุมชนที่กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะตั้งอยู่มีกลุ่มอยู่หลายกลุ่ม จำแนกได้ 2 ประเภทคือ กลุ่มที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ และกลุ่มพัฒนาอื่น ๆ มีรายละเอียด

¹สุรัตน์ วิจิตรเวชการ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2547.

²คล่อง ทองนวน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2547.

ดังนี้

1. กลุ่มที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ มีดังนี้
  - 1.1 กลุ่มเกษตรกรทำประมงระวะ
  - 1.2 กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์น้ำระวะ
  - 1.3 กลุ่มลูกค้าธนาคารเกษตรและสหกรณ์
  - 1.4 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแก้วรุ่งเรือง
  - 1.5 กลุ่มยุวเกษตรกร
  - 1.6 กลุ่มสัจจะ
2. กลุ่มพัฒนาอื่น ๆ มีดังนี้
  - 2.1 คณะกรรมการพัฒนาตำบล
  - 2.2 องค์การบริหารส่วนตำบล
  - 2.3 คณะกรรมการหมู่บ้าน
  - 2.4 โรงเรียน
  - 2.5 วัด

การที่ภายในตำบลระวะมีทั้งกลุ่มที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ และกลุ่มพัฒนาอื่น ๆ หลายกลุ่ม ซึ่งกลุ่มเหล่านี้มีเป้าหมายเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม และการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ซึ่งผลจากการดำเนินงานของกลุ่มเหล่านี้ ส่งผลดีต่อสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ จึงส่งผลทางอ้อมต่อการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ

4.4.2 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะกับกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะกับกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ปรากฏว่ามีทั้งความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะกับสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะกับองค์กรของกลุ่มต่าง ๆ และความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะกับองค์กรของกลุ่มต่าง ๆ ดังที่ คล่อง ทองนวน¹ กำนันตำบลระวะ และ เจริญ แทนบุญ² ประธานคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ² ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ดังนี้

---

¹คล่อง ทองนวน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2547.

²เจริญ แทนบุญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2547.

4.4.2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะกับสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ เนื่องจากสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะบางคนเป็นสมาชิกของกลุ่มอื่น ๆ เช่น เป็นสมาชิกกลุ่มเลี้ยงสัตว์น้ำระวะ เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเถรแก้วรุ่งเรือง เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นกรรมการหมู่บ้าน เป็นกรรมการโรงเรียน เป็นต้น ทำให้สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะมีโอกาสสัมพันธ์ในหน้าที่การงานกับสมาชิกของกลุ่มอื่น ๆ

4.4.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะกับองค์กรของกลุ่มต่าง ๆ เนื่องจากสมาชิกของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ บางคนเป็นสมาชิกของกลุ่มอื่น ๆ โดยในฐานะของสมาชิกของกลุ่มอื่น ๆ นั้น ทำให้มีความจำเป็นต้องสัมพันธ์กับองค์กรของกลุ่มนั้น ด้วย

4.4.2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะกับองค์กรของกลุ่มต่าง ๆ เนื่องจากกลุ่มต่าง ๆ ตั้งอยู่ในชุมชนเดียวกันและมีเป้าหมายที่พัฒนาชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม เมื่อกลุ่มใดจะดำเนินการเรื่องใดก็มักจะขอความร่วมมือไปยังกลุ่มอื่น ๆ เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบลจะพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชนก็จะขอความร่วมมือทั้งคน อุปกรณ์ และการเงินมายังกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ โรงเรียนต้องการทุนการศึกษานักเรียนก็จะขอความร่วมมือมายังกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะสนับสนุนเงินทุนการศึกษา กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะจะจัดเลี้ยงอาหารแก่ผู้มาเยี่ยมชมก็จะขอความร่วมมือไปยังกลุ่มแม่บ้านเถรแก้วรุ่งเรือง เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนเป็นประจำ

จากความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะกับกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนเป็นประจำ ทั้งระดับสมาชิกกับสมาชิก สมาชิกกับองค์กร องค์กรกับองค์กร ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ส่งผลดีทางอ้อมต่อการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ

4.5 การสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ การศึกษาการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ ผู้วิจัยศึกษาในประเด็น หน่วยงานของรัฐที่สนับสนุน และแผนงานสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

4.5.1 หน่วยงานของรัฐที่สนับสนุน ผลการศึกษาหน่วยงานของรัฐที่สนับสนุนปรากฏว่า หน่วยงานของรัฐที่สนับสนุนกลุ่ม คือ กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร กรมประมง กรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมการปกครอง ธนาคารออมสิน และองค์กร

บริหารส่วนตำบลระวะ ดังที่ เจริญ แทนบุญ¹ ประธานคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ¹ ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่ามีหน่วยงานของรัฐสนับสนุนหลายหน่วยงาน มีดังนี้

1. กรมการพัฒนาชุมชน โดยเจ้าหน้าที่พัฒนาการประจำตำบล พัฒนาการอำเภอ และพัฒนาการจังหวัด
2. กรมส่งเสริมการเกษตร โดยเจ้าหน้าที่เกษตรประจำตำบล เกษตรอำเภอ และเกษตรจังหวัด
3. กรมประมง โดยเจ้าหน้าที่ประมงอำเภอ และประมงจังหวัด
4. กรมปศุสัตว์ โดยเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอ และปศุสัตว์จังหวัด
5. กรมส่งเสริมสหกรณ์ โดยเจ้าหน้าที่สาขาอำเภอระโนด
6. กรมการปกครอง โดยปลัดอำเภอ และนายอำเภอ
7. ธนาคารออมสิน โดยเจ้าหน้าที่สาขาอำเภอระโนด
8. องค์การบริหารส่วนตำบลระวะ โดยเจ้าหน้าที่สำนักงาน สมาชิกสภา และคณะกรรมการบริหาร

การที่มีหน่วยงานของรัฐหลายหน่วยงาน สนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ทำให้ปัญหาในการจัดการกิจการลดน้อยลงส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่ม

4.5.2 แผนงานสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ ผลการศึกษาแผนงานสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ ปรากฏว่า มีการสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มในเรื่องเงินทุน ปัจจัยในการผลิต ความรู้ในการผลิต การจัดการ และการสร้างขวัญในการทำงาน ดังที่ ฉัตรชัย เขยชม² เกษตรอำเภอระโนด และ สวี ไจันทรโชติ³ พัฒนาการตำบลระวะ ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ดังนี้

4.5.2.1 สนับสนุนด้านเงินทุน เช่น ธนาคารออมสินให้กู้เงินมาดำเนินการ กรมส่งเสริมการเกษตรออกเงินค่าทำแปลงไร่นาสวนผสม เป็นต้น

---

¹เจริญ แทนบุญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ สุโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2547.

²ฉัตรชัย เขยชม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ สุโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2547.

³สวี ไจันทรโชติ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ สุโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2547.

4.5.2.2 สนับสนุนปัจจัยในการผลิต เช่น กรมปศุสัตว์สนับสนุนพันธุ์โค และสัตว์ปีก กรมประมงสนับสนุนพันธุ์ปลา กรมส่งเสริมการเกษตรสนับสนุนปุ๋ย ยาป้องกันและปราบศัตรูพืช พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ เป็นต้น

4.5.2.3 สนับสนุนความรู้ในการผลิตและการจัดการ เช่น กรมส่งเสริมการเกษตรอบรมความรู้การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ กรมพัฒนาชุมชนสนับสนุนการจัดการการตลาด กรมปศุสัตว์อบรมเรื่องการเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

4.5.2.4 สนับสนุนการสร้างขวัญในการทำงาน เช่น กรมส่งเสริมสหกรณ์สนับสนุนการจัดตั้งกลุ่ม กรมพัฒนาชุมชนสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพ กรมส่งเสริมการเกษตรจัดประกวดกลุ่มเกษตรกรดีเด่น กรมการปกครองและองค์การบริหารส่วนตำบลมาเยี่ยมเยียนและให้กำลังใจในการดำเนินการ เป็นต้น

ผลการศึกษายปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม สรุปได้ดังนี้

1. การตั้งถิ่นฐาน ปรากฏดังนี้

1.1 ลักษณะการกระจายของบ้านเรือน บ้านเรือนตั้งอยู่ 2 ข้างถนนทั้งสายหลักและสายในชุมชน หน้าบ้านมีศาลาหรือระเบียงบ้าน ชาวบ้านมักมีโรงเรือนหรือคอกปศุสัตว์

2. โครงสร้างพื้นฐาน ปรากฏดังนี้

2.1 ถนน มีถนนลาดยางสายหลัก ภายในชุมชนมีทั้งถนนลาดยาง คอนกรีต และลูกรัง

2.2 ไฟฟ้า มีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน

2.3 ประปา ส่วนใหญ่มีประปาหมู่บ้าน

3. วัฒนธรรมชุมชน ปรากฏดังนี้

3.1 ศาสนา สมาชิกกลุ่มทุกคนนับถือศาสนาพุทธ

3.2 ประเพณี ในชุมชนชาวบ้านเคร่งครัดในประเพณีทั้งประเพณีในรอบชีวิตและรอบปี เช่น ประเพณีแต่งงาน ประเพณีการบวช ประเพณีการตาย ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีการทำบุญวันสารท เป็นต้น

3.3 ความเชื่อ ชาวบ้านมีความเชื่อเกี่ยวกับการทำนาและความเชื่อเกี่ยวกับทวดต่าง ๆ

4. กลุ่มอื่น ๆ ในชุมชน ปรากฏดังนี้

4.1 กลุ่มต่าง ๆ ที่มีในชุมชนมี 2 ประเภท คือ กลุ่มที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ และกลุ่มพัฒนาอื่น ๆ

4.2 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะกับกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะกับสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะกับองค์กรของกลุ่มต่าง ๆ และความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะกับองค์กรของกลุ่มต่าง ๆ

5. การสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ ปรากฏดังนี้

5.1 หน่วยงานที่สนับสนุน มีหน่วยงานสนับสนุนประมาณ 8 หน่วยงาน เช่น กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมประมง กรมปศุสัตว์ เป็นต้น

5.2 แผนงานสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานของรัฐจะสนับสนุน เงินทุน ปัจจัยการผลิต ความรู้ในการผลิต การจัดการ และการสร้างขวัญในการทำงาน

กระบวนการจัดการกิจการกลุ่ม

การศึกษากระบวนการจัดการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา ซึ่งมีกิจการที่สำคัญ 7 กิจการคือ กิจการการรวบรวมผลผลิตการเกษตรและผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้านจำหน่าย กิจการการให้เงินกู้แก่สมาชิก กิจการการจัดหาปัจจัยการผลิตแก่สมาชิก กิจการการออมทรัพย์ กิจการการส่งเสริมอาชีพแก่สมาชิก กิจการการให้การสงเคราะห์แก่สมาชิก และครอบครัว และกิจการการร่วมมือพัฒนาชุมชนและสังคม ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาการจัดการกิจการต่าง ๆ ของกลุ่มตามกระบวนการจัดการกิจการกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ ขั้นการวางแผน ขั้นการปฏิบัติงาน และขั้นการประเมินผลและติดตามผล ซึ่งผลการศึกษาได้ปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. กิจการการรวบรวมผลผลิตการเกษตรและผลิตภัณฑ์กลุ่มแม่บ้านจำหน่าย

กิจการการรวบรวมผลผลิตการเกษตรและผลิตภัณฑ์กลุ่มแม่บ้านจำหน่าย เป็นกิจการหนึ่งของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ที่มุ่งให้ผลผลิตการเกษตรโดยเฉพาะข้าวได้ราคาดี ตลอดจนขายผลิตภัณฑ์กลุ่มแม่บ้านเถรแก้วรุ่งเรือง ได้ราคาดีและปริมาณมาก จากการศึกษากิจการรวบรวมผลผลิตการเกษตรและผลิตภัณฑ์กลุ่มแม่บ้านจำหน่ายของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ โดยศึกษาตามกระบวนการจัดการกิจการกลุ่ม ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

1.1 ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ ผลการศึกษาขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ กิจการการรวบรวมผลผลิตการเกษตรและผลิตภัณฑ์กลุ่มแม่บ้านจำหน่ายของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ปรากฏว่า ในระยะก่อตั้งกลุ่มใหม่ ๆ สมาชิกมีปัญหาในการขายข้าวในราคาต่ำเนื่องจากผ่านพ่อค้าคนกลางคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มได้ร่วมปรึกษารื้อกันเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว ตลอดจนปรึกษาสมาชิกบางคน และเจ้าหน้าที่ทางอำเภอ ในที่สุดทางกลุ่มได้ตกลงที่จะรวบรวมข้าวของสมาชิกเพื่อจำหน่าย ต่อมาระยะหลังกลุ่มได้สนับสนุนให้เกิดกลุ่มแม่บ้านเถรแก้วรุ่งเรือง ผลิตภัณฑ์หลักของกลุ่มแม่บ้านคือไข่เค็ม และดอกไม้จันทร์ ผลิตภัณฑ์ทั้งสองก็ประสบปัญหาด้านตลาด

ทางคณะกรรมการดำเนินการของกลุ่มได้ร่วมหารือกับคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเถรแก้วรุ่งเรืองและเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ ในที่สุดได้ตกลงที่จะรวบรวมผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้านจำหน่าย ดังที่เจริญ แทนบุญ¹ ประธานคณะกรรมการดำเนินการของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ นำ ไพจิตจินดา² สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรรมที่ 1 และสมาชิกแม่บ้านเถรแก้วรุ่งเรืองและอนงค์ ทิพยรัตน์³ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรรมที่ 1 ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2519 ในช่วงนั้นสมาชิกกลุ่มประสบปัญหาขายข้าวในราคาตกต่ำ เนื่องจากต้องขายผ่านพ่อค้าคนกลาง ทางคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มได้ร่วมศึกษาปัญหาดังกล่าวพร้อมกำหนดแนวทางแก้ไข และนำแนวทางแก้ไขไปขอความคิดเห็นจากที่ประชุมสมาชิกทั้งหมด ขณะเดียวกันได้ขอคำปรึกษาเจ้าหน้าที่อำเภอ เช่น นายอำเภอ เกษตรอำเภอ สหกรณ์อำเภอ เป็นต้น ได้ข้อยู่ว่า กลุ่มต้องการขายข้าวให้ได้ราคาสูงขึ้น ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2540 ทางกลุ่มได้สนับสนุนให้เกิดกลุ่มแม่บ้านเถรแก้วรุ่งเรืองขึ้น ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้านเถรแก้วรุ่งเรืองที่สำคัญคือ ไข่เค็ม และดอกไม้จันทร์ ซึ่งในระยะแรก ก็ประสบปัญหาด้านการตลาดทางกลุ่มแม่บ้านเถรแก้วรุ่งเรืองจึงนำปัญหาดังกล่าวมาหารือกับคณะกรรมการดำเนินการกลุ่ม ทางกลุ่มรับที่จะช่วยเหลือโดยไปปรึกษาหารือกับเกษตรประจำตำบลเกษตรอำเภอและสหกรณ์อำเภอ ได้ข้อยู่ว่า กลุ่มต้องการให้ผลิตภัณฑ์กลุ่มแม่บ้านขายได้มากและราคาสูงขึ้น

1.2 ขั้นการวางแผน ผลการศึกษาขึ้นวางแผนกิจการรวบรวมผลผลิตการเกษตรและผลิตภัณฑ์กลุ่มแม่บ้านจำหน่ายของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ปรากฏว่า หลังจากที่ได้ตกลงให้กลุ่มดำเนินการจัดให้มีการรวบรวมผลผลิตเพื่อจำหน่าย คณะกรรมการดำเนินการจึงนำความต้องการดังกล่าวไปหารือในที่ประชุมสมาชิกทั้งหมด เพื่อหารือถึงงานทั้งหมดที่จะดำเนินการต่อไป ในที่สุดได้ตกลงให้มีงาน 2 งาน คือ 1) งานรวบรวมผลผลิตข้าวจากสมาชิกเพื่อจำหน่าย 2) งานรวบรวม

---

¹เจริญ แทนบุญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ สุโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

²นำ ไพจิตจินดา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ สุโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

³อนงค์ ทิพยรัตน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ สุโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

ผลิตภัณฑ์กลุ่มแม่บ้านเถรแก้วรุ่งเรืองเพื่อการจำหน่าย ดังที่ เจริญ แทนบุญ¹ ประธานคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ จับ ช้างเพ็ง² สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรที่ 6 และสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเถรแก้วรุ่งเรือง ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า หลังจากได้ข้อยุติแล้วว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะต้องการขายผลผลิตการเกษตรและผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้านให้ได้ราคาสูงขึ้น ที่ประชุมสมาชิกกลุ่มทั้งหมดได้มอบให้คณะกรรมการดำเนินการไปจัดทำรายละเอียดของงานแล้วนำมาขออนุมัติจากที่ประชุม งานแรกได้ขออนุมัติจากที่ประชุมเมื่อ พ.ศ. 2520 คือ งานรวบรวมผลผลิตข้าวจากสมาชิกเพื่อการจำหน่าย ส่วนงานที่สองเป็นโครงการที่เกิดหลังจากได้จัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเถรแก้วรุ่งเรืองแล้ว ได้รับอนุมัติเมื่อ พ.ศ. 2520 คือ งานรวบรวมผลิตภัณฑ์กลุ่มแม่บ้านเถรแก้วรุ่งเรืองเพื่อการจำหน่าย

1.3 ขั้นการปฏิบัติงาน ผลการศึกษาขั้นปฏิบัติงานการรวบรวมผลิตภัณฑ์การเกษตรและผลิตภัณฑ์กลุ่มแม่บ้านเพื่อจำหน่ายของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ แต่ละงานมีรายละเอียดดังนี้

1.3.1 งานรวบรวมผลผลิตข้าวของจากสมาชิกเพื่อการจำหน่าย ปรากฏว่ากลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้ขอกู้เงินจากธนาคารออมสินมาเป็นทุนในการดำเนินการ ในช่วงแรกประสบความสำเร็จ ต่อมาระยะหลังงานนี้ได้เลิกไปเนื่องจากภายหลังไม่มีปัญหาเรื่องการตลาด ดังที่ พงศ์ เจริญมณี³ เจริญญิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า หลังจากที่ได้ประชุมได้อนุมัติงานรวบรวมผลผลิตข้าวจากสมาชิกเพื่อการจำหน่ายแล้ว ทางกลุ่มได้ดำเนินการกู้เงินจากธนาคารออมสิน จำนวน 500,000 บาท มาเป็นทุนในการดำเนินงานซึ่งในช่วงนั้นรัฐบาลสนับสนุนให้กลุ่มเกษตรกรกู้เงินจากธนาคารมาเป็นต้นทุนในการแก้ไขปัญหาการตลาดของสมาชิก โดยกลุ่มจัดรวบรวมข้าวไว้ที่ทำการกลุ่ม หลังจากรวบรวมผลผลิตได้มากพอสมควรจะติดต่อขายกับโรงสีโดยตรง ไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง ทำให้ราคาข้าวเปลือกสูงขึ้น สมาชิกพอใจและร่วมมือกับกลุ่มทุกราย แต่หลังจากปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา ปัญหาเรื่องราคาข้าวไม่มี สมาชิกหลายรายลดการทำนาลง โดยไปประกอบอาชีพอื่นๆ เช่น นากุ้ง ไร่นาสวนผสม ปลูกผัก ทำให้งานนี้หมดความจำเป็นจึงเลิกกิจการไป

---

¹เจริญ แทนบุญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

²จับ ช้างเพ็ง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

³พงศ เจริญมณี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547

1.3.2 งานรวบรวมผลิตภัณฑ์กลุ่มแม่บ้านเถรแก้วรุ่งเรืองเพื่อการจำหน่าย ปรากฏว่า กลุ่มแม่บ้านเถรแก้วรุ่งเรืองได้ร่วมมือกันผลิตไข่เค็ม แล้วผลัดเปลี่ยนกันไปขายในตลาดนัดในชุมชนและตลาดนัดใกล้เคียง ฝากขายร้านค้าภายในชุมชนและใกล้เคียงนำไปขาย ส่วนดอกไม้จันทน์จะทำตามคำสั่งซื้อ ดังที่ กรรยา สุดท่อม¹ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรรมที่ 1 และสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเถรแก้วรุ่งเรือง และ สวี ไจันทรโชติ² พัฒนาการประจำตำบลระวะ ได้กล่าวไว้ ในทำนองเดียวกันสรุปได้ดังนี้

1.3.2.1 สมาชิกผลัดเปลี่ยนนำไปเค็มของกลุ่มแม่บ้านไปขายที่ตลาดนัด ไร่แพรก ตลาดนัดบ้านวัดเบิก และตลาดนัดบ้านวัดพร้าว

1.3.2.2 กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ได้นำไข่เค็มของกลุ่มแม่บ้านเถรแก้วรุ่งเรืองไปฝากขายร้านค้าในชุมชน และร้านค้าใกล้เคียง เช่น ร้านนายสไว ไจันทรโชติ ร้านนายเจิม ทองสุข ร้านนางอารีย์ เป็นต้น

1.3.2.3 สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเถรแก้วรุ่งเรืองนำไข่เค็มของกลุ่มไปขายในงาน กิจกรรมสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่ทางอำเภอและทางจังหวัดจัดเป็นประจำทุกปี

1.3.2.4 ดอกไม้จันทน์ของกลุ่มแม่บ้านเถรแก้วรุ่งเรืองจะขายตามคำสั่งซื้อ ซึ่งแต่ละคราวจะทำขายประมาณ 1,000 ชูค เป็นเงินประมาณ 2,000 บาท

1.4 ขั้นการประเมินผลและติดตามผล ผลการศึกษาขั้นการประเมินผลและติดตามผล กิจกรรมการรวบรวมผลผลิตการเกษตรและผลิตภัณฑ์กลุ่มแม่บ้านจำหน่าย ปรากฏว่า ทางคณะกรรมการดำเนินการของกลุ่มร่วมกับเกษตรอำเภอระโนดได้ติดตามผลงานรวบรวมข่าวจากสมาชิกกลุ่มเพื่อการจำหน่ายตลอดเวลาดำเนินการ และแจ้งผลดำเนินการให้ที่ประชุมทราบเมื่อคราวประชุมสมาชิกทั้งหมด ส่วนงานรวบรวมผลิตภัณฑ์กลุ่มแม่บ้านเถรแก้วรุ่งเรืองพัฒนาการประจำตำบลร่วมกับคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ร่วมติดตามผลและประเมินผลทุกระยะ ดังที่ สมพงษ์ พรหมยา³ เลขานุการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ กรรยา สุดท่อม⁴ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ

¹กรรยา สุดท่อม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณฺ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547

²สวี ไจันทรโชติ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณฺ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547

³สมพงษ์ พรหมยา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณฺ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547

⁴กรรยา สุดท่อม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณฺ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547

หน่วยเกษตรกรที่ 1 และ ฉัตรชัย เขยชม¹ เกษตรอำเภอรโนด ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ดังนี้

1.4.1 การติดตามผลและประเมินผลงานรวบรวมผลผลิตข้าวจากสมาชิกเพื่อการจำหน่าย ทางคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะร่วมกับเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอรโนด ทำการประเมินผลและติดตามผลขณะกำลังดำเนินการรวบรวมข้าว หากประสบปัญหาและอุปสรรคเสนอที่ประชุมสมาชิกทั้งหมด ในปีแรกประสบปัญหาหลายประการ เช่น ไม่มีผู้เก็บข้าว กระสอบบรรจุไม่พอ ความชื้นของข้าว เป็นต้น การดำเนินงานเป็นที่พอใจของสมาชิกและดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงปี พ.ศ. 2542 จึงหยุดกิจการเพราะไม่มีปัญหาด้านราคาประกอบกับเกษตรกรทำนาระวะน้อยลง

1.4.2 การติดตามผลและประเมินผลงานการรวบรวมผลผลิตกัญท์กลุ่มแม่บ้าน เทรแก้วรุ่งเรืองเพื่อการจำหน่าย คณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกร และพัฒนาการประจำตำบล ทำการติดตามผลและการขายไข่เค็มและดอกไม้จันทน์ตลอดเวลา ในการดำเนินงานการขายไข่เค็มมีปัญหาด้านตลาดอยู่บ้างแต่ก็แก้ไขจนดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายซึ่งขายได้เดือนละประมาณ 6,000 บาท ส่วนดอกไม้จันทน์ไม่ประสบปัญหาด้านตลาดเพราะทำตามคำสั่งซื้อ โดยแต่ละเดือนขายได้ประมาณ 6,000 บาท คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้าน เทรแก้วรุ่งเรืองจะสรุปผลการดำเนินงานให้สมาชิกกลุ่มทราบเป็นระยะ

กิจการการรวบรวมผลผลิตการเกษตรและผลผลิตกัญท์กลุ่มแม่บ้านจำหน่าย

1. ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ ปรากฏว่าระยะก่อตั้งกลุ่มใหม่ ๆ สมาชิกประสบปัญหาขายข้าวได้ในราคาต่ำ ต่อมาระยะหลังกลุ่มแม่บ้านประสบปัญหาการขายผลผลิต ทางกลุ่มจึงได้หารือกันแล้ว จึงก่อตั้งกิจการนี้ขึ้นมา

2. ขั้นการวางแผน ปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มได้ร่วมกันกำหนดงานขึ้น 2 งาน คือ

1) งานรวบรวมผลผลิตข้าวจากสมาชิกเพื่อการจำหน่าย 2) งานรวบรวมผลผลิตกัญท์กลุ่มแม่บ้าน เทรแก้วรุ่งเรืองเพื่อการจำหน่าย

3. ขั้นการปฏิบัติงาน

3.1 งานรวบรวมผลผลิตข้าวจากสมาชิกเพื่อการจำหน่าย ได้กู้เงินจากธนาคารออมสินมาดำเนินการซื้อข้าวจากสมาชิกส่งขายโรงสีโดยตรง

3.2 งานรวบรวมผลผลิตกัญท์กลุ่มแม่บ้าน เทรแก้วรุ่งเรืองเพื่อการจำหน่าย โดยรวบรวมผลผลิตไข่เค็มไปขายตามตลาดนัด ฝากขายร้านค้า ไปขายงานต่าง ๆ

---

¹ฉัตรชัย เขยชม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมย์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547

4. ขั้นการประเมินผลและติดตามผล ทางกลุ่มได้ประเมินผลงานตลอดเวลา ระยะแรก งานรวบรวมผลผลิตข้าวจากสมาชิกเพื่อการจำหน่าย ประสบความสำเร็จ ต่อมาสมาชิกไม่มีปัญหา ด้านราคาข้าวงานนี้จึงเลิกไป ส่วนงานรวบรวมผลผลิตกัณฑ์กลุ่มแม่บ้านเถรแก้วรุ่งเรืองเพื่อการจำหน่าย ประสบความสำเร็จและดำเนินการก้าวหน้ามาตามลำดับ

2. กิจการการให้เงินกู้แก่สมาชิก

กิจการการให้เงินกู้แก่สมาชิกของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ เป็นกิจการหลักประการหนึ่งของกลุ่มที่จัดขึ้นเพื่อช่วยเหลือสมาชิกในด้านเงินทุน เพื่อให้สมาชิกได้นำเงินทุนไปประกอบอาชีพ หรือใช้จ่ายอื่น ๆ ที่จำเป็น จากการศึกษากิจการการให้เงินกู้แก่สมาชิกของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ โดยศึกษาตามกระบวนการจัดการกิจการกลุ่ม ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

2.1 ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ ผลการศึกษาขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการของกิจการการให้เงินกู้แก่สมาชิกของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ปรากฏว่า สมาชิกของกลุ่มส่วนใหญ่ฐานะทางการเงินไม่ดี จึงต้องการเงินทุนไปลงทุนประกอบอาชีพหรือใช้จ่ายอื่น ๆ เท่าที่จำเป็น ดังที่ เจริญ แทนบุญ¹ ประธานคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ และ¹ เล็ก จันทรทอง² สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะหน่วยเกษตรกรรมที่ 6 ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า ก่อนเกิดกลุ่มเกษตรกรแห่งนี้ เกษตรกรบริเวณนี้ส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ซึ่งผลผลิตและราคาไม่แน่นอน ส่งผลให้ฐานะทางการเงินไม่ค่อยดี หลังจากจัดตั้งกลุ่มเมื่อ พ.ศ. 2519 คณะกรรมการดำเนินการร่วมกับสมาชิกกลุ่มได้ร่วมปรึกษาหารือกันในที่ที่สุด สมาชิกทั้งหมดมีความเห็นตรงกันให้กลุ่มดำเนินการกิจการการให้เงินกู้แก่สมาชิก

2.2 ขั้นการวางแผน ผลการศึกษาขั้นการวางแผนกิจการการให้เงินกู้แก่สมาชิกของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ปรากฏว่าหลังจากสมาชิกตกลงให้กลุ่มดำเนินการการให้เงินกู้แก่สมาชิกแล้ว คณะกรรมการดำเนินการ สมาชิกกลุ่ม เกษตรอำเภอได้ร่วมหารือในงานที่จะทำต่อไปในที่ที่สุดได้ตกลงที่จะมีงานสำคัญ 4 งานคือ 1) งานคัดเลือกคณะกรรมการรับผิดชอบ 2) งานจัดหาเงินทุน 3) งาน

---

¹เจริญ แทนบุญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

²เล็ก จันทรทอง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

กำหนดระเบียบการกู้ยืมเงิน 4) งานการกู้เงิน ดังที่ เปลื้อง สวัสดิรักษา¹ รองประธานคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ และ สวัสดิ์ ปั่นแก้ว² สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรที่ 2 ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า หลังจากสมาชิกตกลงให้กลุ่มดำเนินการให้เงินกู้แก่สมาชิกแล้ว เจริญ แทนบุญ ประธานคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะขณะนั้นได้ประสานงานกับเกษตรอำเภอมาประชุมปรึกษาหารือร่วมกับคณะกรรมการดำเนินการ และสมาชิกกลุ่ม ณ ที่ทำการกลุ่มชั่วคราว ในที่สุดที่ประชุมได้ตกลงกำหนดงานที่จะทำต่อไปตามลำดับ คือ 1) งานคัดเลือกคณะกรรมการรับผิดชอบ 2) งานจัดหาเงินทุน 3) งานกำหนดระเบียบการกู้ยืมเงิน 4) งานการกู้เงิน

2.3 ขั้นการปฏิบัติงาน ผลการศึกษาขั้นปฏิบัติงาน กิจการการให้เงินกู้แก่สมาชิกของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ปรากฏดังที่ พงศ์ เจริญมณี³ เจริญญิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ และ อ้อม ปั่นแก้ว⁴ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรที่ 2 ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ดังนี้

2.3.1 งานคัดเลือกคณะกรรมการรับผิดชอบ โดยที่ประชุมสมาชิกทั้งหมด ได้คัดเลือกคณะกรรมการให้มารับผิดชอบคณะหนึ่ง จำนวน 5 คน ปัจจุบัน คือ 1) นายเจริญ แทนบุญ 2) นายเปลื้อง สวัสดิรักษา 3) นายสมพงษ์ เจริญมณี 4) นายชวน ทิพรัตน์ 5) นายสวัสดิ์ ปั่นแก้ว

2.3.2 งานจัดหาเงินทุน ทางคณะกรรมการดำเนินการได้ประสานงานเกษตรอำเภอ และหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแหล่งเงินกู้ ในครั้งแรกได้กู้เงินจากธนาคารออมสิน จำนวน 500,000 บาท แต่มาระยะหลัง เมื่อการออมทรัพย์ของกลุ่มก้าวหน้าก็ใช้เงินออมของสมาชิก และเงินค่าหุ้นมาเป็นทุนให้สมาชิกกู้ยืม

---

¹เปลื้อง สวัสดิรักษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ สุโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

²สวัสดิ์ ปั่นแก้ว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ สุโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

³พงศ เจริญมณี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ สุโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

⁴อ้อม ปั่นแก้ว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ สุโชติ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

2.3.3 งานกำหนดระเบียบการกู้ยืมเงิน โดยทางคณะกรรมการดำเนินการได้จัดทำร่างระเบียบการกู้ยืมเงิน แล้วนำมาขออนุมัติต่อที่ประชุมสมาชิกทั้งหมด แล้วจัดทำเป็นข้อบังคับของกลุ่มเสนอต่อนายทะเบียนสหกรณ์

ซึ่งระเบียบข้อบังคับที่สำคัญมีดังนี้

ระเบียบการกู้ยืมเงิน

1. ประเภทของการเงินกู้

1.1 เงินกู้ระยะสั้น ได้แก่ เงินกู้เพื่อค่าใช้จ่ายดำเนินงานในการเกษตร สำหรับฤดูกาลผลิตหนึ่ง ๆ เช่น ค่าพันธุ์พืช ค่าปุ๋ย ค่ายากำจัดศัตรูพืช อาหารสัตว์ วัสดุการเกษตร ค่าซ่อมแซมเครื่องมือ ค่าพันธุ์สัตว์ ค่าจ้างเกี่ยวกับการเกษตร ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนตามที่จำเป็น เป็นต้น

1.2 เงินกู้ระยะปานกลาง ได้แก่ เงินกู้เพื่อการลงทุนในสินทรัพย์การเกษตร ซึ่งโดยปกติใช้ประโยชน์ได้เกินกว่าฤดูกาลผลิตหนึ่ง ๆ เช่น ซื้อที่ดิน ซื้อสัตว์ใช้งาน ซื้อเครื่องมือการเกษตร สร้างหรือปรับปรุงบ้านเรือน ลงทุนเกี่ยวกับปศุสัตว์ ชำระหนี้สินเดิมเกี่ยวกับการเกษตร เป็นต้น

2. วงเงินกู้ยืม

กู้ได้ไม่เกินครั้งละ 50,000 บาท วงเงินไม่เกิน 10,000 บาท ให้สมาชิกร่วมค้ำประกัน 2 คน หากถ้าววงเงินเกิน 10,000 บาท จะต้องมียกหลักทรัพย์ค้ำประกัน

3. การชำระเงินกู้

3.1 เงินกู้ระยะสั้นต้องชำระทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยภายในระยะเวลา 1 ปี

3.2 เงินกู้ระยะปานกลาง ต้องชำระทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยทุกปี ปีละเท่า ๆ กัน

4. การอนุมัติเงินกู้

คณะกรรมการดำเนินการมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยเรื่องเงินกู้ตามเงื่อนไขที่กำหนด

2.3.4 งานการกู้เงิน สมาชิกกลุ่มที่ต้องการกู้เงินสามารถยื่นคำขอกู้เงินตามแบบฟอร์มของกลุ่ม ปัจจุบันมีเงินกู้หมุนเวียนประมาณ 3,558,243.00 บาท มีสมาชิกกู้จำนวน 315 ราย

2.4 ขั้นการติดตามผลและประเมินผล ผลการศึกษาขั้นการติดตามผลและประเมินผลกิจการให้เงินกู้แก่สมาชิกของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ปรากฏว่า คณะกรรมการผู้รับผิดชอบร่วมกับคณะกรรมการดำเนินการเป็นผู้ติดตามผลและประเมินผล พบว่าสมาชิกส่วนใหญ่กู้เงินไปใช้ตามวัตถุประสงค์การกู้ ส่วนใหญ่ชดใช้เงินกู้ตรงตามกำหนดเวลา สมาชิกพอใจกิจการนี้ หากมี

ผู้ละเลยการผ่อนชำระ ใช้วิธีการทวงถาม และใช้วิธีการทางสังคมควบคุมตามที่ สุธรรม สุวรรณนิมิต¹ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรที่ 1 และ เขียน สุวรรณณี² สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรที่ 5 ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ดังนี้ คณะกรรมการผู้รับผิดชอบเงินกู้ คณะกรรมการดำเนินการร่วมติดตามผลและประเมินผลโดยดำเนินการเป็นขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การพิจารณาประวัติการกู้ยืมเงิน ประวัติการประกอบอาชีพ ประวัติความประพฤติ ส่วนตัวของสมาชิก

ขั้นที่ 2 พิจารณารายละเอียดวัตถุประสงค์การกู้ ความเป็นได้ในการใช้เงินกู้ และการชดใช้เงินกู้

ขั้นที่ 3 หลังจากอนุมัติเงินกู้ไปแล้ว จะติดตามการทำงานตามวัตถุประสงค์การกู้ของสมาชิก

ขั้นที่ 4 หากสมาชิกไม่ชดใช้เงินกู้ตามกำหนดจะนำเข้าหารือในที่ประชุม เพื่อกำหนดมาตรการทวงถาม หรือใช้วิธีการทางสังคม เพื่อบีบให้ชดใช้เงินกู้ เช่น ให้ผู้อาวุโสทวงถาม ให้เครือญาติทวงถาม ไม่รวมบุญประเพณีของผู้นั้น เป็นต้น

ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ปรากฏว่า สมาชิกพอใจการดำเนินงานกิจการนี้มาก และยังใช้บริการกิจการนี้เป็นประจำ

กิจการให้เงินกู้แก่สมาชิก

1. ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ ปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องเงินทุนในการประกอบอาชีพและใช้จ่ายอื่น ๆ ที่จำเป็นทางกลุ่มได้หารือกันตกลงให้มีกิจการการให้เงินกู้แก่สมาชิก

2. ขั้นการวางแผน ปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มได้หารือกันตกลงให้มีงาน 4 งาน คือ

1) งานคัดเลือกคณะกรรมการรับผิดชอบ 2) งานจัดหาเงินทุน 3) งานกำหนดระเบียบการกู้ยืมเงิน 4) งานการกู้เงิน

3. ขั้นการปฏิบัติงาน ปรากฏดังนี้

3.1 งานคัดเลือกกรรมการรับผิดชอบ คัดเลือกกรรมการรับผิดชอบทุก 2 ปี

คณะกรรมการมี 5 คน

¹สุธรรม สุวรรณนิมิต เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

²เขียน สุวรรณณี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

3.2 งานจัดหาเงินทุน ระยะแรกกลุ่มกู้เงินจากธนาคารออมสินมาเป็นทุน ต่อมาใช้เงินค่าหุ้น เงินสะสมของกลุ่ม และเงินฝากของสมาชิกมาเป็นทุนให้กู้ยืม

3.3 งานกำหนดระเบียบการกู้ยืมเงิน กลุ่มกำหนดระเบียบข้อบังคับการกู้ยืมเงินแล้ว เสนออนุมัติต่อนายทะเบียนสหกรณ์

3.4 งานการกู้เงิน สมาชิกส่วนใหญ่ใช้บริการการกู้ยืมเงินจากกลุ่มและผ่อนชำระตามกำหนด

4. ขั้นการติดตามผลและประเมินผล ปรากฏว่า สมาชิกส่วนใหญ่กู้เงินไปใช้ตามวัตถุประสงค์ สมาชิกพอใจกิจการนี้

3. กิจการการจัดหาปัจจัยการผลิตแก่สมาชิก

กิจการการจัดหาปัจจัยการผลิตแก่สมาชิกของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ เป็นกิจการที่เป็นเป้าหมายหลักในการจัดตั้งกลุ่มนี้และเป็นกิจการที่ได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่เริ่มจัดตั้งกลุ่มถึงปัจจุบัน จากการศึกษากิจการการจัดหาปัจจัยการผลิตแก่สมาชิกของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ โดยศึกษาตามกระบวนการจัดการกิจการกลุ่ม ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

3.1 ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ ผลการศึกษาขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ กิจการการจัดหาปัจจัยการผลิตแก่สมาชิกของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ปรากฏว่า ตั้งแต่ก่อนจัดตั้งกลุ่มชวานาบริเวณนี้ประสบปัญหาในการซื้อปุ๋ยทั้งด้านราคา และเงินทุนในการจัดซื้อปุ๋ย หลังจากจัดตั้งกลุ่มแล้ว คณะกรรมการดำเนินการและสมาชิกกลุ่มได้ร่วมกันหารือ ในที่สุดสมาชิกกลุ่มต้องการให้กลุ่มจัดหาปัจจัยการผลิตให้แก่สมาชิก ดังที่ เจริญ แทนบุญ¹ ประธานคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ¹ เล็ก จันทร์ทอง² สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรที่ 6 และ จิม มาแดง³ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรที่ 3 ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกัน สรุปได้ว่า ตั้งแต่ก่อนจัดตั้งกลุ่มชวานาบริเวณนี้ประสบปัญหาในการซื้อปุ๋ย หลังจากจัดตั้ง

¹เจริญ แทนบุญ ผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ์ ชูโชติ ผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

²เล็ก จันทร์ทอง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

³จิม มาแดง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

กลุ่มแล้ว ทางคณะกรรมการดำเนินการร่วมกับสมาชิกและเกษตรกรอำเภอได้หารือกันในการที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวประกอบด้วยขณะนั้นรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการทำนาและพร้อมที่จะให้สินเชื่อแก่กลุ่มเกษตรกรในการจัดหาปัจจัยการผลิตให้แก่สมาชิก

3.2 ขั้นการวางแผน ผลการศึกษาขั้นการวางแผนกิจการการจัดหาปัจจัยการผลิตให้แก่สมาชิกของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ปรากฏว่า หลังจากที่กลุ่มตกลงที่จะดำเนินการจัดหาปัจจัยการผลิตให้แก่สมาชิกแล้ว คณะกรรมการจึงได้กำหนดงานที่จะทำขึ้น 2 งาน คือ 1) งานจัดหาปุ๋ยและยาป้องกันและปราบศัตรูพืชแก่สมาชิก 2) งานจัดหาพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์แก่สมาชิก ดังที่ เจริญ แทนบุญ¹ ประธานคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ และ สื่อง ฮ้วนเส้ง² สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรที่ 6 ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า หลังจากสมาชิกกลุ่มตกลงให้กลุ่มจัดหาปัจจัยการผลิตให้แก่สมาชิกแล้ว คณะกรรมการดำเนินการได้ปรึกษาหารือเกษตรกรอำเภอระโนด สหกรณ์อำเภอระโนดคิดเห็นว่าสามารถกระทำได้ เพราะกลุ่มเป็นนิติบุคคลสามารถทำนิติกรรม สินเชื่อจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้ จึงได้กำหนดงานที่จะทำ 2 งาน คือ 1) จัดหาปุ๋ยและยาป้องกันและปราบศัตรูพืชแก่สมาชิก 2) งานจัดหาพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์แก่สมาชิก

3.3 ขั้นการปฏิบัติงาน ผลการศึกษาขั้นการปฏิบัติงานกิจการการจัดหาปัจจัยการผลิตให้แก่สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ โดยแต่ละงานได้กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติ วิธีปฏิบัติและผู้รับผิดชอบ ดังที่ เจริญ แทนบุญ³ ประธานคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ และ เลียง สงสุข⁴ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรที่ 7 ได้กล่าวไว้สรุปได้ดังนี้

3.3.1 งานจัดหาปุ๋ยและยาป้องกันและปราบศัตรูพืชแก่สมาชิก โดยในแต่ละฤดูกาลผลิตได้กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติ วิธีปฏิบัติ และผู้รับผิดชอบดังนี้

---

¹เจริญ แทนบุญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ สุโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

²สื่อง ฮ้วนเส้ง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ สุโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

³เจริญ แทนบุญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ สุโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

⁴เลียง สงสุข เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ สุโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

3.3.1.1 สมาชิกแจ้งความจำนงความต้องการปุ๋ย และยาป้องกันและปราบศัตรูพืชผ่านหน่วยเกษตรกรรม

3.3.1.2 หน่วยเกษตรกรรมรวบรวมยอดความต้องการเสนอกลุ่ม

3.3.1.3 กลุ่มรวบรวมยอดความต้องการของสมาชิกทุกหน่วยเกษตรกรรมเสนอทางอำเภอ เพื่อสั่งซื้อ ยอดการสั่งซื้อบางปีอาจไม่ได้ตรงกับความต้องการ หากได้น้อยกว่าความต้องการสมาชิกก็จะได้รับลดลงตามสัดส่วน

3.3.1.4 สมาชิกกลุ่มแต่ละหน่วยเกษตรกรรมไปรับปุ๋ย และยาป้องกันและปราบศัตรูพืช บางปีมารับที่ทำการกลุ่มบางปีไปรับที่คลังสินค้าที่อำเภอระโนด

3.3.1.5 หลังขายผลผลิตแต่ละฤดูกาล สมาชิกส่งเงินค่าปัจจัยการผลิตที่สั่งซื้อผ่านหน่วยเกษตรกรรม

3.3.1.6 กลุ่มส่งเงินชำระหน่วยงานที่สั่งซื้อ

3.3.2 งานจัดหาพันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์แก่สมาชิก โดยในแต่ละฤดูกาลได้กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติ วิธีปฏิบัติ และผู้รับผิดชอบในทำนองเดียวกันงานจัดหาปุ๋ยและยาป้องกันและปราบศัตรูพืชแก่สมาชิก ต่างกันแต่เพียงว่าเป็นงานที่ปฏิบัติไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับโครงการของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น เกษตร ปศุสัตว์ เป็นต้น ที่จะกำหนด โดยหน่วยงานนั้นได้กำหนดปริมาณที่จะจัดสรรให้ และบางครั้งได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับการจัดสรร บางครั้งเป็นการจัดสรรแบบให้เปล่า

3.4 ขึ้นการติดตามผลและประเมินผล ผลการศึกษาขึ้นการติดตามผลและประเมินผลกิจกรรมการจัดหาปัจจัยการผลิตแก่สมาชิกของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ปรากฏว่า คณะกรรมการดำเนินการกลุ่ม หัวหน้าหน่วยเกษตรกรรม ได้ติดตามผลและประเมินผลทุกระยะ ปัญหาที่พบและต้องการแก้ไขคือ การชำระค่าปัจจัยการผลิต ดังที่ พงศ์ เจริญมณี¹ เจริญญิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ และ ชาว อุ่นจันทร² สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรรมที่ 3 ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกัน สรุปได้ว่า หัวหน้ากลุ่มเกษตรกรรมจะรับผิดชอบในหน่วยของตนเอง ส่วนคณะกรรมการดำเนินการจะรับผิดชอบสมาชิกทั้งหมด ปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มพอใจกิจการนี้มาก เพราะส่วนใหญ่ปฏิบัติตามขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติที่กลุ่มกำหนด มีปัญหาบ้างเฉพาะสมาชิกบางรายในเรื่อง

¹พงศ์ เจริญมณี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณฺ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

²ชาว อุ่นจันทร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณฺ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

การจ่ายค่าปัจจัยการผลิตคือจ่ายไม่ครบบ้าง ไม่จ่ายเลยบ้าง จ่ายไม่ตรงเวลาบ้าง ทั้งนี้เพราะเกษตรกรประสบปัญหาความล้มเหลวในการผลิต เช่น ฝนแล้ง น้ำท่วม ศัตรูพืชทำลาย เป็นต้น แต่ผลสุดท้ายสมาชิกสามารถจ่ายเงินได้

กิจการการจัดหาปัจจัยการผลิตแก่สมาชิก

1. **ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ** ปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มประสบปัญหาการจัดหาปุ๋ย ยาป้องกันและปราบศัตรูพืช พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ สมาชิกกลุ่มได้หารือกันในที่สุดตกลงให้มีกิจการการจัดหาปัจจัยการผลิตแก่สมาชิก

2. **ขั้นการวางแผน** ปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มได้หารือกันตกลงให้มีงาน 2 งาน คือ
1) งานจัดหาปุ๋ยและยาป้องกันและปราบศัตรูพืชแก่สมาชิก 2) งานจัดหาพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์แก่สมาชิก

3. **ขั้นการปฏิบัติงาน** ปรากฏดังนี้

3.1 งานจัดหาปุ๋ยและยาป้องกันและปราบศัตรูพืชแก่สมาชิก โดยสมาชิกแจ้งความจำนง ความต้องการแก่กลุ่ม กลุ่มดำเนินการสั่งซื้อมาบริการ สิ้นสุดฤดูกาลเพาะปลูกสมาชิกขอใช้ค่าปัจจัยการผลิต

3.2 งานจัดหาพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์แก่สมาชิก กลุ่มประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อรับบริการพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์มาบริการให้แก่สมาชิกที่สนใจร่วมโครงการนั้น ๆ

4. **ขั้นการติดตามผลและประเมินผล** ปรากฏว่า กลุ่มได้ติดตามผลทุกระยะ สมาชิกพอใจมีปัญหาบ้างในการชำระค่าปัจจัยการผลิต

4. กิจการการออมทรัพย์

กิจการการออมทรัพย์เป็นกิจการของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะที่มุ่งรวบรวมเงินทุนจากสมาชิกมาให้สมาชิกกู้ยืมโดยสมาชิกเป็นทั้งเจ้าของกิจการและลูกค้าของกิจการ จากการศึกษากิจการการออมทรัพย์ของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะโดยศึกษาตามกระบวนการกิจการกลุ่ม ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

4.1 **ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ** ผลการศึกษาขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการกิจการการออมทรัพย์ของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ปรากฏว่า คณะกรรมการดำเนินการได้ร่วมหารือเกี่ยวกับเงินทุน เมื่อ พ.ศ. 2522 แล้วนำผลการหารือไปฟังความคิดเห็นจากที่ประชุมสมาชิกในที่สุดสมาชิกต้องการเงินทุนในการประกอบอาชีพและใช้จ่ายที่จำเป็นจากสมาชิกด้วยกันเองแทน

การกู้จากธนาคาร ดังที่ เจริญ แทนบุญ¹ ประธานคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ¹ และ อ้น อยู่ทอง² สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรรมที่ 2 ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกัน สรุปได้ว่า เมื่อปี พ.ศ. 2522 เจริญ แทนบุญ ซึ่งมีประสบการณ์ไปดูงานการออมทรัพย์จากที่อื่น ๆ มา ได้นำปัญหาเรื่องเงินทุนในการดำเนินการมาหารือในที่ประชุมคณะกรรมการในที่สุดที่ประชุมมีความต้องการที่จะระดมทุนจากสมาชิกมาให้สมาชิกกู้แทนการกู้เงินจากธนาคารออมสิน มาให้สมาชิกกู้ซึ่งดำเนินการอยู่ในขณะนั้น เสร็จแล้วนำมตินี้เข้าหารือในที่ประชุมสมาชิกทั้งหมด ซึ่งที่ประชุมก็เห็นด้วย

4.2 ขั้นการวางแผน ผลการศึกษาขั้นการวางแผนกิจการการออมทรัพย์ของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ปรากฏว่า หลังจากสมาชิกมีความต้องการที่จะระดมทุนจากสมาชิกมาให้สมาชิกกู้ยืมแล้วกลุ่มจึงได้ก่อตั้งกิจการการออมทรัพย์ขึ้น โดยที่มีงานที่สำคัญ 3 งานคือ 1) งานคัดเลือกคณะกรรมการรับผิดชอบ 2) งานกำหนดระเบียบการออมทรัพย์ 3) งานร่วมกันออมทรัพย์ ดังที่ เปลื้อง สวัสดิรักษา³ รองประธานคณะกรรมการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ และ จำลอง ศรีขวัญ⁴ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรรมที่ 4 ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกัน สรุปได้ว่า หลังจากที่มีสมาชิกกลุ่มมีความเห็นตรงกันว่า ควรตั้งกิจการการออมทรัพย์แล้ว ทางคณะกรรมการดำเนินการได้ร่วมปรึกษาหารือกันแล้วตั้งชื่อว่า กิจการการออมทรัพย์เฉลิมพระเกียรติ และวางแผนงานที่จะทำ 3 งาน คือ 1) งานคัดเลือกคณะกรรมการรับผิดชอบ 2) งานกำหนดระเบียบการออมทรัพย์ 3) งานร่วมกันออมทรัพย์

4.3 ขั้นการปฏิบัติงาน ผลการศึกษาขั้นการปฏิบัติงานกิจการการออมทรัพย์ของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ปรากฏว่า กลุ่มได้ดำเนินการปฏิบัติงานตามงานต่าง ๆ ที่ได้วางแผนไว้ ดังที่

---

¹เจริญ แทนบุญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณฺ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

²อ้น อยู่ทอง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณฺ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547

³เปลื้อง สวัสดิรักษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณฺ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547

⁴จำลอง ศรีขวัญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณฺ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547

พงศ์ เจริญมณี¹ เจริญญิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ณรงค์ ศักดิ์รักษา² ผู้ตรวจสอบกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ และ เกา วิบูลย์ธรรมपालะ³ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรที่ 2 ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกัน สรุปได้ดังนี้

4.3.1 งานคัดเลือกคณะกรรมการรับผิดชอบ โดยที่ประชุมสมาชิกทั้งหมดได้คัดเลือกคณะกรรมการรับผิดชอบการออมทรัพย์ขึ้นมาจำนวน 2 คน ปัจจุบัน คือ นายสมพงศ์ เจริญมณี และ นายชวน ทิพรรัตน์

4.3.2 งานกำหนดระเบียบการออมทรัพย์ คณะกรรมการรับผิดชอบการออมทรัพย์ได้จัดทำร่างข้อบังคับการออมทรัพย์ เสนอที่ประชุมสมาชิกทั้งหมดให้ความเห็นชอบ ระเบียบที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

4.3.2.1 ผู้สมัครต้องเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ

4.3.2.2 สมาชิกทุกคนต้องเสียค่าธรรมเนียมคนละ 100 บาท

4.3.2.3 ต้องนำเงินมาฝากสะสมรายละ 100 บาท ต่อเดือน ในวันที่ 2

ของเดือน

4.3.2.4 สมาชิกต้องมีสมุดฝากออมทรัพย์ดั่งแบบฟอร์มข้างล่างนี้

4.3.2.5 คณะกรรมการรับผิดชอบการออมทรัพย์จัดทำทะเบียน

การออมทรัพย์ของสมาชิกแต่ละคน ตามแบบฟอร์มข้างล่างนี้

---

¹พงศ์ เจริญมณี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547

²ณรงค์ ศักดิ์รักษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547

³เกา วิบูลย์ธรรมपालะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

รายละเอียดสมุดฝากออมทรัพย์

สหกรณ์ตราเกษตรกร... กิ่งมกมตจวทพททว ๗๑๑

บัญชีเงินฝาก เลขที่..... ชื่อ... พงษ์ดก้อย กิ่งมกมตจวทพททว

วันที่	ฝาก	ถอน	ดอกเบี้ย	คงเหลือ	เจ้าหน้าที่	ผู้จัดการ
11 140 43	100			100	Phu	
2 140 43	30			130	Phu	
30 140 43						
2 140 43	50			181.57	Phu	
2 140 43	100			281.57	Phu	
2 140 43	100			381.57		
2 140 43	100			481.57	Phu	
30 140 44			10.85	502.44		
2 140 44	100			602.44		
2 140 45	100			702.44		
2 140 45	100			802.44	Phu	
2 140 45	100			902.44	Phu	
2 140 45	100			1002.44	Phu	
30 140 45			10.43	1042.87		
2 140 45	200			1242.87		
2 140 45		1000		342.87		
2 140 45	100			442.87		
2 140 46	100			542.87	Phu	
2 140 46	200			742.87	Phu	
2 140 46	100			842.87	Phu	
2 140 46	6,500			7342.87	Phu	
2 140 46	100			7442.87	Phu	
2 140 46			100.00	7542.87	Phu	

ภาพประกอบ 5 รายละเอียดบัญชีเงินฝากออมทรัพย์และชื่อแนะนำแก่ผู้ฝาก
ของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ

1. บัญชีเลขที่ ①

วัน เดือน ปี	ตอน	ฝาก	ถอน	เงินคงเหลือ	อักษรประจำตัว
2 ธ.ค. 42	- 01	50 ↑	- 50	302.24	140.04
2 ม.ค. 43	- 00	50 ↑	0.93	152.72	170.04
2 พ.ค. 43	01	50 ↑	1.22	210.04	007
2 พ.ค. 43	00	150 ↑	1.43	370.04	007
2 มิ.ย. 43	01	50 ↑	1.83	340.04	320.04
2 มิ.ย. 43	01	50 ↑	1.11	370.04	370.04
2 ก.ย. 43	03	50 ↑	1.93	420.04	
2 ต.ค. 43	01	50 ↑	1.09	470.04	
2 พ.ย. 43	00	50 ↑	1.56	520.04	
2 ธ.ค. 43	01	50 ↑	2.10	570.04	
3 ม.ค. 43	500 ↑	2.	0.32	170.04	
3 มิ.ย. 43	00	50 ↑	0.59	120.04	0
30 มิ.ย. 43	300	510	10.07	139.41	↑
2 ก.ค. 43	- 01	50 ↑	0.71	189.41	
2 ก.ค. 43	01	↑ 50 ↑	1.21	239.41	189.41
2 ต.ค. 43	01	↑ 50 ↑	1.22	289.41	289.41
2 พ.ค. 43	00	↑ 50 ↑	1.22	339.41	289.41
2 มิ.ย. 43	01	↑ 50 ↑	1.72	389.41	389.41
1 พ.ย. 43	01	↑ 50 ↑	1.90	439.41	389.41
2 ธ.ค. 43	03	↑ 50 ↑	2.02	489.41	489.41
2 ม.ค. 44	01	↑ 50 ↑	2.49	539.41	489.41
2 พ.ค. 44	00	↑ 50 ↑	2.66	589.41	539.41
2 มิ.ย. 44	00	↑ 50 ↑	3005.91	89.41	589.41
2 มิ.ย. 44	00	50 ↑	29	139.41	007
30 มิ.ย. 44			19.02	120.46	108.93
2 ก.ค. 44	01	50 ↑	0.00	120.46	120.46
2 พ.ค. 44	01	50 ↑	1.00	121.46	158.93
2 พ.ค. 44	01	50 ↑	1.00	208.93	
2 พ.ค. 44	00	50 ↑	1.00	308.93	
26 ต.ค. 44	1000.00	-	1.00	2.93	
2 ม.ค. 45	01	50 ↑	1.00	58.93	
2 พ.ค. 45	00	50 ↑	1.00	108.93	0
2 มิ.ย. 45	01	100 ↑	1.00	308.93	0
2 พ.ย. 45	00	100 ↑	1.00	308.93	0

ภาพประกอบ 6 แผ่นทะเบียนเงินฝากออมทรัพย์
ของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ

4.3.3 งานร่วมกันออมทรัพย์ ปรากฏว่า งานร่วมกันออมทรัพย์ ครั้งแรก มีสมาชิก 90 ราย ปัจจุบัน มีสมาชิก 374 ราย มีเงินฝากออมทรัพย์ทั้งหมดประมาณ 400,000 บาท

4.4 ขั้นการประเมินผลและติดตามผล ผลการศึกษาขั้นการประเมินผลและติดตามผล กิจกรรมการออมทรัพย์ของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ปรากฏว่า คณะกรรมการดำเนินการกลุ่มและ

ผู้ตรวจสอบกิจการของกลุ่มได้ร่วมกันประเมินผล และติดตามผลการดำเนินงานการออมทรัพย์ของกลุ่มเป็นประจำ เมื่อประสบปัญหาาก็ให้คำแนะนำและร่วมแก้ไขปัญหาดลอดมา ดังที่ สวัสดิ์ ปั้นแก้ว¹ กรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ชาญ สูดทุม² ผู้ตรวจสอบกิจการของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ และ สมปอง พิรุณ³ รักษาการแทนเกษตรอำเภอระโนด ได้กล่าวไว้ ในทำนองเดียวกัน สรุปได้ว่า คณะกรรมการดำเนินการกลุ่ม และผู้ตรวจสอบกิจการของกลุ่มได้ร่วมกันประเมินผลและติดตามผลการออมทรัพย์ของกลุ่มเป็นประจำ ในระยะแรกมีปัญหาบ้างในเรื่องการจัดทำทะเบียนเงินฝาก และสมุดออมทรัพย์ แต่ได้ปรับปรุงแก้ไขจนได้แบบฟอร์ม ที่ใช้ใน ปัจจุบัน และระยะแรกสมาชิกบางรายฝากเงินไม่ตรงเวลาที่นัดหมาย แต่ในระยะหลังสมาชิกทุกรายฝากเงินแน่นอนจนชาวบ้านเรียกเงินออมทรัพย์ว่าเงินสัจ กลุ่มไม่เคยประสบปัญหาความไม่ซื่อสัตย์ของคณะกรรมการผู้รับผิดชอบเงินฝาก

กิจการการออมทรัพย์

1. ชั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ ปรากฏว่า สมาชิกหารือร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาด้านเงินทุน ในที่สุดตกลงให้มีกิจการการออมทรัพย์

2. ชั้นการวางแผน ปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มได้หารือกัน ในที่สุดกำหนดให้มีงาน 3 งาน คือ 1) งานคัดเลือกคณะกรรมการรับผิดชอบ 2) งานกำหนดระเบียบการออมทรัพย์ 3) งานร่วมกันออมทรัพย์

3. ชั้นการปฏิบัติงาน ปรากฏดังนี้

3.1 งานคัดเลือกคณะกรรมการรับผิดชอบ มีการคัดเลือกกรรมการรับผิดชอบทุก 2 ปี คณะกรรมการ มี 2 คน

3.2 งานกำหนดระเบียบการออมทรัพย์ คณะกรรมการที่รับผิดชอบจัดทำระเบียบข้อบังคับ เสนอขออนุมัติจากที่ประชุมใหญ่

3.3 งานร่วมกันออมทรัพย์ ฝากเงินทุกวันที่ 2 ของเดือน ปัจจุบันมีเงินฝากทั้งหมด 400,000 บาท

---

¹สวัสดิ์ ปั้นแก้ว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547

²ชาญ สูดทุม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547

³สมปอง พิรุณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547

4. ขั้นการติดตามผลและประเมินผล ปรากฏว่า คณะกรรมการดำเนินการ และผู้ตรวจสอบกิจการทำการประเมินผลทุกระยะ สมาชิกกลุ่มพอใจ ปัญหาที่บ้างสามารถแก้ไขได้

5. กิจการการส่งเสริมอาชีพแก่สมาชิก

กิจการการส่งเสริมอาชีพแก่สมาชิกของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ เป็นกิจการหลักที่สำคัญอีกประการหนึ่ง มีการดำเนินอย่างต่อเนื่อง ทั้งที่เป็นอาชีพเดิมและอาชีพใหม่ ๆ การศึกษากิจการการส่งเสริมอาชีพแก่สมาชิกของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ผู้วิจัยได้ศึกษาตามกระบวนการจัดการกิจการกลุ่ม ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

5.1 ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ ผลการศึกษาขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการกิจการการส่งเสริมอาชีพแก่สมาชิกของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ปรากฏว่า ตั้งแต่เริ่มจัดตั้งกลุ่มสมาชิกมีปัญหาเกี่ยวกับการทำนา และแนวทางในการประกอบอาชีพเสริม ทางคณะกรรมการดำเนินการและสมาชิกกลุ่มได้หารือกัน ในที่สุดต้องการให้กลุ่มส่งเสริมอาชีพการทำนา และส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริมอื่น ๆ ดังที่ เจริญ แทนบุญ¹ ประธานคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ¹ และ สมปอง ชำนิษฐการ² สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรที่ 7 ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกัน สรุปได้ว่า ตั้งแต่เริ่มจัดตั้งกลุ่ม สมาชิกกลุ่มมีปัญหาเกี่ยวกับการทำนาในด้านปัจจัยการผลิต วิธีการทำนา และการตลาด ระยะเวลาหลังสมาชิกกลุ่มประสบปัญหาหลายได้ ต้องการอาชีพเสริม แต่ไม่รู้แนวทางในการประกอบอาชีพเสริม คณะกรรมการดำเนินการและสมาชิกกลุ่มได้หารือกัน ในที่สุดต้องการให้กลุ่มส่งเสริมการประกอบอาชีพทำนา และส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริมอื่น ๆ เช่น การเลี้ยงโคเนื้อ การปลูกพืชผักสวนครัว การทำไร่นาสวนผสม เป็นต้น

5.2 ขั้นการวางแผน ผลการศึกษาขั้นการวางแผนกิจการการส่งเสริมอาชีพแก่สมาชิกของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ปรากฏว่า หลังจากสมาชิกมีความต้องการให้กลุ่มส่งเสริมอาชีพการทำนาและส่งเสริมอาชีพเสริมแล้ว ทางคณะกรรมการดำเนินการได้ปรึกษาหารือกัน และขอคำแนะนำจากเกษตรอำเภอและปศุสัตว์อำเภอ ในที่สุดได้ตกลงให้มีงานขึ้น 3 งาน คือ

¹เจริญ แทนบุญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

²สมปอง ชำนิษฐการ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

1) งานส่งเสริมการทำนา 2) งานส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ 3) งานส่งเสริมการทำไร่นาสวนผสม
 ดังที่ เปลื้อง สวัสดิรักษา¹ รองประธานคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ และ
 นัตรชัย เขยชม² เกษตรอำเภอรอนด ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า หลังจากสมาชิก
 มีความต้องการให้กลุ่มส่งเสริมอาชีพอื่น ๆ อีก ทั้งนี้เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่สมาชิก ทางคณะกรรมการ
 ดำเนินการได้ร่วมปรึกษาหารือกัน และพร้อมกันนั้น เจริญ แทนบุญ ประธานคณะกรรมการ
 ดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ขณะนั้นได้ขอคำปรึกษาเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น
 เกษตรอำเภอรอนด ปศุสัตว์อำเภอรอนด สหกรณ์อำเภอรอนด เป็นต้น ในที่สุดตกลงให้มีงานหลัก
 3 งาน คือ 1) งานส่งเสริมการทำนา 2) งานส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ 3) งานส่งเสริมการทำไร่นา
 สวนผสม

5.3 ขั้นการปฏิบัติงาน ผลการศึกษาขั้นการปฏิบัติงานกิจกรรมการส่งเสริมอาชีพแก่
 สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ปรากฏว่า กลุ่มได้ดำเนินงานต่าง ๆ ตามที่กลุ่มได้วางแผนไว้ดังที่
 เจริญ แทนบุญ³ ประธานคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ³ นุกูล อยู่ทอง⁴ ผู้ใหญ่บ้าน
 หมู่ที่ 1 ชำนาญ สุวรรณมณี⁵ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรรมที่ 5 ได้กล่าวไว้
 ในทำนองเดียวกัน สรุปได้ดังนี้

5.3.1 งานส่งเสริมการทำนา ได้ดำเนินการดังนี้

5.3.1.1 ประสานงานเพื่อขอคำปรึกษาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง
 เช่น เจ้าหน้าที่เกษตรประจำตำบล เกษตรอำเภอ เป็นต้น

5.3.1.2 เชิญวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับการทำนา เช่น การใช้ปุ๋ย
 การใช้ยาป้องกันและปราบศัตรูพืช การเพาะปลูกข้าว เป็นต้น

¹เปลื้อง สวัสดิรักษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ สุโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่ม
 เกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547

²นัตรชัย เขยชม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ สุโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่ม
 เกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547

³เจริญ แทนบุญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ สุโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่ม
 เกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

⁴นุกูล อยู่ทอง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ สุโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่ม
 เกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

⁵ชำนาญ สุวรรณมณี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ สุโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่ม
 เกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

5.3.1.3 จัดหาปัจจัยการผลิตให้แก่สมาชิก เช่น ปุ๋ย ยาป้องกัน และปราบศัตรูพืช พันธุ์ข้าว เป็นต้น

5.3.1.4 รวบรวมข้าวจากสมาชิกจำหน่าย โดยกลุ่มรวบรวมข้าวจากสมาชิกขายแก่โรงสีโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง

5.3.2 งานส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ ได้ดำเนินการดังนี้

5.3.2.1 ประสานงานและขอคำปรึกษาเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ในด้านพันธุ์โคทุนในการดำเนินการ

5.3.2.2 ให้สมาชิกแจ้งความจำนงที่จะร่วมโครงการ แล้วคัดเลือกสมาชิกตามความต้องการของหน่วยงานนั้น ๆ

5.3.2.3 เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมาให้ความรู้เกี่ยวกับการผสมพันธุ์โคเนื้อและวิธีการเลี้ยงดู

5.3.3 การส่งเสริมการทำไร่นาสวนผสม ได้ดำเนินการดังนี้

5.3.3.1 ประสานงานและขอคำปรึกษาเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น เกษตรอำเภอ พัฒนาการอำเภอ เป็นต้น

5.3.3.2 ให้สมาชิกแจ้งความจำนงที่จะเข้าร่วมโครงการ แล้วคัดเลือกสมาชิกตามความต้องการของหน่วยงานนั้น ๆ

5.3.3.3 เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมาให้ความรู้เกี่ยวกับการทำไร่นาสวนผสม

5.3.3.4 เจ้าหน้าที่ของโครงการนั้นมาดำเนินการตามโครงการ เช่น การจัดการแปลงไร่นาสวนผสม การให้พันธุ์พืชพันธุ์สัตว์

5.4 ขั้นการติดตามผลและประเมินผล ผลการศึกษาขั้นการประเมินผลและติดตามผลกิจกรรมการส่งเสริมอาชีพแก่สมาชิกของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ปรากฏว่า คณะกรรมการดำเนินการร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องได้ติดตามผลและประเมินผลงานต่าง ๆ ซึ่งบางโครงการประสบความสำเร็จ บางโครงการประสบปัญหา ดังที่ สวัสดิ์ ปั้นแก้ว¹ กรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ และ เกษม ปานทอง² สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรที่ 7 ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า คณะกรรมการดำเนินการร่วมกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องติดตามผล

---

¹สวัสดิ์ ปั้นแก้ว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณัฐ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอร่อนน้อ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547

²เกษม ปานทอง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณัฐ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอร่อนน้อ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547

และประเมินผลการดำเนินงานของโครงการต่าง ๆ ปรากฏว่า งานส่งเสริมการทำนาในระยะแรก ประสบความสำเร็จ สมาชิกเข้าร่วมจำนวนมาก ระยะเวลาหลังสมาชิกสนใจการทำนาน้อยลง สมาชิกบางคนเลิกทำนาหรือทำนาเพียงเพื่อพอกิน งานส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อประสบความสำเร็จ พอควรแต่ขยายจำนวนผู้เลี้ยงโคน้อยเพราะประสบปัญหาหญ้าที่ใช้เลี้ยงโค ส่วนงานส่งเสริมการทำไร่นาสวนผสม มีสมาชิกเข้าร่วมโครงการมาก การทำไร่นาสวนผสมผลิตประสบความสำเร็จ แต่มีปัญหาในด้านตลาดผลผลิตบางอย่างราคาตกต่ำ

กิจการส่งเสริมอาชีพแก่สมาชิก

1. ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ ปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มมีปัญหาเกี่ยวกับการทำนา และแนวทางในการประกอบอาชีพเสริม สมาชิกได้หารือกันตกลงให้มีกิจการส่งเสริมอาชีพแก่สมาชิก

2. ขั้นการวางแผน ปรากฏว่า สมาชิกได้หารือกันในที่สุดกำหนดให้มีงาน 3 งาน คือ 1) งานส่งเสริมการทำนา 2) งานส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ 3) งานส่งเสริมการทำไร่นาสวนผสม

3. ขั้นการปฏิบัติงาน ปรากฏดังนี้

3.1 งานส่งเสริมการทำนา ทางกลุ่มประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มาร่วมฝึกอบรมสมาชิกในเรื่อง การใช้ปุ๋ย การใช้ยาป้องกันและปราบศัตรูพืช เป็นต้น

3.2 งานส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ ทางกลุ่มประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอสนับสนุนพันธุ์โคเนื้อ ทุน และความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อ การผสมพันธุ์โคเนื้อ

3.3 งานส่งเสริมการทำไร่นาสวนผสม ทางกลุ่มประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนพันธุ์พืช การจัดแปลงไร่นาสวนผสมตลอดจนความรู้ในการเพาะปลูกพืชบางชนิด

4. ขั้นการติดตามผลและประเมินผล ปรากฏว่า งานส่งเสริมการทำนาและงานส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อประสบปัญหา ส่วนงานส่งเสริมการทำไร่นาสวนผสมประสบความสำเร็จ มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการมากขึ้น

6. กิจการการให้การสงเคราะห์แก่สมาชิกและครอบครัว

กิจการการให้การสงเคราะห์แก่สมาชิกและครอบครัวของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ เป็นกิจการที่เกิดขึ้นพร้อมกับกิจการออมทรัพย์ ทั้งนี้เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้แก่สมาชิก การศึกษา กิจการการให้การสงเคราะห์แก่สมาชิก และครอบครัวของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ผู้วิจัยได้ศึกษาตามกระบวนการจัดการกิจการกลุ่ม ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

6.1 ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ ผลการศึกษาขั้นศึกษาและความต้องการ กิจการการให้การสงเคราะห์แก่สมาชิกและครอบครัวของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ปรากฏว่า ในปี พ.ศ. 2522 ขณะที่สมาชิกกลุ่มหารือกันในการจัดตั้งกิจการการออมทรัพย์นั้น สมาชิกต้องการ

นำผลกำไรส่วนหนึ่งจากการออมทรัพย์มาจัดสวัสดิการให้สมาชิกและครอบครัว ดังที่ พงศ์ เจริญมณี¹ เจริญญิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ และ บุญโชค เมฆเรือง² สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรที่ 8 ได้กล่าวไว้ ในทำนองเดียวกัน สรุปได้ว่า ในปี พ.ศ. 2522 ซึ่งเป็นช่วงที่สมาชิกกลุ่มหารือกันในการจัดตั้ง กิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์นั้น ทางกลุ่มได้นำสมาชิกบางส่วนไปดูงานการออมทรัพย์ของกลุ่มในเขตอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา สิ่งหนึ่งที่สมาชิกสนใจเป็นอย่างมาก คือ การนำผลกำไรจากการประกอบการมาจัดสวัสดิการแก่สมาชิกและครอบครัว หลังจากกลุ่มได้จัดตั้งกิจกรรมออมทรัพย์ขึ้นมาแล้ว ก่อนที่จะจัดสรรผลกำไร ทางคณะกรรมการดำเนินการและสมาชิกได้หารือกัน ในที่สุดตกลงที่จะให้นำผลกำไรส่วนหนึ่งมาให้การสงเคราะห์แก่สมาชิกและครอบครัว

6.2 ขึ้นการวางแผน ผลการศึกษาขึ้นการวางแผนกิจกรรมการให้การสงเคราะห์แก่สมาชิกและครอบครัวของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ปรากฏว่า หลังจากที่สมาชิกตกลงต้องการให้กลุ่มจัดกิจกรรมการให้การสงเคราะห์แก่สมาชิกและครอบครัวแล้ว ในการหารือกันคราวเดียวกันนั้นได้ตกลงให้มีงานสำคัญ 2 งาน คือ 1) งานการให้ค่าทำศพแก่สมาชิกและครอบครัว 2) งานการให้ทุนการศึกษาแก่บุตรหลานสมาชิก ดังที่ จ่าง แจ็งจันท์³ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรที่ 3 และ ถนอม ศรีบุญเรือง⁴ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรที่ 4 ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกัน สรุปได้ว่า ในคราวเดียวกับการหารือการจัดตั้งกิจกรรมออมทรัพย์ สมาชิกได้หารือถึงการให้การสงเคราะห์แก่สมาชิกและครอบครัว ในที่สุดได้ตกลงให้มีงานสงเคราะห์ 2 งาน คือ 1) การให้ค่าทำศพแก่สมาชิกและครอบครัว 2) การให้ทุนการศึกษาแก่บุตรหลานสมาชิก

---

¹ พงศ์ เจริญมณี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณฺ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

² บุญโชค เมฆเรือง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณฺ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

³ จ่าง แจ็งจันท์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณฺ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

⁴ ถนอม ศรีบุญเรือง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณฺ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

6.3 ขั้นการปฏิบัติงาน ผลการศึกษาขั้นการปฏิบัติงานกิจการทำให้การสงเคราะห์แก่สมาชิกและครอบครัวของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ปรากฏว่า กลุ่มได้เริ่มให้สงเคราะห์แก่สมาชิกตามความพร้อม ตั้งแต่ พ.ศ. 2539 เป็นต้นมา ดังที่ เจริญ แทนบุญ¹ ประธานคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ และ อติสร มุสิกพงศ์² อาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดเถรแก้ว ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ดังนี้

6.3.1 งานการให้ค่าทำศพแก่สมาชิกและครอบครัว โดยเมื่อสมาชิกและครอบครัวสมาชิกเสียชีวิต ให้แจ้งเหรียญกฐินกลุ่ม ทางเหรียญจะจ่ายเงินค่าทำศพให้แก่สมาชิกโดยการให้เปล่า ในปีแรก พ.ศ. 2539 จ่ายศพละ 1,500 บาท ในปัจจุบันเพิ่มขึ้นเป็นศพละ 2,000 บาท

6.3.2 งานการให้ทุนการศึกษาแก่นุตรหลานสมาชิก โดยทางกลุ่มได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ได้รับทุนการศึกษาไว้ 3 ประการ คือ 1) ฐานะยากจน 2) กำพร้าบิดา-มารดา 3) ผลการเรียนดี ในแต่ละรอบปีการป็นผลทางกลุ่มจะกำหนดจำนวนทุนการศึกษาและยอดเงินทุนแต่ละราย โดยปีแรกกำหนดให้ทุน 3 ราย รายละ 500 บาท ปีหลังสุดได้กำไรโดยให้ทุน 15 ราย รายละ 500 บาท โดยทางกลุ่มได้แจ้งให้ทางโรงเรียนเป็นผู้คัดเลือกผู้ได้รับทุนและดำเนินการมอบทุนเป็นรายปี

6.4 ขั้นการติดตามผลและประเมินผล ผลการศึกษาขั้นการติดตามผลและประเมินผลกิจการทำให้การสงเคราะห์แก่สมาชิกและครอบครัวของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ปรากฏว่า คณะกรรมการดำเนินการได้ติดตามผลและประเมินผล ซึ่งเห็นว่าสมาชิกพอใจและอยากให้กลุ่มดำเนินงานต่อไป และควรขยายวงเงิน และงานให้การสงเคราะห์ให้มากขึ้น ดังที่ สมพงษ์ เจริญมณี³

---

¹เจริญ แทนบุญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

²อติสร มุสิกพงศ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547

³สมพงษ์ เจริญมณี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547

และ โชติ เหลือสม¹ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรที่ 4 ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า คณะกรรมการดำเนินการได้ติดตามผลและประเมินผลงานการให้การสงเคราะห์แก่สมาชิกและครอบครัวทั้ง 2 งาน ปรากฏดังนี้

6.4.1 สมาชิกพอใจงานการให้ค่าทำศพแก่สมาชิกและครอบครัว อยากให้ดำเนินการต่อไป พร้อมขยายวงเงินเพิ่มขึ้นและขยายงานให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น เช่น การยืมเงิน ทดรองจ่ายงานศพ การให้บริการหีบศพ เป็นต้น

6.4.2 สมาชิกพอใจงาน การให้ทุนการศึกษาแก่บุตรหลาน สมาชิกอยากให้ดำเนินการต่อไป พร้อมขยายวงเงินให้มากขึ้น และขยายระดับการศึกษาให้สูงขึ้น

6.4.3 สมาชิกต้องการให้กลุ่มขยายงานการให้สงเคราะห์ให้กว้างขวางขึ้น เช่น การสงเคราะห์คำรักษาพยาบาล การสงเคราะห์เมื่อได้รับภัยพิบัติอื่น ๆ เป็นต้น

กิจการการให้การสงเคราะห์แก่สมาชิกและครอบครัว

1. ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ ปรากฏว่า สมาชิกต้องการการสงเคราะห์จากกลุ่ม เช่นเดียวกับกลุ่มออมทรัพย์อื่น ๆ สมาชิกกลุ่มตกลงจัดให้มีกิจการการให้การสงเคราะห์แก่สมาชิกและครอบครัว

2. ขั้นการวางแผน ปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มได้หารือกันในที่สุุดกำหนดให้มีงาน 2 งาน คือ 1) งานการให้ค่าทำศพแก่สมาชิกและครอบครัว 2) งานการให้ทุนการศึกษาแก่บุตรหลานสมาชิก

3. ขั้นการปฏิบัติงาน ปรากฏดังนี้

3.1 งานการให้ค่าทำศพแก่สมาชิกและครอบครัว ปัจจุบันได้ให้ค่าทำศพ สมาชิกและครอบครัว ศพละ 2,000 บาท

3.2 งานการให้ทุนการศึกษาแก่บุตรหลานสมาชิก ปัจจุบันให้ทุนปีละ 15 ทุน ทุนละ 500 บาท

4. ขั้นติดตามผลและประเมินผล ปรากฏว่า สมาชิกพอใจงานนี้และอยากให้กลุ่มขยายการสงเคราะห์ให้กว้างขวางขึ้น

---

¹โชติ เหลือสม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547

7. กิจกรรมการร่วมมือพัฒนาชุมชนและสังคม

กิจกรรมการร่วมมือพัฒนาชุมชนและสังคมของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะเป็นกิจกรรมที่กระทำเป็นครั้งคราว โดยร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ เช่น วัด โรงเรียน คณะกรรมการหมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนราชการต่าง ๆ เป็นต้น การศึกษากิจกรรมการร่วมมือพัฒนาชุมชนและสังคมของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ผู้วิจัยได้ศึกษาตามกระบวนการจัดการกิจกรรมกลุ่ม ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

7.1 ชั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ ผลการศึกษาปัญหาและความต้องการกิจกรรมร่วมมือพัฒนาชุมชนและสังคมของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ปรากฏว่า การร่วมมือพัฒนาชุมชนและสังคมเป็นเรื่องที่ชาวบ้านบริเวณนี้กระทำมานานแล้ว ภายหลังจากการตั้งกลุ่มคณะกรรมการดำเนินการได้ร่วมปรึกษาหารือกันเกี่ยวกับการร่วมมือพัฒนาชุมชนและสังคม โดยตกลงว่าร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ โดยกระทำในนามของกลุ่ม และนำความคิดเห็นมาเสนอในที่ประชุมสมาชิกกลุ่มทั้งหมด สมาชิกก็เห็นด้วย ดังที่ เจริญ แทนบุญ¹ ประธานคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ¹ และ แก้ว สมประสงค์² สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรรมที่ 6 ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกัน สรุปได้ว่า ชุมชนแห่งนี้ชาวบ้านได้ร่วมมือพัฒนาชุมชนและสังคมมานานแล้ว โดยร่วมมือกันพัฒนาโรงเรียน พัฒนาวัด พัฒนาถนนหนทาง โดยเฉพาะที่เห็นได้ชัดเจนโดยทำกันเป็นกระบวนการจริง ก็ในช่วงสมัย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ภายหลังจากจัดตั้งกลุ่มทางคณะกรรมการดำเนินการได้พิจารณาเห็นว่าน่าจะดำเนินการต่อไป โดยจะดำเนินงานในนามกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อเผยแพร่ชื่อเสียงของกลุ่มและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสมาชิกกลุ่มและยังสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยงานอื่น ๆ ด้วย ทางคณะกรรมการดำเนินงานจึงนำแนวคิดนี้มาเสนอในที่ประชุมสมาชิกทั้งหมด ซึ่งสมาชิกทั้งหมดเห็นด้วยที่จะมีกิจกรรมการร่วมมือพัฒนาชุมชนและสังคม

7.2 ชั้นการวางแผน ผลการศึกษาชั้นการวางแผนกิจกรรมร่วมมือพัฒนาชุมชนและสังคมของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ปรากฏว่า หลังจากกลุ่มมีมติที่จะจัดให้มีกิจกรรมร่วมมือพัฒนาชุมชนและสังคม ทางคณะกรรมการดำเนินการจึงได้หารือถึงงานที่จะทำ ในที่สุดได้ตกลงที่จะทำงาน 2 งาน คือ 1) งานร่วมมือทางด้านวัตถุ 2) งานร่วมมือพัฒนาด้านจิตใจ ดังที่ สวัสดิ์ ปั้นแก้ว³

¹เจริญ แทนบุญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณฺ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

²แก้ว สมประสงค์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณฺ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

³สวัสดิ์ ปั้นแก้ว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณฺ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

กรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ และ ยอม ชุ่นผอม¹ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรที่ 5 ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกัน สรุปได้ว่า หลังจากทีกลุ่มได้มีมติที่จะร่วมมือพัฒนาชุมชนและสังคมแล้ว ทางสมาชิกกลุ่มได้มอบหมายให้คณะกรรมการดำเนินการไปหารือกันว่า จะมีงานอะไรบ้างที่จะร่วมกันพัฒนาชุมชนและสังคม ในที่สุดทางคณะกรรมการดำเนินการ ได้ข้อสรุปว่า จะมีงานหลักอยู่ 2 งาน คือ 1) งานร่วมมือพัฒนาด้านวัตถุ 2) งานร่วมมือพัฒนาด้านจิตใจ

7.3 ขั้นการปฏิบัติงาน ผลการศึกษาขั้นการปฏิบัติงานกิจการร่วมมือพัฒนาชุมชน และสังคมของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มได้ร่วมมือกันปฏิบัติงานต่าง ๆ เป็นอย่างดี และพร้อมเพรียงกัน ดังที่ เจริญ แทนบุญ² ประธานคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ² และ อติสร มุสิกพงศ์³ ครูใหญ่โรงเรียนวัดเถรแก้วได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกัน สรุปได้ดังนี้

7.3.1 งานร่วมมือพัฒนาด้านวัตถุ ได้ดำเนินการดังนี้

7.3.1.1 กิจกรรมที่ดำเนินการ กิจการที่ทางกลุ่มร่วมมือทำมีหลายอย่าง เช่น การพัฒนาวัด การพัฒนาโรงเรียน การปลูกต้นไม้ริมทาง การตกแต่งอาคารบ้านเรือน ในวันสำคัญต่าง ๆ เป็นต้น

7.3.1.2 ขั้นการดำเนินการ ส่วนใหญ่จะเป็นไปตามขั้นตอนดังนี้

1. หน่วยงานเจ้าของเรื่องขอความร่วมมือมา เช่น วัด โรงเรียน ทางอำเภอ ทำหนังสือขอความร่วมมือมายังกลุ่ม
2. คณะกรรมการดำเนินการหารือถึงความเป็นไปได้ในการร่วมมือ หากเห็นด้วยและพร้อมที่จะร่วมมือก็จะแจ้งให้สมาชิกทราบ
3. สมาชิกกลุ่มร่วมกับหน่วยงานที่ร้องขอร่วมกันปฏิบัติงาน

---

¹ยอม ชุ่นผอม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

²เจริญ แทนบุญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

³อติสร มุสิกพงศ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

7.3.2 งานร่วมมือพัฒนาจิตใจ ได้ดำเนินการดังนี้

7.3.2.1 กิจกรรมที่ดำเนินการ กิจกรรมที่ทางกลุ่มร่วมมือมีหลายอย่าง เช่น การรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์ การรณรงค์ชุมชนปลอดยาเสพติด การรณรงค์โครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง การรณรงค์วันแม่แห่งชาติ การรณรงค์วันพ่อแห่งชาติ การรณรงค์วันผู้สูงอายุ การรณรงค์วัดสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น

7.3.2.2 ขั้นการดำเนินการ จะดำเนินการในทำนองเดียวกับงานร่วมมือพัฒนาทางด้านวัตถุ

7.4 ขั้นการประเมินผลและติดตามผล ผลการศึกษาขั้นการประเมินผลและติดตามผล กิจกรรมการร่วมมือพัฒนาชุมชนและสังคมของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ปรากฏว่า คณะกรรมการดำเนินการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำการประเมินผลและติดตามผล ซึ่งกิจกรรมส่วนใหญ่ดำเนินการไปด้วยดี สมาชิกมีความสามัคคีในการร่วมงาน เกิดการพัฒนาทางด้านวัตถุและด้านจิตใจ ดังที่ ช้วน ทิพรรัตน์¹ กรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ และ จักรพันธ์ จันทร์ทวี² ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดเถรแก้ว ได้กล่าวไว้ในการทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า ทั้งขณะปฏิบัติงานและหลังจากการปฏิบัติงานคณะกรรมการดำเนินการ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น ๆ ร่วมกันประเมินผลและติดตามผลทั้งขณะปฏิบัติงานและหลังการปฏิบัติงานกิจกรรมนั้น ซึ่งกิจกรรมส่วนใหญ่ดำเนินการสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย สมาชิกกลุ่มมาร่วมเป็นจำนวนมาก เกิดความสามัคคีในกลุ่มเพิ่มขึ้น เกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่มกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกิดการพัฒนาด้านวัตถุ เช่น บริเวณโรงเรียน บริเวณวัดสะอาด เป็นต้น ส่วนในด้านจิตเจ้านั้นที่ได้ผลเห็นชัดเจน คืออบายมุขในชุมชนลดลง มีผู้เสพและค้ายาเสพติดน้อย ไม่ค่อยมีผู้ป่วยเป็นโรคเอดส์

กิจกรรมการร่วมมือพัฒนาชุมชนและสังคม

1. ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ ปรากฏว่า เดิมทีชาวบ้านในชุมชนร่วมมือพัฒนาชุมชนและสังคมเป็นประจำอยู่แล้ว แต่อยากไปร่วมมือในนามกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หลังจากสมาชิกได้หารือกันแล้วตกลงให้มีกิจกรรมการร่วมมือพัฒนาชุมชน และสังคม

¹ช้วน ทิพรรัตน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547

²จักรพันธ์ จันทร์ทวี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547

2. ขั้นการวางแผน ปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มได้หารือกันตกลงได้มีงาน 2 งาน คือ
  - 1) งานร่วมมือทางด้านวัตถุ 2) งานร่วมมือทางด้านจิตใจ
3. ขั้นการปฏิบัติงาน ปรากฏดังนี้
  - 3.1 งานร่วมมือทางด้านวัตถุ ร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ในการพัฒนาวัด พัฒนาโรงเรียน การปลูกต้นไม้ริมทาง เป็นต้น
  - 3.2 งานร่วมมือทางด้านจิตใจ ร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ ในการรณรงค์ในเรื่องต่าง ๆ โครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง โครงการชุมชนปลอดภัยเสพติด วันพ่อแห่งชาติ วันแม่แห่งชาติ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น
4. ขั้นการติดตามผลและประเมินผล ปรากฏว่า กิจกรรมส่วนใหญ่ดำเนินไปด้วยดี สมาชิกเกิดการสามัคคีกัน เห็นประโยชน์ของส่วนรวมมากขึ้น

ผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่ม

กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้ดำเนินงานกลุ่มตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มเพื่อแก้ปัญหา ด้านการประกอบอาชีพการเกษตรของสมาชิกกลุ่มในด้านต่าง ๆ ด้วยการพึ่งตนเองเป็นหลักและให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่ม ด้วยการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ โดยการกำหนดกิจการของกลุ่มออกเป็น 7 กิจการ กลุ่มได้จัดการกิจการกลุ่มตามกระบวนการจัดการ ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นการศึกษาปัญหาและความต้องการ ขั้นการวางแผน ขั้นการปฏิบัติงาน และขั้นการประเมินผลและติดตามผล ในการจัดการกิจการกลุ่มตามกระบวนการดังกล่าว ทำให้กลุ่มดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนทำให้กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้รับรางวัล กลุ่มเกษตรกรดีเด่นสาขาทำนาระวะต่าง ๆ หลายครั้ง ยังได้รับการคัดเลือกให้เป็นศูนย์ถ่ายทอด เทคโนโลยีทางการเกษตรประจำตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา กลุ่มจึงมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง เป็นที่เยี่ยมชมและศึกษาดูงานจากบุคคลต่าง ๆ มากมาย การจัดการกิจการของกลุ่มจึงก่อให้เกิดผลกระทบหลายลักษณะ จากการศึกษผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่มของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ปรากฏว่าเกิดผลกระทบใน 3 ด้าน ได้แก่ ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ คือ ผลที่เกิดจากการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ที่มีผลต่อการผลิต การบริโภค และการแลกเปลี่ยนของสมาชิกทั้งทางตรงและทางอ้อม จากการศึกษาผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่มของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะในด้านเศรษฐกิจ ปรากฏว่า ทำให้เกิดผลกระทบหลายด้าน คือ ทำให้เกิดการสนับสนุนการประกอบอาชีพของสมาชิกกลุ่ม ทำให้สมาชิกกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น ทำให้เกิดอาชีพเสริมแก่สมาชิกกลุ่มเพิ่มขึ้น ทำให้สมาชิกกลุ่มมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทำให้บุตรหลานของสมาชิกกลุ่มได้รับการศึกษาในระดับสูงขึ้น และทำให้ช่วยแบ่งเบาภาระหนี้สินแก่สมาชิกกลุ่ม ผลการศึกษาปรากฏรายละเอียดดังนี้

1.1 ทำให้เกิดการสนับสนุนการประกอบอาชีพของสมาชิกกลุ่ม จากการศึกษาผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ประเด็นทำให้เกิดเกิดการสนับสนุนการประกอบอาชีพของสมาชิกกลุ่ม ปรากฏว่าได้มีการสนับสนุนในเรื่องเงินในการประกอบอาชีพ ปัจจัยที่ใช้ในการผลิต ความรู้เกี่ยวกับการผลิต และการตลาด ดังที่ สมนึก รัตนมณี¹ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรที่ 4 และ คลื่น ชนะชู² สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรที่ 6 ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า สมาชิกกลุ่มได้กู้เงินจากกลุ่มมาลงทุนในการประกอบอาชีพ เช่น การทำนา ทำสวน การเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น สมาชิกกลุ่มได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช พันธุ์สัตว์ เป็นต้น สมาชิกกลุ่มได้รับความรู้เพิ่มเติมในการประกอบอาชีพทำนา เลี้ยงโคเนื้อ การทำไร่สวนผสม นอกจากนี้สมาชิกยังได้รับการช่วยเหลือจากกลุ่มในด้านการขายผลผลิต เช่น ข้าว ไข่เค็ม เป็นต้น

1.2 ทำให้สมาชิกกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น จากการศึกษาผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ประเด็นทำให้สมาชิกกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้นปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการประกอบอาชีพ คือ การทำนา ทำสวน ทำไร่สวนผสม และการเลี้ยงสัตว์ซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากกลุ่ม ดังที่ ละเอียด อิศระภาพ³ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ

¹สมนึก รัตนมณี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

²คลื่น ชนะชู เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

³ละเอียด อิศระภาพ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

หน่วยเกษตรกรที่ 4 และ วันดี ชาวเกลี้ยง¹ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรที่ 5 ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกัน สรุปได้ว่า สมาชิกกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้นหลังจากที่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ เพราะได้รับความช่วยเหลือในด้านการประกอบอาชีพหลัก นอกจากได้รายได้จากอาชีพหลักแล้วยังเพิ่มรายได้จากอาชีพเสริม เพราะส่วนหนึ่งได้เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเถรแก้วรุ่งเรือง ซึ่งเป็นกลุ่มหนึ่งของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ในการทำไข่เค็ม และดอกไม้จันทน์ ในเวลาว่างจากการทำงานหลัก ซึ่งนับว่าผลจากการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ส่งผลให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น

1.3 ทำให้เกิดอาชีพเสริมแก่สมาชิกกลุ่มเพิ่มขึ้น จากการศึกษาผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ประเด็นทำให้เกิดอาชีพเสริมแก่สมาชิกกลุ่มเพิ่มขึ้น ปรากฏว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ทำให้เกิดอาชีพเสริมแก่สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ เช่น การเลี้ยงโคพื้นเมือง การเลี้ยงเป็ด การเลี้ยงไก่ การทำไข่เค็ม ดอกไม้จันทน์ เป็นต้น ดังที่ สมจิตร คลายคลี² สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรที่ 1 และ ยกเลือน ล่องสุวรรณ³ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรที่ 2 ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะนอกจากมีอาชีพหลักคือการทำนาแล้ว สมาชิกยังมีอาชีพเสริมซึ่งทางกลุ่มได้ให้บริการแก่สมาชิกเกี่ยวกับพันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ เช่น ห่าน เป็ด ไก่ โคพื้นเมือง เมล็ดพันธุ์พืช เป็นต้น ซึ่งทางหน่วยงานของรัฐมอบผ่านมาทางกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ และสมาชิกกลุ่มได้ร่วมจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเถรแก้วรุ่งเรือง ซึ่งทำไข่เค็ม และดอกไม้จันทน์ ซึ่งนับว่าผลจากการจัดการกิจการ กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ส่งผลให้เกิดอาชีพเสริม แก่สมาชิกกลุ่มเพิ่มขึ้น

1.4 ทำให้สมาชิกกลุ่มมีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น จากการศึกษาผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ประเด็นทำให้สมาชิกกลุ่มมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ปรากฏว่าการจัดการกิจกรรมกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะส่งผลให้สมาชิกกลุ่มมีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น เช่น

---

¹วันดี ชาวเกลี้ยง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนด จังหัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

²สมจิตร คลายคลี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนด จังหัดสงขลา. เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

³ยกเลือน ล่องสุวรรณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนด จังหัดสงขลา. เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

เครื่องใช้ในครอบครัว เครื่องอำนวยความสะดวก ดังที่ นุกุล อยู่ทอง¹ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 และ อารมณฺ์ เหลือแก้ว² สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรรมที่ 5 ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า เมื่อเกิดกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะส่งผลให้ฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว สมาชิกดีขึ้น เนื่องจากมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นนอกเหนือจากการประกอบอาชีพหลัก สังเกตได้จากสภาพแต่ละครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลง ในการบริโภคสินค้าที่มีราคาแพงขึ้น มีเครื่องมือเครื่องใช้สอยที่อำนวยความสะดวกต่าง ๆ มากขึ้น เช่น ตู้เย็น โทรทัศน์ พัดลม เครื่องซักผ้า นอกจากนี้ยังมีรถจักรยานยนต์ใช้เกือบทุกครัวเรือน และมีโทรศัพท์เคลื่อนที่ใช้เกือบทุกคน ทำให้คุณภาพชีวิตของสมาชิกและบุคคลในครอบครัวมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม ซึ่งนับว่าผลจากการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ส่งผลให้สมาชิกกลุ่มมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

1.5 ทำให้บุตรหลานของสมาชิกกลุ่มได้รับการศึกษาในระดับสูงขึ้น จากการศึกษาผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ประเด็นทำให้บุตรหลานของสมาชิกกลุ่มได้รับการศึกษาในระดับสูงขึ้น ปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้มีการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในระดับที่สูงจนถึงระดับปริญญาตรี ดังที่ เพลิน วิจิตรเวชการ³ กำนันตำบลระวะ และ วรรณ เมฆเรือง⁴ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรรมที่ 8 ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกัน สรุปได้ว่า หลังจากที่สมาชิกได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มขึ้นมา ทำให้สมาชิกกลุ่มมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น การจับจ่ายใช้สอยเกิดความคล่องตัวจึงทำให้มีกำลังความสามารถส่งบุตรหลานเข้าเรียนต่อในสถาบันการศึกษาที่มีคุณภาพ และส่งบุตรหลานเข้าเรียนต่อในระดับสูงจนถึงระดับปริญญาตรี ทำให้บุตรหลานของสมาชิกกลุ่มได้รับการศึกษาในระดับสูงและเพิ่มขึ้น ซึ่งนับว่าผลจากการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ส่งผลให้บุตรหลานของสมาชิกกลุ่มได้รับการศึกษาในระดับสูงขึ้น

---

¹นุกุล อยู่ทอง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณฺ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

²อารมณฺ์ เหลือแก้ว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณฺ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

³เพลิน วิจิตรเวชการ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณฺ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

⁴วรรณ เมฆเรือง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณฺ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

1.6 ทำให้ช่วยแบ่งเบาภาระหนี้สินแก่สมาชิกกลุ่ม จากการศึกษาผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ประเด็นทำให้ช่วยแบ่งเบาภาระหนี้สินแก่สมาชิกโดยสมาชิกกลุ่มมีหนี้สินน้อยลง และไม่ต้องไปกู้เงินนอกระบบที่มีอัตราดอกเบี้ยสูง ดังที่เจริญ แทนบุญ¹ ประธานคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ และ¹ พงศ์ เจริญมณี² ทรัพย์กกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า หลังจากสมาชิกกลุ่มได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มขึ้นมากลุ่มจัดให้มีกิจการการกู้เงินจากกลุ่ม โดยสมาชิกไม่ต้องไปกู้เงินจากนอกระบบซึ่งอัตราดอกเบี้ยสูงถึงร้อยละ 10 – 15 บาท ซึ่งสมาชิกสามารถกู้เงินจากกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำ จึงช่วยลดภาระหนี้สินของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งนับว่าผลจากการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะส่งผลให้สมาชิกลดภาระหนี้สินลง

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจสรุปได้ดังนี้

1. ทำให้เกิดการสนับสนุนการประกอบอาชีพของสมาชิกกลุ่ม ปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มได้รับการสนับสนุนเงินทุนในการประกอบอาชีพ ปัจจัยการผลิต ความรู้เกี่ยวกับการผลิต และการตลาด
2. ทำให้สมาชิกกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น ปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น ทั้งจากอาชีพหลักและอาชีพเสริม
3. ทำให้เกิดอาชีพเสริมแก่สมาชิกกลุ่มเพิ่มขึ้น ปรากฏว่าอาชีพเสริมที่กลุ่มสนับสนุนคือ เลี้ยงสัตว์ปีก เลี้ยงโคเนื้อ ปลูกผัก ทำไข่เค็ม และทำดอกไม้จันทน์
4. ทำให้สมาชิกกลุ่มมีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น ปรากฏว่าสมาชิกมีรายได้เพียงพอที่จะจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า รถจักรยานยนต์ เป็นต้น
5. ทำให้บุตรหลานของสมาชิกกลุ่มได้รับการศึกษาในระดับสูงขึ้น ปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มมีรายได้เพียงพอที่จะส่งบุตรหลานได้เรียนต่อจากระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

---

¹เจริญ แทนบุญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

²พงศ เจริญมณี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

2. ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม

ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม คือ ผลที่เกิดจากการจัดการกิจการกลุ่มของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ด้านสังคมและวัฒนธรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งเกิดจากการจัดการกิจการต่าง ๆ ตามกระบวนการจัดการ จากการศึกษาผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ปรากฏว่า ทำให้เกิดผลหลายประการที่สำคัญคือ ทำให้เกิดผู้นำเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดองค์กรท้องถิ่นเข้มแข็ง ทำให้สมาชิกกลุ่มภูมิใจในชุมชนของตนเอง ทำให้ลดความขัดแย้งในชุมชน ทำให้เกิดความคิดแบบพึ่งพาตนเอง ทำให้สมาชิกกลุ่มเห็นความสำคัญของสังคม ทำให้สมาชิกกลุ่มมีจิตสำนึกความเป็นประชาธิปไตยเพิ่มขึ้น ทำให้สมาชิกกลุ่มมีระเบียบวินัยเพิ่มขึ้น ทำให้สมาชิกกลุ่มรู้จักประเมินตนเองและยอมรับในความรู้ความสามารถของผู้อื่น ทำให้เกิดการบริการแก่ชุมชน และทำให้เกิดกลุ่มต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ผลการศึกษาปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ทำให้เกิดผู้นำเพิ่มขึ้น จากการศึกษาผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่มของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ประเด็นทำให้เกิดผู้นำเพิ่มขึ้น ปรากฏว่า ในการจัดการกิจการกลุ่มของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้ประกอบด้วยคณะกรรมการดำเนินการ ซึ่งมีประธานกลุ่ม รองประธาน เลขานุการกลุ่ม เภรัญญิก และกรรมการ รวมทั้งหัวหน้าหน่วยเกษตรกรรม 8 หน่วย ดังที่ เจริญ แทนบุญ¹ ประธานคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ และ เปลื้อง สวัสดิรักษา² รองประธานคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า เมื่อแรกจัดตั้งมีสมาชิกประมาณ 95 คน ปัจจุบัน 454 คนได้มีการคัดเลือกคณะกรรมการและเลือกประธาน รองประธาน เลขานุการ เภรัญญิก และกรรมการ เมื่อสมาชิกเพิ่มมากขึ้นจึงแบ่งงานออกเป็นหน่วยเกษตรกรรม 8 หน่วย ในแต่ละหน่วยมีหัวหน้าหน่วยและรองหัวหน้าหน่วยรับผิดชอบตลอดระยะเวลา 27 ปีที่ผ่านมา กลุ่มได้อบรมให้ความรู้และนำคณะกรรมการและหัวหน้าหน่วยเกษตรกรรมไปศึกษาดูงาน เพื่อสนับสนุนให้เกิดผู้นำใหม่ ๆ ขึ้น เพื่อจะได้ทดแทนในโอกาสต่อไป ซึ่งนับว่าผลจากการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ส่งผลให้เกิดผู้นำเพิ่มขึ้น

2.2 ทำให้เกิดองค์กรท้องถิ่นที่เข้มแข็ง จากการศึกษาผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ประเด็นทำให้เกิดองค์กรท้องถิ่นที่เข้มแข็ง ปรากฏว่า จากที่ชาวบ้านรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมที่มีความเข้มแข็งเกิดจากการเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น โดย

¹เจริญ แทนบุญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนด จังหัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

²เปลื้อง สวัสดิรักษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนด จังหัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

ยึดหลักเหตุผลเป็นสำคัญ มีการบริหารในรูปของคณะกรรมการ มีการฝึกอบรมสมาชิก มีการประชุมหารือกันเป็นประจำ จึงเป็นปัจจัยที่บ่งบอกถึงความเข้มแข็ง ดังที่ เจริญ แทนบุญ¹ ประธานคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ และ นัตรชัย เขยชม² เกษตรอำเภอรอนโค ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า เมื่อมีการเกิดองค์กรขึ้นในท้องถิ่นแล้ว ชาวบ้านให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการเข้าร่วมกิจกรรม และได้จัดการแบ่งงานกันทำในรูปแบบของการร่วมกันคิดและแบ่งกันทำ ทำให้กิจกรรมดังกล่าวสัมฤทธิ์ผลเป็นอย่างดี เพราะยึดหลักประชาธิปไตยในการรับฟังเหตุผลการตัดสินใจแก้ปัญหาใด ๆ จะใช้รูปคณะกรรมการ มีการฝึกอบรมสมาชิกเป็นประจำ นอกจากมีการอบรมที่กลุ่มแล้วยังได้นำสมาชิกไปศึกษาดูงานในที่ต่าง ๆ ตามความเหมาะสม มีการประชุมประจำเดือนคือ วันที่ 2 ของทุกเดือน ประชุมคณะกรรมการบริหาร วันที่ 5 ของทุกเดือน ประชุมสมาชิกทั้งหมด ส่วนวันประชุมใหญ่ประจำปี จะประชุมในเดือนเมษายนของทุกปี และประการสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือสมาชิกมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของกลุ่ม ซึ่งนับว่าผลจากการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ส่งผลทำให้เกิดองค์กรท้องถิ่นที่เข้มแข็งจนถึงทุกวันนี้

2.3 ทำให้ชาวบ้านภูมิใจในชุมชนของตนเอง จากการศึกษาผลกระทบจากการจัดการกิจการของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ประเด็นทำให้ชาวบ้านภูมิใจในชุมชนของตนเอง ปรากฏว่าเมื่อชาวบ้านมีการประกอบอาชีพ มีความรู้จักคอกออม และสร้างงานอาชีพกับตนเองและครอบครัวแล้ว จนกระทั่งกลุ่มมีผลงานเป็นที่ปรากฏแก่สาธารณะ จนได้รับรางวัลมากมายมีผู้สนใจมาศึกษา ดูงาน และเยี่ยมชมมากมาย จึงส่งผลให้สมาชิกเกิดการภูมิใจในชุมชนของตนเอง ดังที่ อมร สุวรรณรัตน์³ นักวิชาการสำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคใต้ จังหวัดสงขลา และ มานพ เพชรประดับ⁴ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลระวะ ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า เมื่อมีการรวมกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะจนกระทั่งกลุ่มมีผลงานเป็นประจักษ์แก่สาธารณะ และสมาชิกกลุ่มมีความภาคภูมิใจในผลงานของกลุ่ม ทำให้สมาชิกภูมิใจในชุมชนของตนเอง รางวัลเท่าที่กลุ่มได้รับมีดังนี้

---

¹เจริญ แทนบุญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ สุโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนโค จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

²นัตรชัย เขยชม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ สุโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนโค จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

³อมร สุวรรณรัตน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ สุโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนโค จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

⁴มานพ เพชรประดับ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ สุโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนโค จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

1. รางวัลที่ 1 จากการประกวดกลุ่มเกษตรกรที่มีผลงานดีเด่น พ.ศ. 2539 จากกรมส่งเสริมการเกษตร
2. รางวัลที่ 1 จากการประกวดกิจกรรมสถาบันเกษตรกรดีเด่น ระดับจังหวัดประจำปี พ.ศ. 2542 ประเภทกลุ่มเกษตรกรดีเด่น ปี 2542 จากกรมส่งเสริมการเกษตร
3. รางวัลที่ 1 จากการประกวดสถาบันดีเด่น ระดับภาค ประจำปี พ.ศ. 2544 จากสำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคใต้ จังหวัดสงขลา
4. รางวัลชนะเลิศที่ 1 จากการประกวดเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรดีเด่น ระดับจังหวัด ประจำปี พ.ศ. 2544 จากผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา
5. รางวัลชนะเลิศที่ 1 จากการประกวดกลุ่มเกษตรกรทำนาดีเด่น ระดับภาค ประจำปี พ.ศ. 2544 จากสำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคใต้ จังหวัดสงขลา

2.4 ทำให้ลดความขัดแย้งในชุมชน จากการศึกษาผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่มของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ในประเด็นการลดความขัดแย้งในชุมชน ปรากฏว่า จากการร่วมกันคิดร่วมกันทำมีปัญหาประการใดจะปรึกษาในรูปคณะกรรมการ ใช้ขนบธรรมเนียมประเพณีการพัฒนา ส่งผลให้ความขัดแย้งภายในหมู่สมาชิกและชุมชนลดลง ดังที่ คล่อง ทองนวน¹ ประธานคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลระวะ และ สวี จันทโรชิตี² พัฒนาการประจำตำบลระวะ ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า เมื่อมีการประชุมกลุ่ม ชาวบ้านจะมีส่วนร่วมในการรับฟังปัญหาและร่วมกันคิดเพื่อแก้ปัญหา จึงเป็นการพัฒนาที่ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมมากขึ้น ส่วนการทำงานของคณะกรรมการบริหารงานมีความโปร่งใสชัดเจนทุกขั้นตอน ทั้งระบบการจัดทำบัญชีและการปฏิบัติงานสามารถตรวจสอบได้ทุกกระบวนการ และถ้าหากสมาชิกมีข้อสงสัยในเรื่องใด ๆ

---

¹คล่อง ทองนวน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ สุโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอร่อนน้อ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2547.

²สวี จันทโรชิตี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ สุโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอร่อนน้อ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2547.

จะอธิบายข้อสงสัยต่าง ๆ โดยผ่านที่ประชุม ทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมเต็มที่ มีความสามัคคี ใช้หลักประชาธิปไตย ในการจัดการกิจการ นอกจากนี้หากมีปัญหาเกี่ยวกับสมาชิกคนใดก็จะให้ญาติผู้ใหญ่หรือบุคคลที่คนชุมชนให้ความเคารพนับถือว่ากล่าวตักเตือน ส่งผลให้ไม่มีความขัดแย้งภายในสมาชิก กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ซึ่งนับว่าผลจากการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ส่งผลทำให้ความขัดแย้งภายในชุมชนลดลงด้วย

2.5 ทำให้เกิดความคิดแบบพึ่งพาตนเอง จากการศึกษาผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่มของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ประเด็นทำให้เกิดความคิดแบบพึ่งพาตนเอง ปรากฏว่า ชาวบ้านสามารถสร้างกลุ่มเป็นองค์กรที่เข้มแข็ง มีระบบเงินทุนที่มั่นคง ผลผลิตที่แน่นอน ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น และลดการเข้ามาดูแลของหน่วยงานภาครัฐ ดังที่ สมจิต แดงเอียด¹ เกษตรประจำตำบลระวะ และ กฤษณา ชัยรัชย์² ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ตำบลระวะ ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า ชาวบ้านสามารถพึ่งพาตนเองได้ ชาวบ้านร่วมกันสร้างกลุ่มองค์กรท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีเงินทุนที่มั่นคง ระบบการบริหารที่ชัดเจน โปร่งใส ตรวจสอบได้ พยายามนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ ทำให้ชาวบ้านได้พึ่งพาตนเองสามารถบริหารการเงินของตนเอง ส่งผลต่อรายได้ที่มีความแน่นอน เมื่อมีความเดือดร้อนก็สามารถนำเงินในกลุ่มไปบรรเทาความเดือดร้อนได้ ทำให้การดูแลจากหน่วยงานของรัฐลดลงมีหน้าที่เพียงแต่ส่งเสริม ทำให้ยืนอยู่ด้วยตัวเองพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งนับว่าผลจากการจัดการ กิจการกลุ่มของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ส่งผลให้เกิดความคิดแบบพึ่งพาตนเอง

2.6 ทำให้สมาชิกกลุ่มเห็นความสำคัญของสังคม จากการศึกษาผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ประเด็นทำให้สมาชิกกลุ่มเห็นความสำคัญของสังคม ปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มเห็นความสำคัญที่จะร่วมช่วยเหลือกันและกัน โดยรวมกันในรูปแบบของเงินทอง และแรงงานช่วยเหลือชุมชน ดังที่ เจริญ แทนบุญ³ ประธานคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ และ ไพรินทร์ ภัคดี⁴ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 ตำบลระวะ ได้กล่าวไว้ใน

---

¹สมจิต แดงเอียด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2547.

²กฤษณา ชัยรัชย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

³เจริญ แทนบุญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

⁴ไพรินทร์ ภัคดี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

ทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า จากที่สมาชิกกลุ่มได้รวมกลุ่มกันก่อให้เกิดความร่วมมือ ความสามัคคี ความรับผิดชอบ ความเห็นอกเห็นใจกัน และความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การที่ได้รวมคนในชุมชนที่มีฐานะต่างกันให้เกิดการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สมาชิกได้ประโยชน์เท่าเทียมกัน เป็นการช่วยเหลือกันและกันโดยรวมกันในรูปแบบของกลุ่ม นอกจากนี้ชาวบ้านยังทำหน้าที่ของพลเมืองดีมีความรับผิดชอบในการร่วมแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม บางครั้งได้ร่วมกันสละเงินและแรงงานช่วยเหลือชุมชน เช่น ในโอกาสมีภัยทางธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม พายุ ภัยแล้ง ซึ่งนับว่าผลจากการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ส่งผลให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของสังคม

2.7 ทำให้สมาชิกกลุ่มมีจิตสำนึกความเป็นประชาธิปไตยเพิ่มขึ้น จากการศึกษาผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ประเด็นทำให้สมาชิกมีจิตสำนึกความเป็นประชาธิปไตยเพิ่มขึ้น ปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มร่วมกันคิดและร่วมกันทำ และใช้เหตุผลเมื่อมีการประชุมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เพราะการจัดการกิจการของกลุ่มเป็นการสอนให้ชาวบ้านเรียนรู้หลักประชาธิปไตยเบื้องต้น ยอมรับในเสียงข้างมากอย่างมีเหตุผล เช่น การประชุม การจัดการกิจการ กลุ่ม ดังที่ อมร สุวรรณรัตน์¹ นักวิชาการสำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคใต้ จังหวัดสงขลา และ ประยูร ทองช่วย² สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลระวะ ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า การจัดการกิจการกลุ่มเป็นการสอนให้ชาวบ้านเรียนรู้หลักประชาธิปไตยเบื้องต้น เช่น การประชุมการจัดการกิจการของกลุ่ม เป็นต้น เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มได้แสดงความคิดเห็น เมื่อมีปัญหาที่จะร่วมระดมความคิดเห็นในการหาวิธีการแก้ไขปรับปรุง เพื่อแสวงหาแนวทางและสิ่งที่ดีกว่าให้กับกลุ่ม และใช้หลักเหตุผล ที่สามารถนำไปปฏิบัติต่าง ๆ สมาชิกจะต้องรับฟังในเสียงส่วนใหญ่ จากการทำกลุ่มเกษตรกร ทำนาระวะมีการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่มและสมาชิกกลุ่มได้มีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็นในการจัดการกิจการกลุ่ม ทำให้สมาชิกกลุ่มมีความรู้ และมีจิตสำนึกในความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ซึ่งนับว่าผลจากการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ส่งผลให้สมาชิกกลุ่มมีจิตสำนึกในความเป็นประชาธิปไตยเพิ่มขึ้น

2.8 ทำให้สมาชิกกลุ่ม มีระเบียบวินัยเพิ่มขึ้น จากการศึกษาผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ประเด็นทำให้สมาชิกกลุ่มมีระเบียบวินัยเพิ่มขึ้น ปรากฏว่า

---

¹อมร สุวรรณรัตน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

²ประยูร ทองช่วย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

สมาชิกกลุ่มมีระเบียบวินัยเพิ่มขึ้น จากที่ชาวบ้านได้รับมอบหมายจากกลุ่มในการจัดการกิจการงานต่าง ๆ ชาวบ้านจะปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับที่กำหนดขึ้น ดังที่ เจริญ แทนบุญ¹ ประธานคณะกรรมการดำเนินการ กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ และ ช้วน ทิพรัตน์² เลขานุการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า จากที่สมาชิกกลุ่มได้รับมอบหมายจากกลุ่มในการจัดการกิจการงานต่าง ๆ ทำให้ชาวบ้านมีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัยในการรับผิดชอบงาน และระเบียบวินัยที่กลุ่มกำหนดขึ้นอาศัยเสียงส่วนใหญ่ของสมาชิกกลุ่ม ว่าต้องกำหนดระเบียบที่ทุกคนสามารถปฏิบัติได้ ทางกลุ่มเองได้ประชาสัมพันธ์และชี้แจงถึงกฎระเบียบข้อปฏิบัติร่วมกัน การจัดการกิจการกลุ่มที่ผ่านมาคณะกรรมการบริหารกลุ่มไม่เคยลงโทษตามระเบียบวินัย มีการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มเสมอมา ซึ่งนับว่าผลจากการจัดการกิจการกลุ่มของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะส่งผลให้ชาวบ้านมีระเบียบวินัยเพิ่มขึ้น

2.9 ทำให้สมาชิกกลุ่มรู้จักประเมินตนเองและยอมรับในความรู้ความสามารถของผู้อื่น จากการศึกษาผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ประเด็นทำให้ชาวบ้านรู้จักประเมินตนเองและยอมรับในความรู้ความสามารถของผู้อื่น ปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มรู้จักประเมินตนเองและยอมรับในความรู้ความสามารถของผู้อื่น จากที่สมาชิกกลุ่มได้จัดการกิจการงานของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้ประสบความสำเร็จด้วยดีนั้น เนื่องมาจากการยอมรับความรู้ความสามารถซึ่งกันและกัน และมีการจัดคนให้เหมาะสมกับงานตามระดับความสามารถของแต่ละคน เช่น การคัดเลือกคณะกรรมการบริหารกลุ่ม การคัดเลือกหัวหน้าหน่วยเกษตรกรรม ดังที่ อติสร มุสิกพงศ์³ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดเถรแก้ว และ อรอนงค์ ทองช่วย⁴ เจ้าหน้าที่การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอระโนด ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า สมาชิกกลุ่มรู้จักประเมินตนเองและยอมรับในความรู้ความสามารถของผู้อื่น เพราะการที่ชาวบ้านได้จัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ทำให้ประสบความสำเร็จด้วยดีนั้น เนื่องมาจากการยอมรับความรู้ความสามารถซึ่งกันและกันและมีการ

---

¹เจริญ แทนบุญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

²ช้วน ทิพรัตน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

³อติสร มุสิกพงศ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

⁴อรอนงค์ ทองช่วย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

จัดคนให้เหมาะสมกับงานตามระดับความสามารถของแต่ละคน เช่น การคัดเลือกคณะกรรมการบริหารกลุ่ม การคัดเลือกหัวหน้าหน่วยเกษตรกรรม เป็นต้น ทำให้การปฏิบัติงานของกลุ่มมีคุณภาพ เนื่องจากงานแต่ละส่วนสามารถดำเนินงานไปด้วยดี งานส่วนรวมจึงเกิดผลดีตามมาด้วย ทำให้สมาชิกกลุ่มทุกคนประเมินตัวเองอยู่เสมอว่ามีความสามารถอยู่ในระดับใด และเป็นตัวอย่างของสมาชิกรุ่นต่อไป ซึ่งนับว่าผลจากการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ส่งผลให้สมาชิกรู้จักประเมินตนเองและยอมรับในความรู้ความสามารถของผู้อื่นมากขึ้น

2.10 ทำให้เกิดการบริการแก่ชุมชน จากการศึกษาผลกระทบจากการจัดการกิจการของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ประเด็นทำให้เกิดการบริการแก่ชุมชน ปรากฏว่า ชาวบ้านในตำบลระวะ ได้รับการบริการจากกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ในเรื่องเกี่ยวกับได้รับความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการเกษตร ให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนยากจนในโรงเรียนที่อยู่ตำบลระวะ และให้ความรู้เกี่ยวกับการทำปุ๋ยหมักแก่นักเรียนที่สนใจ ดังที่ เจริญ แทนบุญ¹ ประธานคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ¹ และ สมปอง พิรุณ² เจ้าหน้าที่บริหารงานเกษตร 6 สำนักงานเกษตรอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะเป็นศูนย์กลางบริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลโดยเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอจะมาให้ความรู้แก่สมาชิก เดือนละ 1 ครั้ง ทางกลุ่มยังให้บริการความรู้การทำปุ๋ยหมักแก่โรงเรียนที่นำนักเรียนมาฝึกปฏิบัติตามวันที่กลุ่มกำหนดโดยทางกลุ่มเชิญเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอมาเป็นวิทยากรให้ และในแต่ละปีทางกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะจะให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนยากจนในโรงเรียนบริเวณใกล้เคียงปีละประมาณ 15 ทุน ๆ ละ 500 บาท ซึ่งนับว่าผลของการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ส่งผลทำให้การบริการแก่ชุมชน

2.11 ทำให้เกิดกลุ่มต่าง ๆ เพิ่มขึ้น จากการศึกษาผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ประเด็นทำให้เกิดกลุ่มต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ปรากฏว่า จากการที่กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน และให้บริการแก่สมาชิกมาโดยตลอด ยังทำให้เกิดกลุ่มย่อยซึ่ง

---

¹เจริญ แทนบุญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2547.

²สมปอง พิรุณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ์ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2547.

ช่วยเหลือในด้านอาชีพเสริมได้แก่ กลุ่มแม่บ้านเถรแก้วรุ่งเรือง กลุ่มยูวเกษตรกร กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ดังที่ นุกุล อยู่ทอง¹ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 และ เจริญ ช่วยภักดี² สาธารณสุขอำเภอระโนด ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า ชุมชนได้เห็นความสำคัญของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะเป็นแบบอย่าง จึงทำให้เกิดกลุ่มย่อยคือ กลุ่มแม่บ้านเถรแก้วรุ่งเรือง ซึ่งได้ ทำไข่เค็ม และประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์ซึ่งเป็นอาชีพเสริมให้สมาชิกและมีรายได้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ชาวบ้านยังได้จัดตั้งกลุ่มอื่น ๆ เพิ่มขึ้นในชุมชนได้แก่ กลุ่มสัจจะ กลุ่มเสียงเปิดไข่ กลุ่มไร่นาสวนผสม และกลุ่มมันกุ้ง และกลุ่มย่อยต่าง ๆ เหล่านี้สมาชิกสมัครเป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ซึ่งนับว่าผลจากการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ส่งผลทำให้เกิดกลุ่มต่าง ๆ เพิ่มขึ้น

ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรมสรุปได้ดังนี้

1. ทำให้เกิดผู้นำเข้มแข็ง ปรากฏว่า ผู้นำนอกจากที่เป็นคณะกรรมการดำเนินการแล้ว ยังมีหัวหน้าหน่วยเกษตรกรรมเพิ่มขึ้นอีก 8 หน่วย
2. ทำให้เกิดองค์กรท้องถิ่นที่เข้มแข็ง ปรากฏว่า กลุ่มมีการบริหารในรูปคณะกรรมการ มีการฝึกอบรมสมาชิก มีการประชุมหารือกันประจำซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นลักษณะหนึ่งขององค์กรที่เข้มแข็ง
3. ทำให้ชาวบ้านภูมิใจในชุมชนของตนเอง ปรากฏว่ากลุ่มดำเนินงานจนประสบความสำเร็จ ได้รับรางวัลหลายครั้ง กลุ่มเป็นที่เยี่ยมชมและดูงานเป็นประจำ จึงทำให้สมาชิกภูมิใจในชุมชนของตนเอง
4. ทำให้ลดความขัดแย้งในชุมชน ปรากฏว่ากลุ่มใช้วิธีดำเนินงานแบบร่วมกันคิดร่วมกันทำ มีปัญหาประการใดจะปรึกษาในรูปคณะกรรมการ ใช้ขนบธรรมเนียมประเพณีในการพัฒนา ส่งผลให้ความขัดแย้งในชุมชนลดลง
5. ทำให้เกิดความคิดแบบพึ่งพาตนเอง ปรากฏว่าสมาชิกกลุ่มร่วมกันสร้างกลุ่มเป็นองค์กรที่เข้มแข็ง มีระบบเงินทุนที่มั่นคง ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น และลดการเข้ามาดูแลของภาครัฐ
6. ทำให้สมาชิกกลุ่มเห็นความสำคัญของสังคม ปรากฏว่าสมาชิกกลุ่มเห็นความสำคัญที่จะร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สละแรงงานและทุนทรัพย์ในการพัฒนาชุมชน

---

¹นุกุล อยู่ทอง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2547.

²เจริญ ช่วยภักดี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2547.

7. ทำให้สมาชิกกลุ่มมีจิตสำนึกความเป็นประชาธิปไตยเพิ่มขึ้น ปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มร่วมคิดร่วมทำกัน ใช้เหตุผลในการตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ยอมรับเสียงข้างมากอย่างมีเหตุผล
8. ทำให้สมาชิกกลุ่มมีระเบียบวินัยเพิ่มขึ้น ปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มปฏิบัติตามข้อบังคับของกลุ่มทำให้มีวินัยในการปฏิบัติงาน
9. ทำให้สมาชิกกลุ่มรู้จักประเมินตนเองและยอมรับความรู้ความสามารถของผู้อื่น ปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มสามารถตัดสินใจได้ว่าตนมีความสามารถด้านใดช่วยงานกลุ่มอะไรได้ รู้ว่าใครมีความสามารถในด้านนั้น ๆ ดี
10. ทำให้เกิดการบริการแก่ชุมชน ปรากฏว่า ชุมชนได้รับบริการในด้านทุนการศึกษา ความรู้ในการประกอบอาชีพ การบริการ โต๊ะ เก้าอี้ของกลุ่ม
11. ทำให้เกิดกลุ่มต่าง ๆ เพิ่มขึ้นปรากฏว่า กลุ่มเกษตรทำนาระวะส่งเสริมให้เกิดกลุ่มต่าง ๆ และกลุ่มเหล่านั้นสามารถสมัครเป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้

3. ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมคือ ผลที่เกิดจากการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ที่มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติ จากการศึกษาผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ด้านผลกระทบสิ่งแวดล้อม ปรากฏว่า ทำให้เกิดผลกระทบ 3 ประการ ได้แก่ ทำให้สภาพแวดล้อมในชุมชนดีขึ้น ทำให้มีสิ่งสาธารณประโยชน์ในชุมชนเพิ่มขึ้น และทำให้การฟื้นฟูทรัพยากรเพิ่มขึ้น ผลจากการศึกษาปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ทำให้สภาพแวดล้อมในชุมชนดีขึ้น จากการศึกษาผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่ม ประเด็นสภาพแวดล้อมในชุมชนดีขึ้น ปรากฏว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้ร่วมกับองค์กรต่าง ๆ ให้ความรู้และรณรงค์ให้สมาชิกกลุ่มและชาวบ้านในชุมชนรู้จักป้องกันมลพิษและสิ่งปฏิกูล และจัดบ้านเรือนให้สะอาด ดังที่ เปลื้อง สวัสดิรักษา¹ รองประธานกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ และ ชลิตา ศรีขวัญ² พนักงานบัญชีกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้ร่วมกับองค์กรต่าง ๆ ให้ความรู้และรณรงค์ให้สมาชิกกลุ่มและชาวบ้านในชุมชนทั่วไป ได้รู้จักป้องกันมลพิษและสิ่งปฏิกูล จนสมาชิกกลุ่มและชาวบ้านใน

¹เปลื้อง สวัสดิรักษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2547

²ชลิตา ศรีขวัญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2547

ชุมชนทั่วไปรู้จักป้องกันมลพิษและสิ่งปฏิกูล เช่น การลดใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช โดยใช้วิธีการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชโดยวิธีใช้ศัตรูธรรมชาติ และให้รู้จักเลือกบริโภคพืชผักที่ปลอดสารพิษ ด้วยการปลูกพืชผักไว้รับประทานเองในครัวเรือน และรณรงค์ให้สมาชิกกลุ่มและชาวบ้านในชุมชนมีการจัดบ้านเรือนให้มีความสะอาดทั้งภายในและภายนอกบริเวณบ้าน มีการปลูกไม้ดอก ไม้ประดับบริเวณบ้าน มีการกำจัดขยะที่ถูกต้องวิธีมีส่วนร่วมใช้ทุกหลังคาเรือน มีการประชุมนักวิชาการในวันสำคัญต่าง ๆ และได้ร่วมรณรงค์ให้หมู่บ้านปลอดยาเสพติด เป็นต้น ซึ่งนับว่าผลจากการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะส่งผลให้สภาพแวดล้อมปัจจุบันในชุมชนดีขึ้น

3.2 ทำให้มีสิ่งสาธารณประโยชน์ในชุมชนเพิ่มขึ้น จากการศึกษาผลกระทบจากการจัดการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ประเด็นทำให้มีสิ่งสาธารณประโยชน์ในชุมชนเพิ่มขึ้น ปรากฏว่าทำให้สิ่งสาธารณประโยชน์ในชุมชนดีขึ้น เช่น สำนักงานกลุ่ม ถนนภายในหมู่บ้าน แหล่งท่องเที่ยว สถานที่ออกกำลังกาย เป็นต้น ดังที่ คล่อง ทองนวน¹ ประธานองค์การบริหารส่วนตำบลระวะ และ เพลิน วิจิตรเวชการ² กำนันตำบลระวะ ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า หลังจากที่กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ได้จัดตั้งขึ้นมา และประสบความสำเร็จทำให้บุคคลต่าง ๆ รวมทั้งนิสิตนักศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ เข้ามาศึกษาดูงานและเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก ทำให้ทางราชการเห็นความสำคัญ และได้เข้ามาพัฒนาถนนหนทางในหมู่บ้าน และพัฒนาริมชายหาดของตำบลระวะซึ่งอยู่ในหมู่ที่ 7 ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของชุมชนและนักท่องเที่ยวต่างจังหวัด และให้มีสถานที่ออกกำลังกายในบริเวณ ซึ่งชาวบ้านได้ร่วมกันออกกำลังกายเป็นประจำ ซึ่งนับว่าผลจากการจัดการกิจการ กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะส่งผลให้สมาชิกกลุ่ม และชาวบ้านในชุมชนได้รับความสะดวก สบาย ในการคมนาคม ในการพักผ่อนหย่อนใจ

3.3 ทำให้เกิดความตระหนักในการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ จากการศึกษาผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ประเด็นทำให้สมาชิกเกิดความตระหนักในการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ปรากฏว่า จากการประกอบอาชีพการทำนาที่ไม่ค่อยประสบความสำเร็จในปัจจุบัน เนื่องจากน้ำเค็มไม่เอื้อต่อการทำนา หลังจากสมาชิกและชาวบ้านหันไปทำนาทุ่งแทน ดังที่ วีรพันธุ์ เกี่ยมการ³ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร 5 สำนักงานเกษตรอำเภอระโนด และ

¹คล่อง ทองนวน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2547.

²นายเพลิน วิจิตรเวชการ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2547.

³วีรพันธุ์ เกี่ยมการ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2547

วัง สุวรรณมณี¹ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ หน่วยเกษตรกรรมที่ 1 ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า หลังจากสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะและชาวบ้านในชุมชนทำนา และทำนาทุ่งไม่ประสบผลสำเร็จเนื่องจากน้ำเค็มไม่เอื้อต่อการทำนา จึงทำให้สมาชิกหันมาปลูกพืชและทำไร่นาสวนผสมมากขึ้น เพื่อต้องการให้พื้นที่บริเวณนี้ดินดีมากกว่าเดิม ซึ่งนับว่าผลจากการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะส่งผลทำให้สมาชิกได้ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มขึ้น และเกิดความตระหนักในการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ

ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมสรุปได้ดังนี้

1. ทำให้สภาพแวดล้อมในชุมชนดีขึ้น ปรากฏว่า ในชุมชนไม่ว่า วัด โรงเรียน ถนนหนทาง และบ้านเรือน ได้รับการพัฒนาให้น่าอยู่ขึ้น
2. ทำให้มีสิ่งสาธารณประโยชน์ในชุมชนเพิ่มขึ้น ปรากฏว่า ได้มีสาธารณะประโยชน์ในชุมชน เช่น สำนักงานกลุ่ม ถนนภายในหมู่บ้าน สถานที่ออกกำลังกาย เป็นต้น
3. ทำให้เกิดความตระหนักในการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ปรากฏว่า จากความเสียหายตามธรรมชาติจากการทำนาทุ่งและการทำงานข้าว ทำให้สมาชิกตระหนักที่จะช่วยกันฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ

---

¹วัง สุวรรณมณี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2547

บทที่ 4

บทย่อ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทย่อ

การศึกษาการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า และวิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้าได้ดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา ตามประเด็นต่อไปนี้

1. ปัจจัยการจัดการกิจการกลุ่ม
2. กระบวนการจัดการกิจการกลุ่ม
3. ผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่ม

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาค้นคว้าไว้ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้ข้อมูล 2 ลักษณะ ดังนี้
  - 1.1 ข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษาและพื้นที่ที่ศึกษา เช่น สรุปผลการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา ปี 2544 เอกสารประกอบคำบรรยายการประชุมคณะอนุกรรมการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา โครงการต่าง ๆ ของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เป็นต้น
  - 1.2 ข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการกลุ่ม สมาชิกกลุ่มและเจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม ตลอดจนข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาไว้ดังต่อไปนี้
  - 2.1 ปัจจัยด้านผู้นำและสมาชิกกลุ่ม

2.1.1 ปัจจัยด้านผู้นำและสมาชิกกลุ่ม

2.1.2 ปัจจัยด้านโครงสร้างกลุ่ม

2.1.3 ปัจจัยด้านทุนและทรัพยากร

2.1.4 ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม

2.2 กระบวนการการจัดการกิจการกลุ่ม โดยจะศึกษาตามขั้นตอนและวิธีการจัดการกิจการกลุ่มแยกขั้นตอนเป็น ขั้นตอนศึกษาปัญหาและความต้องการ ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการปฏิบัติงาน และขั้นตอนประเมินผลและติดตามผล จำแนกตามกิจการของกลุ่มดังนี้

2.2.1 การรวบรวมผลผลิตการเกษตรและผลิตภัณฑ์กลุ่มแม่บ้านจำหน่าย

2.2.2 การให้เงินกู้แก่สมาชิก

2.2.3 การจัดหาปัจจัยการผลิตแก่สมาชิก

2.2.4 การออมทรัพย์

2.2.5 การส่งเสริมอาชีพแก่สมาชิก

2.2.6 การให้การสงเคราะห์แก่สมาชิกและครอบครัว

2.2.7 การร่วมมือพัฒนาชุมชนและสังคม

2.3 ผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่ม จำแนกได้ดังนี้

2.3.1 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

2.3.2 ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม

2.3.3 ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นสำรวจและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยการสำรวจและศึกษาเอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่จะทำวิจัย เพื่อใช้เป็นความรู้และข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดกรอบความคิดเห็นและเขียนเค้าโครงวิจัย

2. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เก็บข้อมูลจากภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์ สังเกตและถ่ายภาพประกอบ ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยใช้วิธีการบันทึกลงในแถบบันทึกเสียง และ/หรือจดบันทึกตามความเหมาะสม ส่วนการสังเกตจะใช้วิธีการจดบันทึกและถ่ายภาพประกอบ ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลต่าง ๆ ดังนี้

- 2.1 คณะกรรมการกลุ่มทุกคน
- 2.2 สมาชิกกลุ่ม หน่วยเกษตรกรรมละไม่น้อยกว่า 5 คน รวมไม่น้อยกว่า 40 คน
- 2.3 เจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม เช่น เกษตรตำบล พัฒนาการตำบล เกษตรอำเภอ พัฒนาการอำเภอ คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น ไม่น้อยกว่า 10 คน
3. ขั้นการจัดกระทำกับข้อมูล
  - 3.1 นำข้อมูลเอกสารมาศึกษาอย่างละเอียดและสรุปสาระสำคัญตามขอบเขตเนื้อหาที่กำหนดไว้
  - 3.2 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ซึ่งบันทึกไว้ในแถบบันทึกเสียงมาถอดความด้วยวิธีสรุปสาระสำคัญตามขอบเขตด้านเนื้อหา
  - 3.3 นำข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึกมาสรุปสาระสำคัญตามขอบเขตด้านเนื้อหา
  - 3.4 นำข้อมูลภาพมาตรวจสอบความสมบูรณ์ และจัดภาพประกอบตามขอบเขตด้านเนื้อหา
  - 3.5 นำข้อมูลที่ได้จากข้อ 3.1 ข้อ 3.2 และข้อ 3.3 มาตรวจสอบความสมบูรณ์และศึกษาวิเคราะห์ตามขอบเขตด้านเนื้อหา
4. ขั้นเสนอผลการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยจะเสนอผลการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ และมีภาพประกอบบางตอน

สรุปผล

การศึกษาเรื่องการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยการจัดการกิจการกลุ่ม ประกอบด้วยดังนี้

1.1 ปัจจัยด้านผู้นำและสมาชิกกลุ่ม ปรากฏว่า ผู้นำเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย มีจำนวน 20 คน ช่วงอายุและระดับการศึกษาของผู้นำไม่หลากหลายแต่ประสบการณ์หลากหลาย ผู้นำมีความเสียสละ มีความอดทน มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ และมีความขยันหมั่นเพียร ผู้นำที่เป็นกรรมการดำเนินการเป็นปัจจัยสำคัญมากในการจัดการกลุ่ม สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นเครือญาติกัน สมาชิกส่วนใหญ่มีความรับผิดชอบ มีความขยันหมั่นเพียร และมีความเสียสละ จากลักษณะดังกล่าวส่งผลให้การดำเนินงานของกลุ่มประสบความสำเร็จ

1.2 ปัจจัยด้านโครงสร้างของกลุ่ม ปรากฏว่า กลุ่มมีสมาชิก 3 ประเภท มีคณะกรรมการดำเนินการ 5 คน ได้กำหนดบทบาทของกลุ่มและบทบาทของคณะกรรมการดำเนินการชัดเจน กลุ่มมีบรรทัดฐานที่ครอบคลุมและชัดเจนซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญมากในการจัดการ กลุ่มมีการจัดสายบังคับบัญชาตามข้อบังคับ พร้อมกำหนดแนวการประสานงาน การสร้างบรรยากาศ ในกลุ่มใช้วิธีการพูดคุยตามโอกาสการประชุม และการใช้เอกสารชี้แจง ปัจจัยด้านโครงสร้างของกลุ่มจึงส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่ม

1.3 ปัจจัยด้านทุนและทรัพยากร ปรากฏว่า ระยะเวลาที่กลุ่มกู้เงินจากธนาคารออมสิน มาดำเนินการ ระยะเวลาใช้ทุนต่าง ๆ ของกลุ่มเอง การที่กลุ่มใช้เงินทุนของตนเองในการดำเนินงาน กลุ่มเป็นปัจจัยสำคัญมากในการจัดการกลุ่ม มีปริมาณเงินทุนเพียงพอในการดำเนินงานต่าง ๆ คณะกรรมการดำเนินการและผู้ตรวจสอบกิจการเป็นผู้ควบคุมการใช้จ่ายเงิน กลุ่มมีที่ตั้งสำนักงานเป็นของตนเอง มีอุปกรณ์สำนักงานเพียงพอ สมาชิกกลุ่มมีที่ดินเหมาะในการทำนา ปลูกผัก และทำไร่นา สวนผสม แต่การทำนาลดลง มีดินตาลกระจายทั่วไปสามารถนำมาทำผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้ ปัจจัยด้านทุนและทรัพยากรดังกล่าวส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่ม

1.4 ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ปรากฏว่า บ้านเรือนอยู่ใกล้ชิดกัน บ้านเรือน มีสถานที่พบปะพูดคุยและประกอบอาชีพเสริม ถนนสะดวก ไฟฟ้าประปาเพียงพอ ชาวบ้านทั้งหมด นับถือศาสนาพุทธ มีความเคร่งครัดในการปฏิบัติตามประเพณี มีความเชื่อเกี่ยวกับการทำนาและ ทวดต่าง ๆ ซึ่งลักษณะทางวัฒนธรรมของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญมากในการจัดการกิจการกลุ่ม ภายในชุมชนมีกลุ่มต่าง ๆ ทั้งกลุ่มที่เกี่ยวกับอาชีพและกลุ่มพัฒนาอื่น ๆ กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐหลายหน่วยงานในด้านเงินทุน ปัจจัยการผลิต ความรู้ เกี่ยวกับการผลิต การจัดการ และการสร้างขวัญในการทำงาน จากปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่อการจัดการ กิจการกลุ่ม

2. กระบวนการจัดการกิจการกลุ่ม ประกอบด้วยดังนี้

2.1 กิจการรวบรวมผลผลิตการเกษตรและผลิตภัณฑ์กลุ่มแม่บ้านจำหน่าย สมาชิกกลุ่มต้องการแก้ปัญหาราคาข้าวตกต่ำ และมาระยะหลังเมื่อเกิดกลุ่มแม่บ้านเถรแก้วรุ่งเรือง กลุ่มแม่บ้านก็ประสบปัญหาการขายผลผลิตเช่นกัน ทางกลุ่มจึงได้กำหนดงานขึ้น 2 งาน คือ งานรวบรวมผลผลิตข้าวจากสมาชิกเพื่อจำหน่าย โดยขายไม่ผ่านพ่อคนกลาง ทำให้ได้ราคาดีขึ้น แต่มาระยะหลังสมาชิกไม่มีปัญหาด้านราคาข้าว งานนี้จึงเลิกกิจการไป งานที่ 2 คือ งานรวบรวม ผลิตภัณฑ์กลุ่มแม่บ้านเถรแก้วรุ่งเรืองเพื่อจำหน่าย ซึ่งมีผลิตภัณฑ์หลักอยู่ 2 อย่าง คือ ไข่เค็มและ ดอกไม้จันทน์ ทำให้กลุ่มแม่บ้านขายไข่เค็มได้มากขึ้น สมาชิกพอใจและดำเนินงานนี้อย่างต่อเนื่อง

2.2 กิจการการให้เงินกู้แก่สมาชิก สมาชิกกลุ่มต้องการแก้ปัญหาด้านเงินทุน ในการประกอบอาชีพและใช้จ่ายอื่น ๆ ที่จำเป็น กลุ่มจึงได้ก่อตั้งกิจการการให้เงินกู้แก่สมาชิก โดยมีงาน 4 งานคือ งานคัดเลือกคณะกรรมการรับผิดชอบ งานจัดหาเงินทุน งานกำหนดระเบียบการกู้ยืมเงิน และงานการกู้เงิน ในระยะแรกกลุ่มกู้เงินจากธนาคารออมสินมาให้สมาชิกกู้ มารยะหลังใช้เงินค่าหุ้น เงินสะสมของกลุ่ม และเงินฝากของสมาชิก มาเป็นทุนให้สมาชิกกู้ สมาชิกพอใจการดำเนินงานของกิจการนี้ และใช้บริการเงินกู้เป็นประจำ

2.3 กิจการการจัดหาปัจจัยการผลิตแก่สมาชิก สมาชิกกลุ่มต้องการแก้ปัญหาการจัดหาปัจจัยการผลิต จึงตกลงให้มีกิจการนี้ขึ้นมา โดยมีงานอยู่ 2 งาน คือ งานจัดหาปุ๋ยและยาป้องกันและปราบศัตรูพืชแก่สมาชิก และงานจัดหาพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์แก่สมาชิก โดยทั้ง 2 งานสมาชิกจะต้องแจ้งความจำนงผ่านหัวหน้าหน่วยเกษตรกรรม ทางกลุ่มจะจัดหาปัจจัยการผลิตดังกล่าวมาบริการสมาชิก สมาชิกพอใจกิจการนี้จะมีปัญหาอยู่บ้างในการชำระค่าปัจจัยการผลิต

2.4 กิจการการออมทรัพย์ สมาชิกกลุ่มต้องการแก้ปัญหาด้านการเงิน จึงตกลงให้มีกิจการนี้ขึ้นมา มีกรรมการรับผิดชอบ 2 คน มีการฝากเงินครั้งละ 100 บาททุกวันที่ 2 ของเดือน ปัจจุบันมีเงินฝากประมาณ 400,000 บาท สมาชิกพอใจกิจการนี้ มีปัญหาบ้างแต่สมาชิกแก้ไขได้

2.5 กิจการการส่งเสริมอาชีพแก่สมาชิก สมาชิกกลุ่มต้องการแก้ปัญหาการทำนา และแนวทางในการประกอบอาชีพเสริม จึงตกลงให้มีกิจการนี้ขึ้นมา โดยมีงานหลักอยู่ 3 งาน คือ งานส่งเสริมการทำนา งานส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ และงานส่งเสริมการทำไร่นาสวนผสม โดยทางกลุ่มจะประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาส่งเสริมงานทั้งสาม บางงานประสบความสำเร็จ บางงานประสบปัญหา เช่น การทำนา การเลี้ยงโค เป็นต้น

2.6 กิจการการให้การสงเคราะห์แก่สมาชิกและครอบครัว สมาชิกกลุ่มตกลงให้มีกิจการให้การสงเคราะห์แก่สมาชิกและครอบครัว ในปัจจุบันได้ให้มีการสงเคราะห์อยู่ 2 ประการคือ การให้ค่าทำศพแก่สมาชิกและครอบครัว โดยให้ศพละ 2,000 บาท และการให้ทุนการศึกษาแก่บุตรหลาน โดยให้จำนวน 15 ทุน ทุนละ 500 บาท สมาชิกต้องการให้กลุ่มขยายการสงเคราะห์ให้กว้างขวางขึ้น

2.7 กิจการร่วมมือพัฒนาชุมชนและสังคม สมาชิกกลุ่มต้องการร่วมมือพัฒนาชุมชนและสังคมในนามกลุ่ม จึงได้ร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พัฒนาทางด้านวัตถุและพัฒนาทางด้านจิตใจ ทำให้สมาชิกเกิดความสามัคคีเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากขึ้น และเกิดความสัมพันธ์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. ผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่ม ประกอบด้วยดังนี้

3.1 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ปรากฏว่า ทำให้เกิดการสนับสนุนการประกอบอาชีพ สมาชิกกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้นแต่ไม่เด่นชัด สมาชิกกลุ่มมีอาชีพเสริมเพิ่มขึ้น สมาชิกกลุ่มมีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น บุตรหลานสมาชิกกลุ่มได้รับการศึกษาในระดับสูงขึ้น และทำให้ช่วยแบ่งเบาภาระหนี้สินแก่สมาชิกกลุ่ม

3.2 ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม ปรากฏว่า ทำให้เกิดผู้นำเพิ่มขึ้น เกิดองค์กรท้องถิ่นที่เข้มแข็งและโดดเด่น ชาวบ้านภูมิใจในชุมชนของตนเอง ลดความขัดแย้งในชุมชน เกิดความคิดแบบพึ่งพาตนเอง สมาชิกกลุ่มเห็นความสำคัญของชุมชนและสังคมมากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนใกล้เคียง สมาชิกกลุ่มมีจิตสำนึกความเป็นประชาธิปไตยเพิ่มขึ้น สมาชิกกลุ่มมีระเบียบวินัยเพิ่มขึ้น สมาชิกกลุ่มรู้จักประเมินตนเองและยอมรับในความรู้ความสามารถของผู้อื่น เกิดบริการแก่ชุมชน และทำให้เกิดกลุ่มต่าง ๆ เพิ่มขึ้น

3.3 ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ปรากฏว่า ทำให้สภาพแวดล้อมในชุมชนดีขึ้น สิ่งสาธารณประโยชน์ในชุมชนเพิ่มขึ้น และทำให้เกิดความตระหนักในการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ

อภิปรายผล

ผลการศึกษาเรื่อง ศึกษาการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา ผลการศึกษามีหลายประเด็น แต่ประเด็นที่ผู้วิจัยคิดว่าควรนำมาอภิปรายมี 12 ประเด็น โดยจะอภิปรายในประเด็น ทำไมผลจึงเป็นเช่นนั้น และแนวทางในการสนับสนุนหรือแก้ปัญหาเรื่องนั้น ๆ รายละเอียดการอภิปรายผลแต่ละประเด็นมีดังนี้

1. ผู้นำที่เป็นคณะกรรมการดำเนินการและสมาชิกกลุ่มเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการกลุ่ม

นับว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจซึ่งมีเหตุผลประกอบที่ควรพิจารณาดังนี้

1. เพราะผู้นำเป็นผู้วางแผนในการจัดการกลุ่ม แผนงานของกลุ่มมีความสำคัญเป็นตัวกำหนดว่าในแต่ละเดือน ในแต่ละปี กลุ่มทำกิจกรรมอะไรบ้าง เช่น แผนประจำเดือน แผนประจำปี เป็นต้น

2. เพราะผู้นำเป็นผู้ควบคุมงานในการจัดการกลุ่ม เพื่อให้งานของกลุ่มได้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามแผน ตามกรอบที่กลุ่มได้กำหนดขึ้น ควบคุมทุกคน งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ในการดำเนินกิจการกลุ่ม

3. เพราะผู้นำเป็นผู้ประสานงานในการจัดการกลุ่ม ประสานงานหัวหน้าหน่วย เกษตรกรรม และสมาชิกภายในกลุ่ม ประสานงานภาคเอกชน หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น และองค์กรอื่น ๆ เพื่อให้การช่วยเหลือสนับสนุน และแก้ไขปัญหาในการดำเนิน กิจการของกลุ่ม

4. เพราะผู้นำเป็นสัญลักษณ์และตัวแทนของกลุ่มในการจัดการกลุ่ม กลุ่มจะได้รับ การยอมรับและได้รับการสนับสนุนจากสมาชิก หัวหน้าหน่วยเกษตรกรรม และจากบุคคลภายนอก คณะกรรมการมีความสำคัญ จะต้องซื่อสัตย์ สุจริต และไม่มีอภัยมุข

5. เพราะผู้นำเป็นผู้เสริมสร้างสัมพันธภาพในกลุ่ม ในด้านการจัดการกลุ่มพร้อมรับฟัง ความคิดเห็นของสมาชิก ให้ทุกคนมีส่วนในการดำเนินงานของกลุ่ม สนับสนุนการจัดกิจกรรม ของชุมชน และสมาชิกกลุ่ม ให้ขวัญกำลังใจแก่สมาชิกกลุ่มที่กระทำความดี การจัดสวัสดิการและ กิจกรรมสร้างความสามัคคีของสมาชิกภายในกลุ่ม ตลอดทั้งการนำสมาชิกกลุ่มจัดกิจกรรมบำเพ็ญ สาธารณประโยชน์ต่าง ๆ

6. เพราะสังคมในชนบทของภาคใต้ให้ความเคารพผู้นำ โดยเฉพาะผู้นำที่อุทิศตนเพื่อ ชุมชนไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทนด้านการเงิน และเมื่อให้ความเคารพนับถือใครแล้วยากที่จะ เปลี่ยนแปลง

7. เพราะผู้นำจะมีความสามารถอย่างไรก็ตามต้องอาศัยความร่วมมือของสมาชิกกลุ่มใน การปฏิบัติงานต่าง ๆ จึงจะสำเร็จ

8. เพราะผู้นำได้จากการเลือกตั้งของสมาชิกกลุ่ม สมาชิกกลุ่มจึงมีบทบาทสำคัญในการ ส่งเสริมบทบาทของผู้นำ

แนวทางในการสนับสนุนหรือแก้ปัญหา ประกอบด้วยดังนี้

1. ควรจัดสวัสดิการต่าง ๆ ให้กับผู้นำที่เข้ามาทำงานให้กับกลุ่ม ในลักษณะเงินค่าตอบแทน เป็นรายวัน หรือรายเดือน และค่าใช้สอยอื่น ๆ เมื่อผู้นำออกไปทำงานให้กับกลุ่มเป็นค่าพาหนะ เบี้ยเลี้ยงและที่พัก เช่น การประชุม การอบรม เป็นต้น

2. สมาชิกกลุ่มควรปฏิบัติตนให้เป็นไปตามกฎกติกา ข้อบังคับของกลุ่ม และตามหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายจากผู้นำ เช่น การมาประชุมตามนัดหมาย การส่งใช้เงินกู้ยืมตามกำหนด เป็นต้น ทำให้ผู้นำไม่ต้องไปติดตามเร่งรัด

3. สมาชิกกลุ่มต้องเน้นหลักประชาธิปไตย ยอมรับมติในเสียงข้างมาก เมื่อผู้นำขอความ เห็นชอบจากสมาชิกในการที่จะออกเสียงต่าง ๆ ในการพัฒนากลุ่ม และให้ความร่วมมือกับผู้นำกลุ่ม ทุกรูปแบบในเรื่องที่กลุ่มได้รับประโยชน์ เพราะกลุ่มเป็นของสมาชิกทุกคน

4. หากผู้นำทำงานกลุ่มผิดพลาดโดยที่รู้ทำไม่ถึงการณ์และสามารถแก้ไขได้ สมาชิกกลุ่มควรเปิดโอกาสให้ผู้นำได้มีการแก้ไขข้อผิดพลาดบ้าง เพราะผู้นำกลุ่มส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แต่เข้าทำงานตรงด้วยความรักและต้องการช่วยเหลือชุมชน

5. ให้ผู้ทำได้มีโอกาสไปศึกษาดูงานของกลุ่มเกษตรกรอื่น ๆ ที่มีการจัดการกลุ่มประสบความสำเร็จ เพื่อนำความรู้มาปรับปรุงและพัฒนากลุ่มตัวเองให้ประสบความสำเร็จเพื่อประโยชน์สูงสุดของสมาชิกกลุ่มทุกคน และของชุมชน

6. ควรสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่เข้าเป็นคณะกรรมการดำเนินการบ้าง เพราะปัจจุบันคณะกรรมการแต่ละคนเป็นมานานแล้ว

2. **กลุ่มมีบรรทัดฐานที่ครอบคลุมและชัดเจนเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการกลุ่ม** นับว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจซึ่งมีเหตุผลประกอบที่ควรพิจารณาดังนี้

1. เพราะกลุ่มมีสมาชิกจำนวนมาก จำเป็นจะต้องมีระเบียบและข้อบังคับให้ทุกคนได้ปฏิบัติเหมือนกัน หากไม่เช่นนั้นกลุ่มไม่สามารถที่จะอยู่ได้

2. เพราะกลุ่มมีกิจการหลากหลายและเป็นกิจการที่ให้การบริการกับสมาชิก ทุกกิจการจะมีระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติเพื่อให้งานนั้นดำเนินการอยู่ได้ และเกิดประโยชน์กับสมาชิกทุกคน

3. เพราะกลุ่มจะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อบังคับของกลุ่ม ซึ่งกลุ่มเกษตรเป็นกลุ่มนิติบุคคล มีกฎหมายรองรับ ตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 140 และฉบับที่ 141

4. เพราะกลุ่มมีการจัดสวัสดิการให้กับชุมชนและสมาชิกกลุ่มในหลายเรื่อง หากไม่มีระเบียบข้อปฏิบัติที่ชัดเจน การปฏิบัติที่จะให้ถูกต้องและสำเร็จตามวัตถุประสงค์เกิดขึ้นได้ยากและเป็นปัญหาในการจัดการกลุ่ม

แนวทางในการสนับสนุนหรือแก้ปัญหา ประกอบด้วยดังนี้

1. สมาชิกกลุ่มทุกคนควรทำความเข้าใจบรรทัดฐานของกลุ่มและบรรทัดฐานของกิจการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติที่ถูกต้อง

2. บรรทัดฐานของกลุ่มและของกิจการ ต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี การนับถือศาสนาของชุมชนและของสมาชิก

3. ควรกำหนดบทลงโทษให้ชัดเจน กรณีที่ผู้นำและสมาชิกกลุ่ม ไม่ปฏิบัติตามบรรทัดฐานของกลุ่ม และกิจการกลุ่มตลอดทั้งจารีตประเพณีของกลุ่ม

4. ควรให้ขวัญกำลังใจแก่ผู้นำและสมาชิกกลุ่มที่ปฏิบัติตามบรรทัดฐานของกลุ่มและจารีตประเพณี เช่น การยกย่องเป็นตัวอย่าง การให้ของขวัญและของที่ระลึกหรือสวัสดิการอื่น ที่กลุ่มพึงกระทำได้

5. ควรปรับปรุงบรรทัดฐานของกลุ่มให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน และความเป็นอยู่ของสมาชิก โดยให้สมาชิกกลุ่มทุกคนมีส่วนร่วมในการปรับปรุงแก้ไข เพื่อความเจริญก้าวหน้าของกลุ่ม

3. การที่กลุ่มใช้เงินทุนของตนเองในการดำเนินงานกลุ่มเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการกลุ่ม นับว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจซึ่งมีเหตุผลประกอบที่ควรพิจารณาดังนี้

1. เพราะจะทำให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงานกลุ่มและกิจการของกลุ่ม ตลอดจนการกำหนดระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ สมาชิกกลุ่มได้ใช้เงินตามแผนและทันเวลา

2. เพราะจะทำให้กิจการของกลุ่มมีความเจริญก้าวหน้าและสมาชิกกลุ่มได้รับประโยชน์เต็มที่ โดยไม่ต้องเสียดอกเบี้ยส่วนหนึ่งให้กับแหล่งเงินทุนภายนอก และมีความคล่องตัว ในการใช้จ่ายเงินทุน

3. เพราะการร่วมกันออมทรัพย์ เปิดโอกาสให้เกิดการรวมคน เมื่อร่วมกันเข้มแข็ง ก็จะเป็นกลุ่มที่เข้มแข็งตามไปด้วย

4. เพราะการที่มีเงินทุนเป็นของตนเองทำให้ลดการพึ่งพาจากภายนอก ทั้งเงินทุนนอกระบบ และเงินทุนในระบบ ส่งผลให้เกิดความคิดแบบพึ่งพาตนเอง

แนวทางในการสนับสนุนหรือแก้ปัญหา ประกอบด้วยดังนี้

1. ควรทำแผนการใช้จ่ายเงินทุนในแต่ละเดือนจะให้สมาชิกใช้ประโยชน์จากเงินทุน ได้ที่ร้าย เป็นเงินเท่าไร และต้องนำเงินทุนไปใช้จ่ายอะไรบ้าง เพื่อทุกคนจะได้เข้าใจและรับทราบ

2. ควรกำหนดระเบียบข้อบังคับ กติกา สัญญาต่าง ๆ ในการใช้จ่ายเงินให้ชัดเจน ในการดำเนินกิจการ และการให้สมาชิกผู้รับผิดชอบเป็นลายลักษณ์อักษร ของขั้นตอนการปฏิบัติ และเงื่อนไขต่าง ๆ ให้สมาชิกกลุ่มได้นำไปศึกษาที่บ้าน

3. ควรจัดทำบัญชีการใช้จ่ายเงินทุนไว้ให้ชัดเจน เป็นปัจจุบันพร้อมที่ให้มีการตรวจสอบได้ตลอดเวลา

4. ควรกำหนดบทลงโทษ หากการใช้จ่ายเงินของสมาชิกกลุ่มไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด และจะต้องแก้ไขอย่างรวดเร็ว หากไม่แก้ไขอาจจะมีปัญหาเกี่ยวกับการใช้เงินทุนของกลุ่มได้

5. ควรติดตามและเยี่ยมสมาชิกกลุ่มที่กู้ยืมเงินกลุ่มไปทำกิจกรรมเพื่อให้กำลังใจสมาชิก และต้องถามผลการทำกิจกรรมของสมาชิกตลอดทั้งการกำชับถึงการส่งใช้เงินคืนให้กับกลุ่มตาม กติกาและสัญญา

4. สมาชิกกลุ่มใช้ที่ดินเพื่อการทำนาลดลง นับว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจซึ่งมีเหตุผลประกอบที่ควรพิจารณาดังนี้

1. เพราะสมาชิกกลุ่มไม่ต้องการเสี่ยงในการทำนากับการขาดทุน การทำนาแต่ละปีต้องลงทุนสูง เช่น พันธุ์พืช ปุ๋ย แรงงาน เป็นต้น แต่ราคาข้าวที่ได้มีราคาต่ำ ผลเสียตามมาคือสมาชิกกลุ่มต้องนำรายได้ส่วนหนึ่งของครอบครัวไปซื้อข้าวสารมาบริโภค

2. เพราะสมาชิกกลุ่มบางส่วนใช้พื้นที่นาทำไร่นาสวนผสม ทำกิจกรรมหลากหลาย มีรายได้ทั้งพืชและสัตว์ ประมง ผลเสีย สมาชิกกลุ่มต้องลงทุนปรับปรุงพื้นที่นาเพิ่มขึ้น

3. เพราะสมาชิกกลุ่มบางส่วนมีการเปลี่ยนอาชีพทำนาไปทำงานอาชีพอื่นเพิ่มขึ้นซึ่งมีรายได้ดีกว่า เช่น ทำนากุ้ง แปรรูปผลผลิตเกษตร เป็นต้น

4. เพราะปัจจัยในการทำนา ไม่เอื้ออำนวย เช่น ฝนตกไม่แน่นอน ดินเสื่อมคุณภาพ ศัตรูข้าวมีมากขึ้น เป็นต้น

แนวทางในการสนับสนุนหรือแก้ปัญหา ประกอบด้วยดังนี้

1. ควรปรับปรุงการใช้ที่ดินเพื่อการทำนา หรือทำแปลงปลูกพืชผัก สมาชิกกลุ่มจะมีรายได้มากกว่าการทำนาในพื้นที่ 1 ไร่

2. ควรปรับปรุงการใช้ที่ดินมาทำไร่นาสวนผสม ไม่พึ่งทำนาอย่างเดียว ทำกิจกรรมที่หลากหลาย มีรายได้ทั้งพืชและสัตว์และมีข้าวไว้เพื่อบริโภค ตามแนวทางทฤษฎีใหม่

3. ควรปรับปรุงการใช้ที่ดินเพื่อเป็นแปลงปลูกหญ้า ใช้สำหรับการเลี้ยงโค

4. ปรับปรุงการใช้ที่ดินมาทำแบบล้มตอซังใช้พื้นที่ทำนาข้าวตลอดปี หรือทำนาปรังสำหรับพื้นที่น้ำชลประทานและสามารถควบคุมระบบน้ำได้

5. ควรแก้ปัญหาเกี่ยวกับปัจจัยในการทำนา เช่น การปรับปรุงระบบชลประทานให้กว้างขวางขึ้น ควรปรับคุณภาพดินโดยวิธีการต่าง ๆ ควรหาทางป้องกันและกำจัดศัตรูข้าว เป็นต้น

5. ลักษณะของวัฒนธรรมชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการกลุ่ม นับว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจซึ่งมีเหตุผลประกอบที่ควรพิจารณาดังนี้

1. เพราะวัฒนธรรมชุมชนก่อให้เกิดความร่วมมือ เกิดความรัก ความสามัคคี ความเสียสละ

2. เพราะวัฒนธรรมชุมชนมีการจัดการที่เป็นแบบอย่างมีการแบ่งภารกิจการหน้าที่กันอย่างชัดเจน ทุกคนทำด้วยความสมัครใจ

3. เพราะวัฒนธรรมชุมชนก่อให้เกิดความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่น ทุกคนมีความผูกพันและหวงแหนในวัฒนธรรม

4. เพราะวัฒนธรรมชุมชน เป็นสื่อกลางหรือเป็นตัวเชื่อมให้คนในชุมชนรักท้องถิ่น และต้องการพัฒนาท้องถิ่น

5. เพราะวัฒนธรรมของชุมชนทำให้เกิดการควบคุมคนในสังคม ทำให้สมาชิกอยู่ในระบบบรรทัดฐานของกลุ่ม มีผู้อาวุโสคอยควบคุมคนที่ไม่ปฏิบัติตาม

แนวทางในการสนับสนุนหรือแก้ปัญหา ประกอบด้วยดังนี้

1. ควรสนับสนุนให้มีการสืบทอดและอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนไว้ให้เยาวชนหรือลูกหลานได้เรียนรู้และศึกษาต่อไป
2. ควรสนับสนุนเผยแพร่วัฒนธรรมชุมชนให้บุคคลภายนอกได้รู้จัก เพื่อสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชน ขอมรับและเป็นตัวอย่างแก่ชุมชนอื่น ๆ
3. ปรับปรุงวัฒนธรรมชุมชนให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน และวิถีชีวิตของชาวบ้านที่เปลี่ยนไป
4. ควรนำลักษณะเด่นของวัฒนธรรมชุมชนมาใช้ในการจัดการกลุ่มให้เข้มข้นยิ่งขึ้น เช่น นำพระมาปลูกฝังจริยธรรมของสมาชิกกลุ่ม ใช้วันสำคัญทางศาสนาร่วมกันพัฒนาชุมชน เป็นต้น

6. การสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการกลุ่ม นับว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจซึ่งมีเหตุผลประกอบที่ควรพิจารณาดังนี้

1. เพราะการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานของรัฐ ทำให้กลุ่มขยายกิจการหรือต่อยอดกิจการเพิ่มขึ้นและประสบความสำเร็จเพิ่มขึ้น
2. เพราะการสนับสนุนกิจการให้กับกลุ่ม ทำให้กลุ่มใช้เป็นเครื่องมือในการฝึกกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มและทำให้กลุ่มปฏิบัติงานได้ถูกต้องมากยิ่งขึ้นและพึ่งตนเองได้
3. เพราะการสนับสนุนความรู้เรื่องต่าง ๆ ให้กับกลุ่ม ทำให้บุคลากรของกลุ่มมีความรู้ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติได้ถูกต้อง ทำให้กลุ่มเกิดประสิทธิภาพในการทำงาน
4. เพราะการสนับสนุนให้กลุ่มมีส่วนร่วมในนโยบายของรัฐ เช่น โครงการจัดซื้อปุ๋ยเคมี โครงการเก็บรวบรวมข้าวเปลือก เป็นต้น
5. ทำให้กลุ่มมีที่พึ่งในการให้คำแนะนำให้คำปรึกษาในการทำกิจการของกลุ่ม ตลอดจนร่วมแก้ไขปัญหาเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น นอกจากนี้ยังสร้างอาชีพให้กับสมาชิกโดยการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

แนวทางในการสนับสนุนหรือแก้ปัญหา ประกอบด้วยดังนี้

1. ควรสนับสนุนงบประมาณให้กับกลุ่มเพิ่มขึ้น ตามความต้องการและแผนของกลุ่ม และให้กลุ่มมีส่วนออกเงินรวมทุนงบประมาณเบื้องต้นของกลุ่มด้วย และงบประมาณควรลงในกลุ่มเป็นอันดับแรก

2. ควรสนับสนุนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง ผ่านสื่อต่างๆ และจัดประกวดกิจกรรมของกลุ่ม เพื่อขวัญกำลังใจให้กับกลุ่มในการที่จะพัฒนากลุ่ม ให้เป็นประโยชน์ กับสมาชิกชุมชนมากที่สุด

3. ควรสนับสนุนให้กลุ่มเป็นเวทีการบูรณาการและกิจกรรม โครงการและงบประมาณของ หน่วยงานต่าง ๆ ที่จะลงในชุมชน

4. ควรปรับปรุงในการช่วยเหลือสนับสนุนกลุ่ม ต้องมีการวิเคราะห์กลุ่ม วิเคราะห์ ด้านกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มของชุมชนก่อนเบื้องต้นก่อนการช่วยเหลือ เพื่อให้กิจการที่สนับสนุนเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

5. ควรปรับปรุงใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการเกษตรและส่งเสริมอื่น ๆ ในชุมชน และให้กลุ่มเป็นผลงานของทุกหน่วยงาน กลุ่มจะได้รับผลประโยชน์จากทุกหน่วยงานและทุกคน เห็นความสำคัญของการรวมกลุ่ม

7. กลุ่มใช้กระบวนการจัดการกิจการของกลุ่มไม่ชัดเจน นับว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจ ซึ่งมีเหตุผลประกอบที่ควรพิจารณาดังนี้

1. เพราะคณะกรรมการยังขาดความรู้ ความชำนาญและทักษะในการทำงาน โดยเฉพาะ ด้านการบัญชี คณะกรรมการกลุ่มส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 การลงบัญชีบางครั้งผิดพลาดบ้าง แต่ก็สามารถแก้ไขได้ เมื่อได้รับการแนะนำจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

2. เพราะคณะกรรมการแต่ละคนต้องทำงานหลายหน้าที่หลายกิจการ งานส่วนใหญ่ ต้องทำด้วยความเสียสละ หลายคนมีภารกิจ ยังไม่มีเวลาพอที่จะเข้ามาช่วยเหลือสังคม ในตรงนี้ การจัดการบางครั้งมีข้อผิดพลาดและบกพร่องบ้าง

3. เพราะกลุ่มขาดการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของการทำกิจการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อมูลด้านการตลาด กิจการที่กลุ่มสนับสนุนให้สมาชิกทำขึ้น บางครั้งขายไม่ได้ ไม่มีตลาดรองรับ และได้รับในราคาที่ถูก ไม่คุ้มทุน

4. เพราะกิจการของกลุ่มมีหลากหลายมาก คนมีจำกัดทำให้การวางแผน วางระเบียบ ข้อปฏิบัติ และการควบคุมอาจมีจุดอ่อน และดูแลไม่ทั่วถึง

5. เพราะกลุ่มตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือสมาชิกกลุ่มในการประกอบอาชีพการเกษตร เงินทุน และสวัสดิการต่าง ๆ เป็นพื้นฐานทำอะไรที่สมาชิกกลุ่มได้รับประโยชน์มากที่สุดโดยไม่หวังถึงกำไร มากนัก ทำด้วยความเสียสละ บางครั้งจุดอ่อนอยู่บ้างในการจัดการ

6. เพราะกิจการของกลุ่มเป็นกิจการที่ทำไปคิดไป แก้ปัญหาไป จึงไม่ได้ใช้กระบวนการจัดการอย่างชัดเจน ทำให้ไม่สามารถจำแนกเป็นขั้นศึกษาปัญหา ขั้นการวางแผน ขั้นการปฏิบัติงาน และขั้นการติดตามผลและประเมินผลอย่างชัดเจน

แนวทางในการสนับสนุนหรือแก้ปัญหา ประกอบด้วยดังนี้

1. คณะกรรมการหรือสมาชิกที่รับผิดชอบกิจการของกลุ่ม ควรศึกษาหาความรู้ อยู่ตลอดเวลา ให้ผู้มีความรู้มาถ่ายทอด ไปเข้ารับการฝึกอบรม หรือไปศึกษาคูงานของกลุ่ม ที่มีการจัดการกิจการของกลุ่มประสบความสำเร็จ
2. ควรแบ่งงานให้คณะกรรมการหรือสมาชิกทำตามความถนัด ความรู้ ความสามารถ และคนหนึ่งคนไม่ควรไปรับผิดชอบหลายกิจการ อาจจะไม่มีความรู้ไปดูแลและควบคุม
3. ควรให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการกิจการของกลุ่ม และยอมรับในข้อตกลงที่ได้ร่วมกันกำหนดขึ้น
4. ควรเปิดโอกาสให้ทุกคนได้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นและให้ข้อมูลในการจัดการกิจการของกลุ่มได้ตลอดเวลา อาจจะทำเป็นกล่องรับฟังความคิดเห็น เพื่อจะได้นำข้อมูลมาปรับปรุงให้เกิดความชัดเจน
5. ควรมีการติดตามผลการดำเนินการของกิจการกลุ่มอยู่ตลอดเวลา ของผู้ที่รับผิดชอบ และมีการประชุมพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทราบความก้าวหน้าของกิจการและปัญหาต่าง ๆ จะได้แก้ไขได้ทันเหตุการณ์ตามสภาพของปัญหา

8. กิจการการจัดหาปัจจัยการผลิตแก่สมาชิกเป็นกิจการที่ประสบความสำเร็จสูงสุด นับว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจซึ่งมีเหตุผลประกอบที่ควรพิจารณาดังนี้

1. เพราะกลุ่มมีการศึกษาวิเคราะห์และหาความต้องการของสมาชิกเบื้องต้น ก่อนที่จะมีการจัดหาปัจจัยการผลิต รวมทั้งปริมาณความต้องการใช้ และแผนการใช้ของสมาชิกแต่ละคน
2. เพราะกลุ่มมีแผนในการจัดซื้อปัจจัยการผลิตที่ชัดเจน ชื่อเมื่อไร ชื่ออะไรบ้าง ชื่อที่ไหน ใครจัดซื้อ ชื่อจำนวนเท่าไร ช่วงไหนที่จะใช้ ชื่อด้วยเงินสดหรือเงินเชื่อและการเตรียมเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ไว้พร้อมที่จะดำเนินการ
3. เพราะคณะกรรมการและสมาชิกทุกคนให้ความร่วมมือปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อปฏิบัติต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นในการดำเนินงานด้านปัจจัยการผลิตของกลุ่ม
4. เพราะหน่วยต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องได้ให้การช่วยเหลือและอำนวยความสะดวก และสนับสนุนอย่างดียิ่งในการจัดหาปัจจัยการผลิต

5. เพราะปัจจัยการผลิตที่ได้รับตรงกับความต้องการ ตรงตามแผนที่จะใช้ และได้รับราคาที่เป็นธรรม มีคุณภาพ นำไปใช้แล้วได้ผลผลิตที่เพิ่มขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้นและยังช่วยในการลดต้นทุนการผลิตอีกด้วย

แนวทางในการสนับสนุนหรือแก้ปัญหา ประกอบด้วยดังนี้

1. การจัดหาปัจจัยการผลิต ควรพยายามหาจากแหล่งที่ให้ราคาถูกที่สุด ในปริมาณและคุณภาพที่เหมือนกัน เพื่อเป็นการลดต้นทุนให้กับสมาชิก
2. ควรให้แหล่งที่จัดซื้อปัจจัยการผลิต นำส่งปัจจัยการผลิตที่กลุ่มจัดซื้อ ส่งถึงกลุ่มด้วยตัวเอง เพื่อลดความเสี่ยงของกลุ่มในการขนส่ง กรณีเกิดอุบัติเหตุ
3. การจัดซื้อต้องทำกติกาหรือสัญญา กับแหล่งที่จัดซื้อให้เรียบร้อยและมีตัวอย่างมาตรฐานที่ชัดเจน และตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง เมื่อมีการส่งปัจจัยการผลิตถึงกลุ่ม
4. สิ่งใดที่กลุ่มยังไม่มีความรู้ในการจัดหาปัจจัยการผลิตและการทำกติกาสัญญาต่าง ๆ ให้ปรึกษาเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และผู้ที่มีความรู้ในเรื่องนั้น ๆ
5. ควรประชุมหรืออบรมให้ความรู้แก่สมาชิกกลุ่ม ในการนำปัจจัยการผลิตไปใช้ให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ และความปลอดภัยในชีวิต เพื่อความประหยัดและเกิดประโยชน์กับสมาชิกกลุ่ม

9. กิจกรรมการออมทรัพย์เป็นกิจกรรมที่ประสบความสำเร็จสูง นับว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจซึ่งมีเหตุผลประกอบที่ควรพิจารณาดังนี้

1. เพราะสมาชิกทุกคนได้รับประโยชน์จากการออมทรัพย์โดยไม่ต้องไปพึ่งเงินทุนจากสถาบันการเงินอื่น ๆ และเอกชน มีเงินปันผล ดอกเบี้ยต่ำ
2. เพราะระเบียบการปฏิบัติไม่ยุ่งยากซับซ้อน เปิดกว้างเป็นแหล่งเงินทุนอยู่ในชุมชน มีความสะดวกไม่ต้องเดินทางไปในเมือง ซึ่งมีความเสี่ยงมาก และเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น
3. เพราะกิจกรรมการออมทรัพย์อย่างน้อยในช่วงหนึ่งเดือน สมาชิกทุกคนได้มาพบปะกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน สร้างความรัก ความสามัคคี และความร่วมมือตลอดทั้งการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน
4. เพราะกิจกรรมการออมทรัพย์เป็นกิจกรรมที่สมาชิกกลุ่มทั้งหมดเป็นสมาชิก และให้ความร่วมมืออย่างดียิ่ง
5. เพราะสมาชิกทุกคนที่เป็นสมาชิกการออมทรัพย์ จะปฏิบัติตามเงื่อนไข กฎระเบียบของกิจกรรมการออมทรัพย์ มีการส่งใช้เงินกู้ยืมและดอกเบี้ยตามระยะเวลาที่กำหนด มีระเบียบและบัญชีที่ชัดเจน ทุกคนตรวจสอบได้ตลอดเวลา

แนวทางในการสนับสนุนหรือแก้ปัญหา ประกอบด้วยดังนี้

1. ควรปรับลดดอกเบี้ยเงินกู้ให้กับสมาชิกบ้างให้สอดคล้องกับการปรับลดดอกเบี้ยของธนาคารในสถานการณ์ปัจจุบัน
2. ควรเพิ่มสวัสดิการให้กับสมาชิกเพิ่มขึ้น ทั้งจำนวนวงเงินและประเภทของสวัสดิการ
3. ควรขยายวงเงินกู้ยืมให้กับสมาชิกเพิ่มขึ้นตามแผนและความต้องการของสมาชิกแต่ละราย ทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับจำนวนเงินที่สมาชิกลำบากหรือออมไว้ด้วย
4. ควรเปิดโอกาสให้เกษตรกรทั่วไปในชุมชน ได้นำเงินมาออมทรัพย์ไว้กับกลุ่มโดยให้ได้รับสิทธิตามระเบียบ แต่จะไม่ได้เงินปันผลเสียเปรียบและสวัสดิการอื่น เหมือนกับเป็นสมาชิก
5. ควรจัดกิจกรรมการณรงค์การออมทรัพย์ และระดมทุนเพิ่มเติม เพื่อให้สมาชิกได้รับประโยชน์จากการออมทรัพย์เพิ่มมากขึ้น และกลุ่มมีเงินออมทรัพย์เพิ่มขึ้น
6. การนำสมาชิกไปศึกษาดูงานกลุ่มออมทรัพย์ที่ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้เพื่อนำแนวทางที่ของกลุ่มนั้น ๆ มาปฏิบัติ

10. ผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่มก่อให้เกิดองค์การเข้มแข็งเด่นชัด นับว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจซึ่งมีเหตุผลประกอบที่ควรพิจารณาดังนี้

1. เพราะคณะกรรมการกลุ่มทำงานด้วยความเข้มแข็ง มีอุดมการณ์ในการทำงาน มีความยุติธรรมและโปร่งใส และทำงานด้วยความเสียสละ และทำงานแบบประชาธิปไตย
2. เพราะกลุ่มมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ของผู้นำ หัวหน้าหน่วยเกษตรกรกรรม และสมาชิกอย่างชัดเจน และทุกคนทำหน้าที่ของตัวเองด้วยความอุตสาหะจนสำเร็จ
3. เพราะกลุ่มมีการติดตามผลและประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง ไม่ตั้งรับปัญหา เข้าหาปัญหา สามารถแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ จนสำเร็จทุกคนมีความพอใจ
4. เพราะกลุ่มให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่ม ให้สมาชิกทุกคนมีความรู้สึกเช่นเดียวกัน คือ กลุ่มเป็นของคนทุกคน จะต้องช่วยกันดูแลรักษา แก้ไขปัญหาให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง และพึ่งตนเองได้ และอยู่อย่างยั่งยืน
5. เพราะชุมชน หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน ได้ให้การสนับสนุนกลุ่มและเป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำให้ความรู้ กับกลุ่มและสมาชิกอย่างต่อเนื่อง ตามที่กลุ่มมีความจำเป็นและต้องการ
6. เพราะกลุ่มมีสภาพสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนเกื้อหนุนการดำเนินกิจการของกลุ่ม และผู้นำกลุ่มมีความสามารถที่จะนำจุดเด่นเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้

แนวทางในการสนับสนุนหรือแก้ปัญหา ประกอบด้วยดังนี้

1. ควรให้สมาชิกกลุ่ม ไปศึกษาดูงานกลุ่มอื่น ๆ ที่มีความเข้มแข็ง เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งของกลุ่ม
2. หน่วยงานของรัฐควรลดบทบาทของตนเอง ตามลำดับ ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มพึ่งตนเองเพิ่มขึ้น
3. กลุ่มควรขยายวิสาหกิจชุมชนให้ครอบคลุมปัจจัยสี่ เพื่อให้กลุ่มพึ่งตนเองได้
4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ควรสนับสนุนเงินทุนให้แก่กลุ่มมากเกินไป เพราะจะทำให้สมาชิกใช้จ่ายเกินตัว
5. ควรหาทางลดวัตถุนิยม บริโภคนิยม ให้แก่สมาชิกเพราะจะเป็นการลดช่องทางการเห็นแก่ตัวของสมาชิก

11. ผลกระทบจากการจัดการกลุ่มก่อให้เกิดเห็นความสำคัญของชุมชนและสังคมเด่นชัด นับว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจซึ่งมีเหตุผลประกอบที่ควรพิจารณาดังนี้

1. เพราะเกิดการรวมตัวของเกษตรกรอย่างเข้มแข็ง มีพลังอำนาจในการต่อรอง มีความรักความสามัคคีของสมาชิกกลุ่ม มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันและรักษาผลประโยชน์ของชุมชน
2. เพราะนำชื่อเสียงมาสู่ชุมชนและได้รับการยอมรับจากชุมชนอื่น การที่กลุ่มได้รับรางวัลชนะเลิศที่ 1 ระดับภาค การที่หน่วยงานของรัฐเอกชนและองค์กรต่าง ๆ ได้มาศึกษาดูงานและเยี่ยมชมกลุ่ม
3. เพราะสมาชิกกลุ่มมีระเบียบวินัย มีความเป็นประชาธิปไตย ลดความขัดแย้งของชุมชน สมาชิกอยู่กันอย่างสงบสุข และไม่มีพวกมีฉ้อฉลเกิดขึ้นในชุมชน
4. เพราะมีการสืบทอดรักษาวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนไว้ เพื่อให้เยาวชนได้ศึกษาเรียนรู้ และมีความตระหนักที่จะรักษาสืบทอดอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีสืบต่อไป
5. เพราะเกิดผู้นำชุมชนที่มีความเข้มแข็ง มีกลุ่มกิจกรรมเกิดขึ้นภายใต้กลุ่มเกษตรกรเพื่อทำอาชีพเสริมด้านการแปรรูป ศิลปประดิษฐ์ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว ทั้งนี้การดำเนินกิจการต่าง ๆ ตั้งอยู่บนพื้นฐานการพึ่งตนเองเป็นอันดับแรก
6. เพราะมีกิจกรรมที่สมาชิกร่วมกันพัฒนาชุมชน ทั้งด้านวัตถุ และด้านจิตใจ

แนวทางการสนับสนุนและแก้ปัญหา ประกอบด้วยดังนี้

1. ควรสร้างทายาทคนหนุ่มสาวที่มีความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน เข้ามาเรียนรู้เรื่องกลุ่มเกษตรกร และเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารกลุ่มต่อไป
2. กลุ่มควรให้บริการกับสมาชิกทุกเรื่องในสิ่งที่มีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวัน และการประกอบอาชีพ เพื่อไม่ให้สมาชิกไปพึ่งพาจากที่อื่น ๆ เพื่อลดการนำเงินออกนอกชุมชน หรือนอกกลุ่ม
3. ควรสร้างเครือข่ายกับกลุ่มอื่น ๆ ทั้งในและนอกชุมชน และท้องถิ่นอื่น ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ร่วมกัน ข้อมูลข่าวสารและการทำกิจกรรมร่วมกัน
4. ควรเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานของกลุ่มอย่างต่อเนื่องในโอกาสต่าง ๆ ที่มีในชุมชน ทุกรูปแบบ เพื่อให้ทุกคนเห็นความสำคัญของกลุ่มและให้ความร่วมมือกับกลุ่ม
5. กลุ่มควรจัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์เพิ่มขึ้น ทั้งกิจกรรมภายในชุมชน และกิจกรรมภายนอกชุมชน

12. ผลกระทบจากการจัดการกลุ่มในเรื่องรายได้ไม่เด่นชัด นับว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจซึ่งมีเหตุผลประกอบที่ควรพิจารณาดังนี้

1. เพราะเป้าหมายของกลุ่มตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การดำเนินกิจการไม่ได้หวังผลกำไร กลุ่มได้รายได้ก็น้อยก็ไม่ใช่ไร แต่ให้สมาชิกกลุ่มได้รับประโยชน์มากที่สุด ทั้งในด้านการลดต้นทุน การผลิต และการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของสมาชิก
2. เพราะกิจการของกลุ่มยังทำในลักษณะในครัวเรือน ไม่ได้ทำในเชิงธุรกิจมากนัก รายได้ที่เกิดขึ้นยังไม่ชัดเจนและยังได้น้อย เป็นการทำอาชีพเสริมใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เมื่อทำภารกิจหลักในครัวเรือนเสร็จสิ้น
3. เพราะกิจการแต่ละกิจการของกลุ่มยังมีรายได้น้อย สมาชิกกลุ่มมีมาก การจัดสรรรายได้ให้สมาชิกแต่ละคนยังไม่ชัดเจน
4. เพราะกิจการที่กลุ่มสนับสนุนให้แก่สมาชิก ส่วนมากเป็นกิจการทางการเกษตร จึงก่อให้เกิดรายได้ไม่มาก

แนวทางในการสนับสนุนและแก้ปัญหา ประกอบด้วยดังนี้

1. ควรขยายกิจการของกลุ่มในแต่ละกิจการให้มากขึ้น และทำในเชิงธุรกิจ รับสมาชิกมาให้เพิ่มมากขึ้น
2. ระเบียบในการจัดสรรรายได้ของแต่ละกิจการต้องกำหนดและวางระเบียบให้ชัดเจน
3. ควรศึกษาเรียนรู้ของกลุ่มอื่น ๆ ที่มีการจัดการเรื่องรายได้อย่างเด่นชัด สามารถบอกได้ว่าสมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นเท่าไรใน 1 วัน 1 สัปดาห์ หรือ 1 เดือน

4. ควรฝึกสมาชิกกลุ่มได้มีความสามารถในการจัดการเชิงธุรกิจให้มีความรู้ในด้านการตลาด

5. ควรหาทางให้สมาชิกลดรายจ่าย เช่น ปลุกฝักรับประทานเอง ทำนารับประทานเอง จัดตั้งวิสาหกิจชุมชนให้กว้างขวาง เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 รัฐควรช่วยเหลือและสนับสนุนการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ให้มากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการจัดการ การผลิต และการตลาด เป็นต้น

1.2 รัฐควรจัดให้มีการอบรมเสริมความรู้แก่สมาชิกกลุ่ม ทั้งในด้านวิชาการ และเทคนิควิธีการในการจัดการกิจการกลุ่ม

1.3 คณะกรรมการบริหารกลุ่มควรนำผลการศึกษาไปปรับใช้เพื่อพัฒนาการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะต่อไป

1.4 รัฐควรนำผลการศึกษาไปปรับใช้เพื่อพัฒนาการจัดการกิจการกลุ่มอื่น ๆ ที่มีการจัดการกิจการกลุ่มในลักษณะคล้ายคลึงกัน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

2.1 ควรสนับสนุนให้มีการศึกษากลุ่มเกษตรกร ลักษณะนี้ของกลุ่มอื่น ๆ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนากลุ่ม

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบการจัดการกิจการกลุ่มของกลุ่มเกษตรกรแต่ละกลุ่ม เพื่อเป็นแนวทางแก้ไขปรับปรุงการจัดการกิจการกลุ่มของกลุ่มเกษตรกรต่อไป

2.3 ควรมีการศึกษาบทบาทของรัฐในการส่งเสริมกิจการของกลุ่มเกษตรกรหรือกลุ่มอื่น ๆ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ หล้าสว่างษ์. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา, 2524.
- กลุ่มเกษตรทำนาระวะ. การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา. มมท., 2543.
- _____. สรุปผลการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ. มมท., 2543.
- เกรียงศักดิ์ ปัทมเรขา. ความคิดพื้นฐานการพัฒนาชนบท. สงขลา : ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่, 2533.
- เกษตรและสหกรณ์, กระทรวง. คำแนะนำของนายทะเบียนเรื่องการจดทะเบียนจัดตั้งกลุ่มเกษตร. กรุงเทพฯ : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ม.ป.ป.
- ศิริน กุสสถานภาพ. นักคิด แนวคิด ทฤษฎีการบริหารการจัดการ. สงขลา : มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์, 2538.
- จันทิมา ไฉไล บุญสนอง. การดำเนินงานและผลการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านคลองหะ ตำบลคองหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาควิชา, 2539.
- ชัย เรื่องศิลป์. ประวัติศาสตร์ไทยสมัย 2353 – 2453. กรุงเทพฯ : บ้านเรื่องศิลป์, 2517.
- ชวาลุฑฒ ไชยวุฒิต. การพัฒนาผู้นำและกลุ่มในงานส่งเสริมการเกษตร ประสพการณ์ในอดีต : ทิศทางในอนาคต. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการเกษตร, 2539.
- ชรินทร์ สุหัสโซ. กลุ่มเกษตรกับการพัฒนาเกษตรกร. ม.ป.ท. ม.ป.ป.
- ชนกันท์ หิรัญพันธ์. ศึกษาการจัดกิจกรรมของชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านสีม่วง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2544.
- ชาญ ชัญพิทยากุล. กระบวนการกลุ่ม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงสยามการพิมพ์, 2522.
- ธงชัย สันติวงษ์ และชัยยศ สันติวงษ์. พฤติกรรมบุคคลในองค์กร. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2542.
- ณรงค์ เส็งประชา. มนุษย์กับสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2538.
- นิรันดร์ จุลทรัพย์. กลุ่มสัมพันธ์สำหรับการฝึกอบรม. สงขลา : ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ภาควิชา, 2538.
- บรรจง นะแส. “พัฒนาชุมชนที่คนเป็นศูนย์กลาง : บทเรียนขององค์กรพัฒนาชุมชน,” แลได้. 7 (26) : 16 – 17 ; มีนาคม – เมษายน 2539.

- ปัญญา หิรัญศรีศรี และสมศักดิ์ สุระวดี. “การบริหารงานกลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตร,”
ใน การบริหารงานพัฒนาชุมชน. หน้า 146. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช, 2526.
- พรชูลี นิลวิเศษ. การศึกษาข้อคิดเห็นของเกษตรกรชนบทนนทบุรีที่มีต่อการเข้าร่วมมือ
เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร. วิทยานิพนธ์ กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2521.
พัฒนาการบริหารงานเกษตร, กอง บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการกลางกลุ่มเกษตรกร.
กรุงเทพฯ : กองพัฒนาการบริหารการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตร
และสหกรณ์, 2539.
- พัทธา สายหู. กลไกของสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2540.
- ไพบุลย์ ช่างเรียน และสมปราชญ์ จอมเทศ. วิทยาการจัดการและพฤติกรรมบริหารองค์กร.
กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2521.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2532.
พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, 2532.
- รุ่งเรือง จอมศรี. ศึกษากลุ่มเกษตรกรเลี้ยงโคดำบลาหน้า อำเภอนะจะ จังหวัดสงขลา
วิทยานิพนธ์ ศศ. ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2544.
- วนิดา เสนิเศรษฐ์ และชอบ อินทร์ประเสริฐกุล. มนุษย์สัมพันธ์ในองค์กร. กรุงเทพฯ :
ไทยวัฒนาพานิช, 2542.
- วันดี รัตนมณี. ปัจจัยการรวมกลุ่มและการจัดการกิจการกลุ่มของชมรมชาวประมงทะเลสาบ
สงขลาตอนล่าง. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2543.
- วิชชุดา จุฬานุวัฒน์. การจัดการกลุ่มประมงพื้นบ้านของชาวบ้านอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา
วิทยานิพนธ์ ศศ. ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2546.
- วินิจ เกตุจำ และคมเพชร ฉัตรศุกกุล. กระบวนการกลุ่ม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2522.
- ศิริ ภาสุก. กลุ่มเกษตรกรกับการพัฒนาชนบท กรณีศึกษากลุ่มเกษตรกร จังหวัดสุรินทร์.
กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, 2528.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. และคณะ องค์กรและการจัดการ ฉบับมาตรฐาน. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์ธีระฟิล์ม และไซเท็กซ์, 2539.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. ศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2541.
- สถิตย์ นิยมญาติ. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2524.
- ส่งเสริมการเกษตร, กรม. ข้อบังคับกลุ่มเกษตรกร. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการเกษตร, ม.ป.ป.
_____. แผนพัฒนาสถาบันเกษตร. ม.ป.ท. ม.ป.ป.

- ส่งเสริมเกษตรกรภาคใต้, สำนักงาน. เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรดีเด่นภาคใต้. สงขลา :
 เทมการพิมพ์, 2544.
- ส่งเสริมเกษตรกรภาคใต้, สำนักงาน. สรุปผลการสำรวจสถานภาพกลุ่มเกษตรกรภาคใต้
 ประจำปี 2545.
- สำเร็จ บุญคำ. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของกิจกรรมกลุ่มเกษตรกรทำนาศรีสว่าง
 ตำบลศรีสว่าง อำเภอโพธาราย จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม :
 มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2539.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. การพัฒนาการเกษตร. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัย
 ธรรมมาธิราช, 2535.
- _____. ประวัติศาสตร์สมัย 2353 – 2453. กรุงเทพฯ : บ้านเรื่องศิลป์, 2517.
- _____. เอกสารการสอนชุดวิชา องค์การและการจัดการ หน่วยที่ 1 – 8. นนทบุรี :
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2539.
- สุนทร ยุทธชนะ. บทบาทของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการพัฒนาชนบท ตำบลน้ำขาว อำเภोजะนะ
 จังหวัดสงขลา วิทยานิพนธ์ ศศ. ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒภาคใต้,
 2537.
- สนทยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. สงขลา : สถาบันราชภัฏสงขลา, 2542.
- สร้อยตระกูล (ติวานนท์) อรรถมานะ, พฤติกรรมองค์การ : ทฤษฎีและการประยุกต์.
 กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น.
 กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- เสาวณีย์ คำนิล. ศึกษาการจัดการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านร้อนพัฒนา ตำบลกำโลน
 ตำบลตันหยงมัส อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส. วิทยานิพนธ์ ศศ. ม. สงขลา :
 มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2546.
- องค์การบริหารส่วนตำบลระวะ. แผนอัตรากำลังระยะเวลา 3 ปี (พ.ศ. 2546-2548). ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- อมร สุวรรณรัตน์. ศึกษาปัจจัยการรวมกลุ่มและการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรทำนาตะโหมด
 ตำบลตะโหมด อำเภอดะโหมด จังหวัดพัทลุง. วิทยานิพนธ์ ศศ. ม. สงขลา :
 มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2541.
- อัมพร แก้วหนู. “ตัวชีวิตองค์กรชาวบ้าน,” แลใต้. 8 (35) : 6 ; กุมภาพันธ์ 2540.
- อุทัย บุญประเสริฐ. กลุ่มสัมพันธ์และการบริหารทีมงานที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ :
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.

บุคลากรกรม

อนงค์ ทิพย์รัตน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณัฐ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกร
ทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอร่อนน้อ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ.
2547.

อมร สุวรรณรัตน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณัฐ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกร
ทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอร่อนน้อ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

อรอนงค์ ทองช่วย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณัฐ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกร
ทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอร่อนน้อ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

อ้น อยู่ทอง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณัฐ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ
ตำบลระวะ อำเภอร่อนน้อ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

อารมณัฐ เหลือแก้ว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณัฐ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการกลุ่มเกษตรกร
ทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอร่อนน้อ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2547.

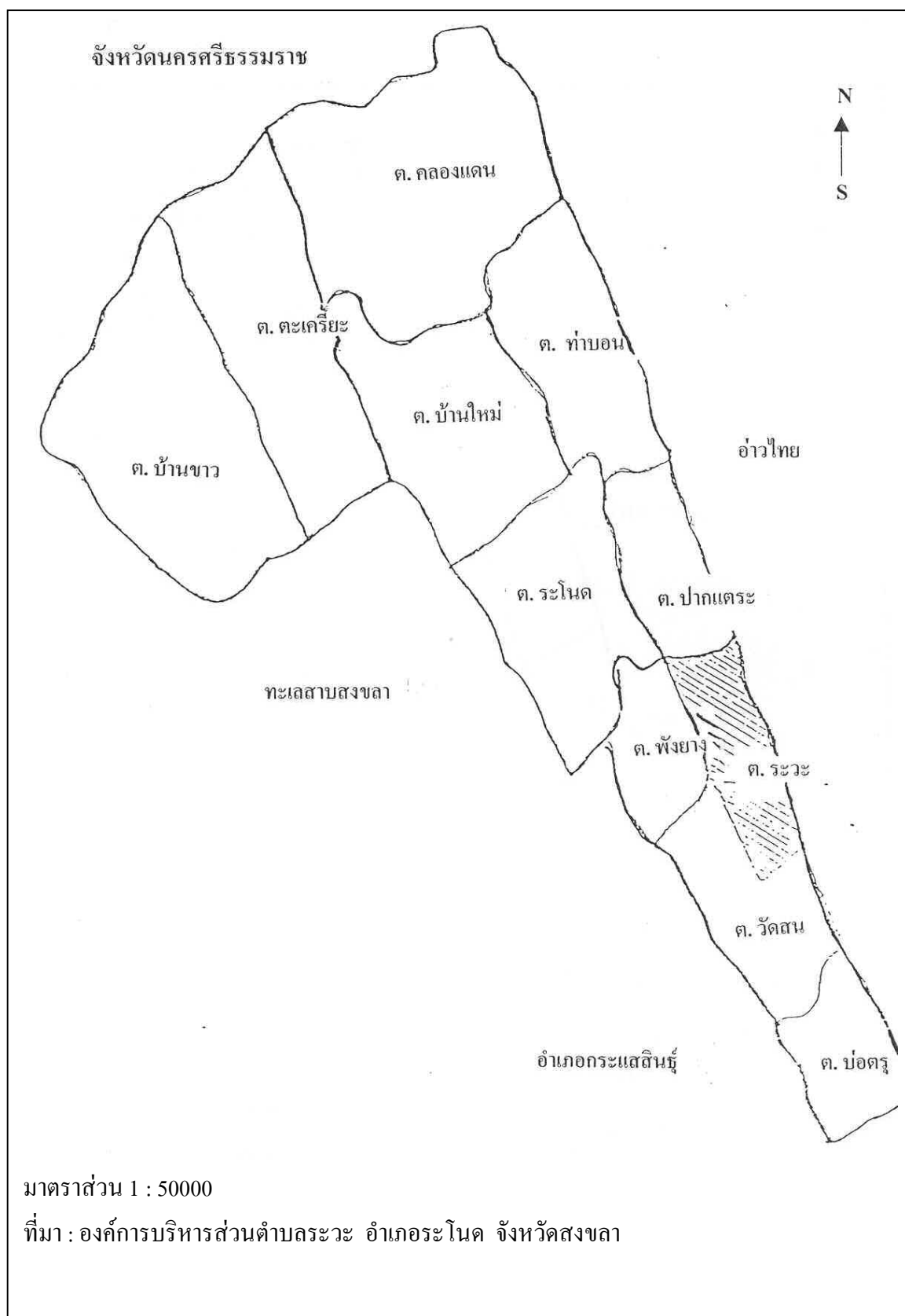
อิม ปิ่นแก้ว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารมณัฐ ชูโชติ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ทำการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ
ตำบลระวะ อำเภอร่อนน้อ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2547.

ภาคผนวก

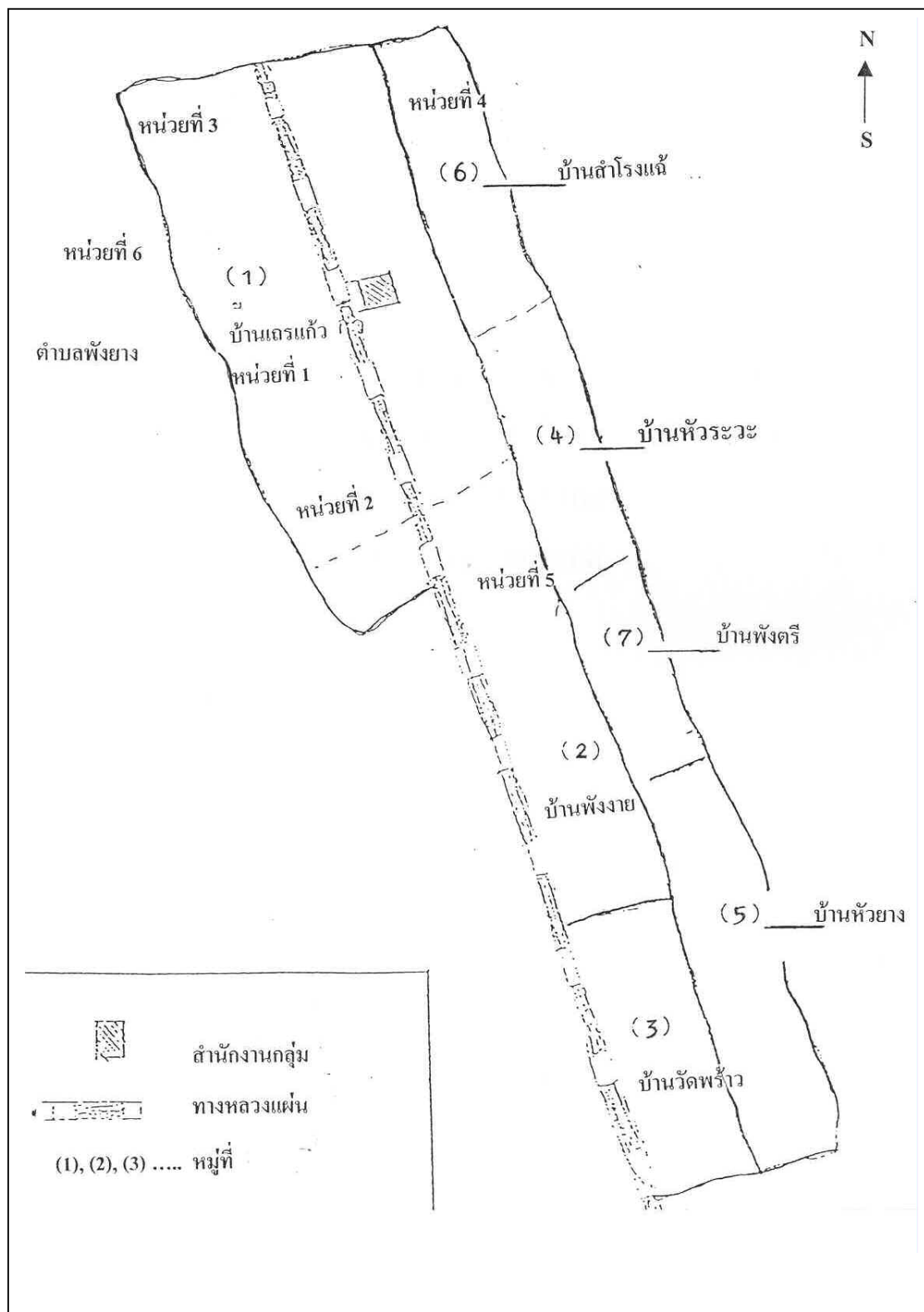
ภาคผนวก ก
แผนที่

ภาพประกอบ 1 แผนที่แสดงที่ตั้งอำเภอระโนด

ภาพประกอบ 2 แผนที่แสดงที่ตั้งหน่วยเกษตรกรของกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ
อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

ภาคผนวก ข
แนวทางในการศึกษา
แนวทางในการสัมภาษณ์
แนวทางในการสังเกต

แนวทางในการศึกษา
เรื่อง
ศึกษาการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรทำนาระวะ
ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา

ตอนที่ 1 ปัจจัยการจัดการกิจการกลุ่ม

1.1 ผู้นำและสมาชิกกลุ่ม

1.1.1 ผู้นำ

ประเด็นศึกษา : ประเภทผู้นำ จำนวนผู้นำ ความหลากหลายของผู้นำ และลักษณะจิตนิสัยของผู้นำ แต่ละประเด็นส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่มอย่างไร

วิธีการศึกษา : เก็บข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์คณะกรรมการสมาชิกกลุ่ม และเจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชน

1.1.2 สมาชิกกลุ่ม

ประเด็นศึกษา : ประวัติความเป็นมาของสมาชิกกลุ่ม ลักษณะจิตนิสัยของสมาชิกกลุ่ม แต่ละประเด็นส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่มอย่างไร

วิธีการศึกษา : เก็บข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์คณะกรรมการสมาชิกกลุ่ม และเจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชน

1.2 ปัจจัยด้านโครงสร้างกลุ่ม

1.2.1 สถานภาพของกลุ่ม

ประเด็นศึกษา : ที่มาของสมาชิกกลุ่ม ที่มาของคณะกรรมการดำเนินการ แต่ละประเด็นส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่มอย่างไร

วิธีการศึกษา : เก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์คณะกรรมการสมาชิกกลุ่ม และเจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชน

1.2.2 บทบาทของกลุ่ม

ประเด็นศึกษา : บทบาทโดยรวมของกลุ่ม บทบาทของคณะกรรมการดำเนินการ แต่ละประเด็นส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่มอย่างไร

วิธีการศึกษา : เก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์คณะกรรมการสมาชิกกลุ่ม และเจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชน

1.2.3 บรรทัดฐานของกลุ่ม

ประเด็นศึกษา : ระเบียบของกลุ่ม จารีตของกลุ่ม นโยบายของกลุ่ม แต่ละประเด็น ส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่มอย่างไร

วิธีการศึกษา : เก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสารสัมภาษณ์คณะกรรมการ สมาชิกกลุ่ม และเจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชน

1.2.4 การบังคับบัญชา

ประเด็นศึกษา : การจัดสายบังคับบัญชา การประสานงานระหว่างสมาชิกกับสมาชิก การประสานงานระหว่างสมาชิกกับกรรมการ แต่ละประเด็นส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่มอย่างไร

วิธีการศึกษา : เก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์คณะกรรมการ สมาชิกกลุ่ม และเจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชน

1.2.5 บรรยากาศของกลุ่ม

ประเด็นศึกษา : การพบปะพูดคุยระหว่างสมาชิก การพูดคุยในที่ประชุม การใช้เอกสารชี้แจงข้อมูล แต่ละประเด็นส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่มอย่างไร

วิธีการศึกษา : เก็บข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์คณะกรรมการ สมาชิกกลุ่ม และเจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชน

1.3 ปัจจัยด้านทุนและทรัพยากร

1.3.1 เงินทุน

ประเด็นศึกษา : แหล่งเงินทุนของกลุ่ม ปริมาณเงินทุนของกลุ่ม การใช้เงินทุนของกลุ่ม การควบคุมเงินทุนของกลุ่ม แต่ละประเด็นส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่มอย่างไร

วิธีการศึกษา : เก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์ผู้บอกข้อมูลทุกกลุ่ม

1.3.2 อุปกรณ์

ประเด็นศึกษา : ที่ตั้งสำนักงาน ครุภัณฑ์สำนักงาน อุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพของกลุ่ม แต่ละประเด็นส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่มอย่างไร

วิธีการศึกษา : เก็บข้อมูลจากการสังเกตพร้อมถ่ายภาพประกอบ สัมภาษณ์คณะกรรมการ และสมาชิกกลุ่ม

1.3.3 ทรัพยากร

ประเด็นศึกษา : ปริมาณและความหลากหลายทรัพยากร การใช้ทรัพยากร แต่ละประเด็นส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่มอย่างไร

วิธีการศึกษา : เก็บข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่ม

1.4 ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม

1.4.1 การตั้งถิ่นฐาน

ประเด็นศึกษา : ลักษณะการกระจายของบ้านเรือน ลักษณะของที่อยู่อาศัย แต่ละประเด็นส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่มอย่างไร

วิธีการศึกษา : เก็บข้อมูลจากการสังเกตพร้อมถ่ายภาพประกอบ สัมภาษณ์ คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่ม

1.4.2 โครงสร้างพื้นฐาน

ประเด็นศึกษา : สภาพของถนน ไฟฟ้า ประปา แต่ละประเด็นส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่มอย่างไร

วิธีการศึกษา : เก็บข้อมูลจากการสังเกตพร้อมถ่ายภาพประกอบ สัมภาษณ์ คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่ม

1.4.3 วัฒนธรรมของชุมชน

ประเด็นศึกษา : ศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ แต่ละประเด็นส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่มอย่างไร

วิธีการศึกษา : เก็บข้อมูลจากการสังเกตพร้อมถ่ายภาพประกอบ สัมภาษณ์ คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่ม

1.4.4 กลุ่มในชุมชนอื่นๆ

ประเด็นศึกษา : กลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเกษตรกร ทำนาระวะกับกลุ่มต่างๆ ที่อยู่ในชุมชน แต่ละประเด็นส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่มอย่างไร

วิธีการศึกษา : เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บอกข้อมูลทุกกลุ่ม

1.4.5 การสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ

ประเด็นศึกษา : หน่วยงานของรัฐที่สนับสนุน แผนงานสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ แต่ละประเด็นส่งผลต่อการจัดการกิจการกลุ่มอย่างไร

วิธีการศึกษา : เก็บข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้บอกข้อมูลทุกกลุ่ม

ตอนที่ 2 กระบวนการจัดการกิจกรรมกลุ่ม จำแนกตามกิจกรรมกลุ่มดังนี้

2.1 กิจกรรมการรวบรวมผลผลิตการเกษตร และผลิตภัณฑ์กลุ่มแม่บ้านจำหน่าย

ประเด็นศึกษา : **ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ ขั้นการวางแผน ขั้นการปฏิบัติงาน และขั้นการประเมินผลและติดตามผล**

วิธีการศึกษา : เก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์พร้อมถ่ายภาพประกอบ สัมภาษณ์คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่ม

2.2 กิจกรรมการให้เงินกู้แก่สมาชิก

ประเด็นศึกษา : **ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ ขั้นการวางแผน ขั้นการปฏิบัติงาน และขั้นการประเมินผลและติดตามผล**

วิธีการศึกษา : เก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์พร้อมถ่ายภาพประกอบ สัมภาษณ์ผู้บอกข้อมูลทุกกลุ่ม

2.3 กิจกรรมการจัดหาปัจจัยการผลิตแก่สมาชิก

ประเด็นศึกษา : **ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ ขั้นการวางแผน ขั้นการปฏิบัติงาน และขั้นการประเมินผลและติดตามผล**

วิธีการศึกษา : เก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่ม

2.4 กิจกรรมการออมทรัพย์

ประเด็นศึกษา : **ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ ขั้นการวางแผน ขั้นการปฏิบัติงาน และขั้นการประเมินผลและติดตามผล**

วิธีการศึกษา : เก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์พร้อมถ่ายภาพประกอบ สัมภาษณ์ผู้บอกข้อมูลทุกกลุ่ม

2.5 กิจกรรมการส่งเสริมอาชีพแก่สมาชิก

ประเด็นศึกษา : **ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ ขั้นการวางแผน ขั้นการปฏิบัติงาน และขั้นการประเมินผลและติดตามผล**

วิธีการศึกษา : เก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์พร้อมถ่ายภาพประกอบ สัมภาษณ์คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่ม

2.6 กิจกรรมการให้การสงเคราะห์แก่สมาชิกและครอบครัว

ประเด็นศึกษา : **ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ ขั้นการวางแผน ขั้นการปฏิบัติงาน และขั้นการประเมินผลและติดตามผล**

วิธีการศึกษา : เก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์พร้อมถ่ายภาพประกอบ สัมภาษณ์ผู้บอกข้อมูลทุกกลุ่ม

2.7 กิจกรรมการร่วมมือพัฒนาชุมชนและสังคม

ประเด็นศึกษา : ชั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ ชั้นการวางแผน ชั้นการปฏิบัติงาน และชั้นการประเมินผลและติดตามผล

วิธีการศึกษา : เก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร สังเกตพร้อมถ่ายภาพประกอบ สัมภาษณ์ผู้บอกข้อมูลทุกกลุ่ม

ตอนที่ 3 ผลกระทบจากการจัดการกิจกรรมกลุ่ม

3.1 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

ประเด็นศึกษา : การประกอบอาชีพ รายได้ อาชีพเสริม ฐานะความเป็นอยู่ การให้การศึกษาแก่บุตร

วิธีการศึกษา : สังเกตและสัมภาษณ์คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่ม

3.2 ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม

ประเด็นศึกษา : การเกิดผู้นำ องค์การเข้มแข็ง ภูมิใจชุมชน ความขัดแย้งในชุมชน การพึ่งตนเอง เห็นความสำคัญของสังคม จิตใจเป็นประชาธิปไตย มีระเบียบวินัย การประเมินตนเอง การบริการชุมชน เกิดกลุ่มต่างๆ

วิธีการศึกษา : สังเกตและสัมภาษณ์คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่ม

3.3 ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

ประเด็นศึกษา : สภาพแวดล้อมในชุมชน สิ่งสาธารณประโยชน์ในชุมชน ความตระหนักในการฟื้นฟูทรัพยากร

วิธีการศึกษา : สังเกตพร้อมถ่ายภาพประกอบ สัมภาษณ์คณะกรรมการ และสมาชิกกลุ่ม

แนวทางในการสัมภาษณ์
เรื่อง
ศึกษาการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ
ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา

ตอนที่ 1 ปัจจัยการจัดการกิจการกลุ่ม

1.1 ผู้นำและสมาชิกกลุ่ม

1.1.1 ผู้นำ

ประเภทผู้นำ.....

.....

จำนวนผู้นำ.....

.....

ความหลากหลายของผู้นำ.....

.....

ลักษณะจิตพิสัยของผู้นำ.....

.....

1.1.2 สมาชิกกลุ่ม

ประวัติความเป็นมาของสมาชิกกลุ่ม.....

.....

ลักษณะจิตพิสัยของสมาชิกกลุ่ม .....

.....

1.2 ปัจจัยด้านโครงสร้างกลุ่ม

1.2.1 สถานภาพของกลุ่ม

ที่มาของสมาชิก.....

.....

ที่มาของคณะกรรมการดำเนินการ .....

.....

1.2.2 บทบาทของกลุ่ม

บทบาทโดยรวมของกลุ่ม .....

.....

บทบาทของคณะกรรมการดำเนินการ .....

.....

1.2.3 บรรทัดฐานของกลุ่ม

ระเบียบของกลุ่ม.....

.....

จารีตของกลุ่ม .....

.....

นโยบายของกลุ่ม.....

.....

1.2.4 การบังคับบัญชา

การจัดสายบังคับบัญชา.....

.....

การประสานงานระหว่างสมาชิกกับสมาชิก.....

.....

.....

การประสานงานระหว่างสมาชิกกับกรรมการ.....

.....

.....

1.2.5 บรรยากาศของกลุ่ม

การพบปะพูดคุยระหว่างสมาชิก.....

.....

การพูดคุยในที่ประชุม.....

.....

การใช้เอกสารชี้แจงข้อมูล.....

.....

1.3 ปัจจัยด้านทุนและทรัพยากร

1.3.1 เงินทุน

แหล่งเงินทุนของกลุ่ม.....

.....

ปริมาณเงินทุนของกลุ่ม.....

.....

การใช้เงินทุนของกลุ่ม.....

.....

การควบคุมเงินทุนของกลุ่ม.....

1.3.2 อุปกรณ์

ที่ตั้งสำนักงาน.....

.....

ครุภัณฑ์สำนักงาน.....

.....

อุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพของกลุ่ม.....

1.3.3 ทรัพยากร

ปริมาณและความหลากหลายของทรัพยากร.....

.....

การใช้ทรัพยากร.....

1.4 ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม

1.4.1 การตั้งถิ่นฐาน

ลักษณะการกระจายของบ้านเรือน.....

.....

ลักษณะของที่อยู่อาศัย.....

1.4.2 โครงสร้างพื้นฐาน

สภาพของถนน.....

ไฟฟ้า.....

ประปา.....

1.4.3 วัฒนธรรม

สภาพศาสนา.....

ประเพณี .....

ความเชื่อ.....

1.4.4 กลุ่มอื่นๆ ในชุมชน

กลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน.....

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะกับกลุ่มต่างๆ ในชุมชน

1.4.5 การสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ

หน่วยงานของรัฐที่สนับสนุน .....

แผนงานสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ .....

ตอนที่ 2 กระบวนการจัดการกิจการกลุ่ม จำแนกตามกิจกรรมกลุ่มดังนี้

2.1 กิจการการรวบรวมผลผลิตการเกษตรและผลิตภัณฑ์กลุ่มแม่บ้านจำหน่าย

ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ .....

.....

.....

ขั้นการวางแผน .....

.....

ขั้นการปฏิบัติงาน .....

.....

ขั้นการประเมินผลและติดตามผล .....

.....

2.2 กิจการการให้เงินกู้แก่สมาชิก

ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ .....

.....

.....

ขั้นการวางแผน .....

.....

ขั้นการปฏิบัติงาน .....

.....

ขั้นการประเมินผลและติดตามผล .....

.....

2.3 กิจการการจัดหาปัจจัยการผลิตแก่สมาชิก

ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ .....

.....

.....

ขั้นการวางแผน .....

.....

ขั้นการปฏิบัติงาน .....

.....

ขั้นการประเมินผลและติดตามผล .....

.....

2.4 กิจกรรมการออมทรัพย์

ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ .....

.....

ขั้นการวางแผน .....

.....

ขั้นการปฏิบัติงาน .....

.....

ขั้นการประเมินผลและติดตามผล .....

.....

2.5 กิจกรรมการส่งเสริมอาชีพแก่สมาชิก

ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ .....

.....

ขั้นการวางแผน .....

.....

ขั้นการปฏิบัติงาน .....

.....

ขั้นการประเมินผลและติดตามผล .....

.....

2.6 กิจกรรมการให้สงเคราะห์แก่สมาชิกและครอบครัว

ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ .....

.....

ขั้นการวางแผน .....

.....

ขั้นการปฏิบัติงาน .....

.....

ขั้นการประเมินผลและติดตามผล .....

.....

2.7 กิจกรรมการร่วมมือพัฒนาชุมชน

ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ .....

.....

ขั้นการวางแผน .....

.....

ขั้นการปฏิบัติงาน .....

.....

ขั้นการประเมินผลและติดตามผล .....

.....

ตอนที่ 3 ผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่ม

3.1 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพ.....

.....

รายได้.....

.....

อาชีพเสริม.....

.....

ฐานะความเป็นอยู่.....

.....

การให้การศึกษาแก่บุตร.....

.....

การเป็นหนี้สิน.....

.....

3.2 ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม

การเกิดผู้นำ.....

.....

องค์กรเข้มแข็ง.....

.....

ภูมิใจชุมชน.....

.....
 ความขัดแย้งในชุมชน.....

.....
 การพึ่งพาตนเอง.....

.....
 เห็นความสำคัญของสังคม.....

.....
 จิตใจเป็นประชาธิปไตย.....

.....
 มีระเบียบวินัย.....

.....
 การประเมินตนเอง.....

.....
 การบริการชุมชน.....

.....
 เกิดกลุ่มต่าง ๆ.....

3.3 ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

.....
 สภาพแวดล้อมในชุมชน .....

.....
 สิ่งสาธารณประโยชน์ในชุมชน.....

.....
 ความตระหนักในการฟื้นฟูทรัพยากร .....

แนวทางในการสังเกต
เรื่อง
ศึกษาการจัดกิจกรรมกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ
ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา

แนวทางในการสังเกตเพื่อต้องการภาพประกอบข้อมูลเพิ่มเติมจากการศึกษาจากเอกสาร และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จึงได้กำหนดประเด็นในการสังเกตดังนี้

1. พฤติกรรมของผู้นำและสมาชิกกลุ่ม
2. บรรยากาศการทำงานของกลุ่ม
3. ที่ตั้งสำนักงาน ครุภัณฑ์สำนักงาน และอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพของกลุ่ม
4. ปริมาณและความหลากหลายของทรัพยากร รวมไปถึงการใช้ทรัพยากรของกลุ่ม
5. ลักษณะที่อยู่อาศัย และการกระจายของบ้านเรือน
6. โครงสร้างพื้นฐานของกลุ่มและชุมชน เช่น สภาพถนน ไฟฟ้า ประปา เป็นต้น
7. การร่วมกิจกรรมในชุมชนของบุคลากรในกลุ่ม เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมในประเพณีต่าง ๆ ของท้องถิ่น การบำเพ็ญประโยชน์ในชุมชน เป็นต้น

ศึกษาการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ
อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา

บทคัดย่อ
ของ
อารมณ ชูโชติ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยทักษิณ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา
พฤษภาคม 2547

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาการจัดการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ตำบลระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยมุ่งศึกษาปัจจัยการจัดการกิจการกลุ่ม กระบวนการจัดการกิจการกลุ่ม และผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่ม โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ การสังเกต พร้อมถ่ายภาพประกอบ แล้วเสนอผลการศึกษาดังวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ปัจจัยการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา มีปัจจัยที่สำคัญ 4 ประการ คือ ปัจจัยด้านผู้นำและสมาชิกกลุ่ม ประกอบด้วย ผู้นำกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม ปัจจัยด้านโครงสร้างกลุ่ม ประกอบด้วย สถานภาพของกลุ่ม บทบาทของกลุ่ม บรรทัดฐานของกลุ่ม การบังคับบัญชา และบรรยากาศของกลุ่ม ปัจจัยด้านทุนและทรัพยากร ประกอบด้วย เงินทุน อุปกรณ์ และทรัพยากร ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ประกอบด้วย การตั้งถิ่นฐาน โครงสร้างพื้นฐาน วัฒนธรรม และกลุ่มพัฒนาอื่น ๆ

กระบวนการจัดการกิจการกลุ่ม ประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญ 7 กิจกรรม ซึ่งในแต่ละกิจกรรมได้มีกระบวนการจัดการกิจการกลุ่มอย่างเป็นขั้นตอน คือ ขั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ โดยสมาชิกกลุ่มได้ร่วมกันศึกษาปัญหาที่กลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ประสบอยู่และร่วมกันหาแนวทางในการแก้ปัญหาด้วยการกำหนดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหา ขั้นการวางแผนคณะกรรมการบริหารกลุ่มและสมาชิกกลุ่มได้ร่วมกันวางแผนโดยการกำหนดให้มีกิจกรรมในแต่ละกิจกรรม ขั้นการปฏิบัติงาน สมาชิกกลุ่มได้มีการปฏิบัติงานตามแผนที่ได้วางไว้ และขั้นการประเมินผลและติดตามผล เมื่อกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะได้ปฏิบัติงานตามกิจการจะมีการประเมินผลและติดตามผลการปฏิบัติงานของแต่ละกิจการทั้งในขณะที่ปฏิบัติงานและหลังการปฏิบัติงานซึ่งการดำเนินกิจการตามกระบวนการจัดการกิจการกลุ่มดังกล่าว ส่งผลในการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ประสบความสำเร็จและมีความเจริญก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ

ผลกระทบจากการจัดการกิจการกลุ่มประกอบด้วยผลกระทบ 3 ด้านคือ ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งจากผลการจัดการกิจการกลุ่มเกษตรกรทำนาระวะ ทำให้สมาชิกกลุ่มและชาวบ้านในชุมชนมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความผูกพัน มีความรัก มีความสามัคคีกัน และมีความเอื้ออาทรให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สมาชิกกลุ่มและชาวบ้านในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และมีความสะดวกสบายมากขึ้น

**A STUDY OF THE MANAGEMENT OF RAWA FARMERS' GROUP,
RAWA VILLAGE, RANOTE DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE**

**AN ABSTRACT
BY
AROM CHOOCHOTE**

**Presented to Thaksin University in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Arts degree in Thai Studies**

May 2004

This research was a study of the management of the Rawa farmers' group, Rawa Village, Ranote District, Songkhla Province. The researcher aimed to study these factors: the management of the group's transactions, the process thereof, and impacts thereof. Data were collected from written records and fieldwork by means of interview and observation with photographic illustration. The findings of the study were presented through analytical description, which may be summarized as follows.

There were four main factors of transaction management of the group: the factor of group leader and group member consisting of group leaders and group members; the factor of group structure consisting of group status, group role, group standard, group command, and group atmosphere; the factor of capital and resource consisting of capital money, equipment, and resources; the social and cultural factor consisting of settlement, infrastructure, culture, and other development groups.

The process of group-transaction management consisted of seven principal activities with a clear procedure for each. The step of study of problems and needs involved group members together studying existing problems faced by the group and attempting approaches to problem solution through activities set up for that purpose. In the planning step the group executive board and group members planned activities together. And the step of assessment and follow-up came while the group was conducting transactions as well as when they had completed the transactions. This process brought success and prosperity by degree to the group's transaction management.

The impacts of the group's transaction management were of three types: economic, social and cultural, and environmental. Because of the group's transaction management, the group members as well as the people of the community enjoyed a better living standard and developed for each other sentiments of concern, love, unity, and care that resulted in mutual assistance. Their quality of life was better, with increasing convenience and comfort.

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล	นางสาวอารมณี ชูโชติ
เกิดวันที่	28 มิถุนายน พุทธศักราช 2500
สถานที่เกิด	อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	87/2 หมู่ที่ 4 ตำบลจะบังพระ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	อาจารย์ 2 ระดับ 7
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนศอลาหุดดีน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2516	มศ. 3 โรงเรียนสังขละวิทยา อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา
พ.ศ. 2520	ป.กศ. สูง วิทยาลัยครูสงขลา
พ.ศ. 2529	ค.บ. วิทยาลัยครูสงขลา
พ.ศ. 2547	ศศ.ม. (ไทยคดีศึกษา) จากมหาวิทยาลัยทักษิณ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา